Daniel Quinn

Ismael

PENTRU RENNIE

Prima ediție: editura ***Bantam Books***, 1992, Statele Unite ale Americii.

Versiunea în limba română: publicată independent, 2008.

Anti-copyright

Autorul acestei traduceri renunță la toate drepturile asupra ei, şi o eliberează în domeniul public;
poate fi folosită, modificată, corectată sau reprodusă în orice mod,
fără anunțarea sau acordul prealabil al autorului.

Istoricul versiunilor:
(vă rog să notați aici eventualele noi versiuni)
versiunea 1.0 - 17 aprilie 2008
versiunea 1.1 - 29 mai 2008

Cuprins

UNU 5

DOI 17

TREI 24

PATRU 31

CINCI 36

ŞASE 42

ŞAPTE 50

OPT 54

NOUĂ 66

ZECE 81

UNSPREZECE 91

DOISPREZECE 101

TREISPREZECE 111

UNU

Prima dată când am citit anunțul m-am sufocat şi am înjurat şi am scuipat şi am aruncat ziarul pe jos. Deoarece parcă nici asta nu era destul, l-am înşfăcat de pe jos, m-am dus până în bucătărie şi l-am îndesat în coşul de gunoi. Şi fiindcă tot eram acolo, mi-am pregătit un mic dejun şi am stat puțin să mă calmez. Am mâncat şi m-am gândit la cu totul altceva. Aşa-i. Apoi, am scormonit după ziar, l-am scos din gunoi şi am răsfoit din nou până la rubrica de Anunțuri Personale, doar ca să văd dacă afurisita aia de chestie încă mai era acolo, şi dacă era chiar aşa cum îmi aduceam eu aminte. Era.

"Profesor caută elev. Trebuie să aibe o sinceră dorință de a salva lumea. Prezentați-vă în persoană." O sinceră dorință de a salva lumea ! O, îmi place asta. E chiar tare. O sinceră dorință de a salva lumea, da e splendid. Precis că până la prânz o adunatură de două sute de imbecili, ignoranți cu capetele seci, debili dizgațioşi, asortată cu alți tembeli şi smintiți va fi aşezată la coadă, la adresa menționată, gata să renunțe la toate minciunile lor lumeşti pentru rarul privilegiu de a sta la picioarele vre-unui oarecare guru gravid cu ştiri cum că totul va fi bine dacă fiecare se va întoarce şi-şi va îmbrățişa vecinul.

Vă veți întreba: "De ce-i acest om atât de indignat ? Atât de înverşunat ?" E o întrebare decentă. De fapt, e o întrebare pe care mi-am pus-o chiar eu. Pentru a răspunde trebuie să ne întoarcem în timp câteva decenii, pe când aveam ideea, destul de prostuță de altfel, că exact ceea ce aveam eu nevoie cel mai mult era... să găsesc un profesor. Aşa e. Îmi imaginam că vreau un profesor, că am nevoie de un profesor. Asta pentru a-mi arăta cum se procedează pentru a face ceea ce s-ar putea numi... a salva lumea. Stupid, nu ? Pueril. Naiv. Simplist. Sau pur şi simplu fundamental prostesc. Având în vedere că asta vine de la cineva cu manifestări atât de normale în toate celelalte privințe, e nevoie de câteva explicații.

În timpul răscoalei copiilor din anii şaizeci şi şaptezeci eram suficient de mare ca să înțeleg ce aveau ei în minte, doreau să întoarcă lumea pe dos, şi eram suficient de mic pentru a crede că poate chiar vor reuşi. E adevărat. În fiecare dimineață când deschideam ochii, mă aşteptam să văd cum noua eră a început, cum cerul e mai albastru, cum iarba e mai verde. Mă aşteptam să aud râsete în aer şi să văd oamenii dansând în străzi, şi nu doar copiii, ci toată lumea ! Nu îmi voi cere scuze pentru asta; e suficient să asculți cântecele de pe atunci ca să vezi că nu eram singurul. Apoi, într-o bună zi, pe la mijlocul adolescenței, m-am trezit şi mi-am dat seama că noua eră nu avea să înceapă niciodată. Răscoala nu a fost înăbuşită, ci doar s-a transformat într-o modă. E oare posibil ca eu să fi fost singura persoană din lume deziluzionată de asta ? Stupefiat de asta ? Aşa se părea. Toți ceilalți păreau să o poată lăsa la o parte, cu un zâmbet cinic ce spunea: "Ei bine, la ce te aşteptai ? Niciodată n-a fost mai mult decât atât şi niciodată n-o să fie mai mult decât atât. Nimeni n-o să salveze lumea pentru că pe toți ne doare undeva de lume. Ăia earau doar o gaşcă de puşti zănateci care vorbeau prostii. Ia-ți o slujbă, fă ceva bani, munceşte până la şaizeci de ani, apoi mută-te în Florida şi mori."

Eu unul nu puteam ignora asta aşa de uşor şi, în naivitatea mea, m-am gândit că trebuie să fie cineva în lumea asta mare, cineva cu o înțelepciune secretă ce ar fi putut să-mi alunge deziluzia şi confuzia: un profesor. Ei bine, normal că nu exista. Nu vroiam un guru sau un maestru kung fu sau un maestru spiritual. Nu vroiam să devin vrăjitor sau să învăț zen-ul trasului cu arcul sau să meditez sau să-mi aliniez chakrele sau să-mi descopăr viețile anterioare. Artele şi disciplinele de acest gen sunt fundamental egoiste, sunt toate proiectate pentru a aduce beneficii elevului şi nu lumii. Eu căutam ceva cu totul diferit, dar nu era de găsit în Pagini Aurii sau oriunde altundeva aş fi cautat. În "Călătoria spre soare-răsare" a lui Herman Hesse, nu aflăm la sfârşit în ce constă grozava înțelepciune a lui Leo. Asta e pentru că Hesse nu ne putea spune ceea ce el însuşi nu ştia. Şi el era ca şi mine, dorea cu ardoare să existe în lume cineva ca şi Leo, cineva cu o cunoaştere secretă şi o înțelepciune mult mai care decât a sa. De fapt, bineînțeles, nu există nici o cunoaştere secretă, nimeni nu ştie ceva ce nu poate fi găsit pe rafturile unei biblioteci. Dar atunci eu nu ştiam asta. Aşa că am căutat. Oricât de stupid ar suna acum, am căutat. Prin comparație, ar fi avut mult mai mult

sens să plec în căutarea Sfântului Graal. N-am de gând să povestesc despre asta, e prea jenant. Am căutat până când m-am deşteptat. Am încetat a mă mai face de râs, dar ceva în interiorul meu a murit atunci, ceva ceea ce întotdeauna oarecum mi-a placut şi am admirat. În locul lui a apărut o cicatrice, un loc tare, dar totuşi un loc dureros.

Şi acum, la atâția ani după ce am încetat căutarea, apare şarlatanul acesta care dă un anunț în ziar chiar pentru acel tânăr visător care am fost acum cinsprezece ani. Dar totuşi, asta nu-mi explică indignarea, nu-i aşa ? Atunci încercați asta: Ai fost îndrăgostit de cineva timp de zece ani, cineva care d-abia dacă a observat că exişti. Ai făcut tot ceea ce-ți stătea în putință pentru a face această persoană să vadă cât eşti de valoros, demn de apreciat şi că dragostea ta valorează într-adevăr ceva. Apoi, într-o bună zi răsfoieşti ziarul şi te uiți la rubrica de Anunțuri Personale. Acolo vezi că persoana iubită a dat un anunț în care spune cum caută pe cineva care merită să fie iubit şi de care să fie iubită. O, ştiu că nu e acelaşi luru. De ce ar fi trebuit să mă aştept ca acest profesor să mă contacteze personal în loc să dea anunț la ziar ? Din contră chiar, dacă e un şarlatan, aşa cum am presupus, de ce aş fi vrut ca el să mă contacteze ? Las-o baltă. Am fost irațional. Se mai întâmplă, e permis.

Trebuia nepărat să merg acolo, bineînțeles pentru a mă satisface cu faptul că e doar o altă înşelătorie. Înțelegi tu. Trezeci de secunde ar fi fost suficient, o singură privire, zece cuvinte din gura lui. Atunci aş fi ştiut. Apoi aş fi putut merge acasă şi uita toată tărăşenia. Când am ajuns acolo, am fost surprins să găsesc o clădire de birouri ce arăta foarte obişnuit, plină de şmecheraşi de mâna a doua, avocați, dentişti, agenți de călotorie, un chiropractor, unul sau doi detectivi particulari. Mă aşteptam la ceva puțin mai atmosferic, piatră maro, pereți cu desene murale, tavan înalt şi poate ferestre cu jaluzele din acelea vechi.

Căutam camera 105, şi am gasit-o în spate, unde o fereastră ar fi dat spre aleea laturalnică. Uşa era lipsită de informații. Am deschis-o şi am păşit într-o cameră mare şi goală. Acest spațiu ciudat fusese realizat prin dărâmarea pereților despărțitori, semnele unde aceştia fuseseră fiind încă vizibile pe podeaua goală. Asta a fost prima mea impresie: goliciune. A doua a fost cea olfactivă: locul mirosea a circ, nu, nu a circ, a menajerie: inconfundabil, dar nu neplacut. M-am uitat în jur. Camera nu era în întregime goală, în stânga, la perete, era o un mic raft de cărți ce conținea vre-o treizeci, patruzeci de cărți în principal pe subiecte de istorie, preistorie şi antropologie. Un scaun singuratic stătea în mijloc, cu spatele la mine şi cu fața spre peretele opus. Arăta ca şi cum cei cu mutatul de mobilă l-ar fi uitat acolo din greseală. Fără îndoială că acesta era rezervat pentru maestru, elevii probabil că trebuiau să îngenuncheze sau să stea pe jos pe rogojini aşezate în semicerc la picioarele lui. Şi chiar aşa, unde erau aceşti elevi ? Cei care am prezis că vor fi prezenți cu sutele ? Au venit oare şi au fost deja conduşi mai departe precum copiii din Hamelin (n.t. referire la legenda germană a Flautistului din Hamelin) ? Un strat subțire de praf stătea netulburat pe podea ca să infirme parcă această teorie.

Era ceva ciudat legat de camera asta, dar a trebuit să arunc încă o privire de jur împrejur ca să-mi dau seama ce anume. Pe peretele opus uşii erau două ferestre înalte şi înguste prin care intra puțină lumină din alee, peretele din stânga, comun cu biroul de lângă, era gol. Peretele din dreapta era găurit de o imensă fereastră, dar nu o simplă fereastră spre lumea exterioară deoarece prin ea nu venea lumină. Era o fereastră spre o cameră adiacentă, chiar mai întunecoasă de cât cea pe care o ocupam. M-am intrebat oare ce obiect sacru ar fi putut să fie expus acolo, în siguranță, departe de atingerea mâinilor curioase. Era oare vre-un Yeti sau un Bigfoot făcut din blană de pisică, hârtie şi clei ? Sau poate că era corpul vre-unui pilot de OZN secerat de Garda Națională înainte de a apuca să ne transmită sublimul său mesaj adus din stele ("Suntem cu toții frați. Fiți drăguți unul cu celălalt.") Pentru că în spate era întuneric, nu se putea vedea prin sticla respectivă, aceasta reflecta imaginea mea. Nu am făcut nici un efort de a vedea în spatele ei pe măsură ce mă apropiam; de fapt eu eram spectacolul sub observație.

Odată ajuns aproape, am continuat să mă holbez în proprii mei ochi pentru un moment, apoi mi-am mutat atenția în față, dincolo de sticlă şi m-am trezit uitându-mă într-o altă pereche de ochi.

M-am tras înapoi uimit. Apoi, dându-mi seama ce-am văzut m-am tras şi mai mult în spate, acum puţin speriat. Făptura din spatele sticlei era o gorilă matură, în mărime naturală. Bineînţeles ca expresia "în mărime naturală" nu spune mai nimic. Era îngrozitor de mare, ca un bolovan, ca un monolit de la Stonehenge. Simpla lui greutate era alarmantă, cu toate că nu o folosea în nici un mod ameninţător. Din contră, stătea pe jumătate jos, jumătate ridicat, foarte calm, ronţăind delicat o crenguţă pe care o ţinea în mâna stângă ca pe o baghetă. Nu ştiam ce să zic. Ar trebui să vă daţi seama ce enervat eram de acest fapt: mi se părea că ar fi trebuit să vorbesc şi să mă scuz, să-mi explic prezenţa, să-mi justific intruziunea, să-i cer scuze făpturii. Simţeam că este un afront să mă holbez aşa în ochii lui, dar eram paralizat, neajutorat. Nu puteam să mă uit la nimic altceva decât la faţa lui, mai hidoasă decât orice altă faţă din tot regnul animal tocmai pentru că se aseamănă atât de mult cu a noastră, şi totuşi în propriul său mod mai nobilă decât orice ideal antic de perfecţiune. De fapt, nu exista nici un obstacol între noi, sticla s-ar fi dat la o parte ca şi o perdea dacă ar fi atins-o. Dar nu părea să aibă nici cea mai mică intenţie de a o atinge. Doar stătea acolo, se holba în ochii mei ronţăind un capăt al crenguţei şi aştepta. Nu, nu aştepta; pur şi simplu era acolo; a fost acolo înainte de a ajunge eu, şi probabil că va rămâne acolo şi după ce eu voi pleca. Aveam senzaţia că nu contez mai mult pentru el decât ar conta un nor trecător pentru un cioban ce stă tolănit în iarbă pe un deal.

Pe măsură ce îmi scădea frica, mi-a revenit conştiinţa situaţiei mele curente. Mi-am spus că profesorul pur şi simplu nu era acolo, că nu era nimic care să mă mai ţină acolo, că ar trebui să plec acasă. Dar nu mi-ar fi plăcut să plec cu senzaţia că nu am realizat absolut nimic. M-am uitat în jur, gândindu-mă să las un bilet, dacă aş găsi ceva pe ce să scriu (şi cu ce să scriu), dar n-am găsit nimic. Totuşi, căutând şi gândindu-mă la comunicare scrisă, mi-a sărit în ochi ceva ce trecusem cu vederea până acum din camera de dincolo de sticlă. Era un poster ce atârna pe peretele din spatele gorilei. Pe el scria:

FĂRĂ OM,
VA MAI FI SPERANŢĂ
PENTRU GORILĂ ?

Posterul, sau mai de grabă textul lui m-au făcut să zăbovesc. Cuvintele sunt profesia mea, aşa că le-am înhăţat şi le-am cerut să se explice, să înceteze a mai fi ambigue. Oare însemnau că speranţa pentru gorile stătea în extincţia rasei umane sau în supravieţuirea ei ? Putea fi citit în ambele sensuri. Era, bineînţeles, o ghicitoare fără soluţie, făcută anume ca să fie inexplicabilă. M-a dezgustat din cauza asta, şi pentru un alt motiv: deoarece se părea că această magnifică făptură de după sticlă e ţinută în captivitate pentru nici un alt motiv decât a servi ca o ilustrare animată a acestei ghicitori lipsite de sens. Chiar ar trebui să faci ceva în legatură cu asta, mi-am spus nervos. Apoi am adăugat: "cel mai bine ar fi dacă aş lua loc şi m-aş linişti." Am ascultat ecoul acestei ciudate atenţionări ca şi cum ar fi fost un fragment de muzică pe care nu reuşeam să-l identific. M-am uitat la scaun şi m-am întrebat: "oare chiar ar fi cel mai bine dacă aş lua loc şi m-aş linişti ? Şi dacă da, de ce ?" Răspunsul a venit cu promptitudine: "pentru că dacă te linişteşti vei putea să auzi mai bine." Da, m-am gândit, fără îndoială că aşa este. Apoi, fără nici un motiv conştient mi-am ridicat ochii spre cei ai făpturii din camera de lângă. După cum ştim cu toţii, ochii pot vorbi. Doi străini îşi pot dezvălui fără efort atracţia şi interesul reciproc printr-o singură privire. Ochii gorilei au vorbit, iar eu am înţeles. Picioarele au început să-mi tremure şi d-abia am reuşit să ajung până la scaun fără să mă prăbuşesc.

- Dar cum ? am întrebat, neîndrăznind a spune cuvintele cu voce tare.

- Ce contează ? a răspuns tot fără cuvinte. Aşa e, şi nimic nu mai trebuie adăugat.

- Dar tu, am bolborosit. Tu eşti... am aflat că, ajungând la acest cuvânt, şi neavând cu ce să-l înlocuiesc, nu-l puteam rosti.

După un moment a încuviinţat din cap, ca şi când mi-ar fi înţeles dificultatea.

- Eu sunt profesorul.

Pentru un timp, ne-am holbat unul în ochii celuilalt, iar capul mi-l simțeam la fel de gol ca şi un hambar abandonat. Apoi a spus:

- Ai nevoie de ceva timp ca să-ți revii ?

- Da ! am strigat, vorbind cu voce pentru prima dată.

Şi-a înclinat capul într-o parte ca să se uite la mine ciudat.

- Te-ar ajuta cu ceva dacă mi-ai asculta povestea ?

- Da, chiar cred că m-ar ajuta, am spus. Dar mai întâi, te rog să-mi spui numele tău, dacă binevoieşti.

S-a uitat la mine o vreme inexpresiv (după câte mi-am dat eu seama), fără să răspundă. Apoi a continuat ca şi cum n-aş fi zis nimic.

- M-am născut undeva în pădurile ecuatoriale ale Africii de vest, a spus. Nu m-am chinuit nici o dată să aflu exact unde şi nici nu văd vre-un motiv pentru a face asta acum. Ştii cumva din întamplare cum se procedează cu adunatul animalelor pentru grădinile zoologice şi pentru circuri ?

Am ridicat privirea, surprins.

- Nu ştiu nimic despre cum se adună animalele.

Într-o vreme, sau cel puțin în anii treizeci, cu gorilele se folosea în mod uzual următoarea metodă: când se găsea un grup de gorile, femelele erau împuşcate iar apoi erau adunați toți puii din jur.

- Ce groaznic, am spus fără să mă gândesc.

Făptura a ridicat din umeri.

- N-am nici o amintire concretă a acelui eveniment, cu toate că am amintiri dinainte de acesta. În sfârşit... apoi am fost vândut unei grădini zoologice dintr-un orăşel nord-estic, nu pot spune exact care pentru că pe vremea aceea încă nu ştiam de astfel de lucruri. Acolo am locuit şi am crescut timp de câțiva ani. S-a oprit şi a continuat să ronțăie absent crenguța o vreme, ca şi cum ar fi încercat să-şi adune gândurile.

- În astfel de locuri (a continuat în sfârşit), unde animalele sunt pur şi simplu închise în cuşti, ele sunt aproape întotdeauna mai gânditoare decât verişorii lor din sălbăticie. Asta se întâmplă deoarece până şi cele mai dobitoace dintre ele îşi dau seama că stilul lor de viață e foarte în neregulă. Când spun că ele sunt mai gânditoare nu vreau să sugerez că ar câştiga puterea de a raționa. Totuşi, tigrul pe care îl vezi plimbându-se neîncetat prin cuşcă este preocupat de ceva ceea ce un om cu siguranță l-ar defini ca fiind un gând. Iar acest gând este o întrebare: "De ce ? De ce, de ce, de ce, de ce, de ce, de ce ?" Se întreabă tigrul oră după oră, zi după zi, an după an, pe măsură ce parcurge traseul său fără sfârşit în spatele gratiilor cuştii. El nu poate analiza întrebarea şi nici nu poate construi pe baza ei. Dacă ai putea cumva să-l întrebi "Ce anume, de ce ?" el n-ar şti să-ți răspundă. Totuşi, întrebarea arde ca o flacără în mintea sa, pârjolindu-i-o. Durerea acestei arsuri nu scade până când făptura nu cade în acea stare finală de letargie pe care îngrijitorii o cunosc foarte bine ca fiind o ireversibilă respingere a vieții. Şi e evident că nici un tigru în habitatul său natural nu şi-a pus vre-o dată întrebarea asta.

După nu foarte mult timp am început şi eu să mă întreb de ce. Fiind mult mai avansat din punct de vedere neurologic decât tigrul, am putut să examinez sensul întrebării, cel puțin într-un mod foarte rudimentar. Îmi aminteam un alt fel de viață, o viață care era foarte interesantă şi plăcută pentru cei ce o trăiau. Spre deosebire de asta, viața pe care o duceam acum era agonizant de plictisitoare şi nici o dată plăcută. Astfel, prin întrebarea de ce, încercam să aflu de ce viața ar trebui să fie împărțită astfel, jumătate interesantă şi plăcută iar cealaltă jumătate plictisitoare şi neplăcută. Nu puteam să am nici pe departe ideea că sunt prizonier şi nici nu mi-a trecut prin cap că ar exista nişte persoane care mă împiedică să am o viață interesantă şi plăcută.

Când am văzut că nu apărea nici un răspuns evident la întrebarea mea, am început să iau în considerare diferențele dintre cele două stiluri de viață. Cea mai fundamentală diferență era faptul că în Africa eram membrul unei familii, un gen de familie pe care oamenii din cultura ta nu l-au mai

cunoscut de mii de ani. Dacă gorilele ar fi capabile de o astfel de expresie, ţi-ar spune că familia lor e ca o mână, în care ele sunt degetele. Acestea sunt complet conştiente de faptul că sunt o familie, dar nu foarte conştiente de faptul că sunt indivizi. Aici, la grădina zoologică mai erau şi alte gorile, dar nu exista o familie. Cinci degete retezate nu alcătuiesc o mână. Apoi am luat în considerare chestiunea modului în care eram hrăniţi. Copiii oamenilor visează la un tărâm unde munţii sunt de înghețată, copaci din turtă dulce şi pietricele sunt bomboane. Pentru o gorilă, Africa e exact acest tărâm. Oriunde te întorci, găseşti ceva minunat de mâncat. Nu te gândeşti nici o dată, "O, trebui să caut ceva de mâncare." Hrana este pretutindeni, şi o iei aproape fără să te gândeşti la ea, la fel cum iei o gură de aer. De fapt, nici nu te gândeşti deloc la mâncat ca la o activitate separată. Mai degrabă e o muzică delicioasă ce cântă în fundalul tuturor activităţilor zilnice. De fapt, mâncatul a devenit pentru mine mâncat doar la grădina zoologică, unde de două ori pe zi ne erau aruncate în cuşti cantităţi imense de furaj insipid.

Gândidndu-mă la chestiuni minore de genul acesta, a început viaţa mea interioară, destul de neobservat. Cu toate că, bineînţeles, nu ştiam nimic despre asta, Marea Recesiune economică îşi făcea simţită prezenţa în toate aspectele vieţii americanilor. Grădinile zoologice de pretutindeni erau forţate să reducă numărul animalelor ţinute pentru ca astfel să reducă felurite cheltuieli. Cred că un mare număr de animale au fost pur şi simplu ucise, căci nu exista o piaţă în sectorul privat pentru animale ce nu erau nici uşor de ţinut şi nici foarte spectaculoase. Excepţiile au fost, bineînţeles, marile feline şi primatele. Dar ca să nu mai lungesc povestea, am fost vândut proprietarului unei menajerii ambulante ce avea o cuşcă goală de umplut. Eram un specimen la vârsta adolescenţei, mare şi impresionant şi fără îndoială că reprezentam o bună investiţie pe termen lung.

Ţi-ai putea imagina că viaţa într-o cuşcă e la fel ca viaţa în orice altă cuşcă, dar nu e întotdeauna aşa. Spre exemplu, ia în considerare chestiunea contactului uman. La grădina zoologică, eram cu toţii conştienţi de vizitatorii noştrii umani. Ei erau doar o simplă curiozitate pentru noi, care merită priviţi la fel cum păsările sau veverițele din jurul unei case ar fi interesante de privit pentru o familie de oameni. Era evident că aceste ciudate făpturi se uitau la noi, dar nici o dată nu ne-a trecut prin minte că au venit special pentru asta. La menajerie, pe de altă parte, am ajuns repede la înțelegerea acestui fenomen. Într-adevăr, educaţia mea în acest sens a început din momentul în care am fost expus acolo pentru prima dată. Un mic grup de vizitatori s-a apropiat de cuşca mea şi după câteva momente au început să-mi vorbească. Am fost uimit. La grădina zoologică, vizitatorii vorbeau unii cu alţii, dar nici o dată cu noi. Poate că aceşti oameni m-au confundat cu unul de-al lor, mi-am spus. Uimirea şi perplexitatea mea au crescut pe măsură ce, unul după altul, fiecare grup ce mi-a vizitat cuşca s-a comportat la fel. Pur şi simplu nu ştiam ce să înţeleg din asta.

În acea noapte, fără a-mi da seama, am făcut prima mea încercare de a-mi aduna gândurile pentru a rezolva o problemă. Este oare posibil, m-am întrebat, ca schimbarea locaţiei mele să mă fi schimbat şi pe mine ? Nu mă simţeam deloc schimbat, şi cu siguranţă nimic din înfăţişarea mea nu se schimbase. Poate, m-am gândit, aceşti oameni ce m-au vizitat astăzi aparţin unei specii diferite de cea a oamenilor are mă vizitau la grădina zoologică. Nici această explicaţie nu m-a impresionat foarte mult, cele două grupuri erau absoult identice în toate celelalte feluri în afară de acesta: în primul grup aceştia vorbeau doar între ei, iar în al doilea ei vorbeau şi cu mine. Chiar şi felul în care suna vorbitul era acelaşi. Trebuia să fie altceva. Noaptea următoare, am atacat problema din nou, raţionând astfel: dacă nimic nu s-a schimbat la mine, şi nimic nu s-a schimbat la ei, atunci probabil că altceva s-a schimbat. Eu sunt la fel, şi ei sunt la fel, deci altceva nu este la fel. Privind problema astfel, nu puteam vedea decât un singur răspuns: la grădina zoologică erau mai multe gorile, aici eram numai eu. Simţeam forţa acestui argument, dar nu-mi puteam imagina de ce vizitatorii s-ar comporta cumva în prezenţa mai multor gorile şi cu totul altfel în preznţa unei singure gorile.

Ziua următoare am încercat să dau mai multă atenţie celor spuse de către vizitatorii mei. În curând am remarcat că un sunet anume apărea iar şi iar, cu toate ca fiecare monolog era diferit. Acest sunet părea să aibă scopul de a-mi atrage atenţia. Bineînţeles că eram incapabil a mă hazarda să-i ghicesc sensul; nu aveam nimic de genul unei Pietre din Rosetta. Cuşca din dreapta mea era

ocupată de o femelă cimpanzeu cu un pui, şi observasem dinainte că vizitatorii vorbeau cu ea cam în acelaşi fel cum vorbeau cu mine. Acum, am remarcat că aceştia foloseau un sunet recurent diferit pentru a-i atrage acesteia atenţia. La cuşca ei, vizitatorii strigau "Zha Zha ! Zha Zha ! Zha Zha !" La cuşca mea, ei strigau "Goliat ! Goliat ! Goliat !" Cu astfel de paşi mici, am înţeles în curând că aceste sunete erau ataşate într-un mod misterios de noi ca şi indivizi. Tu, care ai un nume încă de la naştere, şi care probabil crezi că şi un câine e conştient de faptul că are un nume (ceea ce nu e adevărat), nu-ţi poţi da seama ce revoluţie în percepţie mi-a produs achiziţia unui nume. Nu ar fi o exagerare să spun că acela a fost momentul în care m-am născut cu adevărat ca şi persoană.

Nu mi-a trebuit mult să sar de la realizarea că eu am un nume, la realizarea că orice are un nume. Te-ai putea gândi că un animal captiv într-o cuşcă nu prea are cum să înveţe limba vizitatorilor săi, dar nu e aşa. Menajeriile atrag familii, şi în curând am observat că părinţii îşi educă neîncetat copiii în arta limbajului. "Uite, Ionele, acolo e o raţă ! Poţi să spui raţă ? R a a ţ ă ! Ştii cum face raţa ? Raţa face mac-mac !" În vre-o doi ani eram deja capabil să urmăresc majoritatea conversaţiilor auzite, dar am constatat că uimirea mea ţinea pasul cu înţelegerea. Ştiam deja că eu sunt o gorilă şi că Zha Zha e un cimpanzeu. De asemenea, ştiam că toţi ocupanţii cuştilor sunt animale. Dar ceea ce nu puteam să înţeleg exact era ce anume defineşte un animal; vizitatorii noştrii umani făceau evident distincţia între ei şi animale, dar eu eram incapabil să-mi dau seama. Dacă înţelegeam corect ce anume ne făcea pe noi animale (şi eram destul de sigur că înţelegeam), atunci nu puteam înţelege ce anume îi făcea pe ei ne-animale.

Cauza captivităţii noastre nu mai era un mister pentru mine. Am auzit-o explicată copiilor de sute de ori. Iniţial, toate animalele de acolo trăiseră într-un loc numit Sălbăticie, care se extinde pe tot cuprinsul lumii (orice ar fi însemnând această "lume"). Am fost luaţi din Sălbăticie şi aduşi împreună aici pentru că oamenii ne găsesc, dintr-un anume motiv ciudat, interesanţi. Suntem ţinuţi în cuşti pentru că suntem sălbatici şi periculoşi, termeni care îmi dădeau o confuzie totală pentru că, evident, se refereau la caracteristici întruchipate în mine. Adică, atunci când părinţii doreau să le arate copiilor o făptură deosebit de sălbatică şi periculoasă, arătau spre mine. E drept că mai arătau şi spre marile feline, dar din moment ce nu văzusem nici o dată una în afara cuştii, faptul nu mă ajuta foarte mult.

În ansamblu, viaţa la menajerie era mai bună decât viaţa la grădina zoologică pentru că nu mai era aşa opresiv de plictisitoare. Nu mi-a trecut nici o dată prin cap să-i urăsc pe cei ce mă ţineau acolo. Cu toate că aveau o libertate mai mare de mişcare, şi aceştia păreau la fel de mult legaţi de menajerie ca şi noi, şi nu aveam nici o bănuială cum că ei ar duce vieţi complet diferite în exterior. Nu puteam să realizez faptul că fusesem în mod nedrept lipsit de anumite drepturi înăscute; ar fi fost la fel de plauzibil să-mi apară spontan în minte legea lui Boyle. Poate că astfel au trecut trei sau patru ani.

Apoi, într-o zi ploioasă, pe când zona era părăsită, a apărut un vizitator ciudat: un om singuratic, ce părea a fi străvechi şi încreţit de vreme, cu toate că am aflat mai târziu că avea doar patruzeci si ceva de ani. S-a apropiat într-un mod foarte deosebit. A stat o vreme la intrarea menajeriei, trecându-şi privirea rând pe rând peste fiecare cuşcă, apoi s-a îndreptat direct spre a mea. S-a oprit la funia ce era atârnată la vre-o doi metri de cuşcă, şi-a înfipt bastonul în noroi chiar lânga vârful pantofilor, şi a început să se holbeze intens în ochii mei. Niciodată nu am fost jenat de către o privire umană, aşa că i-am întors şi eu o privire calmă şi liniştită. Am stat amândoi aşa câteva minute fără să ne mişcăm. Ţin minte că simţeam o ciudată admiraţie pentru omul acesta, îndurând atât de stoic ploaia ce i se scurgea pe faţă şi i se îmbiba în haine. La sfârşit s-a îndreptat şi apoi a dat din cap, ca şi cum ar fi ajuns la o concluzie afirmativă obţinută cu mare grijă.

- Tu nu eşti Goliat, a spus. Apoi s-a întors şi a ieşit pe unde a venit, fără să se uite la dreapta sau la stânga.

Am rămas ca şi trăznit, după cum bine îţi poţi imagina. Nu Goliat ? Ce putea să însemne a nu fi Goliat ? Nu m-am gândit să mă întreb, "Ei bine, dacă nu sunt Goliat, atunci cine sunt ?" Un om ar putea să întrebe asta fiindcă ar şti că indiferent care i-ar fi numele, el este cu siguranţă cineva. Eu

nu ştiam asta. Din contră, mi se părea că dacă nu sunt Goliat, atunci probabil ca nu sunt deloc cineva. Cu toate că acest necunoscut nu m-a mai văzut nici o dată, nu m-am îndoit nici o clipă că vorbeşte cu o autoritate indiscutabilă. Sute de oameni m-au numit Goliat până acum, chiar şi muncitorii de la menajerie care mă cunoşteau bine, dar asta nu conta. Necunoscutul nu a spus, "Numele tău nu este Goliat." El a spus "Tu nu eşti Goliat." Diferența era ca de la cer la pământ.

Cu toate că pe atunci nu m-aş si putut exprima astfel, simțeam ca şi cum conştiința sinelui meu ar fi fost declarată o iluzie. Ca urmare, am alunecat într-un fel de stare de vis, nici conştient, nici inconştient. Un îngijitor a venit să-i aducă mâncare, dar l-am ignorat. A căzut noaptea, dar nu am dormit. Ploaia s-a oprit, şi a răsărit soarele fără ca eu să observ. În curând au apărut din nou grupurile de vizitatori strigând, "Goliat ! Goliat ! Goliat !" dar nu i-am băgat în seamă. Astfel au trecut câteva zile. Apoi, într-o seară, după ce menajeria s-a închis, am luat o gură mare de apă din castron şi în curând am adormit; în apă fusese adăugat un puternic sedativ.

În zori, m-am trezit într-o cuşcă necunoscută. La început, fiindcă era atât de mare şi cu o formă aşa de ciudată nici nu mi-am dat seama că era o cuşcă. De fapt, era rotundă şi cu deschidere spre exterior în toate părțile; după cum de-abia mai târziu am înțeles, era un pavilion de grădină care fusese modificat special pentru a mă găzdui. Cu excepția unei mari case albe din apropiere, pavilionul era complet izolat, în mijlocul unui parc atractiv, care pe atunci îmi imaginam că trebuie să se întindă până la capătul lumii. După nu mult timp, am conceput şi o explicație pentru această ciudată mutare: vizitatorii mei de la menajerie veneau, cel puțin parțial, cu aşteptarea de a vedea o gorilă pe nume Goliat; nu puteam să-mi dau seama cum anume au ajuns să aibă această aşteptare, dar cu în mod sigur o aveau; dar când proprietarul menajeriei a aflat că de fapt eu nu eram Goliat, acesta nu mai avea cum să mă expună ca fiind Goliat, şi deci nu a avut nici o altă opțiune decât să ma trimită de acolo. Nu eram sigur dacă trebuia să-mi pară rău pentru asta sau nu; noua mea casă era pe departe mai plăcută decât oricare alta pe care am văzut-o de când am părăsit Africa, dar fără vizitele zilnice ale oamenilor, ar fi devenit în curând chiar mai plictisitoare decât grădina zoologică, unde măcar aveam compania celorlalte gorile.

Pe când eu tot cântăream aceste chestiuni, cam înaintea prânzului, am ridicat privirea şi am văzut că nu eram singur. Un om stătea chiar dincolo de gratii, o siluetă neagră pe fundalul îndepărtat al casei albe şi luminate de soare. M-am apropiat cu grijă, şi uimit, l-am recunoscut. Ca şi cum am fi pus din nou în scenă prima noastră întâlnire, ne-am uitat lung unul la celălalt timp de câteva minute, eu şezând pe podeaua cuştii, el sprijinindu-se în baston. Am remarcat că, purtând haine noi şi uscate, nu mai părea a fi bătrânul pe care l-am văzut prima dată. Avea fața întunecată, lungă şi osoasă, ochii săi ardeau cu o ciudată intensitate, iar gura sa părea fixată într-o expresie de veselie amăruie. În final, a dat din cap ca şi prima dată şi a spus:

- Da, am avut dreptate. Tu nu eşti Goliat. Tu eşti Ismael. Din nou, ca şi cum tot ceea ce ar fi contat era acum în sfârşit stabilit, şi-a întors spatele şi a plecat.

Şi din nou am rămas ca şi lovit de trăznet, dar de data acesata de o profundă uşurare căci fusesem salvat din nonființă. Mai mult decât atât, greşeala care mă făcuse să exist ca un fel de impostor neintenționat timp de atâția ani fusese în sfârşit corectată. Am fost întregit ca şi persoană nu din nou, ci pentru prima dată. Ma găseam consumat de curiozitate pentru salvatorul meu. Nu mă gândeam să-l asociez cu mutarea mea de la menajerie în acest încântător foişor, căci pe atunci eram încă incapabil până şi de cea mai primitivă eroare logică: post hoc, ergo propter hoc (n.t. din latină: "după aceasta, prin urmare datorită acesteia").

El era pentru mine un fel de ființă supranaturală. Pentru o minte pregătită de mitologie, el reprezenta începutul a ceea ce se înțelege prin divin. De două ori şi-a făcut câte o scurtă apariție în viața mea, şi de două ori m-a transformat printr-o singură afirmație. Am încercat să găsesc înțelesul ascuns al acestor aparențe, dar nu am găsit decât mai multe întrebări. Oare acest om a venit la menajerie în căutarea lui Goliat sau în căutarea mea ? A venit deoarece spera ca eu să fiu Goliat sau pentru că bănuia că nu eram Goliat ? Cum de m-a găsit atât de repede în noua mea locație ? Nu aveam idee despre cât de extinsă era înformația umană; dacă toată lumea ştia că mă aflam la

menajerie (cum părea a fi cazul), atunci oare toată lumea ştia că acum mă aflu aici ? În ciuda tuturor acestor întrebări fără de răspuns, copleşitor rămânea faptul că această misterioasă făptură a venit la mine de două ori special pentru a mi se adresa ca unei persoane, într-un mod lipsit de precedent. Era evident faptul că, rezolvând în sfârşit chestiunea identităţii mele, el va dispărea din viaţa mea pentru totdeauna; ce altceva ar mai fi avut de făcut ?

Fără îndoială îţi poţi da seama că toate aceste deducţii făcute de mine pe nerăsuflate nu erau decât apă de ploaie. Totuşi, adevărul (pe care l-am aflat mai târziu) nu era cu nimic mai puţin fantastic. Binefăcătorul meu era un înstărit negustător evreu, un om pe nume Walter Sokolow. În ziua când m-a descoperit la menajerie se plimba prin ploaie într-un fel de melancolie sinucigaşă ce coborâse asupra lui cu câteva luni în urmă, când aflase fără nici o urmă de îndoială că întreaga sa familie fusese înghiţită de holocaustul naziştilor. Peregrinările sale l-au adus la un carnaval instalat la marginea oraşului, şi a intrat fară vre-un motiv anume. Din cauza ploii, majoritatea atracţiilor erau închise, dând locului un aer de părăsire ce se potrivea bine cu starea sa melancolică. În cele din urmă a ajuns la menajerie, a cărei atracţii principale erau anunţate într-o serie de tablouri şocant de sălbatice. Unul dintre acestea, cel mai sălbatic dintre ele, înfăţişa gorila Goliat fluturând în aer corpul rupt al unui african, ca şi cum acesta ar fi fost o armă. Walter Sokolov, probabil gândindu-se că o gorilă pe nume Goliat era un simbol potrivit pentru gigantul nazism care pe atunci se apucase de zdrobirea rasei lui David, a decis că ar fi satisfăcător să privească un astfel de monstru în spatele gratiilor. A intrat, s-a apropiat de cuşca mea şi, uitându-se în ochii mei a realizat în curând că nu aveam nici o legătură cu monstrul însetat de sânge din tablou, şi nici cu gigantul nazism ce-i tortura neamul. Şi-a dat seama că în nici un caz nu-i dă vre-o satisfacţie să mă privească în spatele gratiilor. Din contră, într-un exaltat gest de vinovăţie şi de sfidare, a decis să mă salveze din cuşca menajeriei şi să mă modeleze într-un cumplit înlocuitor pentru familia sa pe care nu a reuşit să o salveze din cuşca Europei. Proprietarul menajeriei a fost de acord să mă vândă; chiar s-a bucurat să-l lase pe domnul Sokolow să-l angajeze pe îngrijitorul meu care se ocupase de mine încă de la sosirea la menajerie. Proprietarul era un om realist; odată cu inevitabila intrare a Americii în război, spectacole ambulante precum al lui aveau să-şi petreacă timpul hibernând sau chiar să falimenteze.

După ce m-a lăsat o zi să mă acomodez cu noile împrejurimi, domnul Sokolow s-a întors pentru a începe să ne cunoaştem mai bine. I-a cerut îngrijitoruli să-i explice totul, de la preparatul hranei până la curăţatul cuştii. L-a întrebat dacă acesta consideră că sunt periculos. Îngrijitorul i-a răspuns că eram periculos doar în sensul în care un utilaj greu e periculos, nu prin dispoziţie ci pur şi simplu prin dimensiune şi forţă. După vre-o oră, domnul Sokolow a terminat cu îngrijitorul şi am rămas uitând-ne lung unul la celălalt, într-o lungă linişte, la fel ca şi în celelalte două ocazii. În cele din urmă, cu greu, ca şi cum ar fi învins un îngrozitor obstacol interior a început să-mi vorbească, dar nu în felul glumeţ în care vorbeau cu mine vizitatorii menajeriei, ci în felul în care-i vorbeşti vântului sau valurilor spărgându-se de faleză, spunând toate cele ce trebuie spuse, dar nu trebuie auzite de nimeni. Pe măsură ce istorisea cu foc toate regretele şi sentimentele de vinovăţie, treptat a uitat de necesitatea precauţiei. Trecuse de-abia o oră, şi el era proptit de cuşcă, şi ţinându-se cu o mână de grilaj. Se uita în pământ, pierdut în gânduri şi eu m-am folosit de ocazia asta pentru a-mi exprima compasiunea, întinzând mâna şi atingându-i cu blândeţe încheieturile degetelor de la mâna cu care se ţinea de cuşcă. El a sărit înapoi, luat prin surprindere şi îngrozit, dar o singură privire în ochii mei i-a fost suficientă pentru a-l reasigura de faptul că gestul meu era atât de lipsit de ameninţare precum părea.

Atenţionat de această experienţă, el a început să bănuiască faptul că posed inteligenţă, iar câteva teste simple au fost suficiente pentru a-l convinge de asta. După ce a dovedit că îi înţelegeam cuvintele, a sărit la concluzia (la fel cum aveau să facă şi alţii lucrând cu primatele) că ar trebui să fiu capabil să produc şi eu cuvinte. Pe scurt, s-a hotărât să mă înveţe să vorbesc. Voi sări peste dureroasele şi umilitoarele luni ce au urmat. Nici unul dintre noi nu a înţeles că dificultatea era de neînvins datorită faptului că-mi lipsea până şi cel mai rudimentar aparat vocal. Fără să înţelegem asta, amândoi ne-am chinuit având impresia că aveam să învăţ acest truc la un moment dacă

insistam. Dar în cele din urmă a venit ziua când nu am mai putut să continui, şi în chinul meu că nu pot să i-o spun, i-am gândit-o cu toată puterea mentală pe care o aveam. Şi el a fost la fel de uimit ca şi mine când a auzit strigătul meu mental. Nu mai vreau să te plictisesc cu toţi paşii pe care i-am făcut până să stabilim comunicarea completă, deoarece sunt uşor de imaginat, cred.

În următoarii zece ani, m-a învăţat tot ceea ce ştia despre această lume şi despre univers şi despre istoria umană, iar când întrebările mele i-au depăşit cunoştiinţele, am studiat cot la cot. Iar când studiile mele m-au dus în final dincolo de interesele lui, a devenit bucuros asistentul meu de cercetare, făcând rost de cărţi şi informaţii din locuri care în mod evident nu-mi erau accesibile. Fiindu-i distrasă atenţia de noul său interes pentru educaţia mea, în curând, binefăcătorul meu a uitat să se mai tortureze cu remuşcări, aşa că în curând şi-a revenit din întunecoasa lui melancolie.

Pe la începutul anilor şaizeci, deja locuiam în casa lui ca un fel de oaspete permanent care nu are nevoie de prea multă atenţie din partea gazdei, aşa că domnul Sokolow a început din nou să frecventeze cercurile sociale, cu rezultatul nu foarte imprevizibil că a ajuns în curând pe mâinile unei tinere doamne de patruzeci de ani care nu a găsit nici un motiv pentru care să nu-l poată transforma într-un soţ satisfăcător. De fapt, el nu era deloc potrivnic căsătoriei, dar a făcut marea greşeală de a o grăbi. El a decis ca relaţia noastră specială să fie ţinută secret faţă de soţia lui. Pe vremea aceea nu părea o decizie foarte importantă, iar eu nu eram suficient de experimentat în astfel de probleme pentru a-mi putea da seama ce eroare gravă a fost. M-am mutat înapoi în pavilionul de grădină, după ce acesta a fost modificat pentru a se potrivi cu obiceiurile civilizate pe care le-am dobândit între timp. Totuşi, încă de la început, doamna Sokolow m-a privit ca pe un animal de casă dubios şi alarmant şi a început să pledeze pentru eliminarea mea cât mai grabnică. Din fericire, binefăcătorul meu era obişnuit ca lucrurile să se întâmple după cum vroia el, şi i-a explicat foarte clar că situaţia pe care a creat-o pentru mine nu se va schimba indiferent de cât de mult ar încerca ea să-l convingă. La câteva luni după nuntă, a venit să-mi spună că soţia lui, la fel ca şi Sara a lui Avraam avea în curând să-i dăruiască un copil, la vârsta lui înaintată.

- Nu m-am gândit la nimic de genul acesta când te-am botezat Ismael, mi-a spus. Dar poţi fi sigur că nu o voi lăsa să te dea afară din casa mea, cum l-a dat afară Sara pe cel ce purta numele tău din casa lui Avraam. Totuşi, l-a amuzat să spună că dacă avea să fie un băieţel, numele său va fi Isac. Dar s-a întâmplat să fie fetiţă şi aceştia au botezat-o Rachel.

După ce a spus asta, Ismael a făcut o pauză lungă, cu ochii închişi, iar eu am început să mă întreb dacă nu cumva a adormit. Dar în cele din urmă a continuat.

- Din înţelepciune, sau poate din prostie, binefăcătorul meu a decis ca eu să fiu mentorul fetiţei, iar eu (din înţelepciune, sau poate din prostie) am fost încântat să am şansa de a-i face pe plac în acest fel. După cum a aranjat tatăl său, Rachel a petrecut aproape la fel de mult timp cu mine cât a petrecut cu mama ei, fapt care nu a ajutat deloc la îmbunătăţirea poziţiei mele în ochii acelei persoane. Deoarece puteam comunica cu ea într-un limbaj mult mai direct decât vorbirea, o puteam alina şi amuza când alţii nu reuşeau, şi treptat între noi s-a format o legătură comparabilă cu cea dintre doi fraţi gemeni, cu excepţia că, pe lângă frate, eu mai eram şi animal de companie, profesor particular şi dădacă, toate la un loc.

Doamna Sokolow aştepta cu nerăbdare ziua când Rachel avea să înceapă şcoala, aceasta credea că atunci noile ei interese aveau să o îndepărteze de mine. Când şi-a dat seama că rezultatul se lasă aşteptat, şi-a reînoit campania de convingere a soţului ei de a mă trimite de acolo, spunând că prezenţa mea avea să afecteze dezvoltarea pe plan social a copilului. Totuşi, dezvoltarea ei pe plan social a rămas neafectată, cu toate că a sărit peste nu mai puţin de trei clase în şcoala generală şi o clasă în liceu; şi-a obţinut masteratul în biologie înainte de a împlini douăzeci de ani. Cu toate acestea, după atâţia ani de planuri zădărnicite, legate de autoritatea ei în propria casă, doamna Sokolow nu mai avea nevoie de un motiv anume pentru a dori ca eu să dispar.

După decesul binefăcătorului meu din 1985, Rachel a devenit protectoarea mea. Nici nu se mai punea problema ca eu să rămân acolo, în pavilionul de grădină. Folosind fonduri ce au fost lăsate special pentru asta în testamentul tatălui său, Rachel m-a mutat într-o casă izolată ce fusese

pregătită dinainte. Din nou, Ismael a tăcut o vreme. Apoi a continuat:

- În anii ce au urmat, nimic nu s-a întâmplat după cum s-a plănuit sau după cum s-a sperat. Mi-am dat seama că izolarea nu mă mulțumește; după ce petrecusem o viață întreagă în izolare, acum doream un mod de a avansa direct în centrul culturii tale, așa că am început să epuizez răbdarea noii mele protectoare încercând aranjamente după aranjamente, care de care mai deranjante pentru a atinge acest scop. Între timp, doamna Sokolow nu avea de gând să lase lucrurile așa cum erau așa că a convins tribunalul să înjumătățească fondurile care mi-au fost alocate pentru subzistență.

De-abia în 1989 lucrurile s-au clarificat în sfârșit. Atunci am înțeles în cele din urmă că vocația mea neîmplinită era de a fi profesor, și în sfârșit am conceput un sistem care să-mi permită a exista în acest oraș în circumstanțe tolerante. A dat din cap pentru a mă anunța că ajunsese la sfârșitul poveștii sau cel puțin că spusese tot ce avea de spus despre asta.

Există unele momente când, având prea multe de spus, poți fi la fel de stupefiat ca și când ai avea prea puține. Nu ma puteam gândi la nici o modalitate de a răspunde adecvat sau elegant la o asemenea povestire. În cele din urmă, am pus o întrebare ce părea cam la fel de stupidă ca și alte câteva zeci care mi se învârteau prin cap.

- Și ai avut mulți elevi ?

- Am avut patru și am eșuat cu toți patru.

- A. De ce ai eșuat ?

Și-a închis ochii pentru a se gândi un moment.

- Am eșuat pentru că am subestimat dificultatea a ceea ce încercam să îi învăț și pentru că nu i-am înțeles pe ei suficient de bine.

- Înțeleg, am spus. Și ce anume predai ?

Ishmael a ales o crenguță nouă din grămada aflată în dreapta sa, a examinat-o puțin, și apoi a început să o rontăie, uitându-se lung în ochii mei. În cele din urmă a spus:

- Pe baza istorisirii mele, ce subiect crezi că aș fi cel mai competent să predau ?

M-am holbat și i-am spus că nu știu.

- Sigur că știi. Subiectul meu este: captivitatea.

- Captivitatea.

- Corect.

Am stat așa vre-un minut, iar apoi am spus:

- Încerc să-mi dau seama ce legătură are asta cu salvatul lumii.

Ishmael a stat o clipă să se gândească.

- Dintre oamenii culturii tale, care anume vor să distrugă această lume ?

- Care vor s-o distrugă ? După câte știu eu nici unul anume nu vrea să distrugă lumea.

- Și cu toate astea, o distrugeți, fiecare dintre voi. Fiecare dintre voi contribuie zilnic la distrugerea lumii.

- Da, așa este.

- De ce nu vă opriți ?

Am ridicat din umeri.

- Sincer să fiu, pentru ca nu știm cum să ne oprim.

- Sunteți prizonierii unui sistem civilizațional care mai mult sau mai puțin vă obligă să continuați distrugerea acestei lumi pentru ca voi să puteți trăi.

- Da, așa se pare.

- Așadar, sunteți prizonieri și ați transformat lumea însăși într-un prizonier. Asta e miza, nu-i așa ? Captivitatea voastră și captivitatea întregii lumi.

- Da, așa e. Doar că nu m-am gândit nici o dată așa la asta.

- Iar tu însuți ești captiv într-un mod personal, nu-i așa ?

- Cum asta ?

Ismael a zâmbit dezvăluind o masă imensă de dinți de culoarea fildeșului. Până atunci nu

ştiam că poate zâmbi.

Am spus:

- Am o impresie că sunt captiv, dar nu pot explica de ce am impresia asta.

- Acum câțiva ani, probabil că erai copil pe vremea aceea, aşa că poate nu îți aminteşti, mulți tineri din această țară au avut aceeaşi impresie. Ei au făcut un efort ingenios şi dezorganizat pentru a scăpa din captivitate, dar până la urmă au eşuat deoarece nu au reuşit să găsească gratiile cuştii. Dacă nu poți să descoperi ce anume te ține captiv, dorința de a evada devine în curând confuză şi ineficientă.

- Da, şi eu am senzația asta.

Ismael a încuviințat din cap.

- Dar, din nou, ce legătură are asta cu salvatul acestei lumi ?

- Lumea nu are să mai supraviețuiască foarte mult ca prizonieră a umanității. Această afirmație are nevoie de explicații ?

- Nu. Cel puțin pentru mine nu are nevoie.

- Cred ca sunt mulți printe voi care s-ar bucura să elibereze lumea din captivitate.

- Sunt de acord.

- Ce anume îi împedică s-o facă ?

- Nu ştiu.

- Iată ce anume îi împiedică: sunt incapabili să găsească gratiile cuştii.

- Da, am spus. Îmi dau seama. Apoi: Ce facem în continuare ?

Ismael a zâmbit din nou.

- Fiindcă eu ți-am spus povestea care explică felul în care am ajuns aici, poate că ai dori să faci şi tu asta.

- Ce vrei să spui ?

- Vreau să spun, poate că îmi vei spune povestea care explică felul în care ai ajuns tu aici.

- A, am spus. Dă-mi un moment.

- Poți avea oricât de multe momente doreşti, a răspuns cu gravitate.

- Odată, pe vremea când eram în colegiu, am început în cele din urmă, am avut de scris o lucrare pentru cursul de filosofie. Nu mai ştiu exact care era tema, dar ştiu că era ceva legat de epistemologie. Iată ce am scris în lucrarea respectivă: Ghici ce ? Până la urmă, naziştii nu au pierdut războiul. L-au câştigat şi au prosperat. Au cucerit lumea şi au şters de pe fața pământului toți evreii, țiganii, negrii, indienii şi amerindienii. Apoi, când au terminat cu asta, i-au eliminat pe ruşi şi pe polonezi şi pe cehi şi pe bulgari şi pe sârbi şi pe croați, pe toți slavii. Apoi au început cu polinezienii, cu coreenii, cu chinezii şi cu japonezii, toate popoarele asiatice. Toate acestea au durat mult, foarte mult timp, dar până la urmă, când au terminat, toată lumea de pe pământ era sută la sută ariană, şi cu toții erau foarte, foarte fericiți.

Evident că manualele şcolare nu mai menționau de nici o altă rasă decât de rasa ariană sau nici o altă limbă decât germana, sau nici o altă religie decât hitlerismul sau nici un alt sistem politic decât Socialismul Național. Nu ar fi avut nici un rost să menționeze altceva. După câteva generații de astfel de viață, nimeni nu ar mai fi putut scrie altceva în manuale chiar dacă ar fi vrut, pentru că nu mai ştiau nimic diferit.

Dar într-o bună zi, doi studenți conversau la Universitatea Neue Heidelberg din Tokio. Ambii erau chipeşi în felul tipic arian, dar unul dintre ei arăta vag îngrijorat şi nefericit. Acesta era Kurt. Prietenul său l-a intrebat: "Ce-i cu tine, Kurt ? De ce tot timpul te plimbi pe aici aşa abătut ?" Kurt a răspuns: "O să-ți spun, Hans. E o treabă care mă tulbură şi mă tulbură profund." Prietenul său l-a întrebat ce anume. Kurt a spus: "Nu pot să scap de senzația ciudată că există o chestie minoră în legătură cu care suntem mințiți." Şi aşa s-a terminat lucrarea.

Ismael a încuviințat din cap gânditor.

- Şi ce a spus profesorul despre lucrare ?

- A vrut să ştie dacă şi eu am aceeaşi senzație ciudată ca şi Kurt. Când i-am spus că am, a

vrut să ştie despre ce am eu impresia că sunt mințit. I-am răspuns: "Cum aş putea să ştiu ? Nu sunt cu nimic mai bun decât Kurt." Bineînțeles că nu a crezut că vorbesc serios. A presupus că e doar un exercitiu de epistemologie.

- Şi încă te mai întrebi dacă eşti mințit ?

- Da, dar nu cu la fel de multă disperare ca pe atunci.

- Nu cu la fel de multă disperare ? De ce ?

- Fiindcă mi-am dat seama că, practic vorbind, nu prea contează. Indiferent dacă suntem mințiți sau nu, tot trebuie să ne trezim dimineața şi să mergem la lucru, să plătim facturile, şi toate cele.

- Asta bineînțeles exceptând cazul în care ați începe cu toții să bănuiți că sunteți mințiți şi ați afla care este minciuna.

- Ce vrei să spui ?

- Dacă doar tu ai afla care-i minciuna, atunci probabil ai dreptate că nu ar conta foarte mult. Dar dacă ați afla cu toții care este minciuna, ar fi de presupus că ar conta chiar foarte mult.

- Într-adevăr.

- Atunci asta trebuie să sperăm.

Începusem să întreb ce vroia să zică prin asta, dar a ridicat o mână cu piele neagră, groasă, şi a spus:

- Mâine.

În acea seară am mers la o plimbare. Să mă plimb doar de dragul plimbatului e o chestie pe care nu o fac foarte des. În apartament m-am simțit inexplicabil de neliniştit. Aveam nevoie să vorbesc cu cineva, să mi se ofere siguranță. Sau poate că aveam nevoie să-mi mărturiesc păcatul: aveam din nou gânduri impure despre salvarea lumii. Sau nu era nici una din treburile astea, poate că îmi era frică să nu visez. Câteodată zbor când în visurile mele, şi de fiecare dată îmi spun "În sfârşit se întâmplă în realitate şi nu tot în vise !" În orice caz, aveam nevoie să vorbesc cu cineva, dar eram singur. Asta e condiția mea obişnuită, e o alegere, sau cel puțin aşa îmi spun. Relațiile cu simple cunoştiințe nu ma satisfac şi puțini sunt cei dispuşi să accepte poverile şi riscurile unei prietenii aşa cum o concep eu. Oamenii spun că sunt acru şi mizantrop, iar eu le spun că probabil au dreptate. Disputele de orice fel, pe orice subiect, mi s-au părut întotdeauna a fi o pierdere de vreme.

Când m-am trezit diminteața următoare, m-am gândit: "Chiar şi aşa totuşi ar putea să fie un vis. Poți să dormi în vis şi chiar să ai vise în vis." În vreme ce efectuam mişcările zilnice de pregătire a micului dejun, mâncatului, spălatului, inima m-i se zbătea cu furie. Părea că ar vrea să spună: "Cum poți pretinde că nu eşti îngrozit ?" Timpul trecea. M-am dus cu maşina până în centru. Clădirea era tot acolo. Biroul din capătul coridorului de la parter era tot acolo şi tot descuiat. Când am deschis uşa, imensa lui aromă cărnoasă m-a lovit ca un tunet. Cu picioarele tremurânde am mers până la scaun şi m-am aşezat. Ismael m-a studiat cu gravitate prin sticla întunecoasă, ca şi cum s-ar fi întrebat dacă eram suficient de puternic pentru a fi tensionat cu o conversație serioasă. Când s-a hotărât, a început fără nici un fel de introducere, stil care cu timpul am aflat că e stilul său obişnuit.

DOI

- Oricât de ciudat ar putea părea, interesul meu pentru captivitate nu a fost trezit de propria mea condiție, ci de către domnul Sokolow. După cum probabil că am indicat în povestirea mea de ieri, acesta era obsedat de evenimentele ce se petreceau în Germania nazistă.

- Da, mi-am dat seama de asta.

- Judecând după povestea ta de ieri despre Kurt şi Hans, înțeleg că ai studiat vremurile şi viața poporului german sub conducerea lui Adolf Hitler.

- Că am studiat asta ? Nu, n-aş merge aşa de departe încât să spun asta. Doar am citit câteva cărți cunoscute cum ar fi "Memoriile lui Speer", "Ascensiunea şi căderea celui de-al treilea Reich", şi aşa mai departe şi câteva studii despre Hitler.

- În cazul acesta, sunt sigur că înțelegi ceea ce domnul Sokolow se chinuia să-mi arate: că nu doar evreii erau captivi sub Hitler. Întreaga națiune germană era captivă, inclusiv entuziaştii săi suporteri. Unii detestau ceea ceea ce făcea el, alții doar îşi târâiau picioarele mergând înainte cum puteau ei mai bine, iar alții prosperau grozav în acel mediu, dar cu toții erau prizonierii lui.

- Cred că înțeleg ce vrei să spui.

- Ce anume îi ținea captivi ?

- Păi... teroarea, cred.

Ismael a clătinat din cap.

- Trebuie să fi văzut secvențele acelea cu adunările dinaintea războiului, cu sute de mii de suporteri, toți cântând şi aplaudând ca unul. În nici un caz nu teroarea îi aducea la acele sărbători ale unității şi puterii.

- Într-adevăr. Atunci ar trebui să spun că era vorba despre carisma lui Hitler.

- Da, cu siguranță avea carismă. Dar carisma doar atrage atenția oamenilor. Odată ce le-ai atras atenția, trebuie sa ai ceva de spus. Ce anume avea de spus Hitler poporului german ?

Am chibzuit pentru câteva minute, fără prea multă convingere.

- În afară de problema evreiască, nu cred că am alt răspuns.

- El a trebuit să le spună a fost o povestire.

- O povestire.

- O povestire în care rasa ariană şi poporul Germaniei în particular au fost privați de locul lor binemeritat în lume, aceştia au fost încătuşați, scuipați, violați şi făcuți una cu pământul sub tălpile raselor mongole, ale comuniştilor şi ale evreilor. O poveste în care, sub conducerea lui Adolf Hitler, rasa ariană avea să se descătuşeze, să se răzbune pe cei ce au oprimat-o, să purifice omenirea de murdăriile ei, şi să-şi ia locul meritat în lume, de stăpâni ai tuturor raselor.

- Într-adevăr.

- Acum ți s-ar putea părea încredibil că un popor ar fi putut fi captivat de un asemenea nonsens, dar după cele aproape două decenii de degradare şi suferință ce au urmat primului război mondial, avea o atracție copleşitoare pentru poporul Germaniei; şi a fost întărit nu doar prin mijloace uzuale de propagandă, dar şi printr-un intensiv program de educare a tinerilor şi de reeducare a celorlalți.

- Într-adevăr.

- După cum spuneam, erau mulți în Germania care au recunoscut această povestire ca fiind nimic mai mult decât o grosolană mitologie. Cu toate astea, ei erau ținuți captivi de către această povestire prin simplul fapt că vasta majoritate din jurul lor erau de părere că sună grozav, şi erau dispuşi să-şi dea viețile ca s-o transforme în realitate. Înțelegi ce spun ?

- Cred că da. Chiar dacă tu personal nu erai captivat de poveste, erai captiv oricum, deoarece oamenii din jurul tău te făceau să fi captiv. Erai ca şi un animal dus de val în mijlocul unei turme ce a luat-o la fugă.

- Aşa-i. Chiar dacă tu credeai că toată treaba e nebunie curată, totuşi trebuia să-ți joci rolul, trebuia să-ți iei locul în povestire. Singurul mod de a evita asta era să evadezi cu totul din Germania.

- Într-adevăr.

- Înțelegi de ce îți spun toate astea ?

- Cred că da, dar nu sunt sigur.

- Ți le spun pentru că oamenii culturii tale sunt exact în aceeaşi situație. Ca şi cei din Germania nazistă, ei sunt prizonierii unei povestiri.

O vreme am stat aşa holbându-mă la el.

- Nu cunosc nici o asemenea povestire, i-am spus în cele din urmă.

- Vrei să spui că nu ai auzit nici o dată despre ea ?

- Da.

Ismael a încuviințat din cap.

- Asta-i pentru că nu-i nevoie să auzi despre ea. Nu e nevoie să o numeşti sau să discuți despre ea. Fiecare dintre voi o ştie deja pe de rost de la vârsta de şase, şapte ani. Negru şi alb, bărbat şi femeie, bogat şi sărac, creştin şi evreu, american şi rus, norvegian şi chinez, cu toții o auziți. Şi o auziți fără încetare, căci fiecare mediu de propagandă, fiecare mediu de educație o povesteşte fără încetare. Şi auzind-o fără încetare, nu o mai asculți. Nu mai e nevoie să o asculți. E întotdeauna acolo, bâzâind în fundal, aşa că nu mai e nevoie să-i dai nici o atenție. De fapt, vei afla că cel puțin la început e chiar dificil să-i dai atenție. E ca şi bâzâitul unui motor aflat la distanță, ce nici o dată nu se opreşte; devine până la urmă un sunet pe care nu-l mai auzi deloc.

- Asta-i foarte interesant, i-am spus. Dar, de asemenea, şi cam greu de crezut.

Ochii lui Ismael s-au închis uşor într-un surâs indulgent.

- Pentru asta, credința nu e necesară. Odată ce vei şti povestirea, o vei auzi peste tot în cultura ta, şi vei fi uimit că cei din jurul tău nu o aud la fel de bine, ci pur şi simplu o acceptă.

Ieri mi-ai spus despre impresia ta că eşti captiv. Ai impresia asta deoarece asupra ta se exercită o presiune imensă pentru a-ți ocupa un loc în povestirea pe care cultura ta o pune în scenă, orice loc doreşti tu. Această presiune e exercitată în tot felul de moduri, pe tot felul de nivele, dar cel mai fundamental e exercitată în felul următor: cei care refuză să-şi ia un loc nu primesc de mâncare.

- Da, aşa-i.

- Un german care nu putea să accepte a lua parte în povestirea lui Hitler avea o opțiune: putea să plece din Germania. Tu nu ai opțiunea asta. Oriunde vei merge în această lume vei găsi pusă în scenă aceeaşi povestire, iar dacă nu-ți iei un loc în aceasta, nu vei primi de mâncare.

- Într-adevăr.

- Cultura Mamă te învață că lucrurile stau exact aşa cum ar trebui să stea. Cu excepția câtorva mii de sălbatici răspândiți pe ici pe colo, acum toți oamenii de pe Pământ pun în scenă această povesire. Oamenii s-au născut pentru a pune în scenă exact această povestire, şi să o părăsiți ar însemna să renunți cu totul la însăşi rasa umană, să te aventurezi în uitare. Locul tău e aici, participând la această povestire, împingând şi tu cu umărul la roată, iar ca recompensă, eşti hrănit. Să păşeşti în afara acestei povestiri ar însemna să cazi de pe marginea lumii. Nu există un alt mod de a scăpa decât prin moarte.

- Da, aşa se pare.

Ismael a făcut o pauză pentru a se gândi puțin.

- Toate acestea sunt doar o prefață pentru munca noastră de aici. Am vrut să o auzi deoarece vreau să ai măcar o idee vagă în ce te bagi aici. Odată ce vei învăța cum să desluşeşti vocea Culturii Mame bâzâind în fundal, spunându-şi povestea iar şi iar oamenilor culturii tale, nu vei mai putea nici o dată să încetezi a mai fi conştient de ea. Oriunde vei merge, pentru tot restul vieții tale, vei fi tentat să le spui celor din jur: "Cum puteți asculta chestia asta şi să nu o recunoaşteți drept ceea ce e în realitate ?" Iar dacă vei face asta, oamenii se vor uita la tine ciudat şi se vor întreba despre ce dracu vorbeşti. Cu alte cuvinte, dacă vei face această călătorie educațională alături de mine, te vei găsi înstrăinat de cei din jurul tău, de prieteni, familie, foşti asociați şi aşa mai departe.

- Asta pot suporta, doar atât i-am spus.

- Cea mai sinceră şi mai inaccesibilă fantezie a mea este să călătoresc odată în lumea voastră aşa cum o faceţi voi, liber şi fără să ies în evidenţă să păşesc afară în stradă, să chem un taxi care să mă ducă la aeroport, unde m-aş putea urca la bordul unui avion spre New York, Londra sau Florenţa. O mare parte din acest joc al închipuirii îl petrec cu efectuarea delicioaselor pregătiri pentru călătorie, în chibzuirea căror obiecte trebuie să le iau cu mine în geamantan, şi a obiectelor pe care le pot fără grijă lăsa în urmă. (Înţelegi, bineînţeles că aş călători deghizat în om). Dacă iau prea multe, va fi obositor să le tot târâi după mine dintr-o parte în alta, dar dacă iau prea puţine, va trebui să-mi tot întrerup călătoria pentru a face rost pe drum de cele necesare, iar asta ar fi chiar mai obositor.

- Aşa-i, am spus, doar pentru a fi agreabil.

- Pentru asta e ziua de azi: facem bagajele pentru călătoria noastră. Eu voi arunca în geamantan câteva lucruri pentru care nu vreau să fiu nevoit să întrerup călătoria mai târziu. Acum, pentru tine aceste lucruri vor însemna puţin sau poate chiar nimic. Doar ţi le voi prezenta pe scurt şi apoi le arunc în geamantan. Astfel le vei recunoaşte mai târziu când le voi folosi.

- În regulă.

- Mai întâi câteva elemente de vocabular. Haide să stabilim câteva nume pentru a nu fi nevoiţi să spunem tot timpul "oamenii culturii tale" şi "oamenii tuturor celorlalte culturi". Am folosit diverse nume cu diferiţi elevi, dar am de gând să încerc cu tine un set nou de nume. Cunoşti expresia "take it or leave it" (n.t. expresie foarte comună în limba engleză, referitoare la o ofertă, înseamnă "ia-o sau las-o"). Folosite în acest sens, au vre-o conotaţie majoră pentru tine cuvintele Takeri şi Leaveri ?

- Nu sunt sigur că înţeleg ce vrei să spui.

- Te întreb dacă, presupunând că voi numi un grup Takeri şi pe celălalt Leaveri, ţi se pare că ar suna ca şi cum îi aleg pe unii ca fiind cei buni iar pe ceilalţi ca fiind cei răi ?

- Nu, îmi sună destul de neutre.

- Bun. Deci de acum înainte îi vom numi pe oamenii culturii tale Takeri şi pe cei ai tuturor celorlalte culturi Leaveri.

Am scos un hmmm.

- Am o problemă cu asta.

- Vorbeşte.

- Nu văd cum poţi să-i încadrezi aşa pe toţi ceilalţi într-o singură categorie.

- Dar treaba asta se face şi în propria ta cultură, doar că voi folosiţi o pereche de termeni cu grele conotaţii în locul acestor termeni relativ neutri. Voi vă numiţi civilizaţi şi pe toţi ceilalţi îi numiţi primitivi. Aţi căzut de acord în mod universal asupra acestor termeni; adică cei din Londra şi din Paris şi din Bagdad şi din Seul şi din Totonto ştiu cu toţii că în ciuda tuturor diferenţelor care îi separă sunt totuşi uniţi prin faptul că sunt civilizaţi şi diferiţi de oamenii epocii de piatră răspândiţi pe tot globul; voi consideraţi sau recunoaşteţi că, oricare ar fi diferenţele dintre ei, şi aceştia sunt în mod similar uniţi prin faptul că sunt primitivi.

- Da, aşa-i.

- Te-ai simţi mai confortabil dacă am folosi aceşti termeni, civilizaţi şi primitivi ?

- Da, cred că da, însă numai fiindcă sunt obişnuit cu aceştia. Takeri şi Leaveri e în regulă din partea mea.

- În al doilea rând: harta. O am eu. Tu nu trebuie să memorezi traseul. Cu alte cuvinte, nu-ţi fă griji dacă la capătul unei zile vei realiza brusc că nu-ţi mai aminteşti nici măcar un cuvânt din ce am spus. Asta nu contează. Călătoria însăşi e cea care te va schimba. Înţelegi ce vreau să zic ?

- Nu sunt sigur.

Ismael s-a gândit o clipă.

- Îţi voi da o idee generală despre direcţia în care ne îndreptăm; atunci vei înţelege.

- În regulă.

- Cultura Mamă, a cărei voce îţi şopteşte în ureche încă din ziua în care te-ai născut, ţi-a dat

o explicație despre felul în care au ajuns lucrurile să fie astfel. O ştii foarte bine; toți din cultura ta o ştiu foarte bine. Dar această explicație nu ți-a fost dată dintr-o dată. Nimeni nu te-a pus să stai jos ca să-ți zică, "Uite, aşa au ajuns lucrurile să fie astfel" începând de acum 15 miliarde de ani şi până în prezent. Mai de grabă, tu ai asamblat această explicație ca pe un mozaic: din milioanele de bucățele de informație care ți-au fost prezentate în diverse moduri de către ceilalți care împărtăşesc aceeaşi explicație. Ai asamblat-o din discuțiile de la masă ale părinților tăi, din desenele animate văzute la televizor, din lecțiile de la Şcoala de Duminică, din manualele şcolare şi de la profesori, din ştirile de la televizor, din filme, romane, predici, piese de teatru, ziare şi aşa mai departe. M-ai urmărit până aici ?

- Cred că da.

- Această explicație despre felul în care au ajuns lucrurile să fie astfel e ambientă în cultura ta. Cu toții o ştiu, şi toți o acceptă fără a o pune la îndoială.

- În regulă.

- Pe măsură ce călătorim împreună, vom reexamina piesele esențiale ale acestui mozaic. Le vom scoate din mozaicul tău şi le vom potrivi într-un mozaic cu totul diferit: într-o explicație total diferită despre felul în care au ajuns lucrurile să fie astfel.

- Bun.

- Iar când vom termina, vei avea o concepție complet nouă asupra acestei lumi şi asupra tuturor celor ce s-au întâmplat aici. Şi nu va mai conta nicidecum dacă îți vei aminti sau nu modul în care această percepție a fost asamblată. Călătoria însăşi te va schimba, aşa că nu-i nevoie să-ți faci griji a memora traseul pe care l-am urmat pentru a realiza această schimbare.

- Corect. Acum înțeleg ce vrei să zici.

- În al treilea rând, a spus, câteva definiții. Acestea sunt cuvinte care vor avea un sens special în discuția noastră de aici. Prima definiție: povestire. O povestire este un scenariu al legăturii dintre om, lume şi zei.

- În regulă.

- A doua definiție: a pune în scenă. A pune în scenă o povestire înseamnă a trăi în aşa fel încât să o transformi în realitate. Cu alte cuvinte, a pune în scenă o povestire înseamnă a te strădui să o faci să se adeverească. Poți recunoaşte aici că asta e ceea ce făcea poporul Germaniei sub conducerea lui Hitler. Încercau să transforme Reich-ul de o mie de ani într-o realitate. Încercau să facă să se adeverească povestirea pe care el le-a spus-o.

- Corect.

- A treia definiție: cultură. O cultură este un grup de oameni ce pun în scenă o povestire.

- Un grup de oameni ce pun în scenă o povestire. Şi, iarăşi, o povestire este... ?

- Un scenariu al legăturii dintr om, lume şi zei.

- În regulă. Deci ceea ce spui tu e că oamenii culturii mele pun în scenă propria lor povestire despre om, lume şi zei.

- Corect.

- Dar încă nu ştiu care e această povestire.

- O vei afla. Nu te agita. Pentru moment, tot ceea ce trebuie să ştii este că în decursul istoriei umanității, s-au pus în scenă două povestiri fundamental diferite. Una dintre ele a început a fi pusă în scenă acum două sau trei milioane de ani de către cei pe care am căzut de acord să-i numim Leaveri şi este încă pusă în scenă de către aceştia şi în ziua de azi, cu la fel de mult succes ca întotdeauna. Cealaltă a început să fie pusă în scenă acum zece sau douăsprezece mii de ani de către cei pe care am căzut de acord să-i numim Takeri, şi se pare că e pe cale să se termine într-o catastrofă.

- A, am spus, însemnând că nu ştiu ce.

- În cazul în care Cultura Mamă ar trebui să dea o relatare a istoriei umanității folosind aceşti termeni, atunci aceasta ar suna cam aşa: "Leaverii au fost primul capitol din istoria umanității, un capitol lung şi lipsit de evenimente. Capitolul lor din istoria umanității s-a încheiat acum vre-o zece

mii de ani odată cu apariția agriculturii în Orientul Apropiat. Acest eveniment a marcat începutul celui de-al doilea capitol, capitolul Takerilor. Este adevărat că Leaverii încă mai există în lume, dar aceştia sunt doar anacronisme, oameni-fosilă trăind în trecut, oameni ce pur şi simplu nu realizează că acel capitol al lor din istoria umanității s-a încheiat."

- Corect.

- Aceasta-i forma generală a istoriei umanității aşa cum e percepută ea în cultura ta.

- Aş zice că aşa-i.

- După cum vei ajunge să vezi, ceea ce spun eu e destul de diferit de asta. Leaverii nu sunt capitolul unu dintr-o povestire în care Takerii sunt capitolul doi.

- Poftim ?

- O s-o spun altfel. Leaverii şi Takerii pun în scenă două povestiri separate, bazate pe premise complet diferite şi contradictorii. Ne vom uita mai târziu asupra acestui subiect, aşa că nu trebuie să-l înțelegi chiar în secunda asta.

- În regulă.

Ismael şi-a scărpinat gânditor latura fălcii. Din partea mea a sticlei nu am auzit nimic, dar în imaginație a sunat ca şi cum cineva ar târâi o lopată prin pietriş.

- Cred că am terminat de făcut bagajul. După cum am spus, nu te aştepta să-ți aminteşti tot ce am aruncat înăuntru astăzi. Cînd vei pleca de aici, probabil că totul se va transforma într-o mare harababură.

- Te cred, am răspuns cu convingere.

- Dar e în regulă. Dacă mâine voi scoate din geamantan ceva ce am pus astăzi, îl vei recunoaşte imediat, iar asta e tot ce contează.

- În regulă. Mă bucur să aud asta.

- Astăzi vom face doar o lecție scurtă. Adevărata călătorie începe mâine. Între timp poți să-ți petreci restul zilei dibuind care-i povestirea pe care oamenii culturii tale au pus-o în scenă în ultimii zece mii de ani. Mai ți minte despre ce este ?

- Despre ce este ?

- E vorba despre semnificația acestei lumi, despre intențiile divine legate de lume şi despre destinul umanității.

- Păi, îți pot spune povestiri despre aceste lucruri, dar nu ştiu nici o astfel de poveste unică.

- E acea poveste unică pe care toți cei din cultura ta o cunosc şi o acceptă.

- Mi-e teamă că asta nu mă ajută foarte mult.

- Poate că te-ar ajuta dacă ți-aş spune că e o poveste explicativă la fel ca şi "De ce n-are ursul coadă" sau "Cum a aparut curcubeul".

- În regulă.

- Şi ce anume ar trebui să explice povestirea voastră ?

- Dumnezeule, n-am nici o idee.

- Asta ar trebui să-ți fie clar după toate ce ți le-am spus deja. Explică felul în care lucrurile au ajuns să fie astfel. De la început până acum.

- Înțeleg, am spus, şi m-am uitat o vreme pe fereastră. Cu siguranță nu sunt conştient de nici o astfel de povestire. După cum am mai spus, da, ştiu povestiri, dar nici o astfel de povestire unică.

Ismael a cugetat la asta un minut sau două.

- Una dintre elevele mele despre care am menționat ieri a dorit să-mi explice ce anume căuta, şi mi-a spus: "De ce nu e nimeni tulburat ? Aud oamenii de la spălătoria automată de rufe vorbind despre sfârşitul lumii, şi sunt la fel de calmi ca şi cum ar compara detergenți. Oamenii vorbesc despre distrugerea stratului de ozon şi despre moartea tuturor formelor de viață. Ei vorbesc despre devastarea pădurii tropicale, despre poluarea mortală ce va rămâne aici timp de mii şi milioane de ani, despre extincția a zeci de specii zilnic, despre însăşi sfârşitul speciației. Şi totuşi par perfect calmi." Atunci eu i-am zis: "Asta vrei să ştii, de ce oamenii sunt calmi când aud despre distrugerea lumii ?" S-a gândit o vreme şi mi-a spus: "Nu, ştiu de ce sunt calmi. Sunt calmi pentru

că ei cred ce li s-a spus." Eu am zis: "Da ?" Ce anume li s-a spus oamenilor şi îi impiedică să fie tulburaţi, îi face să fie relativ calmi chiar când privesc răul catastrofic pe care îl pricinuiesc acestei planete ?

- Nu ştiu.

- Li s-a oferit o poveste explicativă. Li s-a dat o explicaţie a felului în care lucrurile au ajuns să fie astfel, iar asta le linişteşte panica. Această explicaţie acoperă totul, incusiv deteriorarea stratului de ozon, poluarea oceanelor, distrugerea pădurii tropicale, şi chiar extincţia umanităţii, şi pe ei îi mulţumeşte. Sau poate ar fi mai corect spus că îi linişteşte. Împing cu umărul la roată în fiecare zi, se droghează cu stupefiante sau cu televiziune în fiecare noapte, şi încearcă să nu se gândească prea pătrunzător despre lumea pe care o lasă copiilor lor.

- Corect.

- La fel ca şi celorlalţi, şi ţie şi s-a dat aceeaşi explicaţie despre cum au ajuns lucrurile să fie astfel, dar se pare că aceasta nu te-a mulţumit. Ai auzit-o din copilărie, dar n-ai reuşit nici o dată s-o înghiţi cu totul. Ai senzaţia că ceva a fost omis, dat cu lustru pe deasupra. Ai senzaţia că ai fost minţit în legătură cu ceva, şi ai vrea, dacă ai putea, să afli care e minciuna şi exact asta-i ceea ce cauţi tu aici în această cameră.

- Stai să mă gândesc o secundă. Vrei să spui că această poveste explicativă conţine minciunile despre care vorbeam în lucrarea mea cu Kurt şi Hans ?

- Da. Exact.

- Treaba asta îmi îngheaţă mintea. Nu cunosc nici o asemenea povestire. Nici o astfel de povestire unică.

- E o singură povestire şi perfect unificată. Trebuie doar să gândeşti mitologic.

- Ce ?

- Mă refer la mitologia culturii tale, bineînţeles. Credeam că e evident.

- Mie nu mi s-a părut evident.

- Orice povestire care explică semnificaţia lumii, intenţiile zeilor şi destinul umanităţii nu poate să fie decât mitologică.

- S-ar putea să ai dreptate, dar eu nu ştiu de nimic asemănător cu asta, nici măcar pe departe. După câte ştiu eu, nu există nimic în cultura noastră ce ar putea fi numit mitologie, asta dacă nu te referi la mitologia greacă sau cea nordică sau aşa ceva.

- Mă refer la mitologie vie. Neînregistrată în nici o carte, ci înregistrată în minţile oamenilor culturii tale, şi care e pusă în scenă pe tot cuprinsul acestei lumi, chiar acum în timp ce noi stăm aici şi vorbim.

- Din nou îţi spun, după câte ştiu eu, nu există nimic de genul acesta în cultura noastră.

Fruntea bituminoasă a lui Ismael s-a încreţit în riduri pe măsură ce mă privea cu un fel de amuzament exasperat.

- Asta-i din cauză că tu te gândeşti mitologie ca la un set de poveşti imaginare. Grecii nu-şi priveau mitologia în acest mod. Cu siguranţă îţi dai seama de asta. Dacă te-ai fi dus la un om din Grecia homerică şi l-ai fi întrebat ce poveşti imaginare le spune el copiilor săi despre zei şi eroii din trecut, acesta cu siguranţă că nu ar şti la ce te referi. Ţi-ar spune ceea ce ai spus şi tu: "După câte ştiu eu, nu există nimic de genul acesta în cultura noastră." Un vechi nordic ţi-ar fi răspuns la fel.

- Bun. Dar asta nu prea mă ajută.

- În regulă. Haide să-ţi reducem sarcina la o dimensiune mai modestă. Această povstire, ca şi orice altă povestire, are o introducere, un cuprins şi o încheiere, şi fiecare dintre aceste părţi este o povestire de sine stătătoare. Până când ne vom întâlni iarăşi mâine, vezi dacă poţi găsi introducerea povestirii.

- Introducerea povestirii.

- Da. Gândeşte... antropologic.

Am râs.

- Ce înseamnă asta ?

- Dacă ai fi un antropolog ce caută povestirea pusă în scenă de către aborigenii Alawa din Australia, te-ai aştepta să auzi o povestire cu o introducere, un cuprins şi o încheiere.

- Da.

- Şi ce anume te-ai aştepta să conțină introducerea povestirii ?

- N-am nici o idee.

- Sigur că ai, doar că faci pe prostul.

Am stat aşa un minut încercând să-mi dau seama cum să încetez a mai face pe prostul.

- Bun, am zis în cele din urmă. Presupun că m-aş aştepta să conțină mitul creației.

- Desigur.

- Dar nu văd cum ar putea asta să mă ajute.

- Atunci o să ți-o spun pe litere. Trebuie să cauți mitul creației din cultura ta.

M-am holbat la el amenințător.

- Nu avem nici un mit al creației, am spus. Asta-i o certitudine.

TREI

- Ce-i ăsta ? Am întrebat când am ajuns dimineața următoare. Mă refeream la un obiect de pe brațul scaunului meu.

- Cu ce seamănă ?

- Cu un reportofon.

- Exact asta este.

- Vreau să zic, pentru ce e ?

- Este ca să înregistreze pentru posteritate ciudatele povestiri folclorice ale unei culturi sortite pieirii, pe care tu ai să mi le spui.

Am râs şi m-am aşezat.

- Mă tem că încă n-am găsit vre-o povestire folclorică pe care să ți-o spun.

- Nu te-a ajutat cu nimic sugestia mea de a căuta un mit al creației ?

- Nu avem nici un mit al creației, am spus. Asta dacă nu te referi la cel din Geneză.

- Nu fi absurd. Dacă un profesor de clasa a opta te-ar invita să explici în fața clasei cum a început totul, ai citi primul capitol din Geneză ?

- Desigur că nu.

- Atunci ce relatare le-ai oferi ?

- Le-aş putea da o relatare, dar în mod sigur nu ar fi un mit.

- Normal că nu l-ai considera un mit. Nici o poveste a creației nu-i un mit pentru poporul care o spune. E doar o povestire.

- Bun, dar povestea despre care vorbesc eu cu siguranță nu e un mit. Presupun că anumite părți ale ei sunt încă sub semnul întrebării, şi presupun că cercetările ulterioare probabil că vor aduce anumite modificări, dar cu siguranță nu este un mit.

- Porneşte reportofonul şi începe. Atunci vom şti.

I-am aruncat o privire furioasă.

- Deci chiar vrei ca eu să... ă...

- Să spui povestirea, exact.

- Nu pot pur şi simplu s-o derulez aşa, am nevoie de ceva timp să-mi adun gândurile.

- Avem suficient timp. E o casetă de nouăzeci de minute.

Am oftat, am pornit reportofonul şi mi-am închis ochii.

- Totul a început acum foarte mult timp, zece sau cincisprezece miliarde de ani, am început după câteva minute. Nu sunt la curent care teorie conduce în momentul de față, starea stabilă sau Big Bang-ul dar în orice caz, universul a început acum foarte mult timp.

Am deschis ochii şi l-am privit speculativ pe Ismael. El m-a privit înapoi la fel şi m-a întrebat:

- Asta-i tot ? Asta-i povestirea ?

- Nu, vroiam doar să mă asigur.

Am închis ochii şi am continuat.

- Şi apoi, nu ştiu exact când, cred că aproximativ şase sau şapte miliarde de ani, a luat naştere propriul nostru sistem solar. Din copilărie am în minte o imagine dintr-o enciclopedie cu mase de materie aruncate în exterior şi care apoi se unesc... şi astea erau planetele. Pe parcursul urmatoarelor două miliarde de ani, aceste planete s-au răcit şi s-au solidificat... Aşa, să vedem. Viața a apărut în supa chimică a acelor oceane antice acum cât timp ? Cinci miliarde de ani ?

- Trei şi jumătate sau patru.

- Bun. Bacteriile, microorganismele au evoluat în forme mai înalte, mai complexe, care au evoluat în forme şi mai complexe. Treptat, viața s-a răspândit şi pe uscat. Nu ştiu cum... cu mâzga de pe malul oceanului... sau amfibieni. Amfibienii s-au mutat pe uscat şi au devenit reptile. Reptilele au evoluat în mamifere. Acum cât timp ? Un miliard de ani ?

- Acum doar vre-un sfert de miliard de ani.

- În regulă. În orice caz, mamiferele... nu ştiu. Mici făpturi în mici nişe de pe sub tufişuri, prin copaci. Din aceste mici făpturi din copaci au apărut primatele. Apoi, acum nu ştiu, zece sau cincisprezece milioane de ani, o ramură a primatelor a părăsit copacii şi... m-am oprit.

- Stai liniştit, nu-i un test. Aşa, schiţată în linii mari, e cunoscută povestirea în general, de şoferii de autobuz, de fermieri şi de senatori.

- Bun, am zis şi am închis iarăşi ochii. Bun. Păi, totul s-a întâmplat din aproape în aproape. O specie a urmat-o pe alta, şi în final a apărut omul. Asta a fost acum cât timp ? Acum trei milioane de ani ?

- Cam aşa.

- Bun.

- Asta-i tot ?

- Da, în linii mari.

- Povestirea creaţiei după cum e spusă în cultura ta.

- Aşa-i. După câte ştiu eu.

Ismael a încuviinţat din cap şi mi-a spus să opresc reportofonul. Apoi s-a lăsat pe spate cu un oftat ce a huruit din spatele sticlei ca sunetul unui vulcan îndepărtat, şi-a împreunat mâinile deasupra burţii şi m-a fixat cu o privire lungă, gravă şi de nepătruns.

- Iar tu, o persoană inteligentă şi relativ bine educată, ai vrea ca eu să cred că această povestire nu este un mit.

- Ce are mitic în ea ?

- Nu am spus că are ceva mitic în ea. Am spus că este un mit.

Cred că în acest punct am râs nervos.

- Poate că nu ştiu ce înţelegi tu prin mit.

- Înţeleg ceea ce înţelegi şi tu. Folosesc cuvântul în sensul său comun.

- Atunci nu este un mit.

- Sigur că este un mit. Ascult-o.

Ismael mi-a spus să derulez caseta înapoi şi s-o ascult. După ce am ascultat-o, am stat privind gânditor un minut sau două, de dragul aparenţelor. Apoi i-am spus:

- Nu este un mit. Ai putea scrie asta într-un manual de clasa a opta şi nu cred că există vre-un consiliu şcolar care să aibe ceva de obiectat, asta lăsând la o parte pe creaţionişti.

- Sunt cu totul de acord. Nu ţi-am spus că povestirea e ambientă în cultura ta ? Copiii o asamblează din mai multe medii, inclusiv din manualele şcolare.

- Atunci ce zici de fapt ? Încerci să-mi spui că nu e relatare bazată pe fapte reale ?

- E plină de fapte reale, bineînţeles, dar modul în care sunt aranjate e pur mitologic.

- Nu ştiu despre ce vorbeşti.

- În mod evident, ţi-ai oprit mintea. Cultura Mamă te-a adormit cu dulcele ei cântecel.

I-am aruncat o privire aspră.

- Încerci să spui că evoluţia este un mit ?

- Nu.

- Încerci să spui că omul nu a evoluat ?

- Nu.

- Atunci ce vrei să spui ?

Ismael m-a privit zâmbind. Apoi a ridicat din umerii lui mari. După asta şi-a ridicat sprâncenele. M-am uitat lung la el şi m-am gândit: "Sunt tachinat de o gorilă". Asta nu m-a ajutat cu nimic.

- Ascult-o din nou, mi-a spus.

Când s-a terminat, am spus:

- Bun, am auzit o chestie, cuvântul "a apărut". Am spus că în final a apărut omul. Asta e ?

- Nu, nu-i nimic de genul ăsta. Nu obiectez pe baza unor asemenea chestiuni mărunte. Era clar din context că acest cuvânt era folosit doar ca şi un sinonim pentru "a evoluat".

- Atunci ce dracu e ?

- Mă tem că nu prea gândeşti. Ai recitat povestirea pe care ai auzit-o de o mie de ori, iar acum o asculți pe Cultura Mamă cum îți murmură în ureche: "Stai liniştit, copilul meu, nu ai de ce să-ți baţi capul, de ce să-ți faci griji, stai calm, nu te agita, nu-l asculta pe animalul răutăcios, nu există nici un mit, nimic din ceea ce-ți spun eu nu e un mit, aşa că n-ai de ce să te mai gândeşti la asta, să-ți faci griji, doar ascultă-mi vocea şi adormi, adormi, adormi..."

Mi-am muşcat buza o vreme şi apoi am spus:

- Asta nu mă ajută.

- Bun, a zis. O să-ți spun şi eu o poveste, poate că te va ajuta.

A ronțăit câteva clipe la o crenguță plină de frunze, şi-a închis ochii şi a început:

- Această poveste (a spus Ismael) are loc acum jumătate de miliard de ani, acum inimaginabil de mult timp, când planeta ar fi fost complet de nerecunoscut pentru tine. Nimic nu mişca pe uscat, cu excepția vântului şi a prafului. Nici măcar un singur fir de iarbă nu se unduia în vânt, nici măcar un singur greieraş nu cânta, nici măcar o singură pasăre nu se înălța spre cer. Toate acestea aveau să apară după zeci de milioane de ani. Până şi mările erau straniu de nemişcate şi de liniştite, căci şi vertebratele erau la distanțe de zeci de milioane de ani în viitor. Dar, bineînțeles că avem la îndemână un antropolog. Ce fel de lume ar fi fost asta fără un antropolog ? Totuşi el era un antropolog foarte deprimat şi deziluzionat, căci fusese de-a lungul şi de-a latul planetei fără să găsească pe cineva căruia să-i ia un interviu, şi fiecare casetă din ranița lui era la fel de goală ca şi cerul. Dar într-o zi, în timp ce se plimba abătut pe marginea oceanului, a văzut ceea ce părea a fi o făptură vie în apele puțin adânci dinspre mal. Nu era nimic de lăudat, doar o chestie diformă şi gelatinoasă, dar era singura perspectivă pe care o avea după toate peregrinările lui, aşa că a înaintat cu greu prin apă până în locul unde făptura se balansa prin valuri. Politicos, a dat binețe făpturii, a fost şi el salutat la rândul lui, şi în curând cei doi chiar deveniseră buni prieteni. Antropologul i-a explicat cum putea el mai bine că se ocupa cu studiul stilurilor de viață şi al obiceiurilor şi l-a rugat pe noul său prieten să-i ofere informații de acest gen despre el, dacă tot venise vorba.

- Iar acum, a spus în cele din urmă antropologul, aş vrea să înregistrez pe casetă povestirile pe care vi le spuneți între voi.

- Povestiri ? a întrebat celălalt.

- Ştii tu, cum ar fi mitul creației, dacă aveți aşa ceva.

- Ce mit al creației ? a întrebat făptura.

- E, ştii tu, a răspuns antropologul, povestea imaginară pe care o spuneți copiilor voştrii despre originile lumii.

Ei bine, auzind asta, făptura şi-a îndreptat spatele indignată, sau cel puțin cât putea ea de bine, fiind doar o chestie diformă şi gelatinoasă, şi a răspuns că poporul său nu are nici o astfel de poveste imaginară.

- Atunci nu aveți nici o relatare despre creație ?

- Bineînțeles că avem o relatare, şi-a pierdut cumpătul celălalt, dar în mod sigur nu este un mit.

- A, cu siguranță că nu este un mit, a spus antropologul amintindu-şi în sfârşit de pregătirea sa. Ți-aş fi foarte recunoscător dacă ai împărtăşi această relatare şi cu mine.

- Foarte bine, a spus făptura. Dar vreau să înțelegi că noi, la fel ca şi voi, suntem un popor strict rațional, şi nu acceptăm nimic ce nu e bazat pe observații, logică şi metoda ştiințifică.

- Desigur, desigur, a consimțit antropologul.

Aşadar în sfârşit făptura şi-a început povestirea.

- Universul, a spus ea, a apărut acum mult, mult timp; acum poate zece sau cincisprezece miliarde de ani. Propriul nostru sistem solar, această stea, această planetă şi toate celelalte se pare că au apărut acum două sau trei miliarde de ani. O perioadă lungă de timp aici nu a trăit nimic, dar apoi, cam după un miliard de ani, a apărut viața.

- Scuză-mă că te întrerup, a spus antropologul, spui că viața a apărut. După mitul tău, adică

după relatarea ta ştiinţifică, unde s-a întâmplat asta ?

Făptura a părut derutată de această întrebare şi a căpătat o culoare palidă, mov.

- Vrei să spui în ce loc anume ?

- Nu. Vreau să spun, asta s-a întâmplat pe uscat sau în mare ?

- Uscat ? a întrebat celălalt. Ce-i aia uscat ?

- E, ştii tu, a spus arătând spre mal, întinderea aia de pământ şi pietre care începe de acolo.

Făptura a căpătat o nuanţă şi mai intensă de mov şi a spus:

- N-am nici o idee despre ce tot trăncăni acolo. Pământul şi pietrele de acolo sunt pur şi simplu marginea imensului castron în care se află marea.

- A, da, a răspuns antropologul. Înţeleg ce spui. Cu siguranţă. Continuă, te rog.

- Foarte bine, a spus celălalt. Timp de multe milioane de secole, toată viaţa ce se afla pe lume consta doar în microorganisme ce pluteau neajutorate prin acea supă chimică. Dar încetul cu încetul au apărut forme mai complexe : Făpturi unicelulare, mâzga, alge, polipi şi aşa mai departe. Dar în final, a spus făptura, devenind destul de roz de la atâta mândrie, dar în final a apărut meduza.

Timp de vre-o nouăzeci de secunde n-am scos nimic, decât poate doar valuri de furie confuză. Apoi am spus:

- Nu-i corect.

- Ce vrei să spui ?

- Nu ştiu exact ce vreau să spun. Ţi-ai expus punctul de vedere, dar nu-mi dau seama exact care e acesta.

- Nu-ţi dai seama ?

- Nu, nu-mi dau seama.

- Ce a vrut să spună meduza când a zis "dar în final a apărut meduza" ?

- A vrut să spună... că la asta urmau să ducă toţi cei zece sau cincisprezece miliarde de ani ai creaţiei, la meduză.

- Sunt de acord. Şi de ce anume nu se termină şi relatarea ta asupra creaţiei cu apariţia meduzei ?

Cred că la asta am râs nervos.

- Pentru că urmau să vină mai multe după meduză.

- Aşa e. Creaţia nu s-a terminat cu meduza. Mai aveau de apărut vertebratele, amfibienii, reptilele şi mamiferele, şi bineînţeles, în final omul.

- Corect.

- Şi aşa se termină relatarea ta "şi în final a apărut omul".

- Da.

- Şi asta ce vrea să însemne ?

- Vrea să însemne că nu mai era nimic de apărut după asta. Vrea să însemne că s-a terminat creaţia.

- Spre asta urmau să ducă toate. Apogeul a fost atins în om. Omul este punctul culminant al întregii drame cosmice a creaţiei.

- Da.

- Şi când în final a apărut omul, creaţia s-a terminat, deoarece obiectivul său a fost atins. Nu a mai rămas nimic altceva de creat.

- Da, asta pare să fie presupunerea subînţeleasă.

- Cu siguranţă că nu-i întotdeauna subînţeleasă. Religiile culturii tale nu sunt deloc reticente în legătură cu asta. Omul este produsul final al creaţiei. Omul este făptura pentru care toate celelalte au fost făcute: această lume, acest sistem solar, această galaxie, însuşi Universul.

- Într-adevăr.

- Toţi cei din cultura ta ştiu că lumea nu a fost creată pentru meduză, sau pentru somon, sau pentru iguană, sau pentru gorilă. A fost creată pentru om.

- Aşa este.

Ismael m-a fixat cu o privire ironică.

- Şi asta nu e mitologie ?

- Păi... faptele sunt fapte.

- Cu siguranţă. Faptele sunt fapte, chiar atunci când sunt încorporate în mitologie. Dar cum rămâne cu restul ? Oare întregul proces cosmic al creaţiei s-a terminat acum trei milioane de ani, chiar aici, pe această micuţă planetă, odată cu apariţia omului ?

- Nu.

- Oare până şi procesul creaţiei planetare a ajuns la final acum trei milioane de ani, odată cu apariţia omului ? Oare evoluţia s-a oprit scârţâind din roţi doar fiindcă a apărut omul ?

- Nu, bineînţeles că nu.

- Atunci de ce ai spus-o aşa ?

- Presupun că am spus-o aşa fiindcă aşa este ea spusă.

- Aşa e ea spusă printre Takeri. Cu siguranţă nu e singurul mod în care poate fi spusă.

- Bun, înţeleg acum. Cum ai spune-o tu ?

A arătat cu capul spre lumea de dincolo de fereastră.

- Observi pe undeva în Univers cea mai mică dovadă că s-a terminat creaţia odată cu naşterea omului ? Vezi cea mai mică dovadă, oriunde în jurul tău, că omul era culmea spre care creaţia se încorda încă de la început ?

- Nu, nu-mi imaginez cum ar putea să arate o astfel de dovadă.

- Ar trebui să fie evident. Dacă astrofizicienii ar putea anunţa că procesele creative fundamentale ale Universului au încetat acum cinci miliarde de ani, odată cu apariţia sistemului nostru solar, atunci acest fapt ar putea oferi cel puţin o oarecare susţinere pentru această idee.

- Da, îmţeleg ce vrei să spui.

- Sau dacă biologii şi paleontologii ar putea anunţa că speciaţia s-a oprit acum trei milioane de ani, şi asta ar putea fi sugestiv.

- Da.

- Dar ştii foarte bine că nici unul dintre aceste lucruri nu s-a întâmplat de fapt. Nici pe departe. Universul a continuat ca şi până acum, planeta a continuat ca şi până acum. Apariţia omului nu a cauzat mai multă vâlvă decât apariţia meduzei.

- Foarte adevărat.

Ismael a arătat înspre reportofon.

- Deci, ce se poate spune despre povestirea pe care tocmai mi-ai zis-o ?

Mi-am dezvelit dinţii într-un rânjet lamentabil.

- Este un mit. Oricât de incredibil ar suna, este un mit.

- Ţi-am spus ieri că povestirea pe care oamenii culturii tale o pun în scenă este despre scopul lumii, intenţiile divine în lume, şi despre destinul umanităţii.

- Da.

- Şi după această primă parte a povestirii, care e scopul lumii ?

M-am gândit o clipă la asta.

- Nu prea înţeleg cum poate explica asta scopul lumii.

- Cam pe la mijlocul povestirii tale, atenţia s-a mutat de la Univers în general la această mică planetă. De ce ?

- Pentru că această planetă era destinată să fie locul de naştere al omului.

- Desigur. Şi după cum ai spus-o tu, apariţia omului a fost un eveniment central, chiar evenimentul central din istoria cosmosului. După apariţia omului, restul Universului nu ne mai interesează, nu mai participă la drama în curs de desfăşurare. Doar Pământul e suficient pentru asta, acesta e locul de naştere şi casa omului, şi acesta e scopul lui. Takerii privesc această lume ca pe un fel de sistem de susţinere a vieţii umane, ca pe o maşinărie proiectată pentru a produce şi a întreţine viaţa umană.

- Da, aşa e.

- Când ai spus povesirea, în mod evident ai omis să menționezi zeii, pentru că nu ai vrut s-o contaminezi cu mitologie. Dar acum, întrucât caracterul său mitologic a fost stabilit, nu mai e nevoie să-ți faci griji în legătură cu asta. Presupunând că ar exista un factor divin în spatele creației, ce-mi poți spune despre intențiile zeilor ?

- Păi, practic, încă de când au început totul ei au avut în minte omul. Au făcut Universul pentru ca galaxia noastră să-şi poată găsi loc în el. Au făcut galaxia pentru ca în ea să poată fi sistemul nostru solar. Au făcut sistemul solar pentru ca planeta noastră să poată fi în el. Şi au făcut planeta pentru ca noi să putem fi pe ea. Toată treaba a fost făcută pentru ca omul să aibe o bucată de pământ pe care să stea.

- Așa e înțeleasă toată treaba în cultura ta, cel puțin de către cei ce presupun că universul e o expresie a intențiilor divine.

- Da.

- În mod evident, din moment ce întregul Univers a fost făcut pentru ca omul să poată fi făcut, omul trebuie să fie o făptură de importanță enormă pentru zei. Dar această parte a povestirii nu ne dă nici un indiciu despre celelalte intenții ale lor cu privire la acesta. În orice caz, zeii probabil că au avut în minte un destin special pentru om, dar aici nu ni se spune care e acest destin.

- Într-adevăr.

- Orice povestire e bazată pe o premisă, reprezintă elaborarea unei premise. Sunt sigur că ştii asta, fiind scriitor.

- Da.

- În mod sigur o recunoşti pe asta: doi copii din familii inamice se îndrăgostesc.

- Sigur. Romeo şi Julieta.

- Şi povestirea pe care o pun în scenă Takerii are o premisă, care e cuprinsă în acea parte a povestirii pe care mi-ai spus-o astăzi. Încearcă să-ți dai seama care e aceasta.

Am închis ochii şi m-am făcut că lucrez din greu, când de fapt ştiam că n-am nici o şansă.

- Mi-e teamă că nu-mi pot da seama.

- Povestirea care e pusă în scenă de către Leaveri are o premisă complet diferită, şi în prezent ți-ar fi imposibil să o descoperi. Dar ar trebui să fi capabil să descoperi premisa propriei voastre povestiri. E un concept foarte simplu şi e cel mai puternic din toată istoria umanității. Nu neapărat cel mai benefic, dar cu siguranță cel mai puternic. Întreaga voastră istorie, cu toate minunile şi catastrofele ei, reprezintă elaborarea acestei premise.

- Sincer, nici măcar nu pot să-mi imaginez spre ce baţi.

- Gandeşte... Uite, lumea nu a fost făcută pentru meduze, nu ?

- Nu.

- Nu a fost făcută pentru broaşte sau pentru şopârle sau pentru iepuri.

- Nu.

- Sigur că nu. Lumea a fost făcută pentru om.

- Aşa-i.

- Toți cei din cultura ta ştiu asta, nu-i aşa ? Până şi ateii care jură că nu există nici un zeu ştiu că lumea a fost făcută pentru om.

- Da, aş zice că aşa-i.

- Bun. Asta-i premisa povestirii voastre: lumea a fost făcută pentru om.

- Nu prea înțeleg. Adică nu prea văd de ce este o premisă.

- Oamenii din cultura ta au făcut din ea o premisă, au luat-o ca pe o premisă. Ei au spus: "Ce se întâmplă dacă lumea a fost făcută pentru noi ?"

- Bun. Continuă.

- Gândeştete la consecințele faptului că o luați pe aceasta ca fiind premisa: dacă această lume a fost făcută pentru voi, atunci ce ?

- Bun, înțeleg ce vrei să zici. Cred. Dacă lumea a fost făcută pentru noi, atunci ne aparține şi putem să facem ce dracu vrem noi cu ea.

- Exact. Asta se întâmplă aici de zece mii de ani. Voi faceți ce dracu vreți cu lumea. Şi desigur că aveți de gând să continuați să faceți ce dracu vreți voi cu ea, că doar toată chestia asta afurisită e a voastră.

- Da, am spus, şi m-am gândit o secundă. De fapt, e destul de uimitor. Adică, auzi chestia asta de cincizeci de ori pe zi. Oamenii vorbesc despre mediul nostru înconjurător, despre oceanele noastre, despre sistemul nostru solar. Chiar am auzit oameni vorbind despre animalele noastre sălbatice.

- Şi chiar ieri m-ai asigurat cu încredere deplină că în cultura ta nu există nici măcar pe departe ceva asemămător cu mitologia.

- Într-adevăr. Aşa am făcut.

Ismael continua să mă fixeze morocănos.

- Am greşit, i-am spus. Ce vrei mai mult ?

- Uimire, a răspuns.

Am încuviințat din cap.

- Păi sigur că sunt uimit. Doar că n-o las să se vadă.

- Ar fi trebuit să te găsesc când aveai şaptesprezece ani.

Am ridicat din umeri, asta însemnând că mi-aş fi dorit s-o fi făcut.

- Ieri ți-am spus că povestirea ta oferă o explicație a modului în care lucrurile au ajuns să fie astfel.

- Corect.

- Cum contribuie această primă parte a povestirii la explicație ?

- Adică... ce contribuție aduce la explicarea modului în care lucrurile au ajus să fie aşa cum sunt acum ?

- Da.

- La prima vedere, nu-mi dau seama cum contribuie.

- Gândeşte. Oare lucrurile ar mai fi ajuns să fie astfel dacă această lume ar fi fost făcută pentru meduze ?

- Nu, n-ar mai fi ajuns astfel.

- Evident că nu. Dacă lumea ar fi fost făcută pentru meduze, lucrurile ar fi stat cu totul altfel.

- Aşa-i. Dar nu a fost făcută pentru meduze, ci a fost făcută pentru om.

- Iar asta explică parțial cum au ajuns lucrurile să fie astfel.

- Corect. E un mod perfid de a da vina pe zei pentru toate. Dacă ar fi făcut această lume pentru meduze, nu s-ar mai fi întâmplat nimic din toate acestea.

- Exact, a spus Ismael. Începi să prinzi ideea. Acum crezi că ştii cam pe unde ai putea să găseşti celelalte părți ale povestirii, mijlocul şi încheierea ?

M-am gândit puțin.

- Aş urmări Nova (n.t. serial american de popularizare a ştiinței), cred.

- De ce ?

- Cred că dacă Nova sr fi făcut un episod despre creație, în linii mari ar fi cam povestirea pe care am spus-o eu astăzi. Tot ce trebuie să mai fac acum este să-mi dau seama cum ar face restul.

- Atunci asta-i următoarea ta sarcină. Mâine vreau să aud mijlocul povestirii.

- Bun, am spus. Cred că am înțeles perfect mijlocul şi încheierea povestirii.

Ismael a încuviințat din cap, iar eu am pornit reportofonul.

- Uite cum am făcut: am pornit de la premisa că lumea a fost făcută pentru om. Apoi m-am întrebat cum aş scrie povestirea ca şi un scenariu pentru Nova. A ieşit cam aşa: lumea a fost făcută pentru om, dar acestuia i-a luat mult, mult timp ca să-şi dea seama de asta. Timp de aproape trei milioane de ani, el a trăit ca şi cum lumea ar fi fost făcută pentru meduze. Adică, a trăit ca şi cum ar fi fost doar o făptură oarecare, ca şi cum ar fi fost doar un leu sau un urs marsupial.

- Şi ce anume înseamnă să trăieşti ca şi un leu sau un urs marsupial ?

- Înseamnă... să trăieşti la mila naturii. Înseamnă să trăieşti fără a avea control asupra mediului tău înconjurător.

- Înțeleg. Continuă.

- Bun. În aceste condiții, omul nu putea fi cu adevărat om. Nu-şi putea dezvolta un stil de viață distinctiv uman. Aşa că, în prima parte a existenței sale, de fapt în cea mai mare parte, omul doar a bâjbâit pe acolo, neajungând nicăieri şi nefăcând nimic.

S-a întâmplat ca aici să fie o problemă cheie de rezolvat, şi asta mi-a luat mult timp ca să-mi dau seama: care era problema. Omul nu putea ajunge nici unde trăind ca şi un leu sau ca un urs marsupial, pentru că dacă eşti un leu sau un urs marsupial... Pentru a putea rezolva ceva, omul a trebuit să devină sedentar, să se aşeze locului pentru a putea să se pună serios pe treabă ca să zic aşa. Adică, omului îi era imposibil să treacă de un anumit punct trăind sub cerul liber ca vânător-culegător, în permanență hoinărind din loc în loc în căutare de hrană. Pentru a trece de acel punct, el trebuia să devină sedentar, trebuia să aibă o bază permanentă de unde să poată începe stăpânirea mediului său înconjurător.

Bun, am zis. De ce nu ? Adică, ce anume îl împiedica să facă asta ? Îl împiedica faptul că dacă ar fi rămas locului timp de mai mult de câteva săptamâni ar fi murit de foame. Ca vânător-culegător, acesta pur şi simplu ar fi curățat locul, nu ar mai fi rămas nimic de vânat sau de cules. Pentru a deveni sedentar, omul a trebuit să învețe o manipulare fundamentală. A trebuit să învețe cum să-şi manipuleze mediul înconjurător pentru ca această epuizare a hranei să nu se mai întâmple. A trebuit să-l manipuleze astfel încât acesta să producă mai multă hrană umană. Cu alte cuvinte, omul a trebuit să devină agricultor. Acesta a fost punctul de cotitură. Lumea a fost făcută pentru om, dar el n-a putut s-o ia în posesie până când nu a rezolvat această problemă. În cele din urmă, el a rezolvat-o acum aproximativ zece mii de ani în Semiluna Fertilă. Acesta a fost un moment măreț, cel mai măreț moment din istoria de până atunci a umanității. Omul era în sfârşit liber de toate constrângerile care... De limitările vieții de vânător-culegător care l-au ținut în şah timp de trei milioane de ani. Odată cu apariția agriculturii, aceste limitări au dispărut, iar ascensiunea sa a fost meteorică. Faptul că omul a devenit sedentar a dus la diviziunea muncii. Diviziunea muncii a dat naştere tehnologiei. Odată cu tehnologia a venit comerțul. Odată cu comerțul a venit matematica şi scrisul şi ştiința şi toate cele. Toată treaba începuse în sfârşit, iar restul, după cum se spune, e istorie. Şi acesta e mijlocul povestirii.

- Foarte impresionant, a spus Ismael. Precis realizezi că acest moment măreț pe care tocmai l-ai descris a fost de fapt chiar naşterea culturii tale.

- Da.

- Ar trebui totuşi să menționez că ideea cum că agricultura s-a răspândit în lume dintr-un singur punct de plecare este clar lipsită de actualitate. Cu toate acestea, Semiluna Fertilă rămâne locul legendar de naştere al agriculturii şi, cel puțin în Vest are o importanță anume asupra căreia ne vom uita mai târziu.

- Bun.

- Partea de ieri a povestirii ne-a dezvăluit sensul acestei lumi, aşa cum e el înțeles printre Takeri, lumea este un sistem de susținere a vieții umane, o maşinărie proiectată pentru a produce şi

a întreține viața umană.

- Corect.

- Partea de astăzi a povestirii pare să fie despre destinul omului. În mod evident, destinul omului nu era să trăiască precum un leu sau un urs marsupial.

- Aşa-i.

- Atunci care destinul omului ?

- Hm, am spus. Pai. Destinul omului este... să atingă, să realizeze lucruri măreţe.

- Destinul omului, după cum e el cunoscut printre Takeri, e mult mai concret decât atât.

- Păi, presupun că ai putea spune că destinul său este să construiască civilizația.

- Gândeşte mitologic.

- Mi-e teamă că nu ştiu cum se face asta.

- O să-ți demonstrez. Ascultă.

Am ascultat:

- După cum am văzut ieri, creația nu a fost completă când au apărut meduzele, sau când au apărut amfibienii, sau când au apărut reptilele, şi nici măcar când au apărut mamiferele. După mitologia voastră, a fost completă doar când a apărut omul.

- Corect.

- De ce erau această lume şi Universul incomplete fără om ? De ce aveau nevoie această lumea şi Universul de om ?

- Nu ştiu.

- Păi, gândeşte-te. Gândeşte-te la o lume fără om. Imaginează-ți această lume fără om.

- Bun, am spus, şi am închis ochii.

Câteva minute mai târziu i-am spus că-mi imaginez lumea fără om.

- Cum este ?

- Nu ştiu. E doar lumea.

- Unde te aflii tu ?

- Ce vrei să zici ?

- De unde o priveşti ?

- A. De sus. Din spațiul cosmic.

- Ce cauți acolo sus ?

- Nu ştiu.

- De ce nu eşti jos, pe pământ ?

- Nu ştiu. Fără om în ea... Eu sunt doar un viziatator, un extraterestru.

- Păi, mergi jos pe pământ.

- Bun, am spus, dar după un minut am continuat: Asta-i ciudat. Aş prefera să nu merg acolo jos.

- De ce ? Ce-i acolo jos ?

Am râs.

- Acolo jos e jungla.

- Înțeleg. Vrei să spui, Natura, cu colți şi ghiare înroşite... Dragoni primordiali care se sfâşie prin mocirlă.

- Exact.

- Şi ce s-ar întâmpla dacă ai merge şi tu acolo jos ?

- Aş fi unul dintre dragonii sfâşiați prin mocirlă.

Am deschis ochii la timp pentru a-l vedea pe Ismael cum dă din cap.

- Şi acum e momentul în care începem să ne dăm seama care e locul omului în planul divin. Zeii nu doreau ca această lume să rămână o junglă, nu-i aşa ?

- Vrei să spui în mitologia noastră ? Cu siguranță că nu doreau.

- Aşadar, fără om, această lume era neterminată, era doar natură cu colți, cu ghiare înroşite. Era în haos, într-o stare de anarhie primordială.

- Aşa-i. Exact.

- Aşa că avea nevoie de ce ?

- Avea nevoie să vină cineva şi... să o îndrepte. Cineva care să vină şi să o pună în ordine.

- Şi ce fel de persoană e aceea care vine şi îndreaptă lucrurile ? Ce fel de persoană ia anarhia în mână şi o pune în ordine ?

- Păi... un stăpân. Un rege.

- Desigur. Această lume avea nevoie de un stăpân. Avea nevoie de om.

- Da.

- Deci acum avem o idee mai clară despre ce e vorba în această povestire: lumea a fost făcută pentru om, iar omul a fost făcut să o stăpânească.

- Da. Acum pare foarte evident. Toți înțeleg asta.

- Şi ce anume e asta ?

- Poftim ?

- Este un fapt ?

- Nu.

- Atunci ce este ?

- E mitologie, am spus.

- Mitologie, din care nu se poate găsi nici măcar o urmă în cultura ta.

- Aşa-i.

Ismael m-a privit din nou ursuz prin sticlă.

- Uite aici, am spus după o vreme. Ceea ce-mi arăți tu aici, ceea ce facem noi este... aproape incredibil. Ştiu asta. Dar pur şi simplu nu-i stilul meu să sar de pe scaun, să-mi dau una peste frunte şi să strig "Dumnezeule, e incredibil !"

Şi-a încrețit fruntea gânditor pentru un moment înainte de a spune:

- Atunci ce-i în neregulă cu tine ?

A părut atât de sincer îngrijorat încât a trebuit să-i zâmbesc.

- Sunt cu totul înghețat pe dinăuntru, i-am spus. Un aisberg.

A clătinat din cap cu părere de rău pentru mine.

- Dar să revenim la povestea noastră... După cum ai spus, omului i-a trebuit mult, mult timp ca să se prindă că lui îi erau destinate lucruri mai mărețe decât ar putea realiza trăind ca un leu sau ca un urs marsupial. Timp de vre-o trei milioane de ani el a fost doar o parte din acea anarhie, a fost doar încă una din făpturile acelea care se tăvăleau prin mocirlă.

- Corect.

- D-abia acum vre-o zece mii de ani el şi-a dat în sfârşit seama că locul lui nu era în mocirlă. A trebuit să se ridice din mocirlă şi să ia în sfârşit treaba în mâini şi s-o pună în ordine.

- Corect.

- Dar această lume nu s-a supus cu smerenie stăpânirii umane, nu-i aşa ?

- Nu, nu s-a supus.

- Nu, lumea l-a sfidat. Vântul şi ploaia dărâmau ceea ce omul construia. Jungla lupta să ocupe din nou câmpiile pe care el le-a golit pentru culturile sale. Păsările înhățau semințele pe care el le semăna. Insectele ronțăiau lăstarii pe care el îi îngrijea. Şoarecii jefuiau recoltele pe care el le aduna. Lupii şi vulpile furau animalele pe care el le înmulțea şi le hrănea. Munții, râurile şi oceanele stăteau în loc şi nu vroiau să se dea la o parte din calea lui. Cutremurul, inundația, uraganul, viscolul şi seceta nu vroiau să dispară la comanda lui.

- Într-adevăr.

- Această lume nu s-a supus cu smerenie stăpânirii umane, aşadar ce a trebuit el să-i facă ?

- Ce vrei să spui ?

- Dacă un rege vine într-un oraş care nu se supune stăpânirii sale, ce trebuie să facă el ?

- Trebuie să-l cucerească.

- Desigur. Pentru a deveni stăpânul acestei lumi, omul trebuie mai întâi s-o cucerească.

- Dumnezeule, am spus şi aproape că am sărit de pe scaun, mi-am dat o palmă peste frunte şi toate cele.

- Da ?

- Auzi asta de cincizeci de ori pe zi. Poţi da drumul la radio sau la televizor şi o auzi în fiecare oră. Omul cucereşte deşerturile, omul cucereşte oceanele, omul cucereşte atomul, omul cucereşte elementele naturii, omul cucereşte spaţiul cosmic.

Ismael a zâmbit.

- Nu m-ai crezut când ţi-am spus că această povestire e ambientă în cultura ta. Acum înţelegi ce am vrut să zic. Mitologia culturii voastre vă bâzâie în urechi atât de constant încât nimeni nu îi mai dă nici cea mai mică atenţie. Bineînţeles că omul cucereşte spaţiul cosmic şi atomul şi deşerturile şi oceanele şi elementele naturii. După mitologia voastră, el pentru asta s-a născut.

- Da. Asta mi-e foarte clar acum.

- Acum, sunt descoperite primele două părţi ale povestirii: lumea a fost făcută pentru om, iar omul a fost făcut să o cucerească şi să o stăpânească. Şi cum anume contribuie această a doua parte a povestirii la explicaţia felului în care lucrurile au ajuns să fie astfel ?

- Stai să mă gândesc puţin... Din nou, e un mod perfid de a da vina pe zei. Aceştia au făcut lumea pentru om şi au făcut omul pentru a o cuceri şi a o stăpâni, ceea ce până la urmă el a făcut. Astfel au ajuns lucrurile să fie aşa cum sunt.

- Pune puctul pe i. Mergi puţin mai departe.

Am închis ochii şi m-am gândit vre-o două minute, dar nu mi-a venit nici o idee. Ismael a arătat cu capul înspre ferestre.

- Toate acestea, toate aceste triumfuri şi tragedii ale voastre, toate minunile şi suferinţele voastre sunt un rezultat direct al... cărui fapt ?

M-am mai gândit o vreme la asta, dar tot nu-mi puteam da seama spre ce bate.

- Încearcă aşa, a spus Ismael. Lucrurile n-ar fi ajuns să fie astfel dacă zeii ar fi vrut ca omul să trăiască precum un leu sau un urs marsupial, nu-i aşa ?

- Corect.

- Destinul omului este să cucerească şi să stăpânească această lume. Deci lucrurile au ajuns să fie astfel ca şi rezultat direct al... ?

- Faptului că omul îşi îndeplinea destinul.

- Desigur. Şi era obligatoriu să-şi îndeplinească destinul, nu-i aşa ?

- Da, categoric.

- Aşa că, are rost să te agiţi ?

- Într-adevăr, într-adevăr.

- După cum o văd Takerii, toate acestea sunt pur şi simplu preţul faptului că au devenit oameni.

- Ce vrei să spui ?

- Era imposibil să devii complet uman trăind alături de dragoni prin mocirlă, nu-i aşa ?

- Corect.

- Pentru a deveni complet uman, omul a trebuit să se ridice din mocirlă. Iar toate acestea sunt rezultatul. După cum o văd Takerii, zeii au oferit omului aceeaşi opţiune pe care i-au oferit-o şi lui Ahile: o scurtă viaţă plină de glorie sau o viaţă trăită în obscuritate, lungă şi lipsită de evenimente. Iar Takerii au ales viaţa scurtă plină de glorie.

- Da, cu siguranţă că ăsta-i felul în care se înţelege treaba. Oamenii pur şi simplu ridică din umeri şi spun: Păi, ăsta-i preţul pe care a trebuit să-l plătim pentru instalaţii sanitare interioare şi încălzire centrală şi aer condiţionat şi automobile şi toate celelalte.

I-am aruncat o privire întrebătoare:

- Iar tu ce spui ?

- Eu spun că preţul pe care îl plătiţi nu e preţul faptului că aţi devenit oameni; nici măcar nu e preţul faptului că aveţi toate lucrurile pe care tocmai le-ai menţionat. E preţul punerii în scenă a

unei povestiri ce aşează omenirea în rolul de inamic al lumii.

CINCI

- Până acum avem începutul şi mijlocul povestirii, a spus Ismael când am început ziua următoare. În sfârşit, omul începe să-şi îndeplinească destinul. Cucerirea acestei lumi e-n curs de desfăşurare. Şi cum anume se termină povestirea ?

- Cred că ar fi trebuit să continui ieri. Am cam pierdut firul.

- Poate că te-ar ajuta să asculţi cum se termină mijlocul povestirii.

- Bună idee. Am derulat înapoi caseta cam un minut şi apoi am lasat-o să meargă: "Omul era în sfârşit liber de toate constrângerile care... De limitările vieţii de vânător-culegător care l-au ţinut în şah timp de trei milioane de ani. Odată cu apariţia agriculturii, aceste limitări au dispărut, iar ascensiunea sa a fost meteorică. Faptul că omul a devenit sedentar a dus la diviziunea muncii. Diviziunea muncii a dat naştere tehnologiei. Odată cu tehnologia a venit comerţul. Odată cu comerţul a venit matematica şi scrisul şi ştiinţa şi toate cele. Toată treaba începuse în sfârşit, iar restul, după cum se spune, e istorie."

Bun, am spus. În regulă. Destinul omului era să cucerească şi să stăpânească lumea, ceea ce aproape că a făcut. Însă nu a reuşit s-o facă de tot, şi se pare că ăsta e faptul ce-l va desfiinţa. Problema e că însăşi această cucerire a lumii de către om a devastat lumea. Şi, în ciuda întregii stăpâniri pe care am atins-o, nu avem suficientă stăpânire pentru a înceta devastarea lumii sau pentru a repara devastarea pe care deja am muncit să o realizăm. Ne-am turnat otrăvurile în lume ca şi cum aceasta ar fi fost un puţ fără fund şi continuăm să ne turnăm otrăvurile în lume. Am înfulecat resurse de neînlocuit ca şi cum nu s-ar putea termina vre-o dată, şi continuăm să le înfulecăm. E greu de imaginat cum ar putea această lume să supravieţuiască unui nou secol de astfel de abuzuri, dar nimeni nu prea face nimic în legătură cu asta. E o problemă pe care copiii noştrii vor trebui să o rezolve, sau chiar copiii lor.

Doar un singur lucru ne mai poate salva. Trebuie să mărim gradul nostru de stăpânire asupra lumii. Toate aceste stricăciuni s-au produs prin cucerirea acestei lumi de către noi, dar trebuie să ne continuăm cucerirea până când stăpânirea noastră va fi absolută. Atunci, când vom avea controlul complet, totul o să fie în regulă. Vom avea energie prin fuziune. Fără poluare. Vom putea să pornim şi să oprim ploaia. Vom creşte treizeci de kilograme de grâu pe centimetru pătrat. Vom transforma oceanele în ferme. Vom controla vremea, gata cu uraganele, gata cu tornadele, gata cu secetele, gata cu îngheţurile timpurii. Vom face norii să-şi elibereze apa deasupra pământurilor în loc să o arunce inutil în oceane. Toate procesele vieţii de pe această planetă vor fi acolo unde zeii vroiau de la început ca ele să fie, adică în mâinile noastre. Şi le vom manipula aşa cum un programator manipulează un comupter.

Şi aici suntem astăzi. Trebuie să ducem cucerirea mai departe. Iar asta sau va distruge lumea, sau o va transforma într-un paradis, în paradisul plănuit de zei sub stăpânirea umană. Şi dacă vom reuşi să facem asta, dacă vom reuşi să devenim stăpânii absoluţi ai acestei lumi, atunci nimic nu ne va mai sta în cale. Atunci avansăm în era Star Trek. Omul avansează în spaţiul cosmic, pentru a cuceri şi a stăpâni întregul Univers. Şi poate că acesta e destinul suprem al Omului: să cucerească şi să stăpânească întregul Univers. Iată cât e de minunat omul.

Spre uimirea mea, Ismael a ridicat o crenguţă din grămada lui şi a fluturat-o înspre mine într-un gest entuziast de aprobare:

- Asta a fost, din nou, excelent, a spus muşcându-i cu grijă vârful plin de frunze. Dar trebuie să-ţi dai seama, desigur, că dacă ai fi spus această parte a povestirii acum o sută de ani sau chiar acum cincizeci de ani, ai fi vorbit doar despre paradisul ce avea să vină. Ţi s-ar fi părut inimaginabilă ideea că această cucerire a lumii de către om ar fi putut să fie altfel decât benefică. Până acum trei sau patru decenii, oamenii culturii tale nu aveau nici un dubiu cum că totul va continua să devină din ce mai bine şi mai bine şi mai bine pentru totdeauna.

- Da, aşa e.

- Mai există totuşi un element al acestei povestiri pe care l-ai omis, şi ne este necesar pentru

a completa explicația culturii tale despre cum au ajuns lucrurile să fie astfel.

- Despre ce element este vorba ?

- Cred că-ți poți da singur seama. Uite ce avem până acum: lumea a fost făcută pentru ca omul să o cucerească şi să o stăpânească, iar sub stăpânire umană, lumea avea să devină un paradis. În mod evident, asta e urmat de un "dar". Asta-i din cauză că Takerii întotdeauna au perceput lumea ca fiind departe de paradisul ce trebuia să fie.

- Într-adevăr. Stai să văd... Cum sună asta: lumea a fost făcută pentru ca omul să o cucerească şi să o stăpânească, dar cucerirea ei s-a dovedit a fi mult mai distructivă decât s-a anticipat.

- Nu mă asculți. "Dar"-ul a fost în povestirea ta cu mult înainte ca această cucerire să devină distructivă din punct de vedere global. "Dar"-ul era acolo pentru a explica toate neajunsurile din paradisul vostru, războiul şi brutalitatea şi sărăcia şi lipsa dreptății şi corupția şi tirania. Şi e în continuare acolo pentru a explica foamentea şi opresiunea şi proliferarea nucleară şi poluarea. A explicat cel de-al doilea război mondial şi dacă va fi vre-o dată nevoie îl va explica şi pe cel de-al treilea.

L-am privit cu nedumerire.

- Este o banalitate. Orice elev de clasa a treia l-ar putea oferi.

- Sunt sigur că ai dreptate, dar eu încă nu-l văd.

- Haide, gândeşte. Ce n-a mers bine aici ? Ce n-a mers nici o dată bine aici ? Sub stăpânirea umană, lumea ar fi trebuit să devină un paradis, dar...

- Dar oamenii au făcut-o lată.

- Sigur că da. Şi de ce anume au făcut-o lată ?

- De ce ?

- Oare au făcut-o lată pentru că de fapt nu vroiau un paradis ?

- Nu. După cum e văzută treaba... erau sortiți să o facă lată. Ei vroiau să transforme această lume într-un paradis dar, oameni fiind, erau sortiți s-o facă lată.

- Dar de ce ? De ce, oameni fiind, erau ei sortiți s-o facă lată ?

- Deoarece există în oameni ceva fundamental în neregulă. Ceva ce categoric lucrează împotriva unui paradis. Ceva ce îi face pe oameni stupizi şi distructivi şi lacomi şi miopi.

- Desigur. Toți cei din cultura ta ştiu asta. Omul s-a născut pentru a transforma lumea într-un paradis, însă din tragedie s-a născut defect.

- Aşa-i.

Având dubii, l-am fixat cu o privire neîncrezătoare:

- Sugerezi că explicația asta e falsă ?

Ismael a clătinat din cap:

- N-are nici un sens să te contrazici cu mitologia. Pe vremuri, oamenii culturii tale credeau că această casă a omului este centrul Universului. Omul era motivul pentru care întreg Universul a fost creat încă de la început, deci avea sens ca această casă a lui să fie capitala Universului. Adepții lui Copernic nu au fost de acord cu asta. Ei nu au arătat cu degetul înspre oameni spunându-le "greşiți", ci au arătat înspre ceruri şi au spus "priviți ceea ce e acolo de fapt".

- Nu sunt sigur spre ce anume bați.

- Cum au ajuns Takerii la concuzia că există în oameni ceva fundamental în neregulă ? Ce dovezi priveau ?

- Nu ştiu.

- Cred că vrei cu tot dinadinsul să pari greu de cap. S-au uitat la dovezile oferite de istoria umanității.

- Într-adevăr.

- Şi când anume a început istoria umanității ?

- Păi... acum trei milioane de ani.

Ismael mi-a aruncat o privire dezgustată:

- După cum bine ştii, aceste trei milioane de ani au fost adăugate d-abia foarte de curând la istoria umanității. Înainte de asta, era universal presupus că istoria umanității a început când ?

- Păi... acum doar câteva mii de ani.

- Desigur. De fapt, printre oamenii culturii tale era presupus că istoria întregii umanități este istoria culturii tale. Nimeni nu avea nici cea mai mică bănuială că viața umanității se extindea dincolo de stăpânirea voastră.

- Aşa e.

- Deci, când cei din cultura ta au concluzionat că există în oameni ceva fundamental în neregulă, ce dovezi priveau ?

- Priveau dovezile propriei lor istorii.

- Exact. Priveau mai puțin de jumătate de procent din dovezile reale, luate dintr-o singură cultură. Nu e un eşantion rezonabil de bun pe care să bazezi o concluzie atât de cuprinzătoare.

- Corect.

- Nu există în oameni nimic fundamental în neregulă. Dacă le dai să pună în scenă o povestire care îi pune în armonie cu lumea, ei vor trăi în armonie cu această lume. Dar dacă le dai să pună în scenă o povestire care îi pune în conflict cu lumea, aceştia vor trăi în conflict cu această lume. Dacă le dai să pună în scenă o povestire în care ei sunt stăpânii lumii, ei se vor comporta ca şi cum ar fi stăpânii acestei lumi. Şi dacă le dai să pună în scenă o povestire în care lumea e un inamic ce trebuie subjugat, ei o vor subjuga la fel ca pe un inamic, şi într-o bună zi, inevitabil, acest inamic le va sta la picioare, răpus, cum se întâmplă acum cu această lume.

- Acum câteva zile, a spus Ismael, ți-am descris explicația felului în care lucrurile au ajuns să fie astfel ca fiind un mozaic. Ceea ce am examinat până astăzi este doar schița mozaicului, imaginea generală, în linii mari. N-o s-o completăm în detaliu aici. Asta o vei putea face singur cu uşurință după ce vom termina.

- Bun.

- Totuşi, mai este un element major al acestei imagini care trebuie să fie schițat înainte de a merge mai departe... Una dintre cele mai izbitoare trăsături ale culturii Takerilor e dependența lor pasionată şi neclintită de profeți. Influența unor oameni cum ar fi Moise, Gautama Buddha, Confucius, Isus şi Mahomed în istoria Takerilor e pur şi simplu enormă. Sunt sigur că eşti conştient de asta.

- Da.

- Ceea ce-o face atât de izbitoare e faptul că nu există nimic similar pentru Leaveri, decât în cazul când apare ca urmare al vre-unui contact devastator cu cultura Takerilor, cum ar fi în cazul lui Wovoka şi al Dansului Spiritelor sau al lui John Frum şi al Cultului Avioanelor cu Încărcături din Pacificul de Sud. În afară de acestea, printre Leaveri nu există nici o tradiție a apariției profeților pentru a le pune viețile în ordine şi a le da un nou set de reguli şi principii după care să trăiască.

- Parcă eram vag conştient de asta. Presupun că toată lumea e conştientă. Cred că... nu ştiu.

- Continuă.

- Cred că senzația e, la naiba, cui îi pasă de oamenii ăştia ? Adică, nu-i de mirare că sălbaticii n-au profeți. Dumnezeu nu s-a interesat nici de noi până când n-au apărut acei simpatici fermieri din neolitic.

- Da, ai perceput bine. Dar ceea ce eu vreau ca tu să faci acum este să te uiți nu la absența profeților printre Leaveri, ci la enorma influență pe care aceştia o au printre Takeri. Milioane dintre ei au fost dispuşi să-şi susțină profetul ales chiar şi cu prețul propriei vieți. Ce anume îi face atât de importanți ?

- E o întrebare a dracului de bună, dar nu cred că-i ştiu răspunsul.

- Bun, încearcă aşa: ce anume încercau să realizeze aici profeții ? Pentru ce erau aici ?

- Ai spus-o chiar tu acum câteva minute. Au venit pentru a ne pune viețile în ordine şi pentru a ne spune cum ar trebui să trăim.

- Informații vitale. Pentru care, evident, merită chiar să-ți dai viața.

- Evident.

- Dar de ce ? De ce aveți nevoie de profeți care să vă spună cum să trăiți ? De ce aveți nevoie de cineva care să vă spună cum să trăiți ?

- A, bun, înțeleg unde bați. Avem nevoie de profeți care să ne spună cum ar trebui să trăim pentru că altfel n-am şti.

- Desigur. Întrebările despre cum ar trebui oamenii să trăiască sfârşesc întotdeauna prin a deveni întrebări religioase printre Takeri, sfârşesc întotdeauna prin a deveni neînțelegeri între profeți. De exemplu, când în această țară au început să fie legalizate avorturile, inițial toată treaba a fost tratată ca şi o chestiune pur civilă. Dar când oamenii au început să aibe dubii în legătură cu aceasta, şi-au îndreptat privirea spre profeți, şi în curând a devenit o dispută religioasă, ambele tabere adunându-şi membrii ai clerului în spate. Similar, în prezent chestiunea legalizării drogurilor cum ar fi heroina şi cocaina este dezbătută în termeni practici, dar dacă va deveni vre-o dată o posibilitate serioasă, cei cu un anume tip de personalitate cu siguranță că vor începe să cerceteze amănunțit scripturile pentru a vedea ce au profeții lor de spus despre asta.

- Da, aşa-i. Este un răspuns atât de automat încât se înțelege de la sine.

- Acum un minut ai spus "avem nevoie de profeți care să ne spună cum ar trebui să trăim pentru că altfel n-am şti". De ce ? De ce fără să v-o spună profeții nu ați şti cum să trăiți ?

- Asta-i o bună întrebare. Aş zice că deoarece... Să luăm cazul avorturilor. Am putea dezbate chestiunea timp de o mie de ani, dar nici o dată n-o să apară un argument suficient de puternic pentru a încheia dezbaterea, pentru că fiecare argument are un contra-argument. Aşa că e imposibil să ştim ce ar trebui să facem. Din cauza asta avem nevoie de profet. Profetul ştie.

- Da, cred că aşa-i. Dar totuşi, întrebarea rămâne: voi de ce nu ştiți ?

- Cred că întrebarea rămâne pentru că nu-i pot găsi răspunsul.

- Ştiți cum să fisionați atomii, cum să trimiteți exploratori pe Lună, cum să manipulați genele, dar nu ştiți cum ar trebui să trăiți.

- Aşa-i.

- De ce ? Ce are de spus Cultura Mamă despre asta ?

- A, am spus, şi am închis ochii. Şi după unul sau două minute: Cultura Mamă spune că e posibil să ai anumite cunoştiințe despre treburi cum ar fi atomii şi călătoria prin spațiul cosmic şi gene, dar nu există nimic de genul unei cunoaşteri precise despre cum ar trebui să trăim. Pur şi simplu nu e disponibilă, şi din cauza asta nu o avem.

- Înțeleg. Şi acum, după ce ai ascultat-o pe Cultura Mamă, ce ai de zis ?

- În acest caz, trebuie să-ți spun că sunt de acord. Anumite cunoştiințe despre felul în care ar trebui să trăim pur şi simplu nu sunt disponibile.

- Cu alte cuvinte, cel mai bun lucru pe care-l puteți face din moment ce nu există o cunoaştere precisă şi obiectivă este ca fiecare să-şi dea cu părerea. Asta se face acum în legătură cu dezbaterea privind legalizarea drogurilor. Fiecare tabără îşi pregăteşte cazul bazându-se pe ceea ce-i rezonabil, rațional, şi indiferent la ce decizie se va ajunge, tot nu veți fi siguri că e cea bună.

- Ai perfectă dreptate. Nu se va pune problema de a face ceea ce trebuie făcut, pentru că nu e nici o modalitate de a afla ceea ce trebuie făcut. Se va pune doar problema de a supune la vot.

- Eşti destul de sigur de asta. Pur şi simplu nu există nici o modalitate de a obține vre-o cunoaştere certă despre cum ar trebui să trăiască oamenii ?

- Sunt sigur sută la sută.

- Şi cum anume ai ajuns la această siguranță ?

- Nu ştiu. Anumite cunoştiințe despre cum ar trebui să trăieşti sunt... imposibil de obținut prin oricare dintre metodele folosite de noi la obținerea cunoaşterii. După cum am spus, astfel de cunoştiințe pur şi simplu nu sunt disponibile.

- Dar le-a căutat vre-o dată vre-unul dintre voi ?

Am chicotit.

- A spus vre-o dată cineva: ei bine, se pare că avem anumite cunoştiințe despre toate

chestiile astea, ce-ar fi să vedem dacă putem găsi şi ceva cunoştiinţe despre cum ar trebui să trăim ? A făcut cineva vre-o dată asta ?

- Mă îndoiesc.

- Şi nu ţi se pare ciudat ? Ţinând cont de faptul că asta-i pe departe cea mai importantă problemă pe care omenirea o are de rezolvat, pe care a avut-o vre-o dată de rezolvat, ar fi de presupus că ar trebui să existe o întreagă ramură a ştiinţei care să-i fie dedicată. Însă, dimpotrivă, aflăm acum că nici măcar unul singur dintre voi nu şi-a pus vre-o dată întrebarea dacă o astfel de cunoaştere este disponibilă pentru a fi obţinută.

- Ştim că nu e disponibilă.

- Înainte de a căuta, vrei să zici ?

- Aşa-i.

- Pentru un popr atât de ştiinţific, nu pare un mod foarte ştiinţific de a proceda.

- Într-adevăr.

- Acum ştim două lucruri foarte importante despre oameni, a spus Ismael, cel puţin în conformitate cu cultura Takerilor Primul este că există în ei ceva fundamental în neregulă, iar cel de-al doilea e că nu au o cunoaştere certă despre cum ar trebui să trăiască şi nici nu o vor putea obţine vre-o dată. Se pare că ar trebui să existe o legătură între acestea două.

- Da. Dacă ar şti cum să trăiască, atunci ar fi capabili să rezolve ceea ce e în neregulă cu natura umană. Adică, a şti cum să trăieşti ar trebui să includă a şti cum să trăieşti ca şi fiinţă defectă. Dacă n-ar include şi asta, atunci n-ar mai fi pe bune. Înţelegi ce vreau să zic ?

- Cred că da. Practic, tu spui că dacă aţi şti cum să trăiţi, atunci defectul din om ar putea fi controlat. Dacă aţi şti cum să trăiţi, atunci n-aţi mai distruge în continuare această lume. Poate că cele două lucruri sunt de fapt unul singur. Poate că exact ăsta-i defectul din om: că nu ştie cum ar trebui să trăiască.

- Da, e o chestie aici.

- Acum am adunat toate elementele principale ale explicaţiei oferită de cultura ta a felului în care lucrurile au ajuns să fie aşa cum sunt. Lumea a fost dată omului pentru ca acesta să o transforme într-un paradis, dar el a eşuat dintotdeauna, pentru că există în el ceva fundamental în neregulă. Ar putea să facă ceva în legătură cu asta dacă ar şti cum să trăiască, dar nu ştie şi nu va şti niciodată, pentru că o astfel de cunoaştere e imposibilă de obţinut. Deci, oricât de mult s-ar strădui să transforme această lume într-un paradis, probabil că doar va continua să eşueze şi să o distrugă.

- Da, cam aşa se pare.

- Aveţi aici o povestire tristă, o povestire a deznădejdii şi a zădărniciei, o poveste în care pur şi simplu nu este nimic de făcut. Omul e defect, aşadar va continua să distrugă ceea ce ar fi trebuit să fie un paradis, şi nu se poate face nimic în legătură cu asta. Nu ştiţi cum să trăiţi astfel încât să încetaţi a mai disturge paradisul şi nu se poate face nimic în legătură cu asta. Aşa că, uitaţi-vă la voi, gonind cu capul înainte spre catastrofă, şi tot ceea ce puteţi face este s-o priviţi cum vine.

- Da, aşa se pare.

- Cu nimic altceva de pus în scenă decât această nefericită povestire, nu e de mirare că atâţia dintre voi îşi petrec vieţile drogaţi cu stupefiante sau cu băutură sau cu televiziune. Nu-i de mirare că atâţia dintre voi îşi pierd minţile sau se sinucid.

- Într-adevăr, dar există şi o alta ?

- O altă ce ?

- O altă povestire din care să faci parte.

- Da, există o altă povestire din care să faci parte, dar Takerii fac tot ceea ce le stă în putinţă să o distrugă alături de tot restul lumii. În călătoriile tale, ai vizitat multe atracţii turistice ?

M-am holbat spre el prosteşte:

- Dacă am vizitat atracţii turistice ?

- Te-ai abătut din drum pentru a arunca o privire la atracţiile turistice locale ?

- Da, presupun că da. Uneori.

- Sunt sigur că ai observat cum doar turiştii se uită cu adevărat la aceste puncte de interes. Din toate motivele practice, aceste puncte de interes sunt invizibile pentru localnici, pur şi simplu pentru că sunt tot timpul acolo, la vedere.

- Da, aşa-i.

- Exact asta-i ceea ce am făcut noi până acum în călătoria noastră. Am hoinărit prin locul tău cultural de baştină privind atracţiile turistice pe care localnicii nu le văd nici o dată. Un vizitator de pe o altă planetă le-ar găsi remarcabile, chiar extraordinare, dar localnicii culturii tale le iau de bune şi nici măcar nu le observă.

- Aşa-i. A fost nevoie să-mi prinzi capul, să-l îndrepţi în direcţia respectivă şi să-mi spui: "Nu vezi asta ?" iar eu răspundeam: "Ce să văd ? Nu e nimic acolo."

- O bună parte din ziua de astăzi am petrecut-o privind unul dintre cele mai impresionante monumente ale voastre, o axiomă ce afirmă că nu există nici o modalitate de a obţine vre-o cunoaştere certă despre felul cum ar trebui să trăiască oamenii. Cultura Mamă oferă această axiomă pentru a fi acceptată ca şi cum s-ar înţelege de la sine, fără dovezi, din moment de este în mod inerent de nedovedit.

- Într-adevăr.

- Iar concluzia pe care o trageţi din această axiomă este... ?

- Deci n-are nici un rost să căutăm o astfel de cunoaştere.

- Aşa-i. După hărţile voastre, lumea gândirii se termină odată cu cultura voastră. Se termină la graniţa culturii voastre, iar dacă vre-unul dintre voi s-ar aventura dincolo de această graniţă, pur şi simplu ar cădea de pe marginea lumii. Înţelegi ce vreau să zic ?

- Cred că da.

- Mâine ne vom lua inima-n dinţi şi vom trece de această graniţă. După cum vei vedea, nu vom cădea de pe marginea lumii. Doar că ne vom afla pe un teritoriu nou, pe un teritoriu ce n-a mai fost vre-o dată explorat de cineva din cultura ta, căci hărţile spun că nu există şi într-adevăr nu poate exista.

ŞASE

- Cum ne simțim astăzi ? A întrebat Ismael. Palmele transpirate ? Inima face tup-tup ?

M-am uitat lung şi gânditor la el, prin sticla ce ne despărțea. Stilul acesta jucăuş, cu licăriri în ochi era ceva nou, şi nu eram sigur că-mi place. Mi-a venit să-i amintesc că-i totuşi o gorilă, pentru numele lui Dumnezeu, dar m-am abținut şi am mormăit:

- Relativ calm, deocamdată.

- Bun. La fel ca şi Al Doilea Ucigaş, ai ajuns atât de scos din fire de pumnul şi de trânta lumii, că ai face orice ca s-o înfrunți (n.t. referire la piesa de teatru "Macbeth" de William Shakespeare, actul III, scena 1).

- Absolut.

- Atunci hai să-ncepem. La granița gândirii din cultura ta, ne confruntăm cu un zid. Ieri l-am numit monument, dar presupun că nimic nu ar putea împiedica un zid să fie şi el un monument. În orice caz, acest zid e o axiomă ce afirmă că-i imposibil de obținut o cunoaştere certă despre cum ar trebui oamenii să trăiască. Eu resping această axiomă, şi mă cațăr peste zid. Nu avem nevoie de profeți pentru a ne spune cum să trăim, putem afla şi singuri luând în considerare ceea ce există.

Nu aveam ce să-i răspund la asta, aşa că doar am ridicat din umeri.

- Eşti sceptic, desigur. După Takeri, în Univers se pot găsi tot felul de informații utile, dar nici una dintre acestea n-are legătură cu felul cum ar trebui oamenii să trăiască. Studiind Universul, ați învățat cum să zburați, cum să fisionați atomii, cum să trimiteți mesaje către stele cu viteza luminii, şi aşa mai departe, dar nu există nici un mod de a studia Universul pentru a obține cea mai fundamentală şi mai necesară cunoaştere dintre toate: cunoaşterea felului în care ar trebui să trăiți.

- Corect.

- Acum un secol, aşa-zişii aviatori ai lumii tale se aflau exact în aceeaşi situație cu privire la învățatul modului în care se zboară. Îți dai seama de ce ?

- Nu. Nu văd ce-au de-a face aviatorii cu asta.

- Ei nici măcar nu erau siguri că aceste cunoştiințe există. Unii spuneau că nu sunt disponibile pentru a fi găsite, deci nu are nici un rost să înceapă să le caute. Acum vezi similitudinea ?

- Da, cred.

- Există însă chiar mai multe similarități decât aceasta. La un moment dat în timp, nu exista nici măcar o singură cunoştiință despre zbor ce-ar fi putut fi considerată certă. Fiecare avea propria sa teorie. Unul spunea "singurul mod de a zbura este imitând o pasăre; iți trebuie o pereche de aripi din care să bați". Altul spunea "o pereche nu-i destul, trebuie să ai două perechi. Şi altul "prostii; avioanele de hârie zboară fără să dea din aripi; îți trebuie o pereche de aripi rigide şi un grup motopropulsor care să te împingă prin aer." Şi aşa mai departe. Îşi puteau argumenta părerile doar prin faptul că aşa simțeau ei, căci nimic nu era cert. Singurul lucru pe care-l puteau face era să continue prin metoda învățării din greşeli.

- Mda.

- Ce anume le-ar fi dat posibilitatea să continue într-un mod mai eficient ?

- Păi, după cum ai spus şi tu, evident, ceva cunoştiințe.

- Dar ce cunoştiințe anume ?

- Dumnezeule... Trebuiau să ştie cum se produce portanța. Trebuiau să ştie că aerul, atunci când curge pe deasupra unei suprafețe portante...

- Ce anume încerci să descrii ?

- Încerc să descriu ce se întâmplă atunci când aerul curge pe deasupra unei suprafețe portante.

- Vrei să spui ce se întâmplă întotdeauna când aerul curge pe deasupra unei suprafețe portante.

- Corect.

- Şi cum se cheamă asta ? O afirmaţie care descrie ce se întâmplă întotdeauna atunci când anumite condiţii sunt îndeplinite ?

- O lege.

- Desigur. Aviatorii timpurii au trebuit să continue prin metoda învăţării din greşeli pentru că nu cunoşteau legile aerodinamicii, nici măcar nu ştiau că astfel de legi există.

- Bun, acum înţeleg unde baţi.

- Oamenii culturii tale sunt cam în aceeaşi situaţie când vine vorba despre a învăţa cum ar trebui să trăiască. Trebuie să continue prin metoda învăţării din greşeli deoarece nu cunosc legile relevante şi nici măcar nu ştiu că acestea există.

- Iar eu sunt de acord cu ei, am spus.

- Eşti sigur că nu se poate descoperi nici o lege despre cum ar trebui oamenii să trăiască ?

- Da. În mod evident, există legi inventate, cum ar fi cele împotriva drogurilor, dar acestea se pot schimba cu un vot. Legile aerodinamicii nu se pot schimba cu un vot şi nu există nici o lege de acest gen despre felul cum ar trebui oamenii să trăiască.

- Înţeleg. Asta-i ceea ce Cultura Mamă te învaţă, şi în acest caz eşti de acord cu ea. E în regulă. Dar cel puţin ai înţeles ce anume încerc eu acum să fac aici: să-ţi arăt o lege care vei fi de acord ca nu se poate schimba printr-un vot.

- Bun. Sunt cu mintea deschisă, dar nu pot să-mi imaginez cum ai să realizezi asta.

- Care-i legea gravitaţiei ? M-a întrebat Ismael, luându-mă din nou prin surprindere cu ceea ce părea a fi o schimbare de subiect.

- Legea gravitaţiei ? Păi, legea gravitaţiei este... fiecare particulă din Univers este atrasă de toate celelalte particule, iar aceasta atracţie variază cu distanţa dintre ele.

- Şi unde a fost citită această expresie a legii ?

- Ce vrei să spui ?

- A fost obţinută privind ce ?

- Păi... privind materia, presupun. Comportarea materiei.

- Nu a fost obţinută printr-un studiu amănunţit al comportamentului albinelor ?

- Nu.

- Iar dacă vrei să înţelegi comportamentul albinelor, studiezi albinele, nu construcţia clădirilor în zone muntoase.

- Corect.

- Iar daca ţi-ar veni ciudata idee că ar putea să existe un set de legi despre cum ar trebui să trăieşti, unde le-ai căuta ?

- Ţi-ai ridica privirea înspre ceruri ?

- Nu.

- Te-ai scufunda în tărâmul particulelor subatomice ?

- Nu.

- Ai studia proprietăţile lemnului ?

- Nu.

- Atunci ghiceşte.

- Antropologie ?

- Antropologia este un domeniu al ştiinţei, ca şi fizica. Oare Newton a descoperit legea gravitaţiei citind-o dintr-o carte ? Acolo era scrisă legea ?

- Nu.

- Unde era ea scrisă ?

- În materie. În universul materiei.

- Deci, din nou: dacă există o lege referitoare la viaţă, unde o vom găsi scrisă ?

- Presupun că în comportamentul uman.

- Am veşti uimitoare pentru tine. Omul nu este singur pe această planetă. El este o parte componentă a unei comunităţi, de care depinde în totalitate. Te-ai îndoit vre-o dată de acest fapt ?

Apoi l-am văzut pentru prima dată ridicând o sprânceană.

- Nu-i nevoie să fi sarcastic, i-am spus.

- Cum se numeşte această comunitate, din care omul este doar un simplu membru ?

- Comunitatea vieții.

- Bravo. Ți se pare cât de cât plauzibil ca legea pe care noi o căutăm să fie scrisă în această comunitate ?

- Nu ştiu.

- Ce are de spus Cultura Mamă ?

Am închis ochii şi am ascultat o vreme.

- Cultura Mamă spune că dacă ar exista o astfel de lege, nu ni s-ar aplica şi nouă.

- De ce ?

- Pentru că suntem cu mult superiori față de restul comunității.

- Înțeleg. Şi poți să-mi spui şi vre-o altă lege de la care sunteți scutiți pentru că sunteți oameni ?

- Ce vrei să spui ?

- Adică, dacă vacilor şi gândacilor de bucătărie li se aplică legea gravitației, voi sunteți scutiți ?

- Nu.

- Sunteți scutiți de legile aerodinamicii ?

- Nu.

- Legile geneticii ?

- Nu.

- Legile termodinamicii ?

- Nu.

- Poți să-mi spui vre-o altă lege de la care oamenii sunt scutiți ?

- Nu acum, pe loc.

- Să mă anunți dacă mai găseşti vre-una. Asta chiar ar fi o veste nouă.

- Bun.

- Dar între timp, chiar dacă există o lege care guvernează în general comportamentul în comunitatea vieții, oamenii ar fi scutiți de ea.

- Păi, asta spune Cultura Mamă.

- Şi tu ce spui ?

- Nu ştiu. Nu văd cum o lege pentru țestoase şi pentru fluturi ar avea vre-o relevanță pentru noi. Presupun că țestoasele şi fluturii urmează legea despre care vorbeşti.

- Aşa-i, o urmează. Cât despre relevanță, legile aerodinamicii n-au fost întotdeauna relevante pentru voi, nu-i aşa ?

- Corect.

- Când au devenit relevante ?

- Păi... când am vrut să zburăm.

- Când vrei să zbori, legile care guvernează zborul devin relevante.

- Da, aşa-i.

- Şi când sunteți în pragul extincției şi vreți să mai trăiți o vreme, e de conceput că legile care guvernează viața devin relevante.

- Da, presupun că aşa-i.

- Ce efect are legea gravitației ? La ce e bună gravitația ?

- Aş spune că gravitația e cea care organizează treburile la nivel macroscopic. E cea care ține laolaltă sistemul solar, galaxia, Universul.

Ismael a încuviințat din cap.

- Iar legea pe care noi o căutăm e legea ce ține laolaltă comunitatea vieții. Organizează treburile la nivel biologic la fel cum legea gravitației organizează treburile la nivel macroscopic.

- Bun.

Presupun că Ismael a putut simți că îmi rămăsese mintea la altceva, căci a aşteptat ca eu să continui.

- E greu de crezut că biologii noştrii nu sunt conştienți de această lege.

Riduri de uimire amuzată i-au încreţit pielea cenuşiu-albastră de pe faţă.

- Îți imaginezi că biologii nu o aud pe Cultura Mamă ?

- Nu.

- Atunci ce le spune ?

- Că dacă există o astfel de lege, ea nu ni se aplică şi nouă.

- Desigur. Dar asta nu prea-ți răspunde la întrebare. Cu siguranță că biologii voştrii n-ar fi uimiți să audă că în comunitatea vieții comportamentul urmează anumite tipare. Trebuie să-ți aduci aminte că atunci când Newton a rostit legea gravitației nimeni nu a fost uimit. Nu-i o realizare supraomenească să observi că obiectele nesusținute tind să cadă spre centrul Pământului. Oricine trecut de vârsta de doi ani ştie asta. Realizarea lui Newton nu a fost descoperirea fenomenului gravitației, ci articularea acestui fenomen ca pe o lege.

- Da, acum înțeleg ce vrei să spui.

- De asemenea, nimic din ceea ce vei descoperi aici despre cum se trăieşte în comunitatea vieții nu are să uimească pe nimeni, cu siguranță nu pe naturaliști sau pe biologi sau pe cei ce studiază comportamentul animalelor. Realizarea mea, dacă voi reuşi, va fi pur şi simplu a formula acest comportament ca şi o lege.

- Bun. Am înțeles.

- Ai putea spune că legea gravitației e despre zbor ?

M-am gândit o vreme şi apoi am spus:

- Nu, nu-i despre zbor, dar cu siguranță că-i relevantă pentru zbor, în sensul că se aplică avioanelor în acelaşi fel în care se aplică pietrelor. Nu face nici o distincție între avioane şi pietre.

- Da. Bine spus. Legea pe care o căutăm noi e tot cam aşa cu privire la civilizații. Nu-i despre civilizații, dar se aplică civilizațiilor în acelaşi fel în care se aplică stolurilor de păsări sau turmelor de căprioare. Nu face nici o distincție între civilizațiile umane şi stupurile de albine. Se aplică tuturor speciilor fără distincție. Acesta-i unul dintre motivele pentru care a rămas nedescoperită în cultura voastră. După mitologia Takerilor, omul este prin definiție o excepție biologică. Dintre toate milioanele de specii, doar una este produsul final. Această lume nu a fost făcută pentru a produce broaşte sau greieri sau rechini sau lăcuste. A fost făcută pentru a produce omul. Aşa că omul stă singur, unic şi infinit separat de restul.

- Într-adevăr.

Ismael şi-a petrecut următoarele câteva minute uitându-se fix la un punct cam la o jumătate de metru în fața nasului său, şi începusem să mă întreb dacă nu cumva a uitat că mă aflu acolo. Apoi şi-a scuturat capul şi a revenit. Pentru prima dată de când l-am cunoscut, a ținut ceva de genul unei prelegeri:

- Zeii le-au jucat Takerilor trei trucuri murdare, a început Ismael. În primul rând, nu au pus lumea Takerilor unde credeau ei că îi era locul, adică în centrul Universului. Nu le-a plăcut deloc să audă asta, dar până la urmă s-au obişnuit. Chiar dacă această casă a omului era la periferia galaxiei, el totuşi putea crede în continuare că era figura centrală în drama creației.

Al doilea truc al zeilor a fost şi mai rău. Din moment ce omul era apogeul creației, făptura pentru care tot restul lumii a fost făcut, zeii ar fi trebuit măcar să aibe bunul simț de a-l produce într-o manieră potrivită demnității şi importanței sale, într-un act separat şi special al creației. Dar în loc să facă asta, ei au aranjat în aşa fel încât omul să evolueze din mâzga cea comună, ca şi căpuşele şi viermele de gălbează. Asta chiar că nu le-a plăcut deloc să audă Takerilor, dar încep să se obişnuiască. Chiar dacă omul a evoluat din mâzga cea comună, e totuşi destinul lui divin stabilit de a stăpâni această lume şi poate chiar întregul Univers.

Dar ultimul truc al zeilor e cel mai rău dintre toate. Cu toate că Takerii nu o ştiu încă, zeii nu

au scutit omul de legea care guvernează viețile omizilor şi căpuşelor şi creveților şi iepurilor şi moluştelor şi căprioarelor şi leilor şi meduzelor. Nu l-au scutit de această lege la fel cum nu l-au scutit nici de legea gravitației, iar aceasta va fi pentru Takeri cea mai mare lovitură dintre toate. Ei s-au putut obişnui cu celelalte trucuri murdare ale zeilor. Cu acesta însă, n-au cum să se obişnuiască.

A stat aşa o vreme, un munte de blană şi carne, presupun că pentru a mă lăsa să absorb această declarație. Apoi a continuat.

- Orice lege are efectele sale, căci altfel nu ar putea fi descoperită ca şi lege. Efectele legii pe care noi o căutăm sunt foarte simple. Speciile care trăiesc în conformitate cu această lege trăiesc pentru totdeauna atâta vreme cât condițiile mediului înconjurător o permit. Aceasta, sper, va fi luată ca o veste bună pentru omenire în general, căci dacă omenirea va trăi în conformitate cu această lege, atunci şi ea va trăi pentru totdeauna sau atâta vreme cât o permit condițiile.

Dar, desigur că acesta nu-i singurul efect al legii. Acele specii care nu trăiesc în conformitate cu legea dispar. Ele dispar chiar foarte repede după scala de timp biologică. Iar aceasta are să fie o veste foarte rea pentru oamenii culturii tale, cea mai rea veste pe care au auzit-o vre-o dată.

- Sper, am spus, că n-ai impresia cum că vre-una din chestiile pe care tocmai mi le-ai spus îmi arată unde să caut această lege.

Ismael s-a gândit o clipă, apoi a luat o crenguță din grămada ce se afla în dreapta sa, a ținut-o sus ca să o pot vedea, apoi a lăsat-o să cadă pe jos.

- Acesta e efectul pe care Newton încerca să-l explice.

Apoi a arătat cu mâna înspre lumea de afară.

- Acesta e efectul pe care eu încerc să ți-l explic. Dacă te uiți afară, vezi o lume plină de specii care, atâta vreme cât o permit condițiile mediului înconjurător, vor continua să trăiască oricât de mult timp.

- Da, asta am presupus şi eu. Dar de ce ai nevoie de o explicație ?

Ismael a luat o nouă crenguță din grămada lui, a ținut-o sus, iar apoi i-a dat drumul pe jos.

- De ce are asta nevoie de o explicație ?

- Bun. Deci tu spui că acest fenomen nu este rezultatul nimicului. Este efectul unei legi. O lege este în funcție.

- Exact. O lege este în funcție, iar sarcina mea este de a-ți arăta cum funcționează ea. În acest moment, cel mai simplu mod de-ți arăta asta e prin analogie cu legi pe care deja le cunoşti, legea gravitației şi legile aerodinamicii.

- În regulă.

- Ştii că, aşa cum stăm noi aici, nu sfidăm în nici un fel legea gravitației. Obiectele nesusținute tind să cadă spre centrul Pământului, iar suprafețele pe care şedem noi sunt cele care ne susțin.

- Corect.

- Legile aerodinamicii nu oferă un mod de a sfida legea gravitației. Sunt sigur că înțelegi asta. Acestea pur şi simplu ne oferă un mod de a folosi aerul pentru a ne susține. Un om ce stă într-un avion este supus legii gravitației exact în acelaşi fel în care suntem supuşi noi, în timp ce stăm aici. Totuşi, în mod evident, omul din avion se bucură de o libertate care nouă ne lipseşte: libertatea aerului.

- Da.

- Legea pe care noi o căutăm este ca şi legea gravitației: nu-i poți scăpa, dar există o modalitate de a obține echivalentul zborului, echivalentul libertății aerului. Cu alte cuvinte, este posibil să construieşti o civilizație care zboară.

M-am uitat lung la el o vreme, apoi am spus "În regulă."

- Îți aminteşti cum Takerii au procedat în încercarea de a realiza zborul propulsat. N-au început printr-o înțelegere a legilor aerodinamicii. N-au început cu o teorie bazată pe cercetare şi experimentare planificată cu grijă. Ei pur şi simplu şi-au construit acele invenții şi au sărit cu ele de

pe marginile stâncilor sperând ca totul să meargă bine.

- Într-adevăr.

- Bun. Vreau să urmărim în detaliu una dintre aceste încercări timpurii. Să presupunem că încercarea se face cu una dintre acele minunate invenţii propulsată cu pedale şi cu aripi ce bat, bazată pe o înţelegere greşită a zborului păsărilor.

- În regulă.

- La începutul zborului, totul merge bine. Aşa-zisul nostru aviator a fost împins de pe marginea stâncii şi pedalează, cu aripile avionului său bătând nebuneşte. Se simte minunat, extaziat. El experimentează libertatea aerului. Totuşi, ceea ce el nu realizează este faptul că, din punct de vedere aerodinamic, avionul său e incapabil de zbor. Acesta pur şi simplu nu e construit în concordanţă cu legile care fac posibil zborul, dar dacă i-ai spune asta, ţi-ar râde în faţă. N-a auzit nici o dată despre astfel de legi, şi nu ştie nimic despre ele. Ţi-ar arăta aripile acelea cum bat şi ţi-ar spune: "Vezi ? Exact ca şi-o pasăre !" Totuşi, indiferent de ce crede el, acesta nu se află în zbor. El e un obiect nesusţinut, care cade înspre centrul Pământului. Nu este în zbor, ci în cădere liberă. Mă urmăreşti ?

- Da.

- Din fericire, sau mai de grabă din nefericire pentru aviatorul nostru, acesta a ales o stâncă foarte înaltă de pe care să-şi lanseze avionul. Deziluzia lui se află încă departe în timp şi în spaţiu. El e în cădere liberă, dar se simte grozav şi se felicită pentru trimful său. E ca şi omul din acel banc, care pune pariu că sare de la etajul nouăzeci. Când trece prin dreptul etajului zece îşi spune "Până aici totul e bine."

Aşa că, uite-l în cădere liberă, experimentând euforia a ceea ce el crede că este zbor. De la marea înălţime la care se află, el poate vedea până la distanţe de kilometrii întregi de jur împrejur, şi ceva din ceea ce vede îl nedumereşte: valea este punctată din loc în loc cu avioane cam ca şi al lui, nu prăbuşite ci pur şi simplu abandonate. De ce, se întreabă el, nu sunt acele avoiane în aer în loc să stea pe pământ ? În fine, ciudăţeniile comportamentale ale muritorilor mai puţin talentaţi şi legaţi de pământ nu sunt problemele lui. Totuşi, privind în jos, spre vale, altceva îi atrage atenţia. Se pare că nu prea îşi menţine altitudinea. De fapt, pământul pare să se ridice înspre el. Asta e, nu-i el aşa de îngrijorat în legătură cu asta. Până la urmă, zborul său a fost un succes deplin până acum şi nu are nici un motiv să nu continue a fi un succes. Trebuie doar să pedaleze puţin mai tare, asta-i tot.

Până aici totul e bine. El se gândeşte amuzat la toţi cei ce preziceau că zborul său se va termina în dezastru, oase rupte şi moarte. Dar uite-l, a ajuns până aici fără nici măcar o zgârietură, cu atât mai puţin vre-un os rupt. Dar când se uită iarăşi în jos, ceea ce vede chiar că-l tulbură. Legea gravitaţiei îl prinde din urmă în ritmul de zece metri pe secundă pe secundă (sic), într-un ritm accelerat. Pământul se repede acum în sus, înspre el într-un mod alarmant. Aviatorul nostru este tulburat, dar departe de a fi disperat. "Avionul meu m-a adus până aici în siguranţă, îşi spune el. Trebuie doar să continui." Şi începe să pedaleze cu toată forţa. Asta, bineînţeles că nu-l ajută cu nimic, căci avionul său pur şi simplu nu-i în concordanţă cu legile aerodinamicii. Nici dacă ar avea în picioarele sale forţa a o mie de oameni, a un milion de oameni, avionul său nu va realiza zborul. Avionul este sortit pieirii şi la fel este şi aviatorul nostru, dacă nu-l abandonează.

- Corect. Înţeleg ce spui, doar că nu văd care e legătura cu discuţia noastră de aici.

Ismael a încuviinţat din cap.

- Iată legătura. Acum zece mii de ani, oamenii culturii tale s-au îmbarcat într-un zbor similar: un zbor civilizaţional. Şi nici avionul lor nu era proiectat după vre-o teorie. La fel ca şi aviatorul nostru imaginar, ei nu erau absolut deloc conştienţi că există vre-o lege care trebuie luată în considerare pentru a realiza zborul civilizaţional. Nici măcar nu şi-au pus problema asta. Vroiau libertatea aerului, aşa că au sărit cu prima invenţie care era la îndemână: Trăsnetul Takerilor.

La început, totul a mers bine. De fapt, a mers grozav. Takerii continuau să pedaleze mai departe, iar aripile avionului lor băteau minunat. Se simţeau grozav, extaziaţi. Ei experimentau libertatea aerului: libertate faţă de toate constrângerile care leagă şi limitează restul comunităţii

biologice. Iar odată cu această libertate au venit şi toate minunăţiile, toate acele treburi pe care le-ai menţionat: urbanizarea, tehnologia, scrisul, matematica, ştiinţa.

Zborul lor n-avea cum să se mai termine vre-o dată, putea doar să meargă mai departe, devenind mai interesant şi mai interesant. Ei n-aveau de unde şti, nici măcar nu puteau ghici, că, asemenea nefericitului nostru aviator, se aflau în aer, dar nu şi în zbor. Erau în cădere liberă, căci avionul lor pur şi simplu nu era construit în concordanţă cu legea care face posibil zborul. Dar deziluzia lor e departe în viitor, aşa că pedalează mai departe, simţindu-se grozav. La fel ca şi aviatorul nostru, aceştia văd privelişti ciudate în cursul căderii lor. Ei văd rămăşiţele unor avioane foarte similare cu al lor, nu distruse, ci pur şi simplu abandonate de către civilizaţiile Maya, Hohokam, Anasazi, civilizaţia cultului Hopewell, pentru a numi doar câteva dintre cele găsite aici în Lumea Nouă. "De ce oare, se întreabă ei, sunt aceste avioane pe pământ în loc să fie în aer ? De ce oare ar prefera unii să fie legaţi de pământ, când ar putea avea libertatea aerului, la fel ca noi ?" Este dincolo de a putea fi înţeles, un mister impenetrabil.

Ei bine, ciudăţeniile unor popoare atât de ridicole nu înseamnă nimic pentru Takeri. Aceştia pedalează mai departe, distrându-se de minune. N-au de gând să-şi abandoneze avionul. Dar, din păcate o lege îi prinde din urmă. Ei nici măcar nu ştiu că o astfel de lege există, dar ignoranţa nu le oferă nici un fel de protecţie în faţa efectelor ei. Această lege e la fel de neiertătoare ca şi legea gravitaţiei, şi îi prinde din urmă exact la fel cum legea gravitaţiei îl prindea din urmă pe aviatorul nostru: într-un ritm accelerat.

Câţiva gânditori sumbri ai secolului nouăsprezece, cum ar fi Robert Wallace şi Thomas Robert Malthus, privesc în jos. Acum o mie de ani sau poate chiar acum cinci sute de ani, aceştia probabil că n-ar fi observat nimic. Dar acum, ceea ce văd îi alarmează. Se pare că pământul se repede înspre ei, că au să se prăbuşească. Aceştia se gândesc o vreme şi apoi spun: "Dacă vom continua aşa, peste nu foarte mult timp vom avea problemele mari." Dar ceilalţi ridică din umeri, ignorând prezicerile lor. "Am ajuns atât de departe fără nici o zgârietură. E adevărat că pământul pare să se apropie, dar asta înseamnă doar că trebuie să pedalăm puţin mai tare. N-avem de ce să ne facem griji." Totuşi, exact după cum a fost prezis, în multe zone ale Trăsnetului Takerilor, foametea devine în curând o condiţie de rutină din viaţă, iar Takerii trebuie să pedaleze chiar mai tare şi mai eficient decât până acum. Dar, în mod ciudat, cu cât aceştia pedalează mai tare şi mai eficient, cu atât condiţiile devin mai rele. Foarte ciudat. Peter Farb numeşte acest fenomen un paradox: intensificarea producţiei pentru a hrăni o populaţie mărită duce la o şi mai mare creştere a acelei populaţii. "Nu contează, răspund Takerii. Tot ce va trebui să facem este să punem câţiva oameni să pedaleze la o metodă sigură de control al populaţiei. Atunci, Trăsnetul Takerilor va zbura pentru totdeauna."

Însă, în ziua de astăzi, răspunsuri atât de simple nu mai sunt suficiente pentru a-i linişti pe oamenii culturii tale. Cu toţii se uită în jos şi e evident că pământul se apropie de voi, şi se apropie din ce în ce mai repede în fiecare an. Trăsnetul Takerilor afectează sisteme ecologice şi planetare fundamentale, iar impactul lui creşte în intensitate în fiecare an. Resurse fundamentale şi de neînlocuit sunt devorate anual şi sunt devorate cu din ce în ce mai multă lăcomie în fiecare an. Întregi specii dispar ca rezultat al năvălirii voastre şi dispar în număr din ce în ce mai mare în fiecare an. Pesimiştii, sau poate că sunt de fapt realiştii, se uită în jur şi spun: "Păi, prăbuşirea s-ar putea să fie peste douăzeci de ani sau s-ar putea să dureze mai mult, vre-o cincizeci de ani. De fapt, s-ar putea întâmpla în orice moment. N-ai cum să ştii sigur când." Dar, desigur că există şi optimişti care spun: "Trebuie să avem încredere în avionul nostru. Căci, până la urmă, ne-a adus în siguranţă până aici. În faţa noastră nu se afla pieirea, ci doar un mic hop peste care putem trece dacă pedalăm puţin mai tare. Apoi ne vom avânta spre un viitor glorios şi nesfârşit, iar Trăsnetul Takerilor ne va duce până la stele, şi vom cuceri însuşi Universul." Dar avionul vostru nu are să vă salveze. Din contră, chiar avionul vostru e cel care vă duce înspre catastrofă. Indiferent dacă pedalaţi la el toţi cei cinci miliarde, sau zece miliarde, sau douăzeci de miliarde, tot nu-l veţi putea face să zboare. A fost în cădere liberă încă de la început, iar această cădere este pe cale să se sfârşească.

În sfârşit am avut şi eu ceva de spus la asta:

- Şi partea cea mai rea-i asta, am spus, că dacă vor exista supraviețuitori, vor începe imediat să ia totul de la capăt, exact în acelaşi fel.

- Da, mă tem că ai dreptate. Metoda învățării din greşeli nu-i rea pentru a învăța cum să construieşti un avion, dar poate fi un mod dezastruos de-a învăța cum să construieşti o civilizație.

ŞAPTE

- Uite-o problemă la care să reflectezi, a spus Ismael. Eşti într-un tărâm îndepărtat şi te trezeşti într-un oraş neobişnuit, izolat de toate celelalte. Eşti imediat impresionat de oamenii pe care îi găseşti aici. Aceştia sunt prietenoşi, veseli, sănătoşi, prosperi, viguroşi, paşnici şi bine educaţi; ei îţi spun că treburile au stat aşa de când se ştiu. Ei bine, tu eşti fericit să-ţi întrerupi călătoria aici, iar o familie te invită să stai la ei.

În acea seară, la cină, guşti din mâncarea lor şi găsind-o delicioasă, dar necunoscută, îi întrebi ce este, iar ei îţi răspund: "O, este carne de B, desigur. Noi doar asta mâncăm." Asta, în mod evident, te nedumireşte şi îi întrebi dacă se referă la carnea acelor mici insecte care adună miere (n.t. joc de cuvinte: în limba engleză, litera B se citeste aproximativ la fel ca şi cuvântul "bee", care înseamnă albină). Aceştia râd şi te cheamă la fereastră.

- Uite, acolo-s nişte B-i, îţi spun ei, arătând spre vecinii lor din casa alăturată.

- Dumnezeule ! exclami îngrozit, doar nu vrei să spui că mâncaţi oameni !

Aceştia se uită nedumeriţi la tine şi îţi răspund:

- Noi mâncăm B-i.

- Cât de atroce, răspunzi. Atunci ei vă sunt sclavi ? Îi ţineţi închişi ?

- De ce să-i ţinem închişi ? întreabă gazdele tale.

- Ca să nu-i lăsaţi să fugă, desigur.

Deja noile tale gazde încep să creadă că eşti puţin dus cu pluta, şi îţi spun ca B-ii nu s-ar gândi niciodată să fugă, fiindcă propria lor hrană, A-ii, locuiesc chiar peste drum.

Ei bine, nu te voi mai obosi cu toate exclamaţiile tale ofensate şi cu explicaţiilor lor, complet derutaţi de atitudinea ta. Până la urmă îţi dai seama care-i tot aranjamentul cel îngrozitor. A-ii sunt mâncaţi de către B-i, iar B-ii sunt mâncaţi de către C-i, şi C-ii sunt la rândul lor mâncaţi de către A-i. Nu există nici o ierarhie între aceste clase de mâncare. C-ii nu fac pe şefii cu B-ii pentru că sunt hrana lor, căci până la urma urmei, şi ei sunt hrana pentru A-i. Totul e perfect democratic şi prietenesc. Dar, bineînţeles că pentru tine sună absolut cutremurător, şi-i întrebi cum pot trăi aşa de nelegiuit.

Din nou aceştia se uită uimiţi la tine:

- Cum adică nelegiuit ? Întreabă ei. Avem o lege şi o urmăm cu toţii mereu. De-asta suntem prietenoşi şi veseli şi paşnici şi avem toate calităţile pe care tu le găseşti atât de atractive la noi. Această lege este baza succesului nostru ca şi popor, iar lucrurile au stat aşa încă de la începuturi.

Iată în sfârşit care e problema de rezolvat: fără a-i întreba, cum poţi descoperi care-i legea pe care-o urmează ?

M-am holbat un moment.

- Nu-mi pot imagina.

- Gândeşte-te.

- Păi... evident legea lor este că A-ii mănâncă C-i şi B-ii mănâncă A-i şi C-ii mănâncă B-i.

Ismael a clătinat din cap.

- Astea-s preferinţe culinare. Nu necesită o lege.

- Atunci am nevoie de ceva în plus. Tot ce ştiu sunt preferinţele lor culinare.

- Mai ai trei chestii pe care le poţi folosi. Ei au o lege, o urmează mereu şi din cauză că o urmează mereu, aceştia au o societete ce funcţionează cu succes.

- Totuşi încă nu-i destul. Asta dacă nu-i ceva e genul... "Stai calm."

- Nu-ţi cer să ghiceşti care este legea. Îţi cer să pui la cale o metodă de a afla care este legea.

M-am lăsat jos pe scaun, mi-am împreunat mâinile pe burtă şi am început să mă holbez pe tavan. După câteva minute mi-a venit o idee.

- Există vre-o pedeapsă pentru încălcarea legii ?

- Pedeapsa cu moartea.

- Atunci aş aştepta o execuţie.

Ismael a zâmbit.

- Ingenios, dar nu-i nici pe departe o metodă. În plus, omiți faptul că legea este urmată mereu. N-a avut loc nici o dată vre-o execuție.

Am oftat şi am închis ochii. Câteva minute mai târziu am spus:

- Observație. Observație minuțioasă pe o perioadă extinsă de timp.

- Aşa mai merge. Şi ce anume ai căuta ?

- Ceea ce aceştia nu fac. Ceea ce nu fac niciodată.

- Bun. Dar cum ai elimina toate chestiunile irelevante ? Spre exemplu ai putea afla că ei nu dorm niciodată stând în cap sau că nu aruncă niciodată cu pietre la lună. Ar putea exista un milion de lucruri pe care ei nu le fac niciodată, dar acestea nu ar fi obligatoriu interzise de către lege.

- Într-adevăr. Păi, să vedem. Aceştia au o lege şi o urmează mereu şi, după spusele lor... a. După spusele lor, faptul că au urmat această lege le-a dat o societate care funcționează foarte bine. Ar trebui să iau în serios afirmația asta ?

- Desigur. Face parte din ipoteză.

- Atunci asta ar elimina majoritatea chestiunilor irelevante. Faptul că ei nu dorm niciodată stând în cap n-ar avea nici o legătură cu faptul că au o societate care funcționează bine. Să vedem. Aşadar... Aş căuta de fapt... m-aş apropia de răspuns din două părți. Pe de o parte m-aş întreba "Ce anume le face societatea să meargă atât de bine ?", iar pe de altă parte m-aş întreba "Care anume din toate chestiile pe care nu le fac au ca efect faptul că societatea lor funcționează atât de bine ?"

- Bravo. Acum, din moment ce-ai rezolvat problema atât de sclipitor, o să-ți dau un bonus. Până la urmă are loc o execuție. Pentru prima dată în istorie, cineva a încălcat legea care e la baza societății lor. Sunt cu toții insultați, îngroziți, uimiți. Aceştia iau infractorul, îl fac bucățele şi-l aruncă la câini. Asta ar trebui să te ajute foarte mult să le descoperi legea.

- Da.

- Voi juca rolul gazdei tale. Tocmai am fost împreună la execuție. Poți pune întrebări.

- Bun. Ce-a făcut de fapt omul acela ?

- A încălcat legea.

- Da, dar ce anume a făcut ?

Ismael a ridicat din umeri.

- A trăit împotriva legii. A făcut lucrurile pe care noi nu le facem niciodată.

M-am uitat duşmănos la el.

- Nu-i corect. Nu-mi răspunzi la întrebări.

- Tinere, îți spun, toată povestea e publică. Biografia lui, completă până la fiecare detaliu e disponibilă la bibliotecă.

Am mormăit.

- Deci cum anume vei folosi această biografie a lui ? Acolo nu scrie cum a încălcat legea. E doar o însemnare completă a felului în care el a trăit, şi foarte multe din cele scrise acolo trebuie să fie irelevante.

- Bun, dar pot vedea că asta-mi dă încă un ghid. Acum am trei: ceea ce le face societatea să funcționeze bine, ceea ce ei nu fac niciodată, şi ceea ce a făcut el şi ei nu fac niciodată.

- Foarte bine. Exact astea sunt cele trei ghiduri pe care le vei folosi pentru a afla legea pe care o căutăm noi aici. Comunitatea vieții de pe această planetă a funcționat bine timp de trei miliarde de ani, de fapt a funcționat minunat. Takerii se retrag îngroziți din această comunitate, crezând-o a fi un loc al haosului nelegiuit şi al competiției sălbatice neîncetate, unde fiecare făptură trăieşte cu frica de moarte în sân. Dar cei din specia voastră care trăiesc cu adevărat în această comunitate nu sunt de aceeaşi părere, şi ar prefera să lupte până la moarte decât să fie separați de aceasta.

De fapt este o comunitate ordonată. Plantele verzi sunt hrană pentru ierbivore, care sunt hrană pentru carnivore, unele dintre aceste carnivore sunt hrană pentru alte carnivore. Iar ceea ce rămâne este hrană pentru necrofagi care aduc înapoi în sol substanțele nutritive de care au nevoie

plantele verzi. E un sistem ce-a funcționat magnific timp de miliarde de ani. E de înțeles cum creatorii de filme iubesc secvențele sângeroase de bătălie, dar orice naturalist îți poate spune că speciile nu sunt sub nici o formă în război una cu cealaltă. Gazela şi leul sunt inamici doar în mințile Takerilor. Leul ce dă peste o turmă de gazele nu le masacrează cum ar face un inamic. El ucide una, nu pentru a-şi potoli ura pentru gazele, ci pentru a-şi potoli foamea, şi odată ce-a ucis-o, restul gazelelor sunt perfect mulțumite să continue a paşte, chiar cu leul în mijlocul lor.

Toate astea se-ntâmplă aşa fiindcă există o lege ce e urmată mereu în această comunitate, iar fără această lege, comunitatea ar fi cu adevărat în haos şi s-ar dezintegra şi-ar dispărea foarte rapid. Omul îi datorează acestei legi propria lui existență. Dacă speciile din jurul lui n-ar fi urmat-o, el n-ar fi putut să apară sau să supraviețuiască. E o lege ce protejează nu doar comunitatea în ansamblul ei, ci şi speciile din interiorul comunității şi chiar indivizii. Înțelegi ?

- Înțeleg ce spui, dar n-am nici cea mai vagă idee care-i legea.

- Acum doar îți arăt efectele ei.

- A, bun.

- Este legea care menține pacea, legea care împiedică această comunitate să devină haosul înspăimântător imaginat de Takeri. E legea care ocroteşte viața pentru toți, viața pentru ierburi, viața pentru lăcusta ce se hrăneşte cu ierburi, viața pentru prepelița ce se hrăneşte cu lăcusta, viața pentru vulpea ce se hrăneşte cu prepelița, viața pentru ciorile ce se hrănesc cu vulpea moartă.

Acei antici peşti ce adulmecau malurile continentelor au apărut pentru că sute de milioane de generații de viață dinaintea lor au urmat această lege, apoi, câțiva dintre ei au devenit amfibieni urmând această lege. Şi câțiva dintre ambibieni au devenit reptile urmând această lege. Şi câteva dintre reptile au devenit păsări şi mamifere. Şi câteva dintre mamifere au devenit primate urmând această lege. Şi o ramură a ordinului primatelor devenit Australopithecus urmând această lege. Şi Australopithecus a devenit Homo habilis urmând această lege. Şi Homo habilis a devenit Homo erectus urmând această lege. Si Homo erectus a devenit Homo sapiens urmând această lege. Şi Homo sapiens a devenit Homo sapiens sapiens urmând această lege.

Iar apoi, acum vre-o zece mii de ani, o ramură a familiei Homo sapiens sapiens a spus "Omul e scutit de această lege. Zeii nu au vrut nici o dată ca omul să fie legat de ea." Aşa că au construit o civilizație care batjocoreşte legea în fiecare punct al său şi, în cinci sute de generații, într-o clipită la scara de timp biologică, această ramură a familiei Homo sapiens sapiens vede că a adus întreaga lume în pragul distrugerii. Iar explicația lor pentru calamitatea asta a fost... care ?

- Ce ?

- Omul a trăit inofensiv pe această planetă timp de trei milioane de ani, dar Takerii au reuşit să aducă toată treaba în pragul colapsului în doar cinci sute de generații. Şi care-i explicația lor pentru asta ?

- Înțeleg ce vrei să zici. Explicația lor e că în oameni există ceva fundamental în neregulă.

- Nu că voi, Takerii, poate faceți ceva greşit, ci că mai de grabă există ceva fundamental în neregulă cu însăşi natura umană.

- Da.

- Şi cum îți sună acum explicația asta ?

- Încep să am unele dubii în legătură cu ea.

- Bun.

- Pe vremea când Takerii dat buzna în Lumea Nouă şi au început să facă totul bucățele, Leaverii căutau un răspuns la următoarea întrebare: "Există oare o metodă de a deveni sedentari într-un fel care să fie în concordanță cu legea pe care o urmăm încă de la începutul timpului ?" Desigur, nu vreau să spun că au formulat în mod conştient întrebarea asta. Ei erau la fel de conştienți de legea respectivă cum erau primii aviatori conştienți de legile aerodinamicii. Dar se străduiau în acelaşi fel: construind şi abadonând o invenție civilizațională după cealaltă, încercând să găsească una care poate zbura. Procedând astfel, e o treabă anevoioasă. Aşa, prin metoda învățării din greşeli, poate că le-ar fi luat încă zece mii de ani, sau încă cincizeci de mii de ani. Dar

se pare că aveau înțelepciunea să ştie că nu-i nici o grabă. Ei nu țineau neapărat să ajungă în aer. Pentru ei, nu avea nici un sens să se implice într-un zbor civilizațional care în mod clar se îndrepta spre dezastru, cum au făcut Takerii.

Ismael s-a oprit aici, şi când am văzut că nu mai continuă am spus:

- Şi ce facem acum ?

Obrajii i s-au încrețit într-un zâmbet.

- Acum pleci şi te întorci când eşti gata să-mi spui care e legea sau setul de legi ce-au operat încă de la început în comunitatea vieții.

- Nu cred că-s gata pentru asta.

- Dar asta am tot făcut noi aici în ultima jumătate de săptămână, dacă nu chiar încă de la început: te-am pregătit pentru asta.

- Dar n-aş şti de unde să-ncep.

- Ba da, ştii. Ai exact aceleaşi trei ghiduri ca şi în cazul A-ilor, B-ilor şi C-ilor. Legea pe care o cauți a fost urmată mereu în comunitatea vieții timp de trei miliarde de ani.

A arătat cu capul înspre lumea de afară.

- Aşa au ajuns lucrurile să fie astfel. Dacă legea respectivă n-ar fi fost urmată încă de la începuturi şi în fiecare generație ce-a urmat, oceanele ar fi acum deşerturi lipsite de viață, iar pe uscat încă s-ar mişca doar praful purtat de vânt. Toate nenumăratele forme de viață pe care le vezi aici au apărut urmând această lege, şi, urmând această lege, a apărut şi omul. Şi doar o singură dată în toată istoria planetei, o specie a încercat să trăiască sfidând această lege, şi nu a fost vorba nici măcar despre o întreagă specie, ci doar un singur popor al ei, cei pe care i-am numit Takeri. Acum zece mii de ani, acest popor a spus "Gata. Omul nu e menit să fie legat de legea asta" şi au început să trăiască într-un fel ce batjocorea legea în fiecare punct al său. Ei au încorporat în civilizația lor, ca şi politică fundamentală, absolut toate cele interzise de lege. Iar acum, după cinci sute de generații, aceştia sunt pe cale să plătească pedeapsa pe care orice altă specie ar plăti-o pentru că a trăit contrar legii respective.

Ismael a ridicat o mână.

- Aceste ghiduri ar trebui să-ți ajungă.

Uşa s-a închis în spatele meu, şi iată-mă. Nu puteam să intru înapoi şi nu vroiam nici să merg acasă, deci pur şi simplu stăteam acolo. Mintea îmi era goală. Eram deprimat. Fără nici un motiv rațional, am reuşit chiar să mă simt respins. Treburile se tot adunau acasă. Tot rămâneam în urmă cu lucrul, ratând termene limită. În plus, acum aveam de la Ismael o sarcină ce nu mă umplea de entuziasm. Venise vremea să mă pun serios pe treabă, deci am făcut ceea ce arareori fac, am ieşit în oraş la un păhărel. Simțeam nevoia să vorbesc cu cineva, şi băutorii singuratici sunt norocoşi în privința asta, ei au întotdeauna pe cineva cu care să vorbească. Deci: Ce anume era la baza acestor ciudate sentimente de depresie şi de respingere ? Şi de ce au izbucnit la suprafață tocmai astăzi ? Răspunsul: tocmai astăzi Ismael m-a trimis să lucrez de unul singur. Ar fi putut să mă scutească de investigația pe care eram pe cale s-o efectuez, dar a decis să n-o facă. Prin urmare: respingere, într-un fel. E pueril, desigur, să pui problema aşa, dar n-am pretins niciodată a fi perfect. Totuşi, aici era ceva mai mult decât atât, căci încă mă simțeam deprimat. Un al doilea pahar de whisky m-a ajutat să aflu de ce: făceam progrese. Ismael avea o programă. Păi, normal, de ce să n-aibe ? Probabil că şi-a dezvoltat această programă pe o perioadă de câțiva ani, lucrând cu un elev după altul. Logic. Trebuie să o programă. Începi aici, ajungi aici, apoi aici, apoi aici, aici şi aici şi apoi voilà ! Într-o bună zi eşti gata. Mulțumesc pentru atenție, îți doresc o viață frumoasă, şi nu uita să închizi uşa când ieşi. Cât de departe ajunsesem, în acest punct ? La jumătate ? La o treime ? La un sfert ? Indiferent, fiecare progres pe care-l făceam mă ducea mai aproape de dispariția din viața lui Ismael. Care-i cel mai bun cuvânt pentru a descrie acest mod de a privi situația ? Egoism ? Posesivitate ? Zgârcenie ? Oricare ar fi, e al meu şi nu-mi cer nici o scuză. Trebuia să recunosc: nu vroiam doar un profesor, vroiam un profesor pe viață.

OPT

Căutarea legii mi-a luat patru zile. Am petrecut prima zi spunându-mi că n-o pot face, următoarele două zile făcând-o, şi ultima zi asigurându-mă că am făcut-o. A cincia zi m-am întors. Pe măsură ce mă apropiam de biroul lui Ismael, îmi repetam în cap ceea ce aveam de spus, adică:

- Cred că înțeleg de ce-ai insistat s-o fac eu singur. Concentrat la gândurile mele, m-am dezorientat pentru moment. Uitasem ce mă aşteaptă acolo: camera goală, scaunul singuratic, peretele de sticlă cu o pereche de ochi strălucind în spatele lui. Prosteşte, am rostit în aer salut cu voce tremurândă. Apoi, Ismael a făcut ceva ce nu mai făcuse nici o dată până atunci. Pentru a mă saluta, şi-a ridicat buza superioară arătându-mi un rând de dinți ca de chihlimbar, mari cât nişte coate. M-am grăbit până la scaun şi am aşteptat încuviințarea lui precum un şcolar.

- Cred că înțeleg de ce-ai insistat s-o fac eu singur, i-am spus. Dacă ai fi făcut-o tu în locul meu, şi mi-ai fi arătat care sunt lucrurile pe care le fac Takerii şi care nu sunt făcute niciodată în comunitatea naturii, aş fi spus "Păi, da, normal, na şi ? Mare lucru..."

Ismael a mormăit.

- Bun. După câte mi-am dat eu seama, există patru lucruri pe care le fac Takerii şi nu se fac niciodată în restul comunității, şi toate acestea sunt fundamentale pentru sistemul nostru civilizațional. În primul rând, aceştia îşi elimină competitorii, fapt care nu se întâmplă niciodară în sălbăticie. În sălbăticie, animalele îşi vor apăra teritoriile şi prăzile, şi vor invada teritoriile competitorilor şi le vor lua prăzile. Pentru unele specii competitorii sunt incluşi în categoria prăzilor, dar nu-şi vânează niciodată competitorii doar pentru a-i ucide, cum fac fermierii cu coioții şi cu vulpile şi cu ciorile. Ceea ce ucid, mănâncă.

Ismael a încuviințat din cap.

- Ar trebui totuşi remarcat că şi animalele vor ucide pentru a se apăra, sau chiar şi numai dacă se simt amenințate. De exemplu, babuinii pot ataca un leopard chiar dacă acesta nu i-a atacat pe ei. Aspectul care trebuie sesizat este următoarul: cu toate că babuinii pleacă uneori în căutare de hrană, ei nu vor pleca niciodată în căutare de leoparzi.

- Nu sunt sigur că înțeleg ce vrei să spui.

- Vreau să spun că, în absența hranei, babuinii se vor organiza pentru a găsi mâncare, dar în absența leoparzilor, aceştia nu se vor organiza niciodată pentru a merge în căutare de leoparzi. Cu alte cuvinte, e cum spui tu: atunci când animalele merg la vânătoare, chiar şi animalele foarte agresive, precum babuinii, ele fac asta pentru a obține hrană, nu pentru a-şi extermina competitorii sau nici măcar animalele care le mănâncă.

- Da, acum înțeleg unde vroiai să ajungi.

- Şi cum anume poți fi sigur că această lege e urmată mereu ? Adică, în afară de faptului că aceşti competitori nu sunt niciodată văzuți exterminându-se, în ceea ce tu numeşti sălbăticie.

- Dacă n-ar fi fost urmată mereu atunci după cum ai spus-o şi tu, lucrurile n-ar fi ajuns să fie astfel. Dacă aceşti competitori s-ar fi vânat reciproc doar pentru a se ucide, atunci n-ar mai exista competitori. Ar exista pur şi simplu doar o singură specie la fiecare nivel de competiție: cea mai puternică.

- Continuă.

- Apoi, Takerii distrug sistematic hrana competitorilor, ca să facă mai mult loc pentru hrana lor. În restul comunității naturale nu se întâmplă nimic similar. Referitor la asta, regula este: ia ceea ce ai nevoie, lasă restul în pace.

Ismael a încuviințat din cap.

- Apoi, Takerii blochează competitorilor accestul la hrană. În sălbăticie, regula este: poți să blochezi competitorilor tăi accesul la ceea ce tu mănânci, dar nu le poți bloca accesul la hrană în general. Cu alte cuvinte, poți spune "această gazelă e a mea", dar nu poți spune "toate gazelele sunt ale mele." Leul îşi apără prada ca fiind a lui, dar nu apără întreaga turmă de gazele ca fiind a lui.

- Da, aşa-i. Dar să presupunem că ți-ai crescut propria ta turma, de la zero, ca să spun aşa. Ai

putea să aperi acea turmă ca fiind a ta ?

- Nu ştiu. Presupun că da, atâta vreme cât politica ta nu-i că toate turmele din lume sunt ale tale.

- Şi cum rămâne cu blocarea accesului competitorilor la ceea ce cultivi tu ?

- Din nou... Politica noastră e: fiecare metru pătrat al acestei planete ne aparţine, aşa că dacă decidem s-o cultivăm pe toată, atunci competitorilor noştrii pur şi simplu li s-a terminat norocul şi vor trebui să dispară. Politica noastră e să blocăm competitorilor noştrii accesul la toată mâncarea din lume, iar asta-i ceva ce nici o altă specie nu mai face.

- Albinele îți vor bloca accesul la ceea ce-i în interiorul stupului lor din măr, dar nu-ți vor bloca accesul la mere.

- Aşa-i.

- Bun. Şi spui că mai există un al patrulea lucru pe care Takerii îl fac şi în sălbăticie, după cum o numeşti tu, nu este făcut niciodată.

- Da. În sălbăticie, leul ucide o gazelă şi o mănâncă. Nu ucide o a doua gazelă ca să o păstreze pentru mâine. Căprioara mănâncă iarba care e acolo. Nu o taie să o păstreze pentru la iarnă. Dar acestea sunt lucruri pe care Takerii le fac.

- Pari mai puțin sigur în legătură cu acesta din urmă.

- Da, sunt mai puțin sigur. Există specii care stochează hrana, cum ar fi albinele, dar majoritatea nu fac asta.

- În acest caz ai scăpat din vedere esențialul. Orice făptură vie stochează hrană. Majoriatea o stochează pur şi simplu în corpurile lor, cum ar fi leii şi căprioarele şi oamenii. Pentru altele, asta ar fi inadecvat adaptării lor, şi sunt nevoite să-şi facă şi provizii externe.

- Da, înțeleg.

- Nu există nici o astfel de interdicție în a stoca hrana. Nu ar avea cum să fie, pentru că asta-i ceea ce face întregul sistem să funcționeze: plantele verzi stochează hrană pentru ierbivore, ierbivorele stochează hrană pentru carnivori, şi aşa mai departe.

- Într-adevăr. Nu m-am mai gândit aşa la asta.

- Mai este vre-un lucru pe care Takerii îl fac şi nu se face niciodată în restul comunității vieții ?

- Eu nu mai văd nimic altceva. Nimic relevant pentru ceea ce face această comunitate să funcționeze.

- Acest set de legi pe care le-ai descris atât de admirabil definește limitele competiției în comunitatea vieții. Poți concura până la limita capacităților tale, dar nu-ți poți vâna competitorii, sau să le distrugi hrana, sau să le blochezi accestul la hrană. Cu alte cuvinte, poți concura, dar nu poți purta război.

- Da. După cum ai spus-o şi tu, e o lege de menținere a păcii.

- Şi care-i efectul acestei legi ? Ce anume promovează ea ?

- Păi... promovează ordinea.

- Da, dar acum caut alceva. Ce s-ar fi întâmplat dacă această lege ar fi fost abrogată acum zece milioane de ani ? Cum ar fi arătat comunitatea ?

- Din nou, ar trebui să spun ca n-ar exista decât o singură formă de viață la fiecare nivel de competiție. Dacă toți competitorii pentru ierburi ar fi purtat război până acum, cred că până acum s-ar fi ridicat un câştigător. Sau poate că ar exista o insectă câştigătoare, o pasăre câştigătoare, o reptilă câştigătoare, şi aşa mai departe. Acelaşi lucru ar fi valabil la toate nivelele.

- Deci legea promovează ce ? Care e diferența dintre această comunitate şi comunitatea aşa cum e ea în realitate ?

- Presupun că această comunitate pe care tocmai am descris-o ar consta în câteva zeci sau sute de specii. Comunitatea actuală constă în milioane de specii.

- Deci legea promovează ce ?

- Diversitatea.

- Desigur. Şi la ce e bună diversitatea ?

- Nu ştiu. Cu siguranţa e mai... interesantă.

- Care-i problema cu o comunitate globală care constă în nimic altceva decât iarbă, gazele şi lei ? Sau cu o comunitate globală care nu constă în nimic altceva decât orez şi oameni ?

M-am holbat în gol o vreme.

- Cred că o astfel de comunitate ar fi fragilă din punct de vedere ecologic. Ar fi foarte vulnerabilă. Orice schimbare a condiţiilor existente ar duce la prăbuşirea întregului sistem.

Ismael a încuviinţat din cap.

- Diversitatea e un factor de supravieţuire chiar pentru comunitate în ansablul ei. O comunitate cu o sută de milioane de specii poate supravieţui aproape oricărei calamităţi în afară de o catastrofă globală. Printre aceste o sută de milioane, vor exista o mie care să poată supravieţui unei scăderi a temperaturii globale cu zece grade, care ar fi mult mai devastatoare decât sună. Printre aceste o sută de milioane, vor exista o mie care să poată supravieţui unei creşteri a temperaturii globale cu zece grade. Dar o comunitate cu o sută de specii sau cu o mie de specii aproape că nu are nici o valoare de supravieţuire.

- Într-adevăr. Şi exact diversitatea este cea care-i atacată aici. Zilnic dispar zeci de specii ca rezultat direct al felului în care Takerii concurează nerespectând legea.

- Acum, ştiind că e implicată o lege, s-a schimbat cumva felul în care priveşti ceea ce se întâmplă ?

- Da. Nu mai sunt de părere că ceea ce facem noi aici este din greşeală. Nu distrugem această lume pentru că suntem neîndemânatici. O distrugem pentru că suntem, într-un sens foarte propriu şi intenţionat, în război cu ea.

- După cum ai explicat chiar tu, comunitatea vieţii ar fi distrusă dacă toate speciile s-ar scuti de la regulile competiţiei descrise de această lege. Dar ce s-ar întâmpla dacă doar o singură specie s-ar scuti ?

- Adică în afară de om ?

- Da. Desigur că ar trebui să aibe o şiretenie şi o hotărâre aproape umană. Să zicem că eşti o hienă. De ce să împarţi vânatul cu tiranii şi leneşii ăia de lei ? Tot timpul aceeaşi poveste: prinzi zebra, şi după aia vine un leu care te alungă, ospătându-se în vreme ce tu te învârţi pe acolo aşteptând să mănânci resturile. E corect aşa ceva ?

- Credeam că treaba stă invers, că leii prind vânatul şi hienele îi hărţuiesc.

- Da, şi leii îşi prind vânatul, desigur, dar sunt perfect mulţumiţi să-şi însuşească vânatul altora dacă pot.

- Bun.

- Aşa că te-ai săturat de treburile astea. Ce-ai de gând să faci ?

- Extermin leii.

- Şi care e efectul ?

- Păi... gata cu certurile.

- Cu ce se hrăneau leii ?

- Cu gazelele. Cu zebrele. Cu vânatul.

- Acum leii au dispărut. Cum te afectează asta pe tine ?

- Înţeleg unde vrei să ajungi. Acum a rămas mai mult vânat pentru noi.

- Şi ce se întâmplă când e mai mult vânat pentru voi ?

M-am uitat la el confuz.

- Bun. Presupuneam că ştii ABC-ul ecologiei. În comunitatea naturală, oricând creşte rezerva de hrană a unei populaţii, creşte şi populaţia respectivă. Pe măsură ce populaţia creşte, rezerva de hrană scade, şi pe măsură ce rezerva de hrană scade, populaţia scade la rândul ei. Această interacţiune dintre populaţia-hrană şi populaţia ce o consumă este principiul care ţine totul în echilibru.

- Ştiam asta, doar că nu m-am gândit.

- Păi, a spus Ismael cu o încruntare nedumerită, gândeşte.

Am râs.

- Bun. Deci, odată cu dispariţia leilor, hienele au mai multă mâncare şi populaţia noastră creşte. Creşte până la punctul unde vânatul devine greu de găsit, apoi începe să scadă.

- Aşa s-ar întâmpla în condiţii normale, dar voi aţi modificat aceste condiţii. Voi aţi hotărât că legea competiţiei limitate nu se aplică hienelor.

- Corect. Deci ucidem alţi competitori.

- Nu mă fă să scot fiecare cuvânt cu cleştele. Vreau să lucrezi singur.

- Bun. Să vedem. După ce ucidem toţi competitorii noştrii pentru vânat... populaţia noastră creşte până când vânatul devine greu de găsit. Nu au mai rămas competitori pe care să-i ucidem, deci trebuie să creştem populaţia de vânat... nu-mi dau seama cum ar putea hienele să se apuce de creşterea animalelor.

- Aţi ucis toţi competitorii pentru vânat, dar vânatul vostru are la rândul său competitori pentru ierburi. Aceştia sunt competitorii voştrii indirecţi. Ucideţi-i şi veţi avea mai multă iarbă pentru vânat.

- Aşa-i. Mai multă iarbă pentru vânat înseamnă mai mult vânat, mai mult vânat înseamnă mai multe hiene, mai multe hiene înseamnă... Ce a mai rămas de ucis ?

Ismael doar a ridicat din sprâncene.

- N-a mai rămas nimic de ucis.

- Gândeşte

Am gândit.

- Bun. Ne-am ucis toţi competitorii direcţi şi toţi competitorii indirecţi de gradul întâi. Acum putem începe să ucidem competitorii indirecţi de gradul al doilea, plantele ce sunt în competiţie cu ierburile pentru spaţiu şi pentru lumină solară.

- Aşa e. Atunci vor fi mai multe plante pentru vânat şi mai mult vânat pentru voi.

- Ciudat... Asta aproape că-i considerată de fermieri a fi o lucrare sfântă. Ucide tot ce nu poţi mânca. Ucide tot ce mănâncă ceea ce tu mănânci. Ucide tot ceea ce nu hrăneşte ceea ce tu mănânci.

- În cultura Takerilor chiar este o lucrare sfântă. Cu cât distrugi mai mulţi competitori, cu atât mai mulţi oameni poţi aduce pe lume, şi asta înseamnă că-i cam cea mai sfântă lucrare ce există. Odată ce v-aţi scutit de la legea competiţiei limitate, tot ce există pe această lume, cu excepţia hranei tale şi a hranei hranei tale, devine un inamic ce trebuie exterminat.

După cum vezi, dacă o singură specie se scuteşte de la legea competiţiei limitate, efectul e acelaşi ca şi în cazul în care toate speciile s-ar scuti de la această lege. Sfârşeşti prin a avea o comunitate în care diversitatea e distrusă în mod progresiv pentru a susţine expansiunea unei singure specii.

- Da. Ai sfârşi acolo unde Takerii sfârşesc în mod constant, eliminând competitorii, mărind în mod constant rezerva de hrană, şi întrebându-se în mod constant ce-au să facă în legătură cu explozia populaţiei. Cum ai spus-o acum câteva zile ? Ceva legat de creşterea producţiei de hrană pentru a hrăni o populaţie în creştere.

- "Intensificarea producţiei de hrană pentru a hrăni o populaţie în creştere duce la o creştere şi mai mare a populaţiei." Peter Farb a spus-o în cartea sa "Omenirea".

- Ai spus că e un paradox ?

- Nu, el a spus că e un paradox.

- De ce ?

Ismael a ridicat din umeri.

- Precis ştie că orice specie din sălbăticie îşi va mări populaţia mereu în măsura în care rezerva sa de hrană se va mări. Dar, după cum ştii, Cultura Mamă ne învaţă că astfel de legi nu se aplică omului.

- Am o întrebare, am spus. Pe măsură ce am trecut peste aceste chestiuni, mă tot întreb dacă nu cumva însăşi agricultura este contrară acestei legi. Adică, pare a fi contrară prin definiţie.

- E contrară legii prin definiție doar dacă singura definiție pe care o a ei este cea a Takerilor. Dar există şi alte definiții. Agricultura nu trebuie să fie un război purtat cu toate formele de viață care nu-ți susțin dezvoltarea.

- Cred că problema mea e următoarea. Comunitatea biologică este o economine, nu-i aşa ? Adică, dacă începi să iei mai mult pentru tine, atunci va rămâne mai puțin pentru altcineva, pentru altceva. Aşa-i ?

- Da. Dar unde ajungeți luând mai mult pentru voi ? De ce să faceți asta ?

- Păi, pe asta se bazează aşezarea stilul de viață sedentar. Nu se poate avea un stil de viață sedentar fără agricultură.

- Şi eşti sigur că asta-i ceea ce vrei ?

- Ce altceva aş putea vrea ?

- Vreți să vă dezvoltați până în punctul în care puteți cuceri această lume, şi să cultivați fiecare metru pătrat al ei şi să-i forțezi pe toți cei ce trăiesc să devină agricultori ?

- Nu.

- Asta au făcut Takerii până acum şi asta continuă să facă. Pentru asta a fost proiectat sistemul lor agricol: nu doar pentru o dezvoltare sedentară. Ci pentru o dezvoltare nelimitată.

- Bun. Dar eu vreau doar un stil de viață sedentar.

- Atunci nu trebuie să mergeți la război.

- Dar problema rămâne. Dacă voi obține un stil de viață sedentar, voi avea mai mult decât am acum, iar asta trebuie să vină de undeva.

- Da, aşa-i, şi îți înțeleg dificultatea. În primul rând, stilul de viață sedentar nu este în nici un caz o adaptare specifc umană. Acum, pe loc, nu-mi vine în minte nici o specie care să fie absolut nomadă. Există întotdeauna un teritoriu, o zonă de hrănire, o zonă de depunere a icrelor, un stup, un cuib, un culcuş, o vizuină, o gaură, un bârlog. Şi există diverse grade de sedentarism printre animale, la fel ca şi printre oameni. Nici măcar vânător-culegătorii nu sunt absolut nomazi, şi există stări intermediare între ei şi agricultorii puri. Există vânători-culegători care practică acumularea intensivă, care acumulează şi îşi fac provizii de hrană, fapt ce le permite să fie puțin mai sedentari. Apoi, există semi-agricultori, care cultivă puțin şi culeg mai mult din sălbăticie. Şi apoi, există aproape-agricultori, care cultivă mult şi culeg puțin şi din sălbăticie. Şi aşa mai departe.

- Dar asta nu atinge problema centrală, am spus.

- Ba da, atinge problema centrală, dar perspectiva ta este blocată într-o poziție ce priveşte problema doar într-un singur mod. Elementul pe care îl pierzi din vedere este următorul: când Homo habilis a intrat în scenă, când acea adaptare anume căreia noi îi spunem Homo habilis a intrat în scenă, ceva a trebuit să-i facă loc. Nu sugerez că o specie sau alta a trebuit să dispară. Spun doar că, încă de la prima sa îmbucătură, Homo habilis a fost în competiție cu ceva. Şi nu cu un singur element, ci cu o mie de elemente, care au trebuit cu toate să fie diminuate într-o mică măsură, dacă Homo habilis avea să continue a trăi. Iar asta e valabil pentru fiecare specie care a apărut vre-o dată pe această planetă.

- Bun. Dar tot nu înțeleg ce legătură are asta cu sedentarismul.

- Nu asculți. Sedentarismul e o adaptare biologică practicată într-o anumită măsură de fiecare specie, inclusiv de oameni. Şi fiecare adaptare se susține în competiție cu adaptările din jurul său. Pe scurt, sedentarismul uman nu este împotriva legilor competiței, ci se supune legilor competiției.

- A. Da. Bun, înțeleg acum.

- Deci, ce am descoperit aici ?

- Am descoperit că orice specie care se scuteşte de regulile competiței sfârşeşte prin a distruge comunitatea pentru a-şi putea susține propria expansiune.

- Orice specie ? Inclusiv omul ?

- Da, evident. De fapt, chiar asta se întâmplă aici.

- Deci înțelegi acum că asta nu-i vre-o răutate misterioasă specifică rasei umane. Oamenii

culturii tale n-au devenit distrugătorii acestei lumi din cauza vre-unei imperfecțiuni incalculabile din om.

- Nu. Acelaşi lucru s-ar fi întâmplat cu orice specie, cel puțin cu orice specie suficient de puternică s-o înfăptuiască. Cu condiția ca orice creştere a rezervei de hrană îşi găseşte răspunsul într-o creştere a populației.

- Considerând o rezervă de hrană în creştere, orice populație va creşte. Acest fapt e valabil la orice specie, inclusiv la cea umană. Takerii dovedesc asta aici în continuu de zece mii de ani. De zece mii de ani continuă să-şi mărească în mod constant producția de hrană pentru a hrăni o populație în creştere, şi de fiecare dată când au făcut asta, populația a crescut şi mai mult.

Am stat aşa un minut gândinudu-mă. Apoi am spus:

- Cultura Mamă nu-i de acord.

- Cu siguranță că nu este. Sunt convins că se agită într-un dezacord total. Ce spune ?

- Spune că-i în puterea noastră să mărim producția de hrană fără să ne creştem populația.

- Cu ce scop ? De ce să măriți producția de hrană ?

- Pentru a hrăni milioanele de înfometați.

- Şi hrănindu-i, veți extrage de la ei şi promisiunea că nu se vor reproduce ?

- Păi... nu, asta nu-i în plan.

- Deci, ce se va întâmpla dacă veți hrăni milioanele de înfometați ?

- Aceştia se vor reproduce, şi populația va creşte.

- Fără îndoială. Ăsta-i un experiment efectuat anual în cultura ta de zece mii de ani, cu rezultate perfect previzibile. Creşterea producției de hrană pentru a hrăni o populație crescută duce la încă o creştere a acelei populații. Evident că la asta trebuie să ducă, iar a prezice orice altceva înseamnă pur şi simplu a te lăsa în voia unor fantezii biologice şi matematice.

- Totuşi... M-am mai gândit o vreme. Cultura Mamă spune că, dacă se va ajunge la asta, limitarea naşterilor va rezolva problema.

- Da. Dacă vei face vre-o dată prostia să începi o conversație pe acest subiect cu prietenii tăi, vei vedea cum răsuflă uşurați când îşi aduc aminte de acest argument. "Of ! Am scăpat !" E ca şi în cazul unui alcoolic ce jură că se va lăsa de băut înaite ca asta să-i distrugă viața. Controlul global al populației e întotdeauna ceva ce are să se întâmple în viitor. Era ceva ce avea să se întâmple în viitor când erați trei miliarde în 1960. Acum, când sunteți cinci miliarde, e tot ceva ce are să se întâmple în viitor.

- Într-adevăr. Totuşi, ar putea să se întâmple.

- Da, chiar s-ar putea, dar nu atâta vreme cât puneți în scenă această povestire. Atâta vreme cât puneți în scenă această povestire, veți continua să răspundeți foametei cu creşterea producției de hrană. Ai văzut reclamele pentru trimiterea de hrană popoarelor înfomentate de pe tot globul ?

- Da.

- Ai văzut vre-o dată reclame pentru a le trimite contraceptive ?

- Nu.

- Niciodată. Cultura Mamă este inconsecventă în această privință. Când îi spui "explozia populației", ea îți răspunde "controlul global al populației", dar când îi spui "foamete", ea îți răspunde "creşterea producției de hrană". Dar întâmplarea face ca, această creştere a producției de hrană să se întâmple anual, iar controlul global al populației nu se întâmplă niciodată.

- Într-adevăr.

- În ansamblu, în cadrul culturii tale, nu există de fapt nici o forță semnificativă care să împingă spre controlul global al populației. Ceea ce trebuie remarcat aici este faptul că nu va exista niciodată o astfel de forță atâta vreme cât continuați să puneți în scenă o povestire care vă spune că zeii au făcut această lume pentru om. Căci atâta vreme cât veți continua să puneți în scenă această povestire, Cultura Mamă va cere creşterea producției de hrană pentru astăzi şi va promite controlul populației pentru mâine.

- Da, înțeleg asta. Dar am o întrebare.

- Ascult.

- Ştiu ce-are de spus Cultura Mamă despre foamete. Dar tu ce ai de spus ?

- Eu ? Eu n-am nimic de spus, decât că specia voastră nu e scutită de realităţile biologice care guvernează toate celelalte specii.

- Dar cum se aplică asta foametei ?

- Foametea nu este unică oamenilor. Toate speciile sunt subiecţii ei peste tot în lume. Când populaţia oricărei specii depăşeşte resursele ei de hrană, acea populaţie intră în declin până când e din nou în echilibru cu resursele sale. Cultura Mamă spune că oamenii ar trebui să fie scutiţi de acest proces, astfel încât, atunci când aceasta găseşte o populaţie care şi-a depăşit resursele, ea aduce repede hrană din exterior, astfel făcând o certitudine din faptul că în generaţia următoare vor fi chiar mai mulţi înfometaţi. Şi deoarece acelei populaţii nu i se permite niciodată să scadă până în punctul în care poate fi susţinută de propriile ei resurse, foametea devine o trăsătură cronică a vieţii lor.

- Da. Acum câţiva ani am citit un articol despre un ecologist care a susţinut exact acelaşi punct de vedere la ceva conferinţă despre foamete. Frate, ce-au mai tăbărât pe el. Practic a fost acuzat că ar fi un criminal.

- Da, îmi pot imagina. Colegii săi de pretutindeni înţelegeau perfect ceea ce el spunea, dar sunt suficient de raţionali încât să n-o contrazică în această privinţă pe Cultura Mamă în apogeul benevolenţei sale. Dacă există patruzeci de mii de oameni într-o zonă ce nu poate susţine decât treizeci de mii, atunci nu reprezintă o bunătate să aduci hrană din exterior pentru a-i menţine la patruzeci de mii. Asta doar garantează faptul că foametea va continua.

- Într-adevăr. Dar totuşi, e greu să stai de-o parte şi să-i laşi să rabde de foame.

- Exact aşa vorbeşte cineva care-şi imaginează că este desemnat de zei ca fiind stăpânul lumii: "Nu-i voi lăsa să rabde de foame. Nu voi lăsa seceta să vină. Nu voi lăsa râul să se reverse." Zeii sunt cei care lasă aceste lucruri să se întâmple, nu tu.

- Un punct de vedere valabil, am spus. Totuşi, mai am încă o întrebare în legătură cu asta. Anual, noi creştem enorm producţia de hrană în Statele Unite, dar creşterea populaţiei este relativ minoră. Pe de altă parte, creşterea populaţiei e imensă în ţări cu producţie agricolă slabă. Asta pare să contrazică corelaţia ta între producţia de hrană şi creşterea populaţiei.

A clătinat din cap într-un vag gest de dezgust.

- Fenomenul observat este următorul: "fiecare creştere a producţiei de hrană pentru a hrăni o populaţie mărită e urmată de o nouă creştere a populaţiei." Asta nu spune nimic despre locul unde se întâmplă aceste creşteri.

- Nu-nţeleg.

- O creştere a producţiei de hrană în Nebraska nu produce în mod necesar o creştere a populaţiei tot în Nebraska. Aceasta poate produce o creştere a populaţiei undeva în India sau în Africa.

- Tot nu-nţeleg.

- Fiecare creştere a producţiei de hrană e urmată undeva de o creştere a populaţiei. Cu alte cuvinte, cineva consumă surplusul din Nebraska, iar dacă acesta nu ar fi consumat, fermierii din Nebraska ar înceta producţia acestor surplusuri, pronto.

- Într-adevăr, am spus, iar apoi am petrecut câteva minute cufundat în gânduri. Sugerezi că fermierii din ţările dezvoltate sunt cei care alimetează explozia populaţiei din ţările lumii a treia ?

- Până la urmă, a spus, cine altcineva o poate alimenta ?

Am stat aşa, uitându-mă lung la el.

- Trebuie să faci un pas în spate de la aceste probleme pentru a putea vedea chestiunea în perspectivă globală. În prezent, sunteţi aici cinci miliarde şi jumătate şi cu toate că milioane dintre voi sunt înfometaţi, voi produceţi suficientă hrană pentru şase miliarde. Şi deoarece produceţi suficientă hrană pentru şase miliarde, este o certitudine biologică faptul că în trei sau patru ani, veţi fi şase miliarde. Până atunci, totuşi (cu toate că milioane dintre voi încă vor fi înfometaţi), veţi

produce suficientă hrană pentru şase miliarde şi jumătate, ceea ce înseamnă că în încă trei sau patru ani veți fi şase miliarde şi jumătate. Dar până atunci, veți produce suficientă hrană pentru şapte miliarde (cu toate că milioane dintre voi încă vor fi înfometați), ceea ce din nou înseamnă că în încă trei sau patru ani veți fi şapte miliarde. Pentru a opri acest proces, trebuie să admiteți faptul că mărirea producției de hrană nu-i hrăneşte pe cei înfometați, ci doar alimentează explozia populației.

- Înțeleg asta, dar cum putem opri creşterea producției de hrană ?

- Puteți face asta în acelaşi fel în care opriți distrugerea stratului de ozon, în acelaşi fel în care opriți defrişarea pădurii tropicale. Dacă există voință, se vor găsi şi metode.

- După cum vezi, am lăsat lângă scaunul tău o carte.

Era "The American Heritage Book of Indians".

- Dacă tot suntem la sau aproape de subiectul controlului populației, uite acolo, la început o hartă a locațiilor tribale care s-ar putea să te ilumineze.

După ce am studiat-o un minut, m-a întrebat ce zic de ea.

- Nu ştiam că erau atât de multe. Atât de multe popoare diferite.

- Nu toate erau acolo în acelaşi timp, dar majoritatea erau. Aş vrea acum să te gândeşti la ce anume le limita creşterea.

- Cum ar trebui să mă ajute harta ?

- Vroiam doar să vezi că acesta nu era nici pe departe un continent gol. Controlul populației nu era un lux, era o necesitate.

- Bun.

- Vre-o idee ?

- Adică de la privitul hărții ? Nu, mi-e teamă că nu.

- Atunci spune-mi asta: ce fac oamenii culturii tale când se satură de locuit în nord-vestul cel aglomerat ?

- Asta-i simplu. Se mută în Arizona. New Mexico. Colorado. Marile spații deschise.

- Şi cum le place asta Takerilor care locuiesc deja acolo ?

- Nu le place. Îşi pun pe maşină abțibilduri care spun "Dacă îți place la nebunie New Mexico, atunci întoarce-te înapoi de unde ai venit".

- Dar aceştia nu se întorc.

- Nu, continuă să sosească.

- De ce nu pot Takerii din aceste teritorii să oprească şuvoiul ? De ce nu pot limita creşterea populației din nord-est ?

- Nu ştiu. Nu văd cum ar putea s-o facă.

- Deci aveți un torent, un izvor nesecat de creştere într-o parte a țării pe care nimeni nu-şi bate capul să-l oprească fiindcă excesul poate oricând să curgă spre marile spații deschise din vest.

- Aşa-i.

- Totuşi, fiecare dintre aceste state are o graniță. De ce nu sunt împiedicați de aceste granițe ?

- Pentru că sunt doar linii imaginare.

- Exact. Singurul lucru pe care trebuie să-l faci pentru a te transforma într-un arizonian este să treci acea linie imaginară şi să te stabileşti acolo. Dar ceea ce-i de remarcat aici este faptul că în jurul fiecărui popor de Leaveri de pe harta asta exista şi un hotar ce categoric nu era imaginar: un hotar cultural. Dacă indienii Navajo începeau să se simtă prea înghesuiți, aceştia nu-şi puteau spune: "Păi, indienii Hopi au mai mult spațiu liber. Hai să mergem acolo şi să devenim Hopi". Aşa ceva le-ar fi fost de neimaginat. Pe scurt, new-yorkerii îşi pot rezolva problemele de creştere a populației devenind arizonieni, dar indienii Navajo nu-şi puteau rezolva problemele de populație devenind Hopi. Nimeni nu putea decide să treacă aceste hotare culturale.

- Într-adevăr. Pe de altă parte, indienii Navajo puteau trece hotarul teritorial a indienilor Hopi fără a le trece şi hotarul cultural.

- Adică să invadeze teritoriul Hopi. Da, categoric. Dar ceea ce spun eu rămâne valabil. Dacă

treceai în teritoriul Hopi, aceştia nu-ți dădeau să completezi un formular, ci te ucideau. Asta funcționa foarte bine. Asta le dădea oamenilor un puternic îndemn de a-şi limita creşterea.

- Da. E şi asta o treabă.

- Acestea nu erau popoare ce-şi limitau creşterea pentru beneficiul umanității sau pentru beneficiul mediului înconjurător. Ele îşi limitau creşterea pentru că, în general asta le era mai uşor decât să meargă la război împotriva vecinilor. Şi desigur că mai erau şi unii care nu făceau mari eforturi pentru a-şi limita creşterea pentru că nu aveau nici o mustrare de conştiință legată de mersul la război împotriva vecinilor. Nu vreau să sugerez că acesta era regatul paşnic al vre-unui vis utopic. Într-o lume în care nu există nici un Frate cel Mare (n.t. referire la romanul "1984" de George Orwell) care să monitorizeze comportamentul fiecăruia şi să garanteze dreptul la proprietate al fiecăruia, se merită să ai o reputație cum că eşti neînfricat şi feroce, şi nu obții o astfel de reputație trimițând vecinilor tăi bilețele de dragoste. Vrei ca ei să ştie exact ce-i aşteaptă dacă nu-şi limitează creşterea şi nu rămân pe propriul lor teritoriu.

- Da, înțeleg. Se limitau unii pe alții.

- Dar nu doar prin ridicarea de hotare teritoriale de netrecut. Şi hotarele lor culturle trebuiau să fie tot de netrecut. Excesul populației indienilor Narraganset nu putea pur şi simplu să-şi facă bagajele şi să plece în veste pentru a deveni Cheyenne. Indienii Narraganset trebuiau să stea acolo unde erau şi să-şi limiteze populația.

- Da. E încă un caz în care diversitatea pare să funcționeze mai bine decât omogenitatea.

- Acum o săptămână, a spus Ismael, când vorbeam despre legi, ai spus că există doar un singur fel de legi despre cum ar trebui oamenii să trăiască, şi anume acel fel de legi care pot fi schimbate printr-un vot. Ce crezi acum ? Pot legile care guvernează competiția într-o comunitate să fie schimbate printr-un vot ?

- Nu. Dar nu sunt chestiuni absolute, ca şi legile aerodinamicii. Pot fi încălcate.

- Şi legile aerodinamicii nu pot fi încălcate ?

- Nu. Dacă avionul tău nu-i construit în concordanță cu legea, acesta nu zboară.

- Dar dacă îl împingi de pe o stâncă, acesta stă în aer, nu-i aşa ?

- Pentru o vreme.

- Acelaşi lucru e valabil şi pentru o civilizație care nu e construită în concordanță cu legea competiției limitate. Aceasta stă în aer o vreme, iar apoi ajunge jos prăbuşindu-se. Oare nu chiar cu asta se confruntă aici oamenii culturii tale ? Cu o prăbuşire ?

- Ba da.

- O să te-ntreb altfel. Eşti convins că orice specie care, ca şi chestiune de politică, se exclude de la legea competiției limitate va sfârşi prin a distruge comunitatea pentru a-şi susține propria expansiune ?

- Da.

- Atunci, ce anume am descoperit aici ?

- Am descoperit un element de cunoaştere sigură despre felul în care oamenii ar trebui să trăiască. Felul în care trebuie să trăiască, de fapt.

- Cunoaştere care acum o săptămână spuneai că e imposibil de obținut.

- Da. Dar...

- Da ?

- Nu văd cum... Stai un minut.

- Nu te grăbi.

- Nu văd cum poți face din asta o sursă de cunoaştere în general. Adică, nu văd vre-un mod de a aplica această chestiune într-un sens general, la alte probleme.

- Legile aerodinamicii îți arată cum să repari gene deteriorate ?

- Nu.

- Atunci la ce sunt bune ele ?

- Sunt bune pentru... Ne fac capabili să zburăm.

- Legea pe care am schițat-o aici face speciile capabile să trăiască, face speciile capabile să supraviețuiască, inclusiv specia umană. Nu-ți va spune dacă drogurile ar trebui legalizate sau nu. Nu-ți va spune dacă sexul înainte de căsătorie e bun sau rău. Nu-ți va spune dacă pedeapsa capitală e corectă sau nu. Îți va spune cum să trăieşti dacă vrei să eviți extincția, iar aceasta e prima şi cea mai fundamentală cunoaştere de care poate avea nevoie cineva.

- Într-adevăr. Dar totuşi...

- Da ?

- Totuşi, oamenii culturii mele n-o vor accepta.

- Adică oamenii culturii tale nu vor accepta ceea ce-ai aflat tu aici.

- Da.

- Hai să stabilim clar ceea ce vor accepta şi ceea ce nu vor accepta. Legea însăşi e dincolo de orice dispută. Ea există, în mod evident la locul ei în comunitatea vieții. Faptul pe care Takerii nu-l vor accepta este că legea se aplică şi omenirii.

- Corect.

- Asta nu vine nici pe departe ca o surpriză. Cultura Mamă a putut accepta faptul că această casă a omenirii nu este centrul universului. Ea a putut accepta faptul că omul a evoluat din mâzga cea comună. Dar nu va accepta niciodată faptul că omul nu e scutit de legea de menținere a păcii în comunitatea vieții. A accepta asta ar însemna sfârşitul pentru ea.

- Şi ce anume spui ? Că totul e lipsit de speranță ?

- Nu, deloc. În mod evident, Cultura Mamă trebuie să-şi găsească sfârşitul dacă aveți de gând să supraviețuiți; iar ăsta-i un lucru pe care oamenii culturii tale îl pot face. Ea nu are nici o existență în afara minților voastre. Odată ce încetați a o aculta, ea încetează a mai exista.

- Într-adevăr. Dar nu cred că vor lăsa asta să se întâmple.

Ismael a ridicat din umeri.

- Atunci legea va rezolva treaba în locul lor. Dacă refuză să trăiască respectând legea, atunci pur şi simplu nu vor trăi deloc. S-ar putea spune că asta e una dintre operațiile fundamentale ale legii: cei care amenință stabilitatea comunității sfidând legea se elimină singuri automat.

- Takerii nu vor accepta asta niciodată.

- Acceptarea n-are nimic de-a face cu asta. Ai putea la fel de bine vorbi despre un om ce sare de pe o stâncă şi care nu acceptă efectele gravitației. Takerii sunt în procesul de autoeliminare, iar după ce vor termina, stabilitatea comunității va fi refăcută şi stricăciunile pe care le-ați făcut vor putea începe să se vindece.

- Într-adevăr.

- Pe de altă parte, cred că eşti nejustificat de pesimist în legătură cu asta. Cred că există mulți oameni ce ştiu care-i treaba şi sunt gata să audă ceva nou, cred că vor să audă ceva nou, ca şi tine.

- Sper să ai dreptate.

- Nu sunt chiar mulțumit de felul în care am formulat această lege, am spus.

- Nu ?

- Ne referim la ea ca fiind o singură lege, dar de fapt sunt trei legi. Sau cel puțin eu am descris-o ca trei legi.

- Cele trei legi sunt ramuri, iar tu vrei trunchiul, care ar suna cam aşa: "nici o specie să nu transforme viața aceastei lumi în propria ei viață".

- Da, asta asigură regulile competiției.

- Asta-i doar o expresie a legii. Uite o alta: "lumea nu a fost făcută pentru nici o specie anume".

- Da. Atunci cu siguranță că omul nu a fost făcut ca s-o cucerească şi să o stăpânească.

- Ăsta-i un salt prea mare. Doar în mitologia Takerilor această lume avea nevoie de un stăpân, pentru ca zeii făcuseră o harababură. Au creat o junglă, un haos strigător la cer, o anarhie. Dar de fapt oare ăsta era adevărul ?

- Nu, totul era în perfectă ordine. Takerii sunt aceia care au introdus dezordinea în această lume.

- Stăpânirea pe care o exercita acea lege era şi este suficientă. Omenirea nu era necesară pentru a aduce ordinea în lume. Oamenii culturii tale se agaţă cu o tenacitate fanatică de unicitatea omului. Ei vor cu disperare să perceapă un vast golf între om şi restul creaţiei. Această mitologie a superiorităţii umane justifică faptul că aceştia pot face orice doresc cu lumea, la fel cum mitologia lui Hitler a superiorităţii ariene a justificat faptul că putea face orice doreşte cu Europa. Dar până la urma urmei, această mitologie nu-i deosebit de satisfăcătoare. Takerii sunt un popor profund însingurat. Această lume este pentru ei un teritoriu inamic, iar ei trăiesc aici ca o armată de ocupaţie, alienaţi şi izolaţi în extraordinara lor unicitate.

- Aşa-i. Dar unde vrei să ajungi ?

În loc să-mi răspundă la întrebare, Ismael a continuat:

- Printre Leaveri, infracţiunile, bolile mentale, sinuciderile şi dependenţa de droguri sunt raritãţi. Cum explică asta Cultura Mamă ?

- Aş zice că-i din cauza... Cultura Mamă spune că-i din cauza faptului că Leaverii sunt pur şi simplu prea primitivi pentru a avea astfel de probleme.

- Cu alte cuvinte, infracţiunile, bolile mentale, sinuciderile şi dependenţa de droguri sunt caracteristicile unei civilizaţii avansate.

- Aşa-i. Desigur că nimeni n-o spune astfel, dar cam aşa e înţeleasă treaba. Acestea sunt preţurile dezvoltării.

- Există o opinie aproape contrară ce are o largă circulaţie în cultura ta cam de un secol. O opinie contrară în legătură cu motivul pentru care aceste probleme sunt rare pentru Leaveri.

M-am gândit un minut.

- Vrei să zici teoria Sălbaticului cel Nobil. Nu pot spune că o cunosc în detaliu.

- Dar ai o vagă impresie despre ea. Nu teoria în detaliu este cea care are o circulaţie largă în cultura ta, ci impresia vagă.

- Într-adevăr. Este ideea că oamenii ce trăiesc aproape de natură tind să fie nobili. E din cauza tuturor acelor apusuri. Nu poţi să priveşti apusul şi apoi să mergi să dai foc colibei vecinului tău. A trăi aproape de natură e grozav pentru sănătatea ta mentală.

- Trebuie să înţelegi, desigur că eu nu spun nimic de genul acesta.

- Da. Dar ce spui de fapt ?

- Până acum am aruncat o privire asupra povestirii pe care Takerii o pun în scenă aici de zece mii de ani. Şi Leaverii pun în scenă o povestire. Nu o povestire spusă, ci o povestire pusă în scenă.

- Ce vrei să spui prin asta ?

- Dacă vizitezi diferitele popoare ale culturii tale, dacă mergi în China şi în Japonia şi în Rusia şi în Anglia şi în India, fiecare popor îţi va da o relatare complet diferită despre ei, dar totuşi pun cu toţii în scenă aceaşi povestire fundamentală, care este povestirea Takerilor. Acelaşi lucru e adevărat şi printre Leaveri. Boşimanii din Africa, populaţia Alawa din Australia, Kreen Akrore din Brazilia şi Navajo din Statele Unite ţi-ar da câte o relatare diferită despre ei, dar şi ei pun cu toţii în scenă o povestire fundamentală, şi anume povestirea Leaverilor.

- Înţeleg unde vrei să ajungi. De fapt nu contează povestea pe care o spui, ci felul în care trăieşti.

- Corect. Povestirea pe care Takerii o pun în scenă aici de zece mii de ani nu doar că e dezastruoasă pentru omenire şi pentru această lume, ci e şi fundamental nesănătoasă şi nesatisfăcătoare. Este fantezia unui megaloman, iar punerea ei în în scenă a dat Takerilor o cultură ciuruită de lăcomie, cruzime, boli mentale, infracţiuni şi dependenţă de droguri.

- Da, aşa se pare.

- Povestirea pe care Leaverii o pun în scenă aici de trei milioane de ani nu-i o povestire a cuceririi şi a stăpânirii. Punerea ei în scenă nu le dă putere. În schimb, punerea ei în scenă le dă vieţi

satisfăcătoare şi pline de semnificaţie. Aste vei găsi printre aceştia. Ei nu fierb de nemulţumire şi de rebeliune, nu se ciondănesc veşnic, dezbătând ce ar trebui permis şi ce ar trebui interzis, nu se acuză într-una unii pe alţii cum că nu trăiesc cum trebuie, nu trăiesc în teroare unii faţă de ceilalţi, nu-şi pierd minţile pentru că viețile lor par atât de goale şi lipsite de sens, nu au nevoie să se drogheze cu stupefiante pentru a putea rezista încă o zi, nu inventează câte o nouă religie săptămânal pentru a avea ceva de care să se agaţe, nu caută într-una ceva de făcut sau ceva în care să creadă care să le facă viețile să merite a fi trăite. Şi repet, asta nu-i din cauză că trăiesc aproape de natură sau pentru că nu au nici un fel de conducere formală sau pentru că ar fi nobili din naştere. E pur şi simplu din cauză că pun în scenă o povestire care funcţionează foarte bine pentru oameni, o povestire care a funcţionat bine timp de trei milioane de ani, şi care încă mai funcţionează bine acolo unde Takerii încă n-au reuşit s-o strivească sub picioare.

- Bun. Sună grozav. Când ajungem la povestirea asta ?

- Mâine. Sau cel puţin mâine vom începe.

- Bine, am spus. Dar înainte de a încheia pe ziua de azi, mai am o întrebare. De ce "Cultura Mamă" ? Eu personal n-am nici o problemă cu expresia, dar îmi imaginez că unele doamne ar putea avea, pe temeiul că pari să alegi anume o figură de genul feminin pentru a juca rolul de răufăcător cultural.

Ismael a mormăit.

- Oricum n-o consider a fi în nici un fel o răufăcătoare, dar înţeleg unde vrei să ajungi. Iată răspunsul meu: cultura este o mamă pretutindeni şi întotdeauna, deoarece în esenţă cultura este cea care hrăneşte, hrănitoarea societăţilor umane şi al stilurilor de viaţă. Printre popoarele Leaverilor, Cultura Mamă explică şi menţine un stil de viaţă sănătos şi stabil. Printre popoarele Takerilor, ea explică şi menţine un stil de viaţă ce s-a dovedit a fi nesănătos şi autodistructiv.

- Bun. Şi ?

- Şi, care-i de fapt întrebarea ta ? În cazul în care cultura este o mamă pentru poporul Alawa din Australia şi pentru boşimanii din Africa şi pentru poporul Kayapo din Brazilia, atunci de ce n-ar fi o mamă şi pentru Takeri ?

NOUĂ

Când am ajuns ziua următoare, am găsit un nou plan pus în aplicare: Ismael nu se mai afla pe cealaltă parte a peretelui de sticlă, ci acum se afla pe partea mea. Tolănit pe câteva perne, la vre-o doi metri de scaunul meu. Nu realizasem până acum cât de important devenise acel perete de sticlă în relația noastră: sincer să fiu, am simțit un gol în stomac. Eram tulburat de apropierea şi de enormitatea lui, dar fără a ezita mai mult de o fracțiune de secundă, am luat loc şi l-am salutat ca de obicei dând din cap. A încuviințat şi el din cap, dar cred că am zărit o privire de speculație precaută în ochii săi, ca şi cum apropierea mea l-ar fi tulburat la fel de mult şi pe el.

- Înainte de a merge mai departe, a spus Ismael după câteva momente, vreau să clarific o neînțelegere.

A ridicat o mapă cu hârtie de scris pe care era desenată o diagramă.

- Nu-i o imagine deosebit de dificilă. Este firul narativ al Leaverilor, a spus.

- Da, văd.

A mai adăugat ceva, apoi l-a ridicat din nou.

- Această ramificație, începând cam din anul 8000 î.e.n. reprezintă firul narativ al Takerilor.

- Bun.

- Şi ce anume reprezintă acest punct ? a întrebat, arătând cu vârful creionului punctul lângă care scria 8000 î.e.n.

- Revoluția agricolă.

- Oare acest eveniment se petrece într-un punct din timp, sau într-un interval de timp ?

- Presupun că într-un interval de timp.

- Deci ce anume reprezintă acest punct de la 8000 î.e.n. ?

- Începutul revoluției.

- Şi unde să punem punctul care marchează finalul ei ?

- A, am spus neştiutor. Adevarul e că nu ştiu. Trebuie să fi durat vre-o două mii de ani.

- Ce eveniment a marcat finalul revoluției ?

- Din nou, nu ştiu. Nu ştiu nici un eveniment anume care să-i fi marcat finalul.

- Fără pocnituri de dopuri de şampanie ?

- Nu ştiu.

- Gândeşte-te.

M-am gândit, iar după o vreme am spus:

- Bun. E ciudat că asta nu se predă la şcoală. Țin minte că mi s-a spus despre revoluția agricolă, dar asta nu rețin să mi se fi spus.

- Continuă.

- De fapt nu s-a sfârşit niciodată. Doar s-a răspândit. Şi continuă să se răspândească încă de când a început, de acum zece mii de ani. S-a răspândit de-a lungul acestui continent în secolele optsprezece şi nouăsprezece. Şi încă se mai răspândeşte şi în ziua de azi pe teritorii din Noua Zeelandă şi Africa şi America de Sud.

- Desigur. Deci vezi tu, revoluția voastră agricolă nu-i un eveniment, ca şi Războiul Troian, izolat în trecutul îndepărtat şi fără nici o importanță pentru viețile voastre actuale. Lucrarea începută în Orientul Apropiat de către acei fermieri neolitici a fost dusă mai departe de la o generație la următoarea fără oprire, exact până în momentul actual. Este la baza vastei voastre civilizații de astăzi exact în aceeaşi măsură în care era la baza chiar primului sat de fermieri.

- Da, înțeleg asta.

- Ar trebui să te ajute să vezi de ce anume povestirea pe care o spuneți copiilor voştrii despre sensul lumii, despre intențiile divine în această lume, şi despre destinul omului este de o importanță atât de profundă pentru oamenii culturii tale. Este proclamația revoluției pe care-i bazată cultura ta. Este depozitul întregii voastre doctrine revoluționare şi expresia finală a spiritului vostru revoluționar. Ea explică de ce anume revoluția a fost necesară şi de ce anume trebuie dusă înainte

cu orice preț.

- Da, am spus. Asta chiar e o treabă.

- Acum vre-o două mii de ani, a continuat Ismael, în cultura voastră a avut loc un eveniment de o ironie desăvârşită. Takerii, sau cel puțin o foarte mare porțiune dintre ei, au adoptat ca fiind a lor o poveste ce li se părea încărcată de semnificație şi de mister. Aceasta a venit de la un popor de-al Takerilor din Orientul Apropiat, care o spuneau copiilor lor de nenumărate generații, atât de multe generații încât devenise un mister chiar şi pentru ei. Ştii de ce ?

- De ce devenise un mister ? Nu.

- Devenise un mister pentru că primii care au spus povestea, anticii lor strămoşi, nu erau dintre Takeri, ci erau Leaveri.

Am stat aşa o vreme holbându-mă la el. Apoi l-am întrebat dacă nu l-ar deranja să explice din nou.

- Acum vre-o două mii de ani, Takerii au adoptat ca fiind a lor o poveste ce îşi avea originile printre Leaveri, cu multe secole înainte.

- Bun. Şi care-i ironia aici ?

- Ironia este că-i o poveste ce pe vremuri era spusă de către Leaveri despre originile Takerilor.

- Şi ?

- Takerii au adoptat ca fiind a lor o poveste despre originile lor spusă de către Leaveri.

- Mă tem că pur şi simplu nu pricep.

- Ce fel de poveste ar spune un popor de-al Leaverilor despre apariția în această lume a Takerilor ?

- Dumnezeule, n-am nici o idee.

Ismael s-a uitat cu atenție la mine, ca o bufniță.

- Se pare că azi dimineață ai uitat să-ți iei pastila de deşteptăciune. Nu contează, îți voi spune o poveste de-a mea şi atunci îți vei da seama.

- Bun.

Ismael şi-a deplasat grămada sa muntoasă într-o nouă poziție pe pernele sale, şi fără să vreau mi-am închis ochii gândindu-mă "Ce naiba ar zice un străin dacă ar deschide chiar acum uşa ?"

- Ai nevoie de nişte cunoştiințe foarte speciale dacă ai de gând să stăpâneşti lumea, a spus Ismael. Sunt sigur că-ți dai seama de asta.

- Sincer să fiu, nu m-am gândit niciodată la asta până acum.

- Takerii dețin aceste cunoştiințe, sau cel puțin îşi imaginează că le dețin, şi sunt foarte mândrii de asta. Sunt cele mai fundamentale cunoştiințe dintre toate, şi sunt absolut indispensabile pentru cei ce ar stăpâni lumea. Ce crezi că află Takerii când merg printre Leaveri ?

- Nu-nțeleg ce vrei să zici.

- Aceştia află că Leaverii nu dețin aceste cunoştiințe. Nu-i remarcabil ?

- Nu ştiu.

- Păi gândeşte-te. Takerii dețin cunoştiințele care le permit să stăpânească lumea, iar Leaverilor le lipsesc. Asta au găsit misionarii oriunde au mers printre Leaveri. Şi au fost destul de uimiți, căci aveau impresia că astfel de cunoştiințe erau practic evidente.

- Nici măcar nu ştiu despre ce cunoştiințe vorbeşti.

- Sunt cunoştiințele necesare pentru a stăpâni lumea.

- Bun, dar ce cuoştiințe anume sunt astea ?

- Vei afla din poveste. Acum examinăm cine deține aceste cunoştiințe. Ți-am spus că Takerii le dețin; asta are sens, nu ? Takerii sunt stăpânii lumii, nu-i aşa ?

- Da.

- Şi Leaverii nu le dețin, iar şi asta are sens, nu-i aşa ?

- Presupun.

- Acum, spune-mi următorul lucru: cine altcineva ar deține aceste cunoştiințe, în afară de

Takeri ?

- N-am nici o idee.

- Gândeşte mitologic.

- Bun... Zeii le-ar deține.

- Desigur. Despre asta e povestirea mea: despre cum au obținut zeii cunoştiințele necesare pentru stăpânirea lumii:

Într-o bună zi (a început Ismael) zeii chibzuiau asupra chestiunilor uzuale din cadrul administrării lumii, iar unul dintre ei a spus:

- Uite un loc la care mă tot gândesc de ceva vreme: o întinsă şi minunată savană. Hai să trimitem aici un mare roi de lăcuste. Atunci focul vieții va creşte nemaipomenit în ele şi în păsările şi în şopârlele ce se hrănesc cu ele şi asta va fi foarte bine.

Ceilalți s-au gândit o vreme la asta, apoi unul dintre ei a spus:

- Cu siguranță-i adevărat că dacă trimitem lăcustele asupra savanei, focul vieții va izbucni în ele şi în făpturile ce se hrănesc cu ele, dar asta va fi pe socoteala tuturor celorlalte făpturi ce trăiesc acolo.

Ceilalți l-au întrebat unde vroia să ajungă, iar el a continuat:

- Cu siguranță că ar fi o mare nedreptate să le privăm pe celelalte făpturi de focul vieții pentru ca lăcustele şi păsările şi şopârlele să poată creşte în abundență o vreme. Căci lăcustele vor dezgoli acel pământ pustiindu-l, iar căprioarele şi gazelele şi caprele şi iepurii vor flămânzi şi apoi vor muri. Iar odată cu dispariția vânatului, leii şi lupii şi vulpile ar muri şi ele în curând. Oare atunci nu ne vor blestema aceştia, şi nu ne vor numi criminali pentru că am favorizat lăcustele şi păsările şi şopârlele înaintea lor ?

Acum, zeii au trebuit să se scarpine în cap din cauza asta, căci nu mai priviseră niciodată treburile în lumina asta. Dar, în cele din urmă, unul dintre ei a spus:

- Nu văd nici o mare problemă aici. Pur şi simplu n-o vom face. Nu vom stârni un mare roi de lăcuste aici, iar atunci lucrurile vor continua ca şi până acum şi nimeni nu va mai avea motiv să ne blesteme.

Majoritatea zeilor au considerat că asta are sens, dar unul dintre ei n-a fost de acord:

- Cu siguranță că asta ar fi o nedreptate la fel de mare ca şi cealaltă, a spus el, oare lăcustele şi păsările şi şopârlele nu trăiesc şi ele în mâinile noastre la fel ca şi toate celelalte făpturi ? Nu va veni oare niciodată şi vremea lor de a prospera din belşug, la fel ca şi celelalte făpturi ?

În timp ce zeii dezbăteau acastă chestiune, o vulpe a ieşit la vânătoare, iar ei au spus:

- Hai să-i trimitem vulpei o prepeliță, ca să poată şi ea trăi.

Dar d-abia au fost spuse aceste cuvinte, că unul dintre ei a şi zis:

- Cu siguranță că ar fi o nedreptate să lăsăm vulpea să trăiască pe socoteala prepeliței. Noi i-am dat prepeliței viață şi ea trăieşte acum în mâinile noastre. Ar fi o neruşinare s-o trimitem în gura vulpii.

Apoi un altul a spus:

- Uitați aici ! Prepelița pândeşte o lăcustă ! Dacă nu-i dăm vulpei prepelița, atunci prepelița va mânca lăcusta. Oare nu noi i-am dat viață şi lăcustei, şi nu trăieşte ea în mâinile noastre la fel ca şi prepelița ? Cu siguranță că ar fi o nedreptate să nu-i dăm prepelița vulpei, astfel ca lăcusta să poată trăi.

Ei bine, după câte îți poți imagina, zeii s-au ciondănit din greu, şi tot nu ştiau ce să facă. Şi în vreme ce aceştia ciorovăiau asupra problemei a venit primăvara şi apele din zăpada munților au început să umfle râurile, iar unul dintre ei a spus:

- Cu siguranță că ar fi o nedreptate să lăsăm aceste ape să inunde pământurile, căci numeroase făpturi vor fi negreşit duse de ape spre pieire.

Dar un altul a spus:

- Cu siguranță c-ar fi o nedreptate să împiedicăm aceste ape să inunde pământurile, căci fără ele, iazurile şi mlaştinile vor seca, şi toate cele ce trăiesc acolo vor muri.

Şi din nou zeii au fost aruncaţi în confuzie. În cele din urmă, unuia dintre ei i-a venit o idee ce părea a fi nouă:

- Este evident că orice am face va fi bine pentru unii şi rău pentru ceilalţi, deci hai să nu facem nimic. Atunci nici una dintre aceste făpturi ce trăiesc în mâinile noastre nu ne va mai numi nedrepţi.

- Prostii ! şi-a pierdut cumpătul unul dintre ei. Dacă nu vom face nimic, şi asta va fi bine pentru unii şi rău pentru ceilalţi, nu-i aşa ? Făpturile ce trăiesc în mâinile noastre vor spune "Uite, suferim, iar zeii nu fac nimic."

Şi în vreme ce zeii se tot ciondăneau, lăcustele au roit peste savană, iar lăcustele şi păsările şi şopârlele au preamărit zeii, în timp ce vânatul şi animalele de pradă au pierit blestemând zeii. Şi din cauză că zeii nu au făcut nimic nici în legătură cu asta, prepeliţa a trăit iar vulpea s-a întors în vizuina ei flămândă şi blestemând zeii. Şi din cauză că prepeliţa a trăit, aceasta a mâncat lăcusta, iar lăcusta a murit blestemând zeii. Şi din cauză că în cele din urmă, zeii au decis a stăvili revărsarea apelor de primăvară, iazurile şi mlaştinile au secat, şi toate miile de făpturi ce trăiau acolo au murit blestemându-i pe zei. Şi auzind toate aceste blesteme, multă zarvă s-a iscat între zei.

- Priviţi, am transformat grădina într-un loc al terorii, şi toţi ce trăiesc într-însa ne urăsc, numindu-ne tirani şi criminali. Şi au şi dreptate, căci prin acţiune sau inacţiune le trimitem bunăstare astăzi şi prăpăd mâine, fără să ştim ce ar trebui făcut. Savana pustiită de lăcuste răsuna cu blesteme, şi nu avem nici un răspuns de dat. Vulpea şi lăcusta ne blestemă căci am lăsat prepeliţa să trăiască, şi nu avem nici un răspuns de dat. Cu siguranţă că întreaga lume blesteamă ziua în care am creat-o, căci suntem nedrepţi şi trimitem pe rând bunăstare şi apoi prăpăd, ştiind chiar în timp ce o facem că nu ştim ce ar trebui făcut.

Ei bine, zeii începuseră să se afunde în mlaştinile deznădejdii, când unul dintre ei a ridicat privirea şi a spus:

- Măi, oare n-am făcut noi în grădină un anume pom al cărui fruct este cunoaşterea binelui şi a răului ?

- Da, au strigat ceilalţi. Hai să găsim acel pom şi să-i mâncăm fructul şi să vedem care-i acea cunoaştere.

Şi când zeii au găsit acest pom şi au gustat din fructul său, ochii li s-au deschis şi au spus:

- Acum avem într-adevăr cunoştiinţele necesare pentru a îngriji grădina fără a deveni nedrepţi şi fără a primi blestemele tuturor celor ce trăiesc în mâinile noastre.

Şi în vreme ce vorbeau astfel, un leu a ieşit la vânătoare, şi zeii au spus:

- Azi este ziua leului de a flămânzi, şi căprioara pe care ar fi prins-o poate trăi încă o zi.

Şi aşa, leul a scăpat prada şi, întorcându-se flămând în bârlog a început să-i blesteme pe zei. Dar ei i-au spus:

- Fii în pace, căci noi ştim cum să stăpânim lumea şi astăzi este ziua în care tu vei fi flămând.

Iar leul a fost în pace. Ziua următoare, leul a ieşit din nou la vânătoare şi zeii i-au trimis căprioara pe care au cruţat-o cu o zi înainte. Şi când căprioara a simţit dinţii leului pe gâtul ei, a început să-i blesteme pe zei, dar aceştia i-au spus:

- Fii în pace, căci noi ştim că stăpânim lumea şi astăzi este ziua în care tu mori, la fel cum ieri a fost ziua în care ai trăit.

Şi căprioara a fost în pace. Apoi, zeii au spus:

- Cu siguranţă ca această cunoaştere a binelui şi a răului e o cunoaştere puternică, căci ne permite să stăpânim lumea fără a fi nedrepţi. Dacă ieri am fi trimis leul să flămânzească fără a fi avut această cunoaştere, atunci într-adevăr că ar fi fost o nedeptate. Şi dacă astăzi am fi trimis căprioara în gura leului fără această cunoaştere, atunci într-adevăr şi asta ar fi fost o nedreptate. Dar cu această cunoaştere am făcut ambele lucruri, aparent contrare, şi nu am comis nici o nedreptate.

Acum, vezi tu, s-a întâmplat ca unul dintre zei să fie plecat cu nişte treburi când ceilalţi au mâncat din pomul cunoaşterii şi când s-a întors şi-a auzit ce-au făcut zeii cu leul şi cu căprioara,

acesta a spus:

- Făcând aceste două lucruri, cu siguranță că ați comis o nedreptate într-un caz sau în celălalt, căci cele două lucruri sunt opuse iar unul trebuie să fi fost drept de făcut, iar celălalt nedrept. Dacă ar fi fost bine ca leul să rămână înfometat în prima zi, atunci a fost rău ca a doua zi să-i trimiteți căprioara. Sau dacă a fost bine să-i trimiteți căprioara în cea de-a doua zi, atunci ar fi fost rău ca el să rămână înfometat în prima.

Ceilalți au încuviințat din cap şi au spus:

- Da, exact aşa am fi judecat şi noi înainte de a mânca din acest pom al cunoaşterii.

- Ce cunoaştere-i asta ? a întrebat zeul, observând pomul.

- Gustă-i fructul, i-au spus ei, şi atunci vei şti exact ce cunoaştere este.

Aşa că zeul a gustat iar ochii i s-au deschis.

- Da, înțeleg, a spus el. Asta-i într-adevăr o cunoaştere potrivită pentru zei: cunoaşterea a ceea ce trebuie să trăiască şi a ceea ce trebuie să moară.

- Ai vre-o întrebare până acum ?

Am sărit, surprins de această întrerupere a narațiunii.

- Nu. E fascinant.

Ismael a continuat.

- Când zeii au văzut că Adam se trezise, au spus:

- Iată această făptură, aşa de asemănăoare cu noi încât aproape că ar putea fi unul de-al nostru. Cât să-i dăm să trăiască, şi ce destin să-i punem la cale ?

Unul dintre ei a zis:

- E atât de frumos, hai să-i dăm să trăiască atât cât va trăi şi planeta. În zilele copilăriei sale, să avem grijă de el aşa cum avem grijă de toate celelalte din grădină, ca să afle dulceața de a trăi în mâinile noastre. Dar în adolescență cu siguranță va începe să realizeze că-i capabil de mult mai multe decât celelalte făpturi, şi va deveni neliniştit în grija noastră. Ar trebui, oare atunci să-l conducem spre celălalt pom din grădină, spre Pomul Vieții ?

Dar un altul a spus:

- A-l conduce pe Adam ca pe un copil spre Pomul Vieții înainte chiar ca acesta să-nceapă el însuşi a-l căuta, l-ar lipsi de o mare aventură, prin care ar putea câştiga o înțelepciune importantă şi şi-ar putea dovedi neînfricarea. La fel cum îi vom da grija de care are nevoie ca şi copil, haideți să-i dăm aventura de care are nevoie ca şi adolescent. Haideți să facem ca ocupația adolescenței sale să fie aventura pentru găsirea Pomului Vieții. Astfel, va descoperi el singur cum poate trăi atâta vreme cât va trăi şi planeta.

Ceilalți au fost de acod cu acest plan, dar unul dintre ei a spus:

- Ar trebui să ținem seama că asta ar putea fi pentru Adam o lungă şi anevoioasă căutare. Tinerețea-i nerăbdătoare şi după câteva mii de ani de căutare acesta ar putea fi cuprins de disperarea că nu reuşeşte să găsească Pomul Vieții. Dacă s-ar întâmpla una ca asta, el ar putea fi tentat să mănânce din Pomul Cunoaşterii Binelui şi a Răului.

- Prostii, au răspuns ceilalți. Ştii foarte bine că fructul acelui pom nu poate hrăni decât pe zei. Nu-l poate hrăni pe Adam mai mult decât ierburile savanei. L-ar putea lua în gură şi înghiți, dar ar trece prin el fără nici un folos. Cu siguranță nu-ți imaginezi că ar putea într-adevăr, mâncând din acel pom, să dobândească cunoaşterea noastră ?

- Desigur că nu, a răspuns celălalt. Pericolul nu este că ar obține cunoaşterea noastră, ci mai degrabă că şi-ar putea imagina că a obținut-o. Gustând fructul acestui pom, el şi-ar putea spune, "Am mâncat din pomul divin al cunoaşterii, şi prin urmare ştiu la fel de bine ca şi ei cum să stăpânesc lumea. Pot face precum voi pofti."

- Dar asta-i absurd, au spus ceilalți zei. Cum ar putea Adam să fie atât de nesăbuit încât să-şi imagineze că deține cunoaşterea care-i permite să stăpânească lumea şi să facă ceea ce facem noi ? Nici una dintre făpturile noastre nu va stăpâni vre-o dată cunoaşterea a ceea ce trebuie să trăiască şi a ceea ce trebuie să moară. Această cunoaştere e doar a noastră, şi chiar de-ar fi ca Adam să crească

în înțelepciune până la apusul Universului, această cunoaştere ar fi tot la fel de departe de el precum este şi astăzi.

Dar celălalt n-a fost convins de acest argument:

- Dacă Adam ar mânca din pomul nostru, a stăruit el, n-avem nici o idee cum s-ar putea înşela. Neştiind adevărul, şi-ar putea spune, "Orice aş face şi pot justifica e bine, si orice n-aş putea justifica e rău."

Însă ceilalți l-au luat peste picior, spunând:

- Dar asta nu-i cunoaşterea binelui şi a răului.

- Sigur că nu-i, a răspuns celălalt, dar cum ar putea Adam să ştie asta ?

Ceilalți au ridicat din umeri.

- S-ar putea ca, în copilăria sa, Adam să creadă că-i suficient de înțelept pentru a stăpâni lumea, dar ce contează ? Asemenea aroganță prostească va trece odată ce se va maturiza.

- A, a spus celălalt, dar posedat de această aroganță prostească, oare va supraviețui Adam până la maturitate ? Crezându-se egalul nostru, el ar fi capabil de orice. În aroganța lui, ar putea privi de jur împrejurul grădinii şi spune, "Aici totul e greşit. De ce ar trebui să împart focul vieții cu toate aceste făpturi ? Uite, leii şi lupii şi vulpile iau vânatul care ar putea să-mi rămână mie. Asta e rău. Voi ucide toate aceste făpturi, şi asta va fi bine. Şi uite aici, iepurii şi lăcustele şi vrăbiile iau fructele pământului care ar putea să-mi rămână mie. Asta e rău. Voi ucide toate aceste făpturi, şi asta va fi bine. Şi uite aici, zeii mi-au limitat creşterea la fel cum au limitat creşterea tuturor. Asta e rău. Voi creşte fără limită, luând pentru mine tot focul vieții ce curge în această grădină, şi asta va fi bine." Spuneți-mi atunci, dacă s-ar întâmpla una ca asta, cât timp ar trăi Adam până când ar devora întreaga lume ?

- Dacă s-ar întâmpla una ca asta, au spus ceilalți, Adam ar devora această lume într-o singură zi, iar la sfârşitul acelei zile, s-ar devora şi pe al însuşi.

- Exact, a răspuns celălalt, asta dacă n-ar reuşi să scape de pe această lume. Atunci el ar devora întreg Universul le fel cum şi-a devorat propria lume. Dar chiar şi aşa, ar sfârşi inevitabil prin a se devora pe el însuşi, la fel cum se întâmplă cu orice creşte fără limită.

- Acesta ar fi într-adevăr un groaznic sfârşit pentru Adam, a spus un altul. Dar oare n-ar putea ajunge tot acolo şi fără a mânca din Pomul Cunoaşterii Binelui şi a Răului ? Oare n-ar fi tentat de dorința lui de creştere să ia focul vieții în propriile sale mâini chiar fără a-şi face iluzia că asta e bine ?

- Ar putea, au fost de acord ceilalți. Dar care ar fi rezultatul ? El ar deveni un infractor, un nelegiuit, un hoț al vieții şi un criminal al făpturilor din jurul său. Fără iluzia că ceea ce face e bine, şi că, prin urmare trebuie făcut cu orice preț, în curând el s-ar sătura de viața de nelegiuit. Într-adevăr, asta e scris să se întâmple în căutarea sa pentru Pomul Vieții. Dar dacă ar mânca din pomul nostru al cunoaşterii, atunci va ridica din umeri, scăpând de remuşcări. Acesta va spune, "Ce contează dacă m-am săturat să trăiesc ca şi un criminal al vieții din jurul meu ? Ştiu binele şi răul, şi acest fel de a trăi e bun. Prin urmare trebuie să trăiesc astfel chiar dacă m-am săturat de tot, chiar dacă distrug această lume şi mă distrug chiar şi pe mine. Zeii au scris în lume o lege pentru toți, dar nu mi se poate aplica şi mie, căci eu sunt egalul lor. Prin urmare voi trăi în afara acestei legi, şi voi creşte fără limită. Să fii limitat e rău. Voi fura focul vieții din mâinile zeilor şi-l voi aduna şi-l voi folosi pentru creşterea mea, şi asta va fi bine. Voi distruge acele specii care nu mă ajută să cresc, şi asta va fi bine. Voi lua cu forța grădina din mâinile zeilor şi o voi transforma pentru a servi doar creşterii mele, şi asta va fi bine. Şi din cauză că aceste lucruri sunt bune, ele trebuie făcute cu orice preț. S-ar putea întâmpla să distrug grădina şi să o ruinez. S-ar putea ca progeniturile mele să colcăie asupra pământului precum lăcustele, pustiindu-l, înnecându-se în propria lor mizerie, până într-atât încât să urască a-şi arunca privirea una asupra celeilalte, până într-atât încât îşi vor pierde mințile. Totuşi, ei vor trebui să continue, căci a creşte fără limită e bine, şi a accepta limitele legii este rău. Iar dacă vre-unii vor spune, "Hai să renunțăm la poverile acestei vieți nelegiuite şi să trăim din nou în mâinile zeilor", îi vom ucide, căci ceea ce spun e rău. Şi când întreaga grădină va fi

supusă propriului nostru folos, şi toate speciile ce nu-mi servesc la creştere vor fi date afară, şi tot focul vieţii din această lume va curge prin progeniturile mele, încă va trebui să cresc. Şi acestui popor îi voi spune, "Creşteţi, căci asta e bine", şi ei vor creşte. Şi poporului vecin îi voi spune, "Creşteţi, căci asta e bine", şi ei vor creşte. Şi când nu vor mai avea loc pentru a creşte, acest popor se va năpusti asupra celui de lângă, pentru a-i ucide, ca să poată creşte chiar mai mult. Şi chiar dacă gemetele progeniturilor mele vor umple văzduhul pe tot cuprinsul acestei lumi, le voi spune, "Suferinţele voastre trebuie răbdate, căci suferiţi pentru cauza binelui. Priviţi cât de măreţi am ajuns ! Stăpânind cunoaşterea binelui şi a răului am devenit noi înşine stăpânii lumii iar zeii nu mai au nici o putere asupra noastră. Cu toate că gemetele voastre umplu văzduhul, nu-i aşa că-i mai dulce să trăim în propriile noastre mâini decât în mâinile zeilor ?""

Şi auzind toate astea, zeii au înţeles că dintre toţi pomii din grădină, doar pomul Cunoaşterii Binelui şi a Răului putea să-l distrugă pe Adam. Aşa că i-au spus:

- Din toţi pomii din grădină poţi să mănânci, dar din pomul Cunoaşterii Binelui şi a Răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el vei muri negreşit.

Am stat aşa o vreme, ameţit, apoi mi-am amitit că am văzut o biblie în ciudata colecţie de cărţi a lui Ismael. De fapt, erau trei. Am luat una dintre ele, şi după câteva minute de studiu, mi-am ridicat privirea şi am spus:

- Nu se face nici un comentariu legat de motivul pentru care acest pom ar fi trebuit să-i fie interzis lui Adam.

- Te-ai fi aşteptat să se facă ?

- Păi... da.

- Notiţele au fost luate de către Takeri, şi această poveste a fost întotdeauna un mister impenetrabil pentru ei. N-au reuşit niciodată să-şi dea seama de ce anume cunoaşterea binelui şi a răului ar fi trebuit să fie interzisă omului. Îţi dai seama de ce ?

- Nu.

- Deoarece, pentru Takeri, această cunoaştere este cea mai bună cunoaştere pe care omul o poate avea, cea mai benefică. Astfel stând treaba, oare de ce să fi fost interzisă de zei ?

- Într-adevăr.

- Practic, cunoaşterea binelui şi a răului este cunoaşterea ce trebuie exercitată de către stăpânii lumii, căci fiecare lucru pe care ei îl fac este bun pentru unii şi rău pentru alţii. Până la urmă, cam la asta se şi rezumă stăpânirea, nu-i aşa ?

- Da.

- Iar omul s-a născut pentru a stăpâni lumea, nu-i aşa ?

- Da. Potrivit mitologiei Takerilor.

- Atunci, oare de ce ar vrea zeii să tăinuiască exact cunoaşterea de care omul are nevoie pentru a-şi îndeplini destinul ? Din perspectiva Takerilor n-are nici un sens.

- Într-adevăr.

- Dezastrul a avut loc atunci când, acum zece mii de ani, oamenii culturii tale au spus, "Suntem la fel de înţelepţi precum zeii, şi putem stăpâni această lume la fel de bine ca şi ei." Când au luat în propriile lor mâini puterea vieţii şi a morţii asupra acestei lumi, pieirea lor a fost asigurată.

- Da. Din cauză că, de fapt, nu sunt la fel de înţelepţi ca şi zeii.

- Zeii au stăpânit această lume timp de miliarde de ani, şi totul mergea bine. După doar câteva mii de ani de stăpânire umană, lumea a ajuns în pragul morţii.

- Într-adevăr. Dar Takerii nu vor renunţa niciodată.

Ismael a ridicat din umeri.

- Atunci vor muri. După cum a fost prezis. Autorii acestei poveşti ştiau foarte bine despre ce vorbesc.

- Şi tu spui că această poveste a fost spusă din perspectiva Leaverilor ?

- Da. Dacă ar fi fost scrisă din perspectiva Takerilor, cunoaşterea binelui şi a răului nu i-ar fi fost interzisă lui Adam, ci i-ar fi fost băgată pe gât. Zeii ar fi stat pe acolo spunând, "Hai, Omule, nu

vezi că eşti un nimic fără această cunoaştere ? Nu mai trăi din darurile noastre precum un leu sau un urs marsupial: gol în faţa lumii, neputincios. Haide odată, ia puţin din acest fruct şi devin-o unul dintre noi. Apoi, spre norocul tău, poţi pleca de aici din grădină şi poţi începe a trăi prin sudoarea frunţii, aşa cum oamenii trebuie să trăiască." Şi dacă autorii ar fi fost oameni de convingerea ta culturală, acest eveniment nici măcar nu s-ar fi numit Căderea, ci s-ar fi numit Ridicarea, sau cum ai spus tu mai devreme, Eliberarea.

- Foarte adevărat... Dar nu sunt încă sigur cum se potriveşte asta cu restul.

- Deocamdată aprofundăm înţelegerea ta aspura felului în care au ajuns lucrurile să fie astfel.

- Nu înţeleg.

- Acum un minut, mi-ai spus că Takerii nu vor renunţa niciodată la tirania lor asupra acestei lumi, indiferent cât de rău ar ajunge să stea treaba. Cum au ajuns să gândească aşa ?

M-am holbat la el.

- Au ajuns să fie aşa deoarece întotdeauna au crezut că ceea ce fac este corect şi prin urmare trebuie făcut cu orice preţ. Întotdeauna au crezut că, asemeni zeilor, ştiu ceea ce-i corect să faci şi ceea ce-i greşit să faci, iar ceea ce fac ei este corect. Îţi dai seama cum au demonstrat ei ceea ce spun eu acum ?

- La prima vedere, nu.

- Au demonstrat-o forţând pe toţi ceilalţi din această lume să facă ceea ce fac şi ei, să trăiască precum ei. Toţi au trebuit să fie forţaţi să trăiască la fel ca şi Takerii, pentru că Takerii ştiau care e singura cale corectă.

- Da, înţeleg.

- Multe popoare de Leaveri practicau agricultura, dar nu au fost niciodată obsedate de iluzia că ceea ce făceau era corect, că toţi ceilalţi din întreaga lume trebuiau să practice agricultura, că toată suprafaţa planetei, până la ultimul metru pătrat, trebuia dedicată agriculturii. Ei nu le spuneau popoarelor din jur, "Nu mai puteţi trăi ca şi vânători-culegători. Asta e greşit. Asta e rău şi noi o interzicem. Cultivaţi-vă pământul sau vă vom extermina." În schimb, ei spuneau, "Vreţi să fiţi vânători-culegători ? Din partea noastră e în regulă. E foarte bine. Noi vrem să fim agricultori. Fiţi voi vânători-culegători, iar noi vom fi agricultori. Nu pretindem că ştim cum e corect. Ştim doar că noi preferăm asta."

- Da, înţeleg.

- Şi dacă se săturau să mai fie agricultori, dacă îşi dădeau seama că nu le mai place direcţia în care mergea treaba, în cadrul adaptării lor anume, aceştia erau capabili să renunţe. Nu trebuiau să-şi spună "uf, trebuie să continuăm pe calea asta chiar de-ar fi să ne ucidă, căci asta-i singura cale corectă de a trăi." De exemplu, pe vremuri a existat un popor ce-a construit o vastă reţea de canale de irigaţie pentru a cultiva deşerturile din sud-estul Arizonei de astăzi. Ei au menţinut aceste canale timp de trei mii de ani şi-au construit o civilizaţie destul de avansată, dar în cele din urmă, au fost liberi să spună, "Ăsta-i un stil de viaţă anevoios şi nesatisfăcător, aşa că la naiba cu el." Aceştia pur şi simplu au lăsat toată treaba în spate şi au uitat-o atât de complet încât astăzi nu mai ştim nici măcar cum îşi spuneau. Singurul nume pe care-l avem pentru ei este cel pe care l-au primit de la indienii Pima: Hohokam, cei care au dispărut.

Dar pentru Takeri nu are să fie la fel de uşor. Pentru ei va fi ca dracu de greu să renunţe, căci cee ce fac ei este corect, şi trebuie să continue chiar şi dacă asta înseamnă distrugerea acestei lumi şi a omenirii odată cu ea.

- Da, aşa se pare.

- A renunţa ar însemna... ce anume ?

- A renunţa ar însemna... A renunţa ar însemna că n-au avut dreptate încă de la început. Ar însemna că de fapt n-au ştiut niciodată cum să stăpânească lumea. Ar însemna... să renunţe la pretenţiile lor de divinitate.

- Ar însemna să scuipe afară fructul acelui pom şi să dea înapoi zeilor stăpânirea lumii.

- Da.

Ismael a arătat cu capul spre mormanul de biblii de la picioarele mele.

- Potrivit autorilor acestei poveşti, oamenii care trăiau între râurile Tigru şi Eufrat au mâncat din pomul divin al cunoaşterii. De unde crezi că le-a venit ideea asta ?

- Ce vrei să spui ?

- Ce anume le-a dat autorilor acestor poveşti ideea că oamenii din Semiluna Fertilă au mâncat din pomul divin al cunoaşterii ? Crezi că au văzut asta cu proprii lor ochi ? Crezi că erau acolo când a început revoluția voastră agricolă ?

- Prespupul că e o posibilitate.

- Gândeşte. Dacă ar fi fost acolo s-o vadă cu proprii lor ochi, cine ar fi fost ei ?

- A, aşa-i. Ar fi fost oamenii Căderii. Ar fi fost dintre Takeri.

- Şi dacă ar fi fost dintre Takeri, ar fi spus povestea cu totul altfel.

- Da.

- Deci, autorii acestei poveşti n-au fost acolo ca să vadă întâmplarea cu proprii lor ochi. Atunci, cum de-au ştiut ei ce s-a întâmplat ? Cum au ştiut că Takerii au uzurpat rolul zeilor în lume ?

- Dumnezeule, am spus.

- Cine au fost autorii acestei poveşti ?

- Păi... evreii ?

Ismael a clătinat din cap.

- Printre oamenii cunoscuți sub numele de evrei, aceasta era deja o poveste antică, o poveste misterioasă. Evreii au intrat în istorie fiind dintre Takeri, şi nu vroiau altceva decât să fie la fel ca şi vecinii lor Takeri. De fapt, chiar de-asta profeții lor îi tot certau cu atâta vehemență.

- Într-adevăr.

- Deci, cu toate că păstrau povestea, ei n-o mai înțelegeau complet. Pentru a-i găsi pe cei ce-o înțelegeau, trebuie să-i găsim autorii. Cine erau ei ?

- Păi... erau strămoşii evreilor.

- Dar cine erau ei ?

- Mă tem că n-am nici o idee.

Ismael a mormăit.

- Ascultă aici, nu-ți pot interzice să spui, "n-am nici o idee", dar insist să stai măcar câteva secunde să te gândeşti înainte de a o spune.

Am stat câteva secunde gândindu-mă, doar pentru a fi politicos, apoi am spus:

- Îmi pare rău. Cunoştiințele mele despre istoria antică sunt de neglijat.

- Strămoşii antici ai evreilor erau semiții.

- A.

- Ştiai asta, nu ?

- Da, cred că da. Dar...

- Dar nu te-ai gândit.

- Da.

Brusc, Ismael s-a mişcat vioi şi, sincer să fiu, mi s-a strâns puțin stomacul când jumătatea lui de tonă a trecut pe lângă scaunul meu, atingându-mă. În caz că nu ştiți cum se mişcă gorilele pe pământ, puteți vizita o grădină zoologică, sau puteți închiria o casetă de la National Geographic; nu am cuvinte pentru a vă putea face să înțelegeți. Ismael s-a huruit sau s-a hodorogit sau s-a târşâit până la raftul de cărți şi s-a întors cu un atlas istoric, pe care mi l-a deschis la o hartă a Europei şi a Orientului Apropiat în anul 8500 î.e.n. O lamă ca şi o seceră aproape că tăia Peninsula Arabică de restul continentului. Cuvintele "agricultură incipientă" indicau foarte clar faptul că lama de seceră delimita Semiluna Fertilă. Câteva puncte indicau locuri unde fuseseră găsite implementări timpurii ale agriculturii.

- Am senzația că această hartă dă o impresie greşită, a spus Ismael, cu toate că nu în mod intenționat. Dă impresia că revoluția agricolă s-a petrecut într-o lume pustie. Din cauza asta, prefer

propria mea hartă.

Şi-a deschis mapa şi mi-a arătat-o.

- După cum vezi, aceasta arată situaţia cu cinci sute de ani mai târziu. Revoluţia agricolă e în plină desfăşurare. Zona în care se petrece agricultura e marcată haşurat.

Folosindu-şi creionul ca şi arătător, a indicat zona dintre Tigru şi Eufrat.

- Aceasta, desigur, este pământul dintre râuri, locul de naştere al Takerilor. Ce crezi că reprezintă aceste puncte ?

- Popoare de Leaveri ?

- Exact. Nu sunt gândite ca şi o exprimare a densităţii populaţiei. Şi nici nu sunt făcute să indice că fiecare bucată de pământ disponibilă era locuită de vre-un popor de Leaveri. Ceea ce indică este faptul că asta nu se-ntâmpla nici pe departe într-o lume pustie. Înţeleg ce-ţi arăt ?

- Păi, cred că da. Tărâmul Căderii se află în interiorul Semilunei Fertile şi era îngonjurat de non agricultori.

- Da, dar pe lângă asta, îţi mai arăt şi faptul că, la vremea respectivă, la începutul revoluţiei voastre agricole, aceşti Takeri timpurii, fondatorii culturii voastre, erau necunoscuţi, izolaţi, neînsemnaţi. Următoarea hartă din acel atlas istoric este cu patru mii de ani mai târziu. Ce te-ai aştepta să vezi pe ea ?

- M-aş aştepta să văd că Takerii s-au extins.

A încuviinţat din cap, indicându-mi să întorc pagina. Aici, un oval desenat, denumit Culturi Calcolitice, cu Mesopotamia în centru, înconjura întreaga Asie Mică, şi toată zona dinspre nord şi est până la Marea Caspică şi la Golful Persic. Ovalul se extindea înspre sud până la intrarea în Peninsula Arabică, care avea o zonă haşurată în care scria Semiţi.

- Acum, a spus Ismael, avem ceva martori.

- Cum aşa ?

- Semiţii n-au fost martorii oculari ai evenimentelor descrise în capitolul trei din Geneză.

A desenat un mic oval în centrul Semilunei Fertile.

- Acele evenimente, cunoscute la un loc sub numele de Cădere, au avut loc aici, la sute de kilometrii nord de Semiţi, într-un cu totul alt popor. Vezi cine erau ei ?

- Potrivit acestei hărţi, erau caucazienii.

- Dar acum, în anul 4500 î.e.n. Semiţii sunt martorii oculari ai unui eveniment ce are loc chiar în faţa casei lor: expansiunea Takerilor.

- Da, înţeleg.

- În patru mii de ani, revoluţia agricolă începută în zona dintre râuri s-a răspândit peste Asia Mică în vest, şi înspre munţii din nord şi din est. Dar înspre sud se pare că au fost blocaţi. De ce anume ?

- După câte se pare, de semiţi.

- De ce ? De ce o blocau semiţii ?

- Nu ştiu.

- Ce erau semiţii ? Erau agricultori ?

- Nu. Harta arată clar că nu făceau parte din ceea ce se petrecea cu Takerii. Deci presupun că erau dintre Leaveri.

- Da, Leaveri, dar nu mai erau vânători-culegători. Şi-au dezvoltat o altă adaptare ce urma să devină tradiţională pentru popoarele semitice.

- A, erau pastori.

- Desigur. Ciobani.

A indicat graniţa dintre cultura calcolitică, a Takerilor, şi semiţi.

- Deci ce se întâmplă aici ?

- Nu ştiu.

Ismael a arătat cu capul spre bibliile lângă picioarele mele.

- Citeşte povestea lui Cain şi Abel din Geneză, şi vei afla.

Am ridicat-o pe cea de deasupra şi am deschis-o la capitolul patru. Câteva minute mai târziu am murmurat:

- Dumnezeule.

După ce-am citit povestea în toate cele trei versiuni, mi-am ridicat privirea şi am spus.

- Uite ce se întâmpla: de-a lungul acelei granițe, Cain îl ucidea pe Abel. Muncitorii pământului îşi udau câmpurile cu sângele pastorilor semiți.

- Desigur. Asta s-a întâmplat întotdeauna de-a lungul graniței de expansiune a Takerilor: Leaverii sunt ucişi pentru ca mai mult pământ să poată fi cultivat.

Ismael şi-a ridicat mapa şi a deschis-o la propria lui hartă a acestei perioade.

- După cum vezi, haşurările agricultorilor s-au răspândit peste întreaga zonă, cu excepția teritoriului ocupat de semiți. Aici, la granița ce separă muncitorii pământului de pastorii semiți, Cain se confruntă cu Abel.

Am studiat harta câteva momente, iar apoi am clătinat din cap:

- Şi cei ce studiază biblia nu înțeleg asta ?

- Nu pot spune, desigur, că nici unul dintre ei nu a înțeles asta vre-o dată. Dar majoritatea citesc această poveste ca şi cum s-ar fi petrecut într-un tărâm de basm, ca şi una dintre fabulele lui Aesop. Cu greu le-ar trece prin cap să o vadă ca pe un elemet de propagandă de război a semiților.

- Exact asta e, clar. Ştiu că întotdeauna a fost un mister motivul pentru care Dumnezeu l-a acceptat pe Abel cu ofrandele lui, dar l-a respins pe Cain cu ofrandele sale. Asta explică totul. Cu această poveste semiții le spuneau copiilor lor, "Dumnezeu e de partea noastră. Ne iubeşte pe noi pastorii, dar îi urăşte pe acei muncitori ai pământului din nord."

- Aşa-i. Dacă citeşti povestea ca şi cum şi-ar avea originile printre proprii tăi strămoşi culturali, este incomprehensibilă. Începe să capete sens doar când realizezi că îşi are originile printre inamicii strămoşilor tăi culturali.

- Da.

Am stat aşa câteva momente, privind în gol, apoi m-am uitat din nou pe harta lui Ismael.

- Dacă muncitorii pământului din nord erau caucazieni, am spus, atunci ăsta-i semnul lui Cain.

Şi am arătat spre propria mea față albicioasă.

- Ar putea fi. În mod evident, nu vom ştii niciodată cu siguranță exact ce vroiau să spună cu asta autorii poveştii.

- Dar ar avea sens să fie aşa, am insistat. Semnul i-a fost dat lui Cain ca şi avertisment pentru ceilalți, "Feriți-vă de acest om. Acesta-i un om periculos, cel ce pretinde răzunarea înşeptită." Şi este clar că multe popoare de pe tot cuprinsul acestei lumi au aflat că nu se merită să te pui cu cei cu fețe albe.

Ismael a ridicat din umeri, neconvins, sau poate doar neinteresat.

- Pe harta anterioară m-am deranjat să aşez sute de puncte pentru a reprezenta popoarele de Leaveri care trăiau în Orientul Mijlociu în perioada în care a început revoluția voastră agricolă. Ce crezi că s-a întâmplat cu aceste popoare între momentul acelei hărți şi momentul acesteia ?

- Aş zice că aceştia fie au fost invadați şi asimilați, fie s-au apucat şi ei de agricultură, imitându-i pe Takeri.

Ismael a încuviințat din cap.

- Fără îndoială că multe dintre popoare respective aveau de spus propriile lor poveşti despre această revoluție, propriile lor moduri de a explica cum aceşti oameni din Semiluna Fertilă au ajuns să fie astfel, însă doar una dintre aceste poveşti a supraviețuit, aceea pe care semiții o spuneau copiilor lor despre Căderea lui Adam şi uciderea lui Abel de către fratele său Cain. A supraviețuit căci Takerii n-au reuşit nici o dată să-i invadeze pe semiți, şi semiții au refuzat să se apuce de viața agricolă. Nici măcar descendenții lor care în cele din urmă au devenit Takeri, evreii, care au păstrat povestea fără a o mai înțelege în totalitate, n-au reuşit să-şi insufle ceva entuziasm pentru stilul de viață câmpenesc. Şi astfel s-a întâmplat că, odată cu răspândirea creştinismului şi a Vechiului

Testament, Takerii au ajuns să adopte o poveste care pe vremuri era spusă de un inamic în încercarea de a-i denunța. Aşa că ajungem din nou la întrebarea: de unde le-a venit semiților ideea că poporul Semilunii Fertile a mâncat din pomul divin al cunoaşterii ?

- A, am spus. Aş zice că a fost un fel de reconstituire. Ei s-au uitat la acest popor cu care se luptau şi au spus: Dumenzeule, oare cum au ajuns să fie astfel ?

- Şi care le-a fost răspunsul ?

- Păi... care-i problema cu oamenii ăştia ? Care-i problema cu frații noştrii din nord ? De ce ne fac asta ? Se comportă ca şi cum... Stai puțin să mă gândesc.

- Nu te grăbi.

- Bun, am spus după câteva minute. Uite cum cred eu că ar fi văzut treaba semiții. Aici se întâmplă ceva cu totul nou. Astea nu-s doar simple atacuri. Aceştia nu sunt doar oameni care îşi delimitează teritoriul şi îşi arată colții ca să se asigure că ştim că ei sunt acolo. Aceşti oameni spun... Frații noştrii din nord spun că noi trebuie să murim. Ei spun că Abel trebuie exterminat. Ei spun că nouă nu mai trebuie să ni se permită să trăim. Acum, asta-i ceva nou, iar noi nu putem pricepe. De ce nu pot ei să trăiască acolo sus şi să fie fermieri, iar noi să trăim aici jos şi să fim pastori ? De ce trebuie să ne ucidă ?

Ceva cu adevărat straniu trebuie să li se fi întâmplat acolo sus ca să transforme acest popor în criminali. Oare ce ? Stai o clipă... Priviți cum trăiesc aceşti oameni. Nimeni nu a mai trăit astfel până acum. Ei nu spun că doar noi trebuie să murim. Ei spun că totul trebuie să moară. Ei nu ne ucid doar pe noi, ei ucid totul. Ei spun "Bun, leilor, sunteți morți. Ne-am săturat de voi. Ați dispărut de-aici." Ei spun "Bun, lupilor, ne-am săturat şi de voi. Ați dispărut de-aici." Ei spun... "Nimeni altcineva nu mănâncă decât noi. Toată această hrană ne aparține nouă şi nimeni nu poate lua din ea fără permisiunea noastră." Ei spun "Ceea ce noi vrem să trăiască, trăieşte şi ceea ce noi vrem să moară, moare."

Asta-i. Se comportă ca şi cum ar fi zeii înşişi. Se comportă ca şi cum ar fi mâncat din pomul înțelepciunii divine, ca şi cum ar fi la fel de înțelepți ca zeii şi ar putea trimite viață şi moarte oriunde doresc ei. Da, asta e. Asta trebuie să se fi întâmplat acolo sus. Aceşti oameni au găsit pomul înțelepciunii divine şi-au furat câteva din fructele lui.

Aha ! Corect ! Acesta e un popor care a fost blestemat. Se vede din prima. Când zeii au aflat ce-au făcut aceştia, au spus "Bun, popor mizerabil, atâta v-a fost ! Nu vom mai avea grijă de voi. Dispăreți de aici. Vă izgonim din grădină. De acum încolo, în loc să trăiți din darurile noastre, vă veți smulge hrana cu forța din pământ, cu sudoarea frunții." Şi aşa au ajuns aceşti muncitori blestemați ai pământului să ne vâneze şi să-şi ude câmpurile cu sângele nostru.

Când am terminat, l-am văzut pe Ismael ținându-şi palmele lipite într-o aplauză mută. Am răspuns printr-un surâs şi o modestă încuviințare din cap.

- Una dintre cele mai clare indicații că autorii acestor două poveşti nu au fost strămoşii tăi culturali este faptul că agricultura nu este înfățişată ca fiind o alegere de dorit, o alegere liberă, ci mai de grabă ca un blestem. Era pur şi simplu de neconceput pentru autorii acestor poveşti ca cineva să prefere să trăiască din sudoarea frunții. Aşa că întrebarea pe care şi-au pus-o n-a fost "Oare de ce au adoptat aceşti oameni un stil de viață atât de anevoios ?", ci "Oare ce ticăloşie atât de groaznică au făcut aceşti oameni încât să merite aşa o pedeapsă ? Ce ar fi putut face încât să-i determine pe zei a nu le mai oferi darurile care ne permit tututror să ducem o viață aşa de lipsită de griji ?"

- Da, este evident acum. În propria noastră istorie culturală, adoptarea agriculturii a fost un preludiu al ascensiunii. În aceste poveşti, agricultura este soarta celor căzuți.

Am o întrebare, am spus. De ce l-au descris pe Cain ca fiind primul născut al lui Adam, iar pe Abel ca fiind cel de-al doilea ?

Ismael a încuviințat din cap.

- Semnificația este mitologică mai degrabă decât cronologică. Vreau să spun că vei găsi acest motiv în poveştile folclorice de peste tot: când ai un tată cu doi fii, unul vrednic şi unul nevrednic, fiul nevrednic este aproape întotdeauna primul născut cel mult prețuit, în vreme ce fiul

vrednic este mezinul, inferiorul în poveste.

- Bun. Dar de ce s-ar privi până la urmă ca fiind descendenții lui Adam ?

- Nu trebuie să încurci gândirea metaforică cu gândirea biologică. Semiții nu-l priveau pe Adam ca fiind strămoşul lor biologic.

- De unde ştii ?

Ismael s-a gândit o clipă.

- Ştii ce înseamnă Adam în ebraică ? Nu putem ştii ce nume i-au dat semiții, dar probabil că avea aceeaşi semnificație.

- Înseamnă "Om".

- Desigur. "Rasa umană." Presupui că semiții considerau rasa umană ca fiind strămoşul lor biologic ?

- Nu, sigur că nu.

- Sunt de acord. Relațiile din poveste trebuie înțelese în sens metaforic, nu biologic. După cum vedeau ei lucrurile, Căderea a împărțit rasa umană în două, în băieți răi şi băieți buni, în cei ce muncesc pământul şi pastori, primii cu tendința de a-i ucide pe cei din urmă.

- Bun, am spus. Dar mă tem că mai am încă o întrebare.

- Nu e nevoie să-ți ceri scuze. Pentru asta eşti aici.

- Bun. Întrebarea mea este: ce loc are Eva în toate astea ?

- Ce înseamnă numele ei ?

- Conform notelor de subsol înseamnă "Viața".

- Nu "Femeie" ?

- Nu, nu după aceste note.

- Cu acest nume, autorii poveştii subliniază clar faptul că tentația lui Adam nu a fost sexul sau pofta carnală sau dragostea. Adam a fost tentat de Viață.

- Nu pricep.

- Ia în considerare următorul fapt: o sută de bărbați şi o femeie nu înseamnă o sută de copii, dar un bărbat şi o sută de femei înseamnă chiar asta.

- Şi ?

- Încerc să îți arăt că, din perspectiva expansiunii populației, bărbatul şi femeia au roluri deosebit de diferite. Nu sunt sub nici o formă egali din această privință.

- Bun. Dar tot nu pricep.

- Încerc să îți ofer perspectiva unui popor de ne-agricultori; un popor pentru care controlul populației este întotdeauna o chestiune critică. Permite-mi s-o spun pe şleau: o ceată de pastori ce constă din cincizeci de bărbați şi o femeie nu e în nici un pericol de a experimenta o explozie a populației, dar o ceată ce constă dintr-un bărbat şi cincizeci de femei este în mare belea. Oamenii, fiind oameni, acea ceată de cincizeci şi unul de pastori va deveni o ceată de o sută cât ai zice peşte.

- Adevărat. Dar mă tem că tot nu înțeleg ce legătură are asta cu povestea din Geneză.

- Ai răbdare. Hai să ne întoarcem la autorii acestei poveşti, un popor de pastori care e împins înspre deşert de către agricultorii din nord. De ce împingeau frații lor din nord ?

- Vroiau să pună sub cultivare pământul pastorilor.

- Da, dar de ce ?

- A, înțeleg. Îşi măreau producția de hrană pentru a susține o populație în creştere.

- Desigur. Acum eşti pregătit să mai faci câteva reconstituiri. Îți poți da seama că acești muncitori ai pământului nu aveau nici un simț al măsurii când venea vorba despre expanisune. Ei nu-şi controlau populația; când hrana nu mai era suficientă pentru toți, ei pur şi simplu puneau mai mult pământ sub cultivare.

- Într-adevăr.

- Deci, cui i-au spus acești oameni da ?

- Mm. Da, cred că înțeleg. Întunecos, ca printr-o sticlă.

- Gândeşte-te aşa: semiții, la fel ca şi majoritatea popoarelor ne-agricole, trebuiau să aibe

mare grijă a nu strica echilibrul dintre sexe. A avea prea mulți bărbați nu le amenința stabilitatea populației, dar a avea prea multe femei cu siguranță că o amenința. Înțelegi ?

- Da.

- Dar Semiții au observat la frații lor din nord că pentru ei asta nu conta. Dacă populația le scăpa de sub control, ei nu-și făceau griji, ci pur și simplu puneau mai mult pământ sub cultivare.

- Da, înțeleg asta.

- Sau încearcă așa: Adam și Eva au petrecut trei milioane de ani în grădină, trăind din darurile zeilor, iar creșterea lor a fost foarte modestă; în stilul de viață al Leaverilor, aceasta așa trebuie să fie. La fel ca și Leaverii de peste tot, ei nu aveau nici o nevoie să-și exercite prerogativele zeilor de a decide cine să trăiască și cine să moară. Dar când Eva i-a prezentat lui Adam această cunoaștere, el a spus: "Da, înțeleg; cu această cunoaștere nu mai trebuie să depindem de darurile zeilor. Având în mâini puterea de a decide cine să trăiască și cine să moară, ne vom putea crea propriile noastre daruri care să existe doar pentru noi, și asta înseamnă că putem spune da Vieții și că putem crește fără limită." De aici ar trebui să înțelegi că a spune da Vieții și a accepta cunoașterea binelui și a răului sunt de fapt două aspecte ale aceluiași act, și astfel e spusă povestea în Geneză.

- Da. E subtil, dar cred că înțeleg. Când Adam a acceptat fructul acelui pom, el a cedat în fața ispitei de a trăi fără limită, și astfel, persoana care i-a oferit fructul s-a numit Viața.

Ismael a încuviințat din cap.

- De fiecare dată când un cuplu de Takeri vorbesc despre cât de minunat ar fi să aibe o familie numeroasă, ei repun în scenă acea întâmplare de lângă Pomul Cunoașterii Binelui și a Răului. Ei își spun "Desigur că e dreptul nostru să împărțim viața de pe această planetă după cum dorim noi. De ce să ne oprim la patru copii sau la șase ? Putem avea cincisprezece dacă dorim. Tot ce trebuie să facem este să mai arăm câteva hectare din pădurea tropicală și cui îi pasă dacă zece specii vor dispărea ca și rezultat ?"

Mai era încă ceva ce nu se porivea, dar nu-mi puteam da seama cum să mă exprim. Ismael mi-a spus să nu mă grăbesc. După ce m-am chinuit încă vre-o câteva minute, mi-a zis:

- Nu te aștepta ca totul să se potrivească cu actuala noastră cunoaștere a lumii. Semiții din acea perioadă erau complet izolați pe Peninsula Arabică, separați în toate direcțiile sau de către mare, sau de către poporul lui Cain. După câte știau, ei și frații lor din nord reprezentau literalmente întreaga rasă umană, singurii oamenii de pe Pământ. Evident că așa vedeau ei povestea. N-aveau cum să știe că locul în care Adam a mâncat din pomul zeilor era doar un colțișor din lume, n-aveau cum să știe că Semiluna Fertilă era doar unul dintre multele locuri în care agricultura începuse, n-aveau cum să știe că încă mai erau oameni răspândiți pe tot globul care trăiau la fel cum Adam trăise înaintea Căderii.

- Într-adevăr, am spus. Eu încercam s-o fac să se potrivească cu toate informațiile pe care le avem noi în prezent, și asta în mod evident nu are cum să meargă.

- Cred că putem liniștiți să spunem că povestea căderii lui Adam este pe departe cea mai cunoscută poveste din lume.

- Cel puțin în Vest, am spus.

- O, este bine cunoscută și în Est, fiind dusă în toate colțurile lumii de către misionarii creștini. Are o puternică atracție pentru Takerii de pretutindeni.

- Da.

- De ce ?

- Presupun că-i din cauză că pretinde a explica ce anume n-a mers bine aici.

- Ce nu a mers bine ? Cum înțeleg omenii această poveste ?

- Adam, primul om, a mâncat fructul pomului interzis.

- Și ce se înțelege prin asta ?

- Sincer să fiu, nu știu. N-am auzit vre-o dată o explicație care să aibe sens.

- Și cunoașterea binelui și a răului ?

- Iarăşi, n-am auzit vre-o explicație care să aibe sens. Cred că majoritatea oamenilor o înțeleg în felul urnător: zeii vroiau să testeze supunerea lui Adam interzicându-i ceva, şi nu conta prea mult ce anume i-au interzis. Asta e în principal Căderea: un act de nesupunere.

- Nu prea are nimic de a face cu cunoaşterea binelui şi a răului.

- Nu. Dar probabil că sunt şi oameni care văd cunoaşterea binelui şi a răului ca un simbol pentru... nu ştiu exact ce. Ei văd Căderea ca pe o cădere din inocență.

- Presupun că inocența în acest context fiind un sinonim cu fericită ignoranță.

- Da... E ceva de genul: omul a fost inocent până când a descoperit diferența dintre bine şi rău. Când nu a mai fost inocent în această privință, a devenit o făptură căzută.

- Mă tem că asta nu prea înseamnă nimic pentru mine.

- Nici pentru mine, de fapt.

- În sfârşit, dacă o citeşti din altă perspectivă, povestea explică exact ce anume nu a mers bine aici, nu-i aşa ?

- Da.

- Dar oamenii culturii tale nu au fost niciodată capabili să-i înțeleagă explicația, căci întotdeauna au presupus că a fost formulată de oameni exact ca şi ei, de oameni care au considerat ca fiind de la sine înțeles faptul că această lume a fost făcută pentru om, iar omul a fost făcut să o cucerească şi să o stăpânească, de oameni pentru care cea mai dulce cunoaştere din lume este cunoaşterea binelui şi a răului, de oameni care consideră muncitul pământului ca fiind singurul mod de viață nobil şi uman. Citind povestea ca şi cum ar fi fost scrisă de cineva acelaşi punct de vedere ca şi ei, nu aveau nici o şansă s-o înțeleagă.

- Aşa-i.

- Dar când e citită în alt fel, explicația capătă sens perfect: omul nu poate avea niciodată înțelepciunea pe care zeii o folosesc pentru a stăpâni lumea, iar dacă încearcă să-şi însuşească această înțelepciune, rezultatul nu va fi iluminarea, ci va fi moartea.

- Da, am spus. Nu am nici un dubiu că asta-i semnificație poveştii. Adam nu a fost strămoşul rasei umane, ci a fost strămoşul culturii noastre.

- Din cauza asta a fost întotdeauna o personalitate de asemenea importanță pentru voi. Cu toate că povestea în sine nu avea nici un sens real pentru voi, v-ați putut identifica cu Adam ca şi protagonistul ei. L-ați recunoscut încă de la început ca fiind unul de-al vostru.

ZECE

Un unchi a sosit neanunţat în oraş, aşteptându-se să fie primit în vizită şi amuzat. Am crezut că avea să dureze doar o singură zi; s-au dovedit a fi două zile şi jumătate. M-am trezit concentrându-mă să-i transmit gânduri de genul: "Oare n-a venit vremea să te mişti de aici ? Nu-ţi e dor de casă deja ? N-ai prefera mai degrabă să explorezi oraşul de unul singur ? Nu te gândeşti că s-ar putea să am şi alte treburi de făcut ?" Nu a fost receptiv. Cu câteva minute înainte de a pleca pentru a-l duce la aeroport am primit un telefon şi un ultimatum de la un client: "Gata cu scuzele, să n-aud nimic. Fă treaba acum sau trimite înapoi avansul." Am spus că voi face treaba acum. Mi-am dus unchiul la aeroport, m-am întors şi m-am aşezat la maşina de scris. Nu era chiar aşa de mult de lucru şi mi-am spus că n-avea nici un rost să merg până în centru doar ca să-i spun lui Ismael că n-am să pot ajunge pe la el încă o zi sau două. Dar parcă simţeam un gol în stomac, un tremur de nelinişte.

Eu mă rog la dinţi. Oare nu-o face toată lumea ? N-am timp să folosesc aţa dentară. Ştiţi dumneavoastră cum e. "Mai rezistaţi puţin, le spun, o să ajung să mă ocup şi de voi înainte de a fi prea târziu." Dar în cursul celei de-a doua nopţi, un molar ce se afla foarte, foarte în spate şi-a dat ultima suflare. Dimineaţa următoare am găsit un dentist ce-a fost de acord să-l scoată şi să-i ofere o înmormântare decentă. În scaun, în vreme ce îmi dădea injecţie după injecţie şi se juca distrat cu echipamentul său şi îmi verifica tensiunea m-am trezit gândindu-mă "Ascultă aici, n-am timp de toate astea; smulge-l odată afară şi lasă-mă să plec." Dar s-a dovedit că avea dreptate. O, vai, ce rădăcini avea dintele ăla, şi părea a fi mult mai aproape de coloana vertebrală decât buzele. La un moment dat l-am întrebat dacă n-ar fi mai uşor să încerce să intre prin spate. Când totul s-a terminat, a iaşit la iveală o nouă latură a personalităţii sale. A devenit Poliţistul Dentar, şi se părea ca am fost cu desăvârşire tras pe dreapta. M-a certat, m-a făcut să mă simt mic, iresponsabil şi imatur. Am dat din cap şi am promis şi am dat din cap şi am promis, gândindu-mă "vă rog, domnule agent, mai daţi-mi o singură şansă, daţi-mi drumul, mi-am recunoscut vina." Până la urma urmei mi-a dat drumul, dar când am ajuns acasă, mâinile îmi tremurau şi tampoanele de tifon care-mi ieşeau din falcă nu erau foarte simpatice. Am stat o zi îndopându-mă cu calmante şi antibiotice şi îmbătându-mă cu burbon. Dimineaţa m-am apucat iar de treabă, dar tremurul de nelinişte din stomac era tot acolo.

Încă o zi, mi-am spus. Voi putea pune asta în poştă la noapte, şi încă o zi în plus nu va conta. Jucătorul de ruletă care-şi pune ultima sută pe impar şi priveşte bila cum sare în mod decisiv în căsuţa 18 îţi va spune că ştia de la început că va pierde din momentul în care a dat drumul jetonului din mână. Ştia, o simţea. Dar, desigur, dacă ar mai fi făcut un salt până la 19, ar fi admis cu voioşie că astfel de presentimente adesea se dovedesc a fi greşite. Al meu nu a fost. Am văzut încă de la capătul coridorului o perie industriala pentru podele parcată în dreptul uşii pe jumătate deschise a lui Ismael. Înainte de a apuca să ajung acolo, un bărbat de vârstă mijlocie, purtând o uniformă gri a ieşit afară şi a început să încuie uşa. Am strigat la el să aştepte.

- Ce faci ? am întrebat, cu o oarecare neeleganţă, când am ajuns în raza unde puteam folosi un ton normal al vocii. Nu prea meritam vre-un răspuns, şi el nici nu mi l-a dat.

- Ascultă aici, am spus, ştiu că nu-i treaba mea, dar n-ai putea să-mi spui ce se întâmplă aici ?

S-a uitat la mine ca şi cum aş fi fost un gândac de bucătărie pe care era sigur că îl omorâse acum o săptămână. Totuşi, în cele din urmă şi-a obosit puţin gura lăsând să treacă vre-o câteva vorbe.

- Pregătim locul pentru un nou chiriaş.

- A, am spus. Dar, ăăă, ce s-a-ntâmplat cu vechiul chiriaş ?

A ridicat din umeri cu indiferenţă.

- A fost evacuată, presupun. Doamna nu-şi mai plătea chiria.

- Doamna ?

Pentru o vreme uitasem că Ismael nu-şi purta singur de grijă. Mi-a aruncat o privire plină de suspiciune.

- Credeam că o cunoaşteţi pe doamnă.

- Nu, eu cunoşteam ăăă... pe ăăă...

A stat aşa uitându-se fix la mine.

- Ascultă aici, am spus iarăşi, poticnindu-mă în cuvinte, probabil că a rămas acolo un bilet pentru mine, sau aşa ceva.

- N-a mai rămas nimic acolo; în afară de mirosul insuportabil.

- Te-ar deranja dacă aş arunca şi eu o privire ?

S-a întors înapoi la uşă şi a încuiat-o.

- Vorbeşte cu conducerea, bun ? Am treabă.

Conducerea, în persoana unei recepţionere, n-a putut găsi nici un motiv bun pentru a-mi acorda accesul la biroul respectiv sau la orice altceva, inclusiv la vre-o informaţie pe orice subiect, dincolo de ceea ce ştiam deja: că respectivul chiriaş n-a reuşit să ţină pasul cu chiria şi prin urmare a fost evacuat. Am încercat s-o slăbesc cu o bucăţică de adevăr, dar a respins plină de dispreţ sugestia mea cum că acel birou ar fi fost ocupat de o gorilă.

- Nici un astfel de animal nu a fost şi nu va fi vre-o dată ţinut pe vre-o proprietate admininstrată de această firmă.

I-am zis că ar putea măcar să-mi spună dacă Rachel Sokolow era chiriaşa.

- Pe cine ar deranja ?

A spus:

- Ideea e că dacă interesul dumneavoastră ar fi fost legitim, aţi fi ştiut deja cine a fost chiriaşa.

Nu era o recepţioneră tipică; dacă voi avea nevoie vre-o dată de-o recepţioneră, sper că voi găsi una la fel.

În cartea de telefon erau vre-o şase Sokolow, dar nici o Rachel. Era o Grace, cu o adresă ce s-ar fi potrivit unei văduve de înstărit negustor evreu. Dimineaţa următoare, devreme, mi-am luat maşina şi am făcut discret puţină încălcare de proprietate privată ca să văd dacă exista în zonă un pavilion de grădină; exista. Am dus maşina la spălat, mi-am lustruit pantofii cei serioşi şi am scuturat praful de pe singurul costum pe care-l menţin în caz de nunţi sau de înmormântări. Apoi, pentru a mă asigura că nu ajung la ora prânzului sau a ceaiului, am aşteptat ora două pentru a-mi face apariţia. Stilul Beaux Arts nu-i pe gustul tuturor, dar se întâmplă ca mie să-mi placă, cel puţin atunci când nu se confundă cu un tort de nuntă. Reşedinţa Sokolow arăta imperturbabilă şi maiestuoasă, dar totuşi uşor capricioasă; ca şi o familie regală la picnic. După ce am sunat am avut timp berechet să studiez faţada uşii, o operă de artă în sine, o sculptură în bronz înfăţişând Răpirea Europei sau Fondarea Romei sau aşa ceva. După o vreme a fost deschisă de un om pe care eu l-aş alege ca secretar de stat fie şi numai pe baza îmbrăcămintii, expresiei şi a înfăţişării sale. Nu a fost nevoie să spună un "Da ?" sau "Ei bine ?" A întrebat ce treabă am eu acolo prin simpla ridicare a unei sprâncene. I-am spus că aş dori să o văd pe doamna Sokolow. M-a întrebat dacă am programare, ştiind foarte bine că n-am. Eram conştient că ăsta nu era un tip de care să pot scăpa cu o afirmaţie de genul că este o chestiune personală, adică nu e treaba lui. Am decis să mă deschid puţin.

- Sincer să fiu, eu de fapt încerc să iau legătura cu fiica dânsei.

M-a măsurat din ochi pe îndelete.

- Nu sunteţi un prieten al doamnei, a spus în cele din urmă.

- Nu, adevărul este că nu sunt.

- Dacă aţi fi fost, aţi fi ştiut că doamna a decedat în urmă cu aproape trei luni.

Cuvintele lui au trecut prin mine ca o găleată de apă îngheţată. Şi-a ridicat din nou sprânceana, asta însemnând "Altceva ?" Am deschis să mă deschid puţin mai mult.

- Eraţi aici şi pe vremea domnului Sokolow ?

S-a încruntat, anunțându-mă că se îndoieşte de relevanța întrebării mele.

- Motivul pentru care întreb este că... pot să vă întreb care vă este numele ?

S-a îndoit şi de relevanța acestei întrebări, dar a decis să-mi facă pe plac.

- Numele meu este Partridge.

- Ei bine, domnule Partridge, motivul pentru care întreb este următorul: l-ați cunoscut pe... Ismael ?

Şi-a mijit ochii la mine.

- Ca să fiu într-u totul sincer cu dumneavoastră, nu o caut pe Rachel, ci pe Ismael. Înțeleg că, mai mult sau mai puțin, Rachel s-a ocupat de el după moartea tatălui său.

- Şi cum anume ați ajuns să înțelegeți asta ? A întrebat, fără a divulga nimic.

- Domnule Partridge, dacă ştiți răspunsul la această întrebare, probabil că mă veți ajuta, am spus, iar dacă nu-l cunoaşteți, probabul că nu mă veți ajuta.

Am pus problema într-un mod destul de elegant, iar el a recunoscut-o printr-o încuviințare din cap. Apoi a întrebat de ce îl caut pe Ismael.

- Lipseşte din... locul său obişnuit. E limpede că a fost evacuat.

- Cineva trebuie să-l fi mutat, să-l fi ajutat.

- Da, am spus. Presupun că nu s-a dus la Hertz să închirieze o maşină.

Partridge mi-a ignorat remarca plină de duh.

- Mă tem că nu ştiu nimic, sincer.

- Dar doamna Sokolow ?

- Dacă dânsa ar fi ştiut ceva, eu aş fi fost primul care ar fi aflat.

L-am crezut, dar i-am spus:

- Dați-mi un punct de plecare.

- Deocamdată nu ştiu nici un punct de plecare. Acum, că doamna Sokolow a decedat.

Am stat aşa o vreme, rumegând.

- Cum a murit ?

- Nu ați cunoscut-o deloc ?

- Absolut deloc.

- Atunci nu prea este treaba dumneavoastră, mi-a spus, fără răutate, ci pur şi simplu afirmând un fapt evident.

O vreme m-am gândit să angajez un detectiv particular. Apoi am repetat în gând ce aveam să-i spun şi m-am hotărât s-o las baltă. Dar fiindcă nu puteam pur şi simplu să mă las bătut, am dat un telefon la grădina zoologică din oraş ca să-i întreb dacă nu cumva au o gorilă de câmpie pe stoc. Nu aveau. Le-am spus că din întâmplare am eu una de care vreau să mă scap şi i-am întrebat dacă o vor; au spus că nu. I-am întrebat dacă ar putea sugera unde să mai încerc, şi au spus că nu, nu prea. I-am întrebat ce ar face ei dacă ar trebui neapărat să se scape de o gorilă. Au răspuns că poate ar exista vre-un laborator care s-o ia ca şi specimen, dar îmi puteam da seama că nu prea se concentrau.

Un lucru era evident: Ismael avea ceva prieteni de care eu nu ştiam, poate foşti elevi. Singura cale pe care m-am gândit că-i pot contacta a fost cea în care probabil că şi el i-a contactat, printr-un anunț la ziar:

"Prieteni ai lui Ismael: Un alt prieten a pierdut legătura. Vă rog sunați şi spuneți-mi unde e." Anunțul a fost o greşeală, căci mi-a oferit o scuză să-mi opresc creierul. Am aşteptat ca acesta să apară, apoi am aşteptat să ruleze timp de o săptămână, apoi am aşteptat mai câteva zile un telefon care nu mai urma să vină, şi astfel au trecut două săptămâni în care am stat fără să ridic un deget.

Când în final am acceptat faptul că nu voi primi nici un răspuns la anunț, a trebuit să caut într-o nouă direcție, şi mi-a luat cam trei minute să o decopăr. Am sunat la primărie şi după nu mult timp vorbeam la telefon cu persoana a cărei slujbă era aceea de a elibera permise pentru spectacolele ambulante.

- Există acum un astfel de spectacol în oraş ?

- Nu.

- Dar în ultima lună ?

- Da, Carnavalul Darryl Hicks, cu nouăsprezece atracții, douăzeci şi patru de jocuri şi un spectacol de curiozități, a fost aici, dar plecase acum vre-o două săptămâni.

- Avea cumva şi vre-o menajerie ?

- Nu-mi amintesc să fi văzut aşa ceva pe listă.

- Poate vre-unul, două animale în cadrul spectacolului de curiozități ?

- Nu ştiu. Poate.

- Următoarea oprire în ruta sa ?

- N-am nici o idee.

Nu contează. Cu vre-o zece telefoane l-am localizat într-un oraş la vre-o şaizeci de kilometrii nord de aici, unde a stat o săptămână şi apoi a plecat mai departe. Presupunând că va continua să se deplaseze înspre nord, i-am localizat următoarea oprire, şi actuala sa locație cu un singur telefon. Şi, da, acum se mândrea şi cu Gargantua, cea mai vestită gorilă din lume, o ființă ce eu personal ştiam că e moartă de vre-o patruzeci de ani.

Pentru dumneavoastră, sau oricine altcineva cu un echipament cât de cât modern, Carnavalul Darryl Hicks ar fi fost cam la nouăzeci de minute distanță, dar pentru mine, într-un Plymouth din acelaşi an ca şi Dallas-ul, a fost la două ore distanță. Când am ajuns acolo, era un carnaval. Ştiți dumneavoastră. Carnavalurile sunt ca şi stațiile de autobuz: unele mai mari, altele mai mici, dar toate la fel. Carnavalul Darryl Hicks reprezenta un hectar din obişnuita zdrențuială trecând drept amuzament, plin de oameni urâți, zgomot şi putoare de bere, de vată pe băț şi de floricele de porumb. Mi-am făcut cu greu drum printre oameni în căutarea spectacolului de curiozități. Aveam impresia că astfel de spectacole, aşa cum mi le aminteam eu din copilărie (sau poate că din filmele copilăriei), sunt pe cale de dispariție în lumea carnavalelor moderne. Dacă acesta este cazul, Carnavalul Darryl Hicks a decis să ignore această tendință. Când am ajuns, un animator îl zorea pe mâncătorul de foc, dar n-am rămas să privesc. Erau destule de văzut înăuntru; obişnuita colecție de monştrii, de ciudați, unul care muşca din sticle, o perniță de ace, o grăsană tatuată, şi toate cele, pe care le-am ignorat. Ismael se afla într-un colț întunecos, atât cât se putea de departe de intrare, cu doi copii de vre-o zece ani în public.

- Pun pariu că ar putea rupe gratiile astea dac-ar vrea, a observat unul dintre ei.

- Da, a răspuns celălalt, dar nu ştie că poate.

Am stat aşa, uitându-mă fix la el şi fierbând de ciudă, iar el stătea acolo calm fără a băga nimic în seamă până când băieții au plecat. Au trecut vre-o două minute, eu am continuat să mă holbez, iar el a continuat să mă ignore. Apoi am cedat şi-am zis:

- Spune-mi asta măcar. De ce n-ai cerut ajutor ? Ştiu că ai fi putut. Doar nu se fac evacuări peste noapte.

N-a dat nici un semn cum că m-ar fi auzit.

- Acuma, cum naiba facem să te scoatem de aici ?

A continuat să se uite prin mine ca şi cum aş fi fost doar un alt volum de aer. Am spus:

- Uite-aici, Ismael, eşti cumva supărat pe mine sau aşa ceva ?

În sfârşit mi-a aruncat o privire, dar nu era una prietenoasă.

- Nu te-am invitat să devii patronul meu, a spus, aşa că te rog frumos să te abții în a mă patrona.

- Vrei să-mi văd de treaba mea ?

- Într-un cuvânt, da.

M-am uitat neputincios în jur.

- Deci chiar vrei să stai aici ?

Ochii lui Ismael au devenit din nou sticloşi.

- Bun, bun, i-am spus. Dar cum rămâne cu mine ?

- Cum rămâne cu tine ?

- Păi, nu terminasem, nu-i aşa ?

- Nu, nu terminasem.

- Şi ce vei face ? Pur şi simplu voi deveni eşecul numărul cinci, sau ce ?

A stat aşa vre-o două minute uitându-se fix la mine. Apoi a spus:

- Nu-i nevoie să devii eşecul numărul cinci. Putem continua ca şi până acum.

În acest moment a apărut o familie de cinci membri, plimbându-se tacticos, pentru a arunca o privire mai atentă la cea mai vestită gorilă din lume: mama, tatăl, două fete şi un bebeluş parcă aflat în comă în braţele mamei sale.

- Deci putem continua ca şi până acum, nu-i aşa ? am spus eu, şi nu în şoaptă. Ţi se pare destul de convenabil, nu ?

Brusc, familia de vizitatori a început să mă vadă ca fiind mult mai interesant decât Gargantua care, până la urma urmei, doar stătea aşa uitându-se morocănos. Am spus:

- Ei bine, de unde să începem ? Mai ţii minte unde am rămas ?

Intrigaţi, vizitatorii s-au întors pentru a vedea ce răspuns va stârni întrebarea de la Ismael. Dar când acesta a venit, desigur, doar eu l-am putut auzi:

- Taci din gură.

- Să tac din gură ? Dar credeam că urma să continuăm ca şi până acum.

A mormăit şi s-a târşâit până în spatele cuştii, unde s-a aşezat, arătându-ne tuturor spatele. Cam după un minut, vizitatorii au decis că merit să-mi arunce o privire ostilă; mi-au aruncat-o, şi apoi au pornit agale mai departe ca să vadă corpul mumificat al unui om împuşcat în deşertul Mojave cam pe la sfârşitul Războiului Civil.

- Lasă-mă să te duc înapoi, am spus.

- Nu, mulţumesc, a răspuns, întorcându-se, dar fără să vină înapoi în faţa cuştii. Oricât ţi s-ar putea părea de incredibil, prefer să trăiesc aşa decât din pomana cuiva, chiar şi a ta.

- Ar fi o pomană doar până când punem la cale altceva.

- Altceva însemnând ce ? Să fac giumbuşlucuri la The Tonight Show ? Un spectacol la un club de noapte ?

- Ascultă-aici. Dacă pot lua legătura cu ceilalţi poate că putem pune la cale un efort în comun.

- Ce dracu vorbeşti acolo ?

- Vorbesc despre cei ce te-au ajutat să ajungi până aici. Doar nu te-ai descurcat singur, nu-i aşa ?

M-a fixat din umbre cu o privire duşmănoasă.

- Du-te, a mârâit. Du-te şi lasă-mă-n pace.

M-am dus şi l-am lăsat în pace. Asta chiar că nu plănuisem; de fapt nu prea plănuisem nimic, aşa că habar n-aveam ce să fac. M-am cazat la cel mai ieftin motel pe care l-am găsit şi am ieşit în oraş la o friptură şi vre-o două păhărele să mai chibzuiesc la problemă. Până pe la ora nouă nu făcusem cine ştie ce progrese, aşa că m-am întors la carnaval ca să văd care mai e treaba pe acolo. Am avut noroc, oarecum: se apropia un front atmosferic rece şi o afurisită de ploaie mocănească îi trimitea pe toţi petrecăreţii acasă cu spiritele fleoşcăite.

Când am ajuns la cortul spectacolului de curiozităţi, un angajat tocmai se pregătea să-l închidă. Părea să aibe în jur de optzeci de ani, şi i-am oferit o bancnotă de zece dolari pentru privilegiul de a purta o conversaţie intimă cu natura în persoana gorilei care nu era mai mult Gargantua decât sunt eu. Nu a părut să ia în considerare vre-unul dintre aspectele etice ale problemei, dar în mod vizibil a surâs insinuant la volumul mitei mele. Am adăugat încă zece, iar el a lăsat aprins becul de lângă cuşcă atunci când a plecat şontâc-şontâc. În faţa scenelor ale diferiţilor interpreţi erau puse câteva scaune pliante, aşa că am târât unul după mine şi m-am aşezat. Ismael s-a uitat lung la mine timp de câteva minute, iar apoi m-a întrebat unde rămăsesem.

- Tocmai terminasei de explicat cum povestea din Geneză care începe cu căderea lui Adam şi se termină cu uciderea lui Abel nu este de fapt aşa cum o înţeleg în mod convenţional de oamenii

culturii mele. Este povestea revoluției noastre agricole așa cum a fost ea spusă de una dintre cele mai timpurii victime ale acestei revoluții.

- Şi ce crezi că mai rămâne de făcut ?

- Nu ştiu. Poate că e nevoie să-mi aduni totul la un loc. Nu văd încă imaginea de ansamblu.

- Da, sunt de acord. Stai să mă gândesc puțin. Ce anume este o cultură ? a întrebat în cele din urmă Ismael. Mă refer la sensul comun al cuvântului, nu la sensul special pe care i l-am dat noi pentru scopul acestei conversații.

Părea o situație a naibii de ciudată să întrebi una ca asta pe cineva într-un cort de spectacole al unui carnaval, dar am făcut tot posibilul să mă concentrez cât de cât.

- Aş zice că e suma totală a tot ceea ce face un popor să fie un popor.

A încuviințat din cap.

- Şi cum anume apare această sumă ?

- Nu sunt sigur unde vrei să ajungi. Apare prin faptul că poporul trăieşte.

- Da, dar şi vrăbiile trăiesc, şi ele nu au o cultură.

- Bun, înțeleg ce vrei să spui. Este o acumulare. Suma totală este o acumulare.

- Dar tot nu mi-ai spus felul în care apare această acumulare.

- A, înțeleg. Bun. Această acumulare este suma totală a ceea ce e transmis din generație în generație. Aceasta apare când... Când o specie atinge un anumit nivel de inteligență, membrii unei generații încep să transmită informații şi tehnici generației următoare. Generația următoare ia această acumulare, îşi adaugă propriile descoperiri şi rafinări, şi transmite totalul generației următoare.

- Iar această acumulare e ceea ce se cheamă cultură.

- Da, aşa aş zice.

- Desigur, suma totală a tot ceea ce se transmite, nu doar informații şi tehnici. Şi credințe, presupuneri, teorii, obiceiuri, legende, cântece, poveşti, dansuri, glume, superstiții, prejudecăți, gusturi, atitudini. Totul.

- Aşa-i.

- Oricât de ciudat ar putea să-ți pară, nivelul de inteligență necesar pentru ca o astfel de acumulare să înceapă nu este grozav de ridicat. În sălbăticie, cimpanzeii au început deja să le transmită puilor comportamente de fabricare şi folosire a uneltelor. Văd că asta te surprinde.

- Nu. Adică... presupun că sunt suprprins de faptul că citezi cimpanzeii.

- În loc de gorile ?

- Aşa-i.

Ismael s-a încruntat.

- Sincer să fiu, am evitat în mod intenționat toate studiile despre viața gorilelor. Am constatat că este un subiect pe care nu țin să-l explorez.

Am încuviințat din cap, simțindu-mă prost.

- În orice caz, dacă cimpanzeii au început deja să acumuleze cunoştiințe despre ceea ce funcționează bine pentru cimpanzei, când anume crezi că au început oamenii să acumuleze cunoştiințe despre ceea ce funcționează bine pentru oameni ?

- Aş zice că atunci când a început omenirea.

- Paleontologii voştrii ar fi de acord. Cultura umană a început odată cu viața umană, deci cu Homo habilis. Cei ce erau Homo habilis au transmis copiilor lor tot ceea ce învățaseră, şi fiecare generație şi-a adus infima sa contribuție, astfel încât a existat o acumulare a acestei cunoaşteri. Cine anume au fost moştenitorii acestei acumulări ?

- Homo erectus ?

- Corect. Iar cei ce erau Homo erectus şi-au transmis acumularea generație după generație, fiecare adăugând întregului infima sa contribuție. Şi cine anume au fost moştenitorii acestei acumulări ?

- Homo sapiens.

- Desigur. Iar moştenitorii lui Homo sapiens au fost Homo sapiens sapiens, care şi-au transmis acumularea generaţie după generaţie, fiecare adăugând întregului infima sa contribuţie. Şi cine anume au fost moştenitorii acestei acumulări ?

- Aş zice că moştenitorii lor au fost diferitele popoare de Leaveri.

- Nu Takeri ? De ce ?

- De ce ? Nu ştiu. Aş spune că-i din cauză că... în mod evident a avut loc o ruptură totală de trecut în perioada revoluţiei agricole. Dar în cazul diferitelor popoare ce în perioada respectivă migrau spre Americi nu a avut loc nici o astfel de ruptură de trecut. De asemenea, nu a avut loc o astfel de ruptură nici în cadrul diferitelor popoare ce locuiau în Noua Zeelandă sau în Australia sau în Polinezia.

- Ce te face să spui asta ?

- Nu ştiu. Asta-i impresia pe care o am.

- Da, dar care e motivul acestei impresii ?

- Cred că motivul e următorul: nu stiu exact ce povestire pun în scenă aceste popoare, dar îmi pot da seama că toate pun în scenă aceeaşi povestire. Încă nu pot desluşi care e povestirea, dar în mod clar este fundamental diferită de povestirea pe care oamenii culturii mele o pun în scenă. Peste tot pe unde-i întâlnim, ei fac întotdeauna cam aceleaşi chestii, duc întotdeauna cam acelaşi stil de viaţă, la fel cum oriunde ne aflam, şi noi facem întotdeauna cam aceleaşi chestii şi ducem cam acelaşi stil de viaţă.

- Da, dar care-i legătura între asta şi transmiterea acelei acumulări culturale pe care au făcut-o oamenii în primele trei milioane de ani de viaţă umană ?

M-am gândit puţin, apoi am spus:

- Uite legătura: Leaverii încă îşi transmit această acumulare în forma pe care au primit-o. Dar noi nu. Căci acum zece mii de ani, fondatorii culturii noastre au spus "Toate astea-s rahaturi. Nu aşa ar trebui să trăiască oamenii" şi s-au scăpat de această acumulare. S-au scăpat în mod evident de ea, căci deja pe vremea în care descendenţii lor păşesc în scena istoriei nu mai există nici urmă din atitudinile şi ideile pe care le întâlneşti printre popoarele de Leaveri de pretutindeni. Şi în plus...

- Da ?

- Asta-i interesant. N-am mai remarcat-o până acum... Popoarele de Leaveri au întotdeauna conştiinţa unei tradiţii ce se extinde înapoi înspre vremuri străvechi. Noi nu avem nici o astfel de conştiinţă. În mare, suntem un popor foarte nou. Parcă fiecare generaţie este într-un fel nouă, din ce în ce mai profund ruptă de trecut decât cea de dinaintea ei.

- Ce-are de spus Cultura Mamă despre asta ?

- A, am spus, şi-am închis ochii. Cultura Mamă spune că exact aşa ar trebui să stea lucrurile. În trecut nu este nimic pentru noi. Trecutul este de calitate inferioară. Trecutul e o chestiune ce trebuie lăsat în spate, o chestiune de care trebuie să scăpăm.

Ismael a încuviinţat din cap.

- Deci, vezi tu, astfel aţi devenit amnezici culturali.

- Cum adică ?

- Până când n-a apărut Darwin şi paleontologii să treacă în istorie cele trei milioane de ani de viaţă umană, în cultura voastră se presupunea că naşterea omului şi naşterea culturii voastre au fost evenimente simultane, că au fost de fapt unul şi acelaşi eveniment. Ceea ce vreau eu să spun este că oamenii culturii tale credeau că omul s-a născut ca fiind unul dintre voi. Se presupunea că agricultura este la fel de instinctivă pentru om cum este produsul mierii pentru albine.

- Da, aşa se pare.

- Când oamenii culturii tale au întâlnit vânători-culegători din Africa şi din America, se credea că aceştia au degenerat cumva de la starea lor naturală de agricultori, că au pierdut îndemânările cu care s-au înnăscut. Takerii nici nu se gândeau că aveau în faţă ceea ce şi ei fuseseră înainte de a deveni agricultori. După câte ştiau Takerii, nu exista nici un "înainte de". Creaţia

avusese loc acum doar câteva mii de ani, iar Agricultorul Om a început imediat sarcina de a construi civilizația.

- Da, aşa-i.

- Îți dai seama cum de s-a întâmplat asta ?

- Cum de s-a întâmplat ce ?

- Cum de s-a întâmplat ca pierderea memoriei voastre pre-revoluționare să fie atât de totală încât nici măcar n-ați mai știut că aceasta a existat.

- Nu, nu pot să-mi dau seama. Simt că ar trebui să pot, dar nu reuşesc.

- Chiar tu ai observat: Cultura Mamă vă învață că trecutul este de calitate inferioară, că este ceva pe care trebuie să ne grăbim a-l lăsa în urmă.

- Da.

- Iar ceea ce vroiam eu să subliniez este faptul că, după câte se pare, ea vă învață asta chiar de la începutul începuturilor.

- Da, îmi dau seama. Acum parcă totul se leagă. Spuneam că printre Leaveri ai întotdeauna senzația unui popor cu un trecut ce se extinde înapoi până la începuturile timpului. Printre Takeri ai senzația unui popor cu un trecut ce se extinde înapoi până în 1963.

Ismael a încuviințat din cap, iar apoi a continuat:

- În acelaşi timp, ar trebui remarcat faptul că pentru oamenii culturii tale, vechimea este un factor ce dă o mare încredere, atâta vreme cât folosirea lui este limitată doar la această funcție. De exemplu, englezii vor ca toate instituțiile lor, şi toate spectaculoasele ceremonii din jurul acestor instituții să fie cât mai vechi posibile (chiar dacă nu sunt). Totuşi, ei nu trăiesc precum vechii britanici, şi n-au nici măcar cea mai mică înclinație să-o facă. Cam acelaşi lucru se poate spune şi despre japonezi. Ei au o mare stimă pentru valorile şi tradițiile mult mai înțelepților şi nobilior înaintaşi, şi deplâng dispariția acestora, dar n-au nici un interes să trăiască precum trăiau acei mult mai înțelepți şi nobili înaintaşi. Pe scurt, vechile obiceiuri sunt drăguțe pentru instituții, ceremonii şi sărbători, dar Takerii nu doresc să le adopte în viața lor de zi cu zi.

- Într-adevăr.

- Dar, desigur, învățăturile Culturii Mamă nu erau că totul din trecut trebuie lepădat. Ce anume trebuia păstrat ? Ce a fost de fapt păstrat ?

- Aş zice că informațiile despre cum să produci obiecte, cum să faci treburi.

- Categoric, orice informație legată de producție a fost păstrată. Şi aşa au ajuns lucrurile să fie astfel.

- Da.

- Desigur că şi Leaverii păstrează informații despre producție, cu toate că producția doar de dragul producției este arareori o caracteristică a vieții acestora. Printre Leaveri, oamenii nu au norme săptămânale pentru producția de oale, sau de vârfuri de săgeată. Ei nu sunt preocupați de creşterea producției de topoare.

- Într-adevăr.

- Deci, cu toate că păstrează şi informații despre producție, majoritatea informațiilor pe care le păstrează sunt de altă natură. Cum ai caracteriza aceste informații ?

- Aş zice că ți-a scăpat răspunsul chiar acum câteva minute. Aş zice că informațiile respective sunt despre ceea ce funcționează bine pentru ei.

- Pentru ei ? Nu pentru toată lumea ?

- Nu. Nu-s tobă de antropologie, dar am citit destul pentru a şti că tribul Zuni nu-şi consideră stilul lor de viață ca fiind cel mai bun stil de viață pentru toată lumea, şi că nici indienii Navajo nu-şi consideră stilul lor de viață ca fiind cel mai bun stil de viață pentru toată lumea. Fiecare au câte un stil de viață ce funcționează bine pentru ei.

- Şi astfel, îşi învață copiii ceea ce funcționează bine pentru ei.

- Da, iar noi ne învățăm copiii cum să producă obiecte. Cum să producă obiecte mai multe şi mai bune.

- De ce nu-i învățați ceea ce funcționează bine pentru oameni ?

- Aş zice că-i din cauză că nu ştim ce funcționează bine pentru oameni. Fiecare generație a venit cu propria ei versiune a ceea ce funcționează bine pentru oameni. Părinții mei au avut versiunea lor, care a fost destul de inutilă, şi părinții lor au avut versiunea lor, care a fost destul de inutilă, şi noi lucrăm în prezent la propria noastră versiune, care probabil că va părea destul de inutilă copiilor noştrii.

- Am lăsat conversația să devieze, a spus Ismael morocănos şi s-a mutat într-o nouă poziție legănând cuşca-remorcă pe arcurile sale. Ceea ce am vrut ca tu să vezi este faptul că fiecare cultură dintre Leaveri este o acumulare de cunoştiințe ce se întinde înapoi în timp într-un lanț neîntrerupt până la începuturile vieții umane. Din cauza asta nu-i de mirare că fiecare cultură are un stil de viață ce funcționează bine. Fiecare dintre aceste stiluri de viață a fost testat şi rafinat în decursul a mii de generații.

- Da. Tocmai mi-a venit o idee.

- Spune.

- Dă-mi un minut. Are ceva de-a face cu... faptul că informațiile despre cum ar trebui oamenii să trăiască nu sunt disponibile.

- Nu te grăbi.

- Bun, am spus după câteva minute. La început, când am spus că nu are cum să existe o cunoaştere certă despre felul în care oamenii ar trebui să trăiască, ceea ce vroiam să spun este că o cunoaştere certă înseamnă singurul mod corect de a trăi. Asta vroiam eu să spun. Asta vor Takerii. Nu vrem să ştim un stil de viață care funcționează bine. Noi vrem să ştim singurul stil de viață corect. Şi exact asta ne dau profeții. Şi exact asta ne dau legislatorii. Stai să mă mai gândesc puțin... După cinci sau opt mii de ani de amnezie, Takerii chiar nu mai ştiau cum să trăiască. Probabil că şi-au întors cu adevărat spatele trecutului, căci brusc apare Hammurabi (n.t. rege babilonian care a inventat primul cod de legi), şi toți spun "Ce sunt astea ?", iar Hammurabi spune "Acestea, copiii mei, sunt legi." "Legi ? Ce sunt alea legi ?" Iar Hammurabi spune "Legile vă spun care-i singurul mod corect de a trăi." Ce anume încerc să spun ?

- Nu sunt sigur.

- Poate că asta: când ai început să povesteşti despre amnezia noastră culturală credeam că vorbeşti metaforic. Sau poate că exagerai puțin pentru a-ți sublinia punctul de vedere, căci în mod evident n-aveai cum să ştii ce gândeau acei fermieri neolitici. Totuşi, iată cum stă treaba: după câteva mii de ani, descendenții acestor fermieri neolitici se scărpinau în cap spunând "phii, oare cum ar trebui oamenii să trăiască ?" Dar popoarele de Leaveri din toată lumea nu uitaseră cum să trăiască. Ei încă ştiau, însă oamenii culturii mele uitaseră, s-au rupt de tradiția care le spunea cum să trăiască. Aveau nevoie de un Hammurabi care să le spună cum să trăiască. Aveau nevoie de un Draco (n.t. primul legislator al Greciei Antice) şi de un Solon (n.t. renumit legislator grec) şi de un Moise şi de un Isus şi de un Mahomed. Dar Leaverii nu aveau nevoie, căci ei aveau o grămadă de stiluri de viață care... Stai puțin. Cred că am găsit-o.

- Nu te grăbi.

- Fiecare dintre stilurile de viață ale Leaverilor a apărut prin evoluție, printr-un proces de testare ce a început chiar înainte ca oamenii să aibe un cuvânt pentru el. Nu a existat nimeni care să spună "bun, hai să formăm un comitet pentru a formula un set de legi pe care să le urmăm." Nici una dintre aceste culturi nu a fost o invenție. Dar exact asta ne dau legislatorii noştrii, invenții. Născociri. Nu chestii care şi-au dovedit eficiența în decursul miilor de generații, ci mai de grabă pronunțări arbitrare despre singurul mod corect de a trăi. Şi asta încă se întâmplă aici. Legile făcute la Washington nu se pun în cărți pentru că funcționează bine, ci se pun în cărți pentru că reprezintă singurul mod corect de a trăi. Nu poți avorta decât dacă fetusul îți pune în pericol viața sau a fost pus acolo de către un violator. Sunt mulți care ar vrea ca legea să sune astfel. De ce ? Pentru că-i singurul mod corect de a trăi. Poți să bei până crăpi, dar daca te prindem fumând o țigare de marijuana, la pârnaie cu tine, băiete, căci ăsta-i singurul mod corect de a trăi. Pe toți îi doare-n cot

dacă legile noastre funcționează bine. A funcționa bine este irelevant, n-are nimic de-a face cu miezul problemei... Iarăşi, nu ştiu sigur unde vreau să ajung.

Ismael a mormăit.

- Poate că nu vrei să ajungi undeva anume. Explorezi un adânc complex de idei, şi nu te poți aştepta să-i dai de cap în douăzeci de minute.

- Într-adevăr.

- Totuşi, înainte să mergem mai departe, mai vreau să ating o chestiune.

- Bun.

- Ai văzut acum că Takerii şi Leaverii acumulează două feluri complet diferite de cunoştiințe.

- Da. Takerii acumulează cunoştiințe despre ceea ce funcționează bine pentru lucruri, iar Leaverii acumulează cunoştiințe despre ceea ce funcționează bine pentru oameni.

- Dar nu pentru toți oamenii. Fiecare popor de Leaveri are un sistem ce funcționează bine pentru ei pentru că a evoluat printre ei, era potrivit zonei în care trăiau, potrivit climei în care trăiau, potrivit comunității biologice în care trăiau, potrivit gusturilor lor specifice, preferințelor lor, viziunii lor asupra lumii.

- Da.

- Şi cum se cheamă acest fel de cunoaştere ?

- Nu înțeleg ce vrei să spui.

- Cineva care ştie ce funcționează bine pentru oameni are ce ?

- Păi... înțelepciune ?

- Desigur. Acum ştii că în cultura ta sunt prețuite cunoştiințele despre ceea ce funcționează bine pentru producție. Similar, în cultura Leaverilor sunt prețuite cunoştiințele despre ceea ce funcționează bine pentru oameni. Şi de fiecare dată când Takerii nimicesc o cultură de Leaveri, o înțelepciune testată încă de la începuturile umanității dispare cu desăvârşire din lume, exact la fel cum de fiecare dată când aceştia nimicesc o specie, o formă de viață testată încă de la apariția vieții dispare cu desăvârşire din lume.

- Urât, am spus.

- Da, a răspuns Ismael. Este urât.

După mai câteva minute de scărpinat în cap, Ismael m-a trimis la culcare.

- Sunt obosit, a explicat el. Şi mi-e prea frig ca să pot gândi.

UNSPREZECE

Burnița a continuat şi, când am ajuns a doua zi pe la prânz nu mai era nimeni prin preajmă, deci nici măcar n-am mai avut pe cine să mituiesc. Luasem în prealabil două pături pentru Ismael de la un magazin de surplus al marinei militare, şi aveam o pătură şi pentru mine ca să fiu sigur că nu-şi va ieşi iarăşi din fire. Le-a acceptat cu mulțumiri morocănoase, dar părea destul de fericit să se folosească de ele. Am stat o vreme bălăcindu-ne în tristețea noastră, iar apoi a început fără nici o tragere de inimă.

- Cu puțin timp înainte de plecarea mea, nu mai ştiu cum a venit vorba, dar m-ai întrebat când o să ajungem la povestirea pe care o pun în scenă Leaveri.

- Da, aşa-i.

- De ce eşti interesat să afli aceasta povestire ?

Întrebarea m-a pus în încurcătură.

- De ce să nu fiu interesat s-o aflu ?

- Eu te întreb care e sensul, în mintea ta. Ştii foarte bine că Abel e aproape mort.

- Păi... da.

- Atunci de ce să mai afli povestirea pe care o punea în scenă ?

- Din nou, de ce să nu o aflu ?

Ismael a clătinat din cap.

- N-am de gând să continui pe această bază. Faptul că nu-ți pot da motive pentru a nu învăța ceva nu-mi să un motiv să te învăț lucrul respectiv.

În mod evident nu era foarte bine dispus. Nu-l puteam învinovăți, dar nici nu prea puteam să-l compătimesc, fiindcă el a fost cel care a insistat să facem treaba aşa. A spus:

- Să fie doar o chestiune de curiozitate pentru tine ?

- Nu, n-aş spune asta. Ai zis la început că aici se pun în scenă două povestiri. Acum ştiu una dintre ele. Pare natural să vreau s-o aflu şi pe cealaltă.

- Natural, a răspuns, ca şi cum ar fi fost un cuvânt care nu-i plăcea în mod deosebit. Aş vrea să poți veni cu un argument de ceva mai multă substanță. Ceva care să-mi dea senzația că nu sunt singurul de aici care ar trebui să-şi folosească creierul.

- Mi-e teamă că nu înțeleg unde vrei să ajungi.

- Ştiu că nu înțelegi, şi exact asta mă irită. Ai devenit un ascultător pasiv, oprindu-ți creierul de fiecare dată când te aşezi aici, şi pornindu-l la loc atunci când te ridici să pleci.

- Cred că asta nu-i adevărat.

- Sune-mi atunci de ce nu-i doar o pierdere de vreme să aflii o povestire care acum aproape că e stinsă.

- Păi, eu n-o consider a fi o pierdere de vreme.

- Asta nu-i destul. Faptul că un lucru nu-i o pierdere de vreme nu mă inspiră să-l fac.

Am ridicat neajutorat din umeri. El a clătinat din cap, complet dezgustat.

- Tu crezi că e lipsit de sens să aflii asta. E evident.

- Pentru mine nu-i evident.

- Atunci crezi că are vre-un sens ?

- Păi... da.

- Care-i sensul ?

- Dumnezeule... Vreau să aflu, ăsta-i sensul.

- Nu. Nu am de gând să continui pe baza asta. Vreau să continui, dar nu doar pentru a-ți satisface curiozitatea. Pleacă şi întoarce-te când o să-mi poți da un motiv veritabil pentru a continua.

- Cum ar suna un motiv veritabil ? Dă-mi un exemplu.

- În regulă. Ce rost are să-ți dai osteneala să aflii ce povestire se pune în scenă aici de către oamenii propriei tale culturi ?

- Pentru că punerea ei în scenă duce la distrugerea acestei lumi.

- Într-adevăr. Dar de ce să te osteneşti a o afla ?

- Pentru că, în mod evident, asta-i ceva ce trebuie ştiut.

- Ştiut de către cine ?

- De către toți.

- De ce ? Tot ne întoarcem în acelaşi punct. De ce, de ce, de ce ? De ce ar trebui oamenii culturii tale să ştie ce povstire pun ei în scenă pe măsură ce distrug această lume ?

- Pentru a putea înceta să o mai pună în scenă. Pentru a putea vedea că nu doar fac mici boacăne pe parcurs. Pentru a vedea că sunt implicați într-o fantezie megalomană, o fantezie la fel de nebunească precum Reich-ul de o mie de ani.

- Asta face ca această povestire să merite a fi ştiută ?

- Da.

- Mă bucur s-o aud. Acum pleacă şi întoarce-te când vei putea explica ce anume face ca şi cealaltă povestire să merite a fi ştiută.

- Nu-i nevoie să plec. Pot să explic acum.

- Dă-i drumul.

- Oamenii nu pot pur şi simplu renunța la o povestire. Exact asta au încercat să facă tinerii în anii şaizeci şi şaptezeci. Au încercat să înceteze a mai trăi precum Takerii, dar pentru ei nu exista nici un alt mod de a trăi. Au eşuat pentru că nu poți pur şi simplu să încetezi a mai trăi într-o povestire, trebuie să ai o altă povestire în care să poți trăi.

Ismael a încuviințat din cap.

- Şi dacă există o astfel de povestire, atunci oamenii ar trebui să afle despre ea ?

- Da, ar trebui.

- Crezi că vor să afle despre ea ?

- Nu ştiu. Nu cred că poți să vrei ceva înainte de a şti că acel lucru există.

- Foarte adevărat. Şi despre ce crezi că-i această povestire ?

- N-am nici o idee.

- Crezi că-i legată de vânătoare şi de cules ?

- Nu ştiu.

- Fii sincer. Nu te aşteptai la vre-un nobil imn de bucurie închinat misterelor Marii Vânători ?

- Nu cred că mă aşteptam la aşa ceva.

- Păi ar trebui să ştii măcar că e despre semnificația acestei lumi, despre intențiile divine în lume, şi despre destinul omului.

- Da.

- După cum am mai spus de vre-o cinci ori, omul a devenit om punând în scenă această pocestire. Ar trebui să fi reținut asta.

- Da, am reținut.

- Cum a devenit omul om ?

Am examinat întrebarea căutând capcane ascunse, şi i-am dat-o înapoi.

- Nu sunt sigur că înțeleg această întrebare, am spus. Sau mai degrabă nu sunt sigur ce fel de răspuns vrei. În mod evident nu vrei să-ți spun că omul a devenit om evoluând.

- Asta ar însemna doar că a devenit om devenind om, nu-i aşa ?

- Da.

- Deci întrebarea rămâne, aşteptând răspunsul. Cum a devenit omul om ?

- Presupun că-i încă una dintre acele chestiuni foarte evidente.

- Da. Dacă ți-aş da răspunsul, ai spune "A, păi sigur că da, dar şi ce ?".

Am ridicat din umeri, înfrânt.

- Atunci va trebui s-o abordăm pe ocolite, dar ține-o minte ca pe o întrebare ce-şi aşteaptă răspunsul.

- Bun.

- După părera Culturii Mame, ce fel de eveniment a fost revoluția voastră agricolă ?

- Ce fel de eveniment... Aş zice că, potrivit Culturii Mame, a fost un eveniment tehnologic.

- Fără implicarea vre-unor rezonanțe umane mai profunde, culturale sau religioase ?

- Fără. Primii fermieri erau pur şi simplu nişte thenocrați neolitici. Aşa e privită problema dintotdeauna.

- Dar după ce ne-am uitat cu mai multă atenție peste capitolele trei şi patru din Geneză, vezi că-i vorba despre mult mai mult decât ne învață Cultura Mamă.

- Da.

- Desigur, era şi încă este vorba despre mult mai mult, din moment ce revoluția agricolă este încă în desfăşurare. Adam încă mestecă fructul pomului interzis, şi oriunde îl vedem pe Abel, lângă el este şi Cain, urmărindu-l, cu cuțitul în mână.

- Aşa-i.

- Mai avem încă o indicație a faptului că revoluția are un caracter mai profund decât cel tehnologic. Cultura Mamă ne învață că, înainte de revoluție, viața umană era lipsită de semnificație, prostească, goală şi inutilă. Viața prerevoluționară era urâtă. Detestabilă.

- Da.

- Asta crezi şi tu, nu-i aşa ?

- Da, presupun că da.

- Cu siguranță că majoritatea oamenilor culturii tale cred la fel, nu ?

- Aşa-i.

- Care ar fi excepțiile ?

- Nu ştiu. Presupun că... antropologii.

- Oameni care chiar ştiu câte ceva despre acel stil de viață.

- Da.

- Dar Cultura Mamă ne învață că acea viață era nespus de abjectă.

- Aşa-i.

- Îți poți imagina vre-o circumstanță în care ai renunța la acest stil de viață în favoarea unui stil de viață de celălalt fel ?

- Nu. Sincer să fiu, nu-mi pot imagina nici un motiv pentru care cineva ar vrea să facă una ca asta, dacă ar fi să aleagă.

- Leaverii ar prefera. În decursul istoriei, singura modalitate prin care Takerii au reuşit să-i smulgă din stilul lor de viață a fost prin forță brută, prin masacre în masă. În mai toate cazurile au găsit că-i mai uşor să-i extermine pur şi simplu.

- Într-adevăr. Dar Cultura Mamă are ceva de spus despre asta. Ea spune că Leaverii pur şi simplu nu ştiau ce pierd. Ei nu înțelegeau beneficiile vieții agricole, şi din cauza asta se agățau cu atâta îndârjire de viața de vânător-culegător.

Ismael a zâmbit cu cel mai şiret zâmbet al său.

- Dintre indienii acestui ținut, care ai spune că au fost cei mai îndârjiți dușmani ai Takerilor ?

- Păi... aş zice că Indienii de Câmpie (n.t. în engleză, "the Plains Indians").

- Cred că majoritatea ar fi de acord. Dar înainte de introducerea cailor de către spanioli, Indienii de Câmpie au fost agricultori timp de secole. Însă de îndată ce caii au devenit uşor de obținut, ei au abandonat agricultura şi s-au întors la stilul de viață de vânători-culegători.

- Asta nu ştiam.

- Ei bine, acum ştii. Oare Indienii de Câmpie înțelegeau beneficiile vieții agricole ?

- Presupun că trebuie să le fi înțeles.

- Ce are de spus Cultura Mamă ?

M-am gândit o vreme, iar apoi am râs.

- Spune că de fapt nu le înțelegeau. Dacă le-ar fi înțeles, nu s-ar fi întors niciodată la vânătoare şi la cules.

- Deoarece asta-i o viață detestabilă.

- Așa-i.

- Deja poți să începi a observa cât de profund eficiente sunt învățăturile Culturii Mamă referitoare la această problemă.

- Într-adevăr. Dar nu văd unde ne duce asta.

- Suntem pe cale să descoperim ce anume se află la baza spaimei şi dezgustului vostru față de stilul de viață al Leaverilor. Suntem pe cale să descoperim de ce simțiți că trebuie să continuați revoluția chiar şi dacă vă va distruge pe voi şi întreaga lume. Suntem pe cale să descoperim împotriva cui a fost această revoluție.

- A, am spus.

- Şi când vom termina cu toate astea, sunt sigur că-mi vei putea spune ce povestire s-a pus în scenă aici de către Leaveri pe parcursul primelor trei milioane de ani de viață umană, şi încă se mai pune în scenă de către ei oriunde mai supraviețuiesc în ziua de azi.

Venind vorba de supraviețuire, Ismael s-a cutremurat şi s-a afundat în păturile sale oftând un geamăt. Pentru câteva minute a părut a se pierde în ropotul neobosit al ploii pe prelata de deasupra, apoi a tuşit, după care a continuat.

- Hai să-ncercăm aşa, a spus. De ce anume a fost necesară revoluția ?

- A fost necesară pentru ca omul să poată ajunge undeva.

- Adică pentru ca omul să poată ajunge să aibe încălzire centrală şi universități şi teatre şi nave spațiale.

- Așa-i.

Ismael a încuviințat din cap.

- Pe vremea când am început m-aş fi mulțumit cu un astfel de răspuns, dar acum vreau să sapi puțin mai adânc.

- Bun. Dar nu ştiu ce vrei să spui prin mai adânc.

- Ştii foarte bine că pentru sute de milioane dintre voi, treburi cum ar fi încălzirea centrală, universitățile, teatrele şi navele spațiale aparțin unei lumi îndepărtate şi imposibile de atins. Sute de milioane dintre voi trăiesc în condiții de care oamenii din această țară habar n-au. Chiar şi în această țară milioane de oameni sunt lipsiți de adăpost sau trăiesc în chin şi în deznădejde prin mahalale, prin închisori, prin instituții publice doar cu puțin mai bune decât închisorile. Pentru aceşti oameni, justificarea ta facilă pentru revoluția agricolă ar fi complet nesemnificativă.

- Într-adevăr.

- Dar cu toate că nu se bucură de fructele revoluției voastre, i-ar întoarce ei spatele ? Ar fi dispuşi să renunțe la chinul şi la deznădejdea lor pentru felul de viață din vremurile prerevoluționare ?

- Din nou, aş zice că nu.

- Asta-i şi impresia mea. Takerii cred în revoluția lor chiar şi atunci când nu se bucură de nici unul dintre beneficiile ei. Nu există nici cârcotaşi, nici dizidenți, nici contrarevoluționari. Cu toții au credința profundă că, oricât de rău ar sta treburile acum, ele stau totuşi cu mult mai bine față de ceea ce era înainte.

- Aş zice că aşa-i.

- Astăzi vreau să ajungi la baza acestei extraordinare credințe. După ce vei fi făcut asta, vei avea o cu totul altă înțelegere a revoluției voastre, precum şi a vieții Leaverilor.

- În regulă. Dar cum fac asta ?

- Ascultând-o pe Cultura Mamă. Întreaga ta viață ea ți-a şoptit în ureche, iar ceea ce ai auzit tu e acelaşi luru pe care l-au auzit părinții tăi, pe care l-au auzit bunicii tăi, pe care toți îl aud zilnic pe tot cuprinsul lumii. Cu alte cuvinte, ceea ce caut este îngropat în mintea ta la fel cum este îngropat în mințile tuturor. Astăzi vreau ca tu să-l dezgropi. Cultura Mamă te-a învățat să ai oroare față de viața pe care ați lăsat-o în spate odată cu revoluția voastră, iar eu vreau ca tu să urmăreşti această oroare până la baza ei.

- Bun, am spus. Este adevărat că avem un fel de oroare față de acea viață, dar necazul e că asta nu-mi pare foarte misterios.

- Nu ? De ce ?

- Nu ştiu. E o viață ce nu duce nicăieri.

- Gata cu răspunsurile astea superficiale. Sapă.

Cu un oftat m-am afundat în pătură şi-am început să sap.

- Asta-i interesant, am spus după câteva minute. Stăteam aşa gândindu-mă la felul în care trăiau strămoşii noştrii, şi o imagine anume, gata formată tot îmi apărea în minte.

Ismael a aşteptat să continui.

- Era aşa, ca de vis. Sau poate de coşmar. Un om bâjbâie pe o creastă de munte la asfințit. Aici e întotdeauna asfințit. Omul e scund, slab, închis la culoare şi gol. El aleargă pe jumătate aplecat, căutând urme. Vânează; şi e disperat. Se apropie noaptea şi n-are nimic de mâncat.

Aleargă şi aleargă ca şi cum ar fi pe o bandă rulantă. De fapt, chiar este o bandă rulantă, căci mâine, la asfințit, va fi acolo alergând în continuare, sau alergând din nou. Dar, pe lângă foamete şi disperare, îl mai mână încă ceva. El este şi înspăimântat. În urma sa, pe creastă, ascunşi vederii, şi inamicii lui sunt în urmărire pentru a-l face bucățele, leii, lupii, tigrii. Iar el trebuie să stea pe această bandă rulantă pentru totdeauna, pentru totdeauna cu un pas în urma vânatului şi cu un pas înaintea inamicilor săi.

Creasta muntelui, desigur, reprezintă muchia de cuțit a supraviețuirii. Omul trăieşte pe muchia de cuțit a supraviețuirii şi trebuie să se străduiască într-una pentru a nu cădea de pe ea. De fapt, parcă cerul şi creasta sunt în mişcare, nu el. El aleargă pe loc, captiv, fără să ajungă nicăieri.

- Cu alte cuvinte, vânător-culegătorii duc o viață foarte aspră.

- Da.

- Şi de ce anume e aspră ?

- Pentru că este o luptă doar pentru a rămâne în viață.

- Dar, de fapt asta nu-i nici pe departe adevărat. Precis că ştii asta, în alt compartiment al minții tale. Vânător-culegătorii trăiesc în aceeaşi măsură pe muchia de cuțit a supraviețuirii ca şi lupii, sau leii, sau vrăbiile, sau iepurii. Omul era la fel de bine adaptat vieții pe această planetă, ca şi orice altă specie, iar ideea că trăia pe muchia de cuțit a supraviețuirii este pur şi simplu un nonsens biologic. Omnivor fiind, gama sa alimentară era imensă. Mii de specii ar flămânzi înainte ca el să flămânzească. Inteligența şi dexteritatea sa îi permit să trăiască confortabil în condiții care ar înfrânge cu desăvârşire pe orice altă primată.

Fără a căuta în disperare şi la nesfârşit după mâncare, nici pe departe, vânător-culegătorii sunt printre cei mai bine hrăniți oameni de pe pământ, şi reuşesc să facă asta cu doar două sau trei ore pe zi din ceea ce voi ați numi muncă, ceea ce înseamnă şi că se află printre oamenii cu cel mai mult timp liber de pe pământ. În cartea sa despre economia epocii de piatră, Marshall Sahlins i-a descris ca fiind "societatea îmbelşugată originară" (n.t. în engleză, "the original affluent society"). Şi, din întâmplare, omul nu este vânat practic niciodată. El pur şi simplu nu reprezintă prima opțiune de pe meniul vre-unui animal de pradă. Deci vezi că viziunea voastră atât de groaznică despre viața strămoşilor voştrii nu este altceva decât încă unul din nonsensurile Culturii Mame. Dacă doreşti, poți verifica toate acestea într-o după-amiază la bibliotecă.

- Bun, am spus. Şi ?

- Şi acum, ştiind că-i un nonsens, s-au schimbat oare sentimentele tale privitoare la acel stil de viață ? Ți se pare mai puțin respingătoare ?

- Poate mai puțin respingătoare. Dar încă destul de respingătoare.

- Gândeşte-te la asta. Să zicem că eşti unul dintre cetățenii lipsiți de adăpost ai acestei națiuni. Fără slujbă, fără vre-o calificare, cu o soție la fel şi doi copii. Nu ai unde să mergi pentru ajutor, n-ai nici o speranță, n-ai nici un viitor. Dar eu îți pot da o cutie cu un buton. Dacă îl apeşi, vei fi în mod instantaneu teleportat înapoi în vremurile prerevoluționare. Vei putea vorbi limba celor de pe atunci, vei avea toate aptitudinile pe care le au cu toții. Nu va mai trebui nici o dată să-ți

faci griji pentru tine, sau pentru familia ta. Vei avea totul, vei face parte din acea societate îmbelşugată originară.

- Bun.

- Deci, ai apăsa pe buton ?

- Nu ştiu. Mă îndoiesc.

- De ce ? Doar nu renunți la o viață minunată aici. După ipoteza noastră, viața pe care o ai aici este jalnică, şi e puțin probabil să se îmbunătățească. Deci trebuie să însemne că cealaltă viață pare chiar mai rea. Nu-i ca şi cum ți-ar fi imposibil să renunți la această viață, ci mai de grabă că ai considera imposibil să îmbrățişezi celălalt stil de viață.

- Da, aşa-i.

- Ce anume face ca celălalt stil de viață să ți se pară atât de îngrozitor ?

- Nu ştiu.

- După câte se pare, Cultura Mamă a făcut o treabă bună cu tine.

- Da.

- Bun. Hai să încercăm aşa. De fiecare dată când Takerii au dat peste vânători-culegători care ocupau spațiul pe care aceştia-l doreau, ei au încercat să le explice de ce ar trebui aceştia să-şi abandoneze stilul lor de viață şi să devină şi ei Takeri. Ei le spuneau "Acest stil de viață al vostru nu numai că este jalnic, dar este şi greşit. Omul nu e menit să trăiască astfel. Aşa că nu vă împotriviți. Alăturați-vă revoluției noastre şi ajutați-ne să transformăm această lume într-un paradis pentru om."

- Corect.

- Ia tu rolul misionarului cultural, şi eu voi lua rolul unui vânător-culegător. Explică-mi de ce anume stilul de viață pe care eu şi poporul meu l-am găsit a fi satisfăcător timp de mii de ani este înfiorător şi revoltător şi respingător.

- Dumnezeule.

- Uite, o să te ajut să începi... Bwana (n.t. "Bwana" înseamnă "domnule" în limba swahili, vorbită de indigenii din estul Africii), ne spui că stilul nostru de viață este jalnic şi greşit şi ruşinos. Ne spui că oamenii n-au fost făcuți să trăiască aşa. Asta ne nedumireşte, Bwana, căci timp de mii de ani nouă ni s-a părut un stil de viață bun. Dar dacă voi, cei care mergeți până la stele şi vă trimiteți cuvintele în jurul lumii cu viteza gândului, spuneți că nu-i aşa, atunci trebuie să avem înțelepciunea să ascultăm ceea ce aveți de spus.

- Păi... ştiu că vouă vi se pare bun. Asta e doar din cauză că sunteți ignoranți şi needucați şi stupizi.

- Exact aşa-i, Bwana. Aşteptăm iluminarea voastră. Spune-ne de ce stilul nostru de viață e jalnic şi sordid şi ruşinos.

- Stilul vostru de viață e jalnic şi sordid şi ruşinos pentru că trăiți precum animalele.

Ismael s-a încruntat, nedumirit.

- Nu-nțeleg, Bwana. Trăim la fel cum trăieşte orice. Luăm din această lume ceea ce avem nevoie şi lăsăm restul în pace, exact la fel cum face leul şi căprioara. Şi leul şi căprioara duc vieți ruşinoase ?

- Nu, dar asta-i din cauză că ele sunt doar animale. Nu-i corect ca şi oamenii să trăiască aşa.

- A, a spus Ismael, asta n-am ştiut. Şi de ce anume nu-i corect ca oamenii să trăiască aşa ?

- Din cauză că, trăind astfel... nu aveți nici un control asupra vieților voastre.

Ismael şi-a încliant capul într-o parte.

- În ce sens nu avem control asupra vieților noastre, Bwana.

- Nu aveți control asupra celei mai fundamentale necesități: aprovizionarea voastră cu hrană.

- Asta mă nedumireşte grozav de tare, Bwana. Când suntem flămânzi, mergem şi găsim ceva de mâncare. Ce control mai mare avem nevoie ?

- Ați avea mai mult control asupra hranei dacă ați planta-o voi înşivă.

- Cum aşa, Bwana ? Ce contează cine plantează hrana ?

- Dacă o plantați voi înşivă, atunci veți şti cu siguranță că are să fie acolo.

Ismael a chicotit de încântare.

- Tu într-adevăr mă uimeşti, Bwana ! Noi deja ştim cu siguranţă că are să fie acolo. Întreaga lume a vieţii înseamnă hrană. Crezi că are să plece pe furiş în timpul nopţii ? Unde să plece ? E tot timpul acolo, zi după zi, anotimp după anotimp, an după an. Dacă n-ar fi acolo, atunci nici noi n-am mai fi aici, vorbind despre asta.

- Da, dar dacă aţi planta-o voi înşivă, aţi putea controla cantitatea de hrană disponibilă. Aţi putea spune "Ei bine, anul acesta vom avea mai mulţi cartofi, anul acesta vom avea mai multă fasole, anul acesta vom avea mai mule căpşune."

- Bwana, dar toate aceste lucruri cresc deja în abundenţă fără cel mai mic efot din partea noastră. De ce să ne mai obosim noi înşine să plantăm ceea ce deja creşte ?

- Da, dar... nu se întâmplă vre-o dată să se termine ? N-aţi dorit vre-o dată să aveţi un cartof, dar să nu mai găsiţi nici unul în sălbăticie ?

- Da, presupun că da. Dar nu e la fel şi pentru voi ? Nu v-aţi dorit vre-o dată să aveţi un cartof, dar să nu mai găsiţi nici unul crescând pe ogoarele voastre ?

- Nu, pentru că, dacă noi ne-am dori cartofi, putem merge la magazin şi să cumpărăm o conservă de cartofi.

- Da, am auzit şi eu ceva despre acest sistem. Spune-mi asta, Bwana, despre conserva de cartofi pe care o cumperi din magazin. Câţi dintre voi au muncit ca să pună acea conservă acolo pentru tine ?

- O, sute, presupun. Cei care au cultivat cartofii, cei care i-au recoltat, şoferii de camion, oamenii de serviciu de la fabrica de conserve, cei ce operează echipamentul, cei ce împachetează conservele în cutii, şoferii de camion care destribuie cutiile, oamenii de la magazin care despachetează conservele din cutii, şi aşa mai departe.

- Scuză-mă că-ţi spun, dar asta pare a fi nebunie curată, Bwana, să lucraţi atât de mult doar pentru a vă asigura că n-o să fiţi nici o dată dezamăgiţi în privinţa cartofilor. Noi, când vrem un cartof, pur şi simplu mergem şi scoatem unul din pământ, iar dacă nu găsim unul, găsim altceva la fel de bun, şi nu e nevoie ca sute de oameni să lucreze pentru a ni-l pune în mână.

- Scapi din vedere ceea ce vreau eu să subliniez.

- Cu siguranţă, Bwana.

Mi-am înăbuşit un oftat.

- Uite-aici care-i treaba. Daca nu-ţi controlezi aprovizionarea cu hrană, trăieşti la mila naturii. Nu contează că întotdeauna a fost suficient. Nu asta-i chestia. Nu puteţi trăi după toanele zeilor. Ăsta pur şi simplu nu-i un mod uman de viaţă.

- Dar de ce, Bwana ?

- Păi... uite. Să zicem că într-o bună zi mergeţi la vânătoare, şi prindeţi o căprioară. Bun, asta-i bine. E grozav. Dar n-aţi avut nici un control asupra faptului că acea căprioară se afla acolo, nu ?

- Nu, Bwana, n-am avut.

- Bun. Ziua următoare mergeţi iarăşi la vânătoare, şi nu găsiţi nici o căprioară. S-a întâmplat asta vre-o dată ?

- Cu siguranţă, Bwana.

- Ei bine, asta-i. Din cauză că n-aţi avut control asupra căprioarei, nu aveţi căprioară. Aşa că, ce faceţi acum ?

Ismael a ridicat din umeri.

- Prindem vre-o doi iepuri.

- Exact. N-ar tebui să vă mulţumiţi cu iepuri când de fapt vreţi o căprioară.

- Şi din cauza asta ducem vieţi ruşinoase, Bwana ? Din cauza asta ar trebui să lăsăm la o parte viaţa pe care o iubim şi să mergem la muncă într-una din fabricile voastre ? Din cauză că mâncăm iepuri când se întâmplă să nu găsim nici o căprioară ?

- Nu. Lasă-mă să termin. N-aveţi control asupra căprioarei şi n-aveţi control nici asupra

iepurilor. Să zicem că într-o bună zi mergeți la vânătoare şi nu găsiți nici o căprioară şi nici iepuri. Ce faceți atunci ?

- Atunci mâncăm altceva, Bwana. Lumea-i plină de mâncare.

- Da, dar uite-aici. N-aveți control asupra ei... Am rânjit la el. Uite-aici, nu există nici o garanție că lumea va fi întotdeauna plină de mâncare, nu-i aşa ? N-ați avut niciodată vre-o secetă ?

- Desigur c-am avut, Bwana.

- Ei bine, ce se întâmplă atunci ?

- Ierburile se veştejesc, toate plantele se veştejesc. Pomii nu mai fac fructe. Vânatul dispare. Animalele de pradă se împuținează.

- Şi cu voi ce se întâmplă ?

- Dacă seceta e foarte rea, şi noi ne impuținăm.

- Adică muriți, nu ?

- Da, Bwana.

- Ha ! Asta vroiam să zic !

- Este ruşinos să mori, Bwana ?

- Nu... Gata, ştiu. Uite ce vreau să zic. Voi muriți din cauză că trăiți la mila zeilor. Muriți deoarece credeți că zeii vor avea grijă de voi. Asta e-n regulă pentru animale, dar voi ar trebui să ştiți că nu-i adevărat.

- Deci ar trebui să nu ne mai încredințăm viețile zeilor ?

- Categoric nu. Ar trebui să vă încredințați vouă înşivă viețile. Aşa trebuie să trăiască oamenii.

Ismael a clătinat gânditor din cap.

- Acestea chiar că sunt veşti triste, Bwana. De când ne ştim noi, am trăit în mâinile zeilor, şi nouă ni s-a părut o viață bună. Am lăsat zeii să facă toată munca de a semăna şi a cultiva şi am dus vieți lipsite de griji, şi ni se părea că întotdeauna era suficientă hrană în lume şi pentru noi, căci priveşte ! Suntem aici !

- Da, i-am spus cu asprime. Sunteți aici, dar uitați-vă la voi. N-aveți nimic. Sunteți goi şi fără adăpost. Trăiți fără siguranță, fără confort, fără posibilități.

- Şi toate astea sunt din cauză că trăim în mâinile zeilor ?

- Categoric. În mâinile zeilor nu sunteți mai importanți decât leii sau şopârlele sau puricii. În mâinile acestor zei, acestor zei care au grijă şi de lei, şi de şopârle, şi de purici, voi n-aveți nimic special. Sunteți doar un alt animal ce trebuie hrănit. Stai o clipă, am spus, şi am închis ochii pentru câteva minute. Bun, asta-i important. Zeii nu fac nici o distincție între voi şi celelalte făpturi. Nu, nu asta-i. Stai un pic. M-am pus iar pe treabă, apoi am încercat din nou. Uite-aici: zeii vă oferă suficient pentru viața voastră ca şi animale, aici ai dreptate. Dar pentru a putea trăi ca şi oameni, trebuie să vă câştigați voi singuri existența. Zeii n-au să vă ajute în privința asta.

Ismael mi-a aruncat o privire uimită.

- Vrei să spui că există ceva de care noi avem nevoie, şi pe care zeii nu vor să ni-l ofere, Bwana ?

- Da, aşa se pare. Ei vă dau ceea ce aveți nevoie pentru a trăi ca şi animale, dar nu şi ceea ce aveți nevoie mai departe de asta, pentru a trăi ca şi oameni.

- Dar cum se poate una ca asta, Bwana ? Cum se poate ca zeii să fie atât de înțelepți încât să dea formă întregului Univers, şi acestei lumi, şi vieții de pe această lume, dar să le lipsească înțelepciunea de-a oferi oamenilor ceea ce au nevoie pentru a fi oameni ?

- Nu ştiu cum se poate una ca asta, dar se poate. E clar. Omul a trăit în mâinile zeilor timp de trei milioane de ani, iar la capătul acestor trei milioane de ani, nu stătea mai bine şi nu ajunsese mult mai departe decât era la început.

- Acestea, Bwana, sunt veşti cu adevărat stranii. Ce fel de zei sunt ăştia ?

Am pufnit în râs.

- Aceştia, prietene, sunt nişte zei incompetenți. Exact din cauza asta trebuie să vă luați

viețile în propriile voastre mâini.

- Şi cum anume facem asta, Bwana ?

- După cum am mai spus, trebuie să vă plantaţi propria voastră mâncare.

- Dar cum va schimba asta ceva, Bwana ? Mâncarea e mâncare indiferent dacă o plantăm noi sau zeii.

- Exact asta e treaba. Zeii plantează doar atât cât aveţi nevoie. Voi veţi planta mai mult decât aveţi nevoie.

- Cu ce scop, Bwana ? Ce rost are să avem mai multă hrană decât avem nevoie ?

- La naiba ! Am strigat. M-am prins !

Ismael a zâmbit şi a spus:

- Deci, ce rost are să vrem mai multă hrană decât avem nevoie ?

- Exact asta era toată treaba ! Când ai mai multă hrană decât ai nevoie, zeii nu mai au putere asupra ta.

- Putem să scoatem limba la ei.

- Exact.

- Totuşi, Bwana, ce vom face cu toată această hrană dacă nu avem nevoie de ea ?

- O păstraţi. O păstraţi pentru a vă putea împotrivi zeilor atunci când aceştia vor decide că este rândul vostru să flămânziţi. O păstraţi astfel încât atunci când ei vă trimit secetă să le puteţi spune "Eu nu, la naiba ! Eu n-am să flămânzesc, şi voi n-aveţi ce să-mi faceţi, căci acum viaţa mea este în propriile mele mâini."

Ismael a încuviinţat din cap, abandonându-şi rolul de vânător-culegător.

- Deci viețile vă sunt acum în propriile voastre mâini.

- Aşa-i.

- Atunci de ce sunteţi cu toţii atât de îngrijoraţi ?

- Ce vrei să spui ?

- Dacă viețile vă sunt în propriile voastre mâini, atunci depinde numai de voi dacă veţi continua să trăiţi sau nu. De fapt, chiar asta înseamna expresia, nu ?

- Da. Dar, evident, încă mai există lucruri care nu sunt în mâinile noastre. N-am putea controla sau supravieţui unui colaps ecologic total.

- Deci încă nu sunteţi în siguranţă. Când anume veţi fi în cele din urmă în siguranţă ?

- Când vom fi luat întreaga lume din mâinile zeilor.

- Când întreaga lume se va afla în mâinile voastre mai competente.

- Aşa-i. Atunci, în cele din urmă, zeii nu vor mai avea nici o putere asupra noastră. Atunci zeii nu vor mai avea nici o putere asupra acestei lumi. Toată puterea va fi în mâinile noaste, şi atunci vom fi în sfârşit liberi.

- Ei bine, a spus Ismael, facem ceva progrese ?

- Cred că da.

- Crezi că ai găsit baza repulsiei voastre faţă de viaţa din vremurile prerevoluţionare ?

- Da. Pe departe cel mai zadarnic sfat dat vre-o dată de Isus a fost atunci când a spus "Nu vă îngrijiţi de ziua de mâine. Nu vă îngrijiţi dacă veţi avea de mâncare. Priviţi la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în hambare, şi Tatăl vostru Cel ceresc le hrăneşte. Oare nu credeţi că va face la fel şi pentru voi ?" În cultura noastră răspunsul copleşitor este "La naiba, nu !" Până şi cei mai devotaţi călugări aveau grijă să semene, să secere şi să adune în hambare.

- Dar cum rămâne cu Sfântul Francisc ?

- Sfântul Francisc se bizuia pe darurile fermierilor, nu pe darurile lui Dumnezeu. Până şi cei mai fundamentali dintre fundamentalişti îşi astupă urechile când Isus începe să le vorbească despre păsările cerului şi florile câmpiilor. Ei ştiu foarte bine că doar înşiră baliverne, că doar ţine discursuri simpatice.

- Deci crezi că asta se află la baza revoluţiei voastre. Vroiaţi şi încă mai vreţi să vă aveţi viețile în propriile voastre mâini.

- Da. Categoric. Pentru mine, a trăi în orice alt mod este aproape de neconceput. Nu-mi pot imagina decât că vânător-culegătorii trăiesc într-o stare profundă de nesfârşită anxietate în legătură cu ce le va aduce ziua de mâine.

- Şi totuşi nu-i aşa. Orice antropolog îți va spune asta. Sunt pe departe mai puțin asupriți de anxietate decât voi. Ei n-au locuri de muncă pe care să le piardă. Nimeni nu le poate spune "dacă nu-mi arăți ceva bani nu vei fi hrănit, nu vei fi îmbrăcat, nu vei fi adăpostit."

- Te cred. Rațional vorbind, te cred. Dar eu mă refer la ceea ce simt, la condiționarea mea. Condiționarea mea îmi spune, Cultura Mamă îmi spune că a trăi în mâinile zeilor trebuie să fie un coşmar nesfârşit de teroare şi anxietate.

- Deci cu asta vă ajută revoluția: vă scoate din raza de acțiune a acestui înspăimântător coşmar. Vă scoate din raza de acțiune a zeilor.

- Da, aşa-i.

- Deci. Avem un nou set de denumiri pentru voi. Takerii sunt cei care cunosc binele şi răul, iar Leaverii sunt ... ?

- Leaverii sunt cei care trăiesc în mâinile zeilor.

DOISPREZECE

Ploaia s-a oprit cam pe la ora trei, iar carnavalul a căscat, s-a întins, şi s-a pus iarăşi pe treabă, separând ţărănoii de banii lor. Din nou nervos şi nerăbdător, am mai pierdut vremea pe acolo, m-am lăsat şi eu separat de ceva bani, şi în sfârşit mi-a venit ideea să-l caut pe proprietarul lui Ismael. Acesta s-a dovedit a fi un negru cu privire pătrunzătoare pe nume Art Owens, înalt cam de 1.60, şi care părea să petreacă mai mult timp ridicând greutăţi decât petrec eu la maşina de scris. I-am spus că sunt interesat să-i cumpăr gorila.

- Chiar aşa ? A spus; fără dispreţ, fără a fi impresionat, fără interes.

I-am spus că da, şi l-am întrebat cât ar cere.

- Aş cere cam trei mii.

- Nu sunt chiar atât de interesat.

- Dar cât de interesat eşti ? Doar curios, fără a fi el însuşi interesat.

- Păi, ceva de genul o mie.

Nu ştiu de ce, dar îmi plăcea tipul ăsta. Părea genul care are o diplomă de drept de la Harvard îndesată prin vre-un sertar pe undeva, doar fiindcă n-a găsit vre-o dată ceva de făcut cu ea care să-l atragă. I-am spus:

- Ştii, ăsta-i un animal foarte, foarte bătrân.

A întrebat cum de s-a-ntâmplat să dau peste informaţia asta.

- Cunosc animalul, am răspuns scurt, ca şi cum aş mai cunoaşte încă o mie de astfel de animale.

- Aş putea coborî până la două mii cinci sute, a spus.

- Necazul e că nu am două mii cinci sute.

- Vezi tu, am un pictor în New Mexico care lucrează la un poster imens, a spus. L-am plătit două sute în avans.

- Aha. Poate c-aş putea strânge o mie cinci sute.

- Nu văd cum aş putea să cobor sub două mii două sute, îţi zic sigur.

Sigur era faptul că, dacă aş fi avut chiar atunci banii în mână, ar fi fost încântat să ia şi numai două mii. Poate chiar o mie opt sute. I-am spus că o să mă mai gândesc.

Era vineri seara, aşa că fraierii au început să plece acasă d-abia după ora unsprezece, iar angajatul cel vârstnic n-a apărut să-şi colecteze cei douăzeci de dolari decât pe la miezul nopţii. Ismael dormise stând în sus, încă înfofolit în pături, iar eu l-am trezit fără nici o remuşcare; vroiam să-şi reevalueze farmecul vieţii sale independente. A căscat, a strănutat de două ori, a tuşit şi m-a fixat cu o privire întunecată, duşmănoasă.

- Întoarce-te mâine, a spus cu echivalentul unui cârâit mental.

- Mâine-i sâmbătă, n-avem nici o şansă.

Nu prea s-a bucurat din cauza asta, dar ştia că am dreptate. A reuşit să amâne inevitabilul rearanjându-şi cu grijă păturile şi cuşca. Apoi s-a aşezat şi mi-a aruncat o privire plină de dezgust.

- Unde am rămas ?

- Am rămas la noul set de denumiri pentru Takeri şi Leaveri: cei care cunosc binele şi răul şi cei care trăiesc în mâinile zeilor.

A mormăit.

- Ce se-ntâmplă cu cei care trăiesc în mâinile zeilor ?

- Ce vrei să spui ?

- Vreau să spun, ce se întâmplă cu oamenii cei care trăiesc în mâinile zeilor şi nu se întâmplă cu cei care îşi bazează viţele pe cunoaşterea binelui şi a răului ?

- Păi, să vedem, am spus. Presupun că nu aici vrei să ajungi, dar uite ce-mi vine mie îmi minte. Cei care trăiesc în mâinile zeilor nu se fac stăpânii lumii şi nu-i forţează pe toţi să trăiască aşa ca ei, iar cei care cunosc binele şi răul fac exact asta.

- Ai întors întrebarea cu susul în jos, a spus Ismael. Eu te-am întrebat ce se întâmplă cu cei

care trăiesc în mâinile zeilor şi nu se întâmplă cu cei care cunosc binele şi răul, iar tu mi-ai spus fix inversul: ceea ce nu se întâmplă cu cei care trăiesc în mâinile zeilor şi se întâmplă cu cei care cunosc binele şi răul.

- Adică tu cauți un lucru pozitiv care se întâmplă celor ce trăiesc în mâinile zeilor.

- Aşa-i.

- Păi, aceştia au tendința de a-i lăsa pe oamenii din jur să trăiască aşa cum vor ei.

- Acum mi-ai spus ceva ce fac, nu ceva ce se întâmplă cu ei. Încerc să-ți concentrez atenția pe efectele acestui stil de viață.

- Îmi pare rău. Mi-e teamă că pur şi simplu nu ştiu unde vrei să ajungi.

- Ba da, ştii, doar că nu eşti obişnuit s-o gândeşti în aceşti termeni.

- Bun.

- Mai ții minte întrebarea de la care am pornit cand ai ajuns după-amiaza asta: Cum a devenit omul om ? Căutăm în continuare răspunsul la această întrebare.

Am oftat, amplu şi cu sinceritate.

- De ce oftezi ? A întrebat Ismael.

- Din cauză că întrebări de o asemenea generalitate mă intimidează. Cum a devenit omul om ? Nu ştiu. Pur şi simplu a făcut-o. A făcut-o la fel cum păsările au devenit păsări şi la fel cum caii au devenit cai.

- Da, exact.

- Nu-mi fă asta, i-am zis.

- Evident că nu înțelegi ceea ce tocmai ai spus.

- Probabil că nu.

- O să-ncerc să-ți explic. Înainte de a fi Homo, ce erați ?

- Australopithecus.

- Bun. Şi cum anume a devenit Australopithecus Homo ?

- Aşteptând.

- Te rog. Eşti aici pentru a gândi.

- Scuze.

- Oare Australopithecus a devenit Homo spunând "Noi cunoaştem binele şi răul la fel ca şi zeii, aşa că nu-i nevoie să mai trăim în mâinile lor prcum iepurii şi şopârlele. De acum înainte, noi vom decide cine trăieşte şi cine moare pe această planetă, nu zeii."

- Nu.

- Ar fi putut deveni oameni spunând asta ?

- Nu.

- De ce nu ?

- Căci ar fi încetat să mai fie supuşi condițiilor în care evoluția are loc.

- Exact. Acum poți răspunde la întrebarea: Ce se întâmplă cu oamenii, în general cu toate făpturile, care trăiesc în mâinile zeilor ?

- A. Da, îmi dau seama. Aceştia evoluează.

- Şi acum poți răspunde şi la întrebarea pe care ți-am pus-o azi dimineață: Cum a devenit omul om ?

- Omul a devenit om trăind în mâinile zeilor.

- Trăind aşa cum trăiesc şi boşimanii din Africa.

- Aşa-i.

- Trăind aşa cum trăiesc şi cei din tribul Kreen Akrore din Brazilia.

- Din nou, aşa-i.

- Nu aşa cum trăiesc cei din Chicago.

- Nu.

- Sau londonezii.

- Nu.

- Deci acum ştii ce se-ntâmplă cu cei care trăiesc în mâinile zeilor ?

- Da. Aceştia evoluează.

- De ce evoluează ?

- Deoarece sunt în poziția de a evolua. Deoarece acolo se întâmplă evoluția. Pre-omul a evoluat în omul timpuriu deoarece se afla acolo, concurând cu restul. Pre-omul a evoluat în omul timpuriu deoarece nu s-a scos din acea competiție, deoarece se afla încă în locul unde are loc selecția naturală.

- Adică încă făcea parte din comunitatea generală a vieții.

- Aşa-i.

- Şi acesta-i motivul pentru care s-au întâmplat toate, pentru care Australopitecus a devenit Homo habilis şi pentru care Homo habilis a devenit Homo erectus şi pentru care Homo erectus a devenit Homo sapiens şi pentru care Homo sapiens a devenit Homo sapiens sapiens.

- Da.

- Şi apoi ce s-a-ntâmplat ?

- Apoi, Takerii au spus "Ne-am săturat să mai trăim în mâinile zeilor. Mulțumim foarte mult, dar nouă nu ne mai trebuie selecție naturală."

- Şi asta a fost tot.

- Şi asta a fost tot.

- Mai ții minte când am spus că a pune în scenă o povestire înseamnă a trăi în aşa fel încât să o faci să se adeverească ?

- Da.

- După povestirea Takerilor, creația s-a încheiat odată cu apariția omului.

- Da. Şi ?

- Cum ai trăi în aşa fel încât să faci asta să se adeverească ? Cum ai trăi în aşa fel încât să faci creația să se încheie odată cu apariția omului ?

- Oof. Înțeleg ce vrei să spui. Ai trăi exact aşa cum trăiesc Takerii. În mod categoric trăim într-un mod care va pune capăt creației. Dacă vom continua, omul nu va mai avea nici un succesor, cimpanzei nu vor mai avea nici un succesor, urangutanii nu vor mai avea nici un succesor, gorilele nu vor mai avea nici un succesor, nimic din ceea ce trăieşte acum nu va mai avea vre-un succesor. Toată treaba se va termina cu noi. Pentru a-şi face povestirea să se adeverească, Takerii trebuie să pună capăt însăşi creației, şi fac o treabă a naibii de bună.

- La început, când încercam să te ajut să găseşti premisa povestirii Takerilor, ți-am spus că povestirea Leaverilor are o premisă cu totul diferită.

- Da.

- Poate că acum eşti pregătit să articulezi această premisă.

- Nu ştiu. Acum nu-mi amintesc nici măcar premisa Takerilor.

- Ți-o vei aminti. Orice povestire reprezintă elaborarea unei premise.

- Da, bun. Premisa povestirii Takerilor este că lumea aparține omului. M-am mai gândit câteva minute, apoi am râs. Parcă-i chiar prea simplu. Premisa povestirii Leaverilor este că omul aparține lumii.

- Asta însemnând ce ?

- Însemnând... Am izbucnit în râs. Asta-i prea de tot.

- Continuă.

- Înseamnă că, încă de la început, tot ceea ce a trăit vre-o dată aparținea lumii, şi astfel au ajuns lucrurile să fie aşa cum sunt. Acele făpturi unicelulare care colcăiau prin oceanele străvechi au aparținut lumii, şi din cauză că au aparținut, a apărut tot ceea ce a urmat. Acei antici peşti de pe lângă malurile continentelor au aparținut lumii, şi din cauză că au aparținut, până la urmă au apărut amfibienii. Şi din cauză că amfibienii au aparținut lumii, până la urmă au apărut reptilele. Şi din cauză că reptilele au aparținut lumii, până la urmă au apărut mamiferele. Şi din cauză că mamiferele au aparținut lumii, până la urmă au apărut primatele. Şi din cauză că primatele au aparținut lumii,

până la urmă a apărut Australopitecus. Şi din cauză că Australopitecus a aparţinut lumii, până la urmă a apărut omul. Şi timp de trei milioane de ani omul a aparţinut lumii, şi din cauză că a aparţinut lumii, el a progresat şi s-a dezvoltat şi a devenit mai inteligent şi mai îndemânatic până când, într-o bună zi a ajuns atât de inteligent şi de îndemânatic încât a trebuit să-l numim Homo sapiens sapiens, ceea ce înseamnă că era deja unul de-al nostru.

- Şi aşa au trăit Leaverii timp de trei milioane de ani ca şi cum ar fi aparţinut lumii.

- Aşa-i. Şi aşa am apărut noi.

Ismael a spus:

- Ştim deja ce se întâmplă dacă se ia ca şi premisă premisa Takerilor, că lumea aparţine omului.

- Da, este un dezastru.

- Şi ce se întâmplă dacă luaţi ca şi premisă premisa Leaverilor, că omul aparţine lumii ?

- Atunci creaţia continuă la nesfârşit.

- Cum îţi sună asta ?

- Are votul meu. Mă mai gândesc la o chestie.

- Da ?

- Cred că povestirea pe care tocmai am spus-o este de fapt povestirea pe care o pun aici în scenă Leaverii de trei milioane de ani. Povestirea Takerilor este "zeii au făcut lumea pentru om, dar au făcut un lucru de mântuială, aşa că a trebuit să luăm chestiunea în propriile noastre mâini mult mai competente." Povestirea Leaverilor este "zeii au făcut omul pentru lume, la fel cum au făcut somonul şi vrăbiile şi iepurii pentru lume, asta pare să fi mers destul de bine până acum, aşa că putem sta liniştiţi şi să lăsăm stăpânirea lumii pe seama zeilor."

- Aşa-i. Există şi alte moduri de a o spune, la fel cum sunt şi alte feluri de a spune povestirea Takerilor, dar acest mod de-a o spune e la fel de bun ca oricare altul.

Am stat aşa o vreme.

- Mă gândesc la... semnificaţia lumii, intenţiile divine în această lume, şi la destinul omului, după această povestire.

- Continuă.

- Semnificaţia lumii... Cred că cel de-al treilea capitol din Geneză a nimerit-o. Este o grădină; grădina zeilor. Spun asta cu toate că eu însumi nu prea cred că zeii au avut ceva de-a face cu asta. Doar că găsesc acesta a fi un mod sănătos şi încurajator de a gândi treaba.

- Înţeleg.

- Şi există doi pomi în grădină, unul pentru zei şi unul pentru noi. Cel pentru zei este Pomul Conoaşterii Binelul şi a Răului, iar cel pentru noi este Pomul Vieţii. Dar nu putem găsi Pomul Vieţii decât dacă rămânem în grădină şi nu ne atingem de pomul zeilor.

Ismael m-a încurajat cu o încuviinţare din cap.

- Intenţii divine... S-ar părea că... Există un fel de tendinţă în cadrul evoluţiei, nu crezi ? Dacă începi cu acele făpturi foarte simple din mările străvechi şi avansezi pas cu pas până la tot ceea ce vedem acum aici şi mai departe, atunci trebuie să observi o tendinţă spre... complexitate. Şi spre conştiinţa de sine şi spre inteligenţă. Nu crezi ?

- Ba da.

- Adică, tot felul de făpturi de pe această planetă par să fie în pragul dobândirii conştiinţei de sine şi al inteligenţei. Deci până la urmă, în mod categoric zeii nu căutau să obţină doar oameni. Nu am fost nici o dată meniţi să fim singurii jucători de pe această scenă. Se pare că zeii vor ca această planetă să fie plină de făpturi conştiente de sine şi inteligente.

- Aşa s-ar părea. Şi dacă acesta e cazul, atunci destinul omului ar trebui să fie evident.

- Da. Oricât ar fi de uimitor, e evident pentru că omul e primul dintre acestea. El e deschizătorul de drumuri. Destinul lui este să fie primul care să înveţe următorul fapt: făpturile ca şi el au o decizie de luat: pot încerca să se împotrivească zeilor şi să piară în această încercare, sau pot sta de-o parte ca să le lase ceva loc şi la restul. Dar e mai mult decât atât. Destinul său e să fie tatăl

tuturor, adică nu prin descendenţă directă. Dându-le şi la restul şansa, balenelor şi delfinilor şi cimpanzeilor şi ratonilor, el devine într-un fel precursorul lor... Oricât de ciudat ar putea părea, acesta pare a fi un destin chiar mai măreţ decât cel pe care l-au visat pentru noi Takerii.

- Cum aşa ?

- Gândeşte-te. Peste un miliard de ani, oricine sau orice va fi pe-acolo atunci va spune "Omul ? A, da, omul ! Ce făptură minunată a fost ! I-a stat în putere să distrugă întreaga lume şi să ne calce în picioare întregul viitor, dar a văzut lumina înainte de a fi prea târziu şi s-a oprit. S-a oprit şi ne-a dat şi nouă, celorlalţi, o şansă. Ne-a arătat tuturor cum trebuie să facem dacă vrem ca această lume să continue a fi o grădină pentru totdeauna. Omul este un model pentru noi toţi !"

- Nu-i un destin prea sărăcăcios.

- Nu-i deloc un destin sărăcăcios. Şi mă mai gândesc la...

- Da ?

- Asta dă şi ceva formă povestirii. Lumea este un loc foarte, foarte în regulă. Nu era în dezordine. Nu avea nevoie să fie cucerită şi stăpânită de către om. Cu alte cuvinte, lumea nu are nevoie să aparţină omului, dar are nevoie ca omul să-i aparţină. O anumită făptură trebuia să fie prima care să treacă prin asta, trebuia să vadă că există doi pomi în grădină, unul bun pentru zei şi unul bun pentru făpturi. O anumită făptură trebuia să descopere calea, iar dacă asta s-ar întâmpla, atunci... chiar n-ar mai fi nici o limită la ceea ce s-ar putea întâmpla aici. Cu alte cuvinte, omul are într-adevăr un loc în această lume, dar rolul lui nu-i acela de a stăpâni. Rolul omului este acela de a fi primul fără să fie ultimul. Rolul omului este acela de a-şi da seama cum poate face asta, iar apoi să facă puţin loc şi pentru ceilalţi care pot deveni ceea ce a devenit şi el. Şi, poate, când va veni vremea, rolul omului va fi acela de a fi învăţătorul tuturor celor ce sunt capabili de a deveni ceea ce a devenit şi el. Nu singurul învăţător, nu învăţătorul suprem. Poate doar primul învăţător, cel de la grădiniţă, dar nici chiar asta nu-i prea sărăcăcios. Şi ştii ceva ?

- Ce ?

- Tot mă gândeam "Da, toate astea-s foarte interesante, dar, la ce bun ? Asta n-o să schimbe nimic !"

- Şi acum ?

- Exact de asta avem nevoie. Nu doar să oprim chestiile. Nu doar mai puţine chestii. Oamenii au nevoie de ceva pozitiv la care să lucreze. Au nevoie de o viziune a ceea ce... Nu ştiu. Ceea ce...

- Cred că ceea ce vrei să spui este că oamenii au nevoie de mai mult decât să fie muştruluiţi, mai mult decât să fie făcuţi să se simtă stupizi şi vinovaţi. Au nevoie de mai mult decât o viziune a sfârşitului lumii. Au nevoie de o viziune înălţătoare asupra lumii şi asupra lor.

- Da. Categoric. A opri poluarea nu-i înălţător. A-ţi sorta gunoiul nu-i înălţător. A reduce fluorocarburile nu-i înălţător. Dar asta... a ne privi într-un nou mod, a privi lumea într-un nou mod... Asta...

M-am dat bătut. Ce naiba, ştia ce vreau să zic.

- Cred că acum înţelegi un punct pe care l-am atins la început. Povestirea pusă aici în scenă de către Takeri nu este în nici un caz capitolul doi al povestirii ce s-a pus în scenă aici pe parcursul primelor trei milioane de ani de viaţă umană. Povestirea Leaverilor are şi ea propriul ei capitol doi.

- Şi care e acest capitol doi ?

- Păi, tocmai l-ai schiţat, nu ?

- Nu-s sigur.

Ismael s-a gândit o clipă.

- Nu vom şti niciodată ce puneau la cale popoarele de Leaveri din Europa şi din Asia atunci când oamenii culturii tale au apărut pentru a-i îngropa sub bradză pentru vecie. Dar, în schimb, ştim ce puneau la cale aici în America de Nord. Aceştia căutau metode de a realiza o aşezare sedentară care să fie în acord cu felul în care aceştia au trăit dintotdeauna, metode care lăsau loc pentru restul vieţii să continue în jurul lor. Nu vreau să spun că făceau asta din vre-un simţ al mărinimiei. Spun

doar că nu le-a trecut prin minte să ia viața acestei lumi în propriile lor mâini şi să declare război restului comunității vieții. Continuând astfel timp de încă cinci mii de ani sau zece mii de ani, zeci de civilizatii ar fi putut să apară pe acest continent, la fel de sofisticate pe cât e de sofisticată acum civilizația ta, fiecare cu propriile ei valori şi obiective. Nu-i de neconceput.

- Nu, nu e. Sau mai degrabă, ba da, este. După mitologia Takerilor, orice civilizație de oriunde din Univers trebuie să fie o civilizație de Takeri, o civilizație a cărei membrii au luat viața lumii în propriile lor mâini. Asta-i atât de evident încât nici nu mai trebuie menționat. La naiba, fiecare civilizație extratrestră din istoria science-fiction-ului a fost o civilizație de Takeri. Fiecare civilizație întâlnită vre-o dată de U.S.S. Enterprise a fost o civilizație de Takeri. Asta-i din cauză că se-nțelege de la sine că orice făptură inteligentă de oriunde va insista să-şi ia viața din mâinile zeilor, va şti că lumea-i aparține lui, şi nu invers.

- Într-adevăr.

- Ceea ce mă duce cu gândul la o întrebare importantă. Ce anume ar însemna să aparținem lumii în acest punct ? Evident, nu sugerezi că doar vânător-culegătorii pot aparține cu adevărat lumii.

- Mă bucur că înțelegi asta. Cu toate că dacă boşimanii din Africa sau tribul Kalapalo din Brazilia (dacă acesta încă mai există) ar dori să continue a trăi astfel pentru următorii zece mii de ani, nu văd cum asta ar putea fi altfel decât benefic atât pentru ei, cât şi pentru această lume.

- Într-adevăr. Dar asta nu-mi răspunde la întrebare. Cum pot oamenii civilizați să aparțină lumii ?

Ismael a clătinat din cap cu o expresie ce părea a fi cumva între nerăbdare şi exasperare.

- Civilizația n-are nimic de-a face cu asta. Cum pot tarantulele să aparțină lumii ? Cum pot rechinii să aparțină lumii ?

- Nu-nțeleg.

- Priveşte în jurul tău şi vei vedea unele făpturi care se comportă ca şi cum lumea le aparține, şi unele făpturi care se comportă ca şi cum ar aparține lumii. Poți să faci distincție între ele ?

- Da.

- Făpturile care se comportă ca şi cum ar aparține lumii urmează legea de menținere a păcii, şi fiindcă urmează această lege, ele dau făpturilor din jur şansa de a se dezvolta spre orice le este posibil să devină. Aşa a apărut omul. Făpturile din jurul lui Australopitecus nu şi-au imaginat că această lume le aparține, aşa că l-au lăsat să trăiască şi să se dezvolte. Ce legătură are asta cu faptul de a fi civilizat ? Să fii civilizat înseamnă că trebuie să distrugi lumea ?

- Nu.

- Să fii civilizat te face incapabil să le laşi făpturilor din jurul tău puțin loc în care să trăiască?

- Nu.

- Te face incapabil să trăieşti la fel de inofensiv ca şi rechinii şi tarantulele şi şerpii cu clopoței ?

- Nu.

- Te face incapabil să urmezi o lege pe care până şi melcii şi râmele reuşesc să o urmeze fără nici o dificultate ?

- Nu.

- După cum ți-am arătat acum ceva vreme, sedentarismul uman nu este împotriva legii, ci se supune acestei legi şi acelaşi lucru este valabil şi pentru civilizație. Deci care anume e întrebarea ta ?

- Acum nu mai ştiu. Evident, a aparține lumii înseamnă... a aparține aceluiaşi club ca şi toți ceilalți. Clubul fiind comunitatea vieții. Înseamnă a aparține clubului şi a urma aceleaşi reguli ca şi toți ceilalți.

- Iar dacă a fi civilizat ar fi să însemne ceva, atunci ar trebui să însemne ce sunteți şefii clubului, nu doar singurii lui criminali şi distrugători.

- Într-adevăr, am spus, apoi am stat aşa câteva minute, uitându-mă în gol. Ai spus mai-nainte ceva. Că nu vom şti niciodată ce puneau la cale popoarele de Leaveri din Europa sau din Asia când oamenii culturii mele au apărut pentru a-i îngropa sub bradză.

- Da ?

- Cred că în ultimii ani au fost scoase la iveală ceva informaţii despre asta.

Ismael a încuviinţat din cap.

- Dacă e ceva recent, atunci s-ar putea să nu fi auzit.

- O doamnă arheolog pe nume Riane Eisler a scris despre o societate agricolă foarte răspândită care a existat în Europa până când a fost invadată de către Takeri cu cinci sau şase mii de ani în urmă. Nu ştiu prea multe despre asta, dar e evident că această cultură pe care Takerii au îngropat-o sub brazdă era bazată pe venerarea Zeiţei.

Ismael a încuviinţat din cap.

- Am mai avut un elev care mi-a povestit despre cartea de care vorbeşti, dar nu a reuşit să-i explice semnificaţia ca şi tine. Parcă se chema Potirul şi Spada (n.t. în engleză, "The Chalice and the Blade"). Dar revenind la subiectul inspiraţiei, cred că în ziua de azi aveţi încă o sursă promiţătoare, a spus Ismael.

- Care anume ?

- Până acum, când ajungeam aici cu ceilalţi elevi ai mei, toţi spuneau "Da, da, e minunat, dar oamenii n-o să renunţe la stăpânirea lor asupra acestei lumi. Pur şi simplu n-are cum să se întâmple. Niciodată. Nici într-o mie de ani." Şi nu aveam ce exemplu să le dau pentru a-i contrazice. Acum am.

Mi-au trebuit cam nouăzeci de secunde ca să-mi dau seama.

- Presupun că te referi la ceea ce se întâmplă în ultimii ani în Uniunea Sovietică şi în Europa de Est.

- Corect. Dacă acum zece ani, acum douăzeci de ani, cineva ar fi prezis că marxismul va fi în curând dezmembrat din temelii, ar fi fost etichetat ca un visător incurabil, un nebun absolut.

- Da, aşa-i.

- Dar odată ce oamenii din acele ţări au fost inspiraţi de posibilitatea unui nou stil de viaţă, dezmembrarea aproape că s-a petrecut peste noapte.

- Da, înţeleg ce vrei să zici. Acum cinci ani aş fi spus că indiferent de cât de multă inspiraţie ar exista, nu s-ar putea realiza acel lucru, sau acesta.

- Şi acum ?

- Şi acum parcă aş putea concepe una ca asta. Este ca naiba de improbabil, dar nu inimaginabil. Dar mai am încă o întrebare, am adăugat.

- Continuă.

- Anunţul tău spunea "Trebuie să aibe o sinceră dorinţă de a salva lumea."

- Da, şi ?

- Ce fac dacă am o sinceră dorinţă de a salva lumea ?

Ismael s-a încruntat la mine printre gratii timp de un lung moment.

- Vrei un program ?

- Sigur că vreau un program.

- Atunci iată un program: povestea din Geneză trebuie inversată. Mai întâi, Cain trebuie să înceteze a-l mai ucide pe Abel. Asta-i esenţial dacă vreţi să supravieţuiţi. Leaverii sunt specia pe cale de dispariţie cea mai importantă pentru această lume, şi nu pentru că sunt oameni, ci pentru că doar ei pot arăta distrugătorilor lumii că nu există o singură cale corectă de a trăi. Iar apoi, desigur, trebuie să scuipaţi afară fructul pomului interzis. Trebuie să abandonaţi absolut şi pentru totdeauna ideea că ştiţi cine ar trebui să trăiască şi cine ar trebui să moară pe această planetă.

- Da, înţeleg toate astea, dar aceasta-i un program pentru omenire, nu e un program pentru mine. Eu ce fac ?

- Uite ce faci: înveţi o sută de oameni ceea ce te-am învăţat eu pe tine, şi îi inspiri pe fiecare

dintre ei să învețe pe încă o sută. Aşa se face întotdeauna.

- Da, dar... este destul ?

Ismael s-a încruntat.

- Desigur că nu-i destul. Dar dacă începi de oriunde altundeva, atunci chiar că nu există nici o speranță. N-ai cum să zici "vom schimba felul în care oamenii se comportă cu această lume, dar nu vom schimba felul în care aceştia privesc lumea, sau felul în care privesc intențiile divine din această lume, sau felul în care aceştia privesc destinul omului." Atâta vreme cât oamenii culturii tale vor fi convinşi că lumea le aparține şi că destinul lor desemnat de zei este acela de a cuceri şi stăpâni această lume, atunci desigur că vor continua să se comporte aşa cum se tot comportă de zece mii de ani. Aceştia vor continua să trateze lumea ca şi cum ar fi o proprietate a lor, şi vor continua să-o cucerească de parcă le-ar fi un adversar. Nu poți schimba aceste lucruri cu legi. Trebuie să schimbi felul în care oamenii gândesc. Şi nu poți pur şi simplu să scoți din rădăcini un complex de idei dăunătoare şi să laşi în loc un vid; trebuie să le dai oamenilor ceva la fel de semnificativ ca şi ceea ce au pierdut, ceva care să aibe mai mult sens decât vechea oroare a Omului Suprem, ştergând de pe fața planetei tot ceea ce nu serveşte direct sau indirect nevoilor sale.

Am clătinat din cap.

- Tu practic spui că cineva trebuie să se ridice şi să fie devină pentru lumea de azi ceea ce a fost Apostolul Pavel pentru Imperiul Roman.

- Practic, da. Este atât de descurajator ?

Am râs.

- Descurajator nu-i nici pe de parte un cuvânt suficient de puternic. A-i spune descurajator este ca şi cum ai numi Oceanul Atlantic umed.

- Oare chiar pare imposibil într-o epocă în care un stand-up comic de la televizor ajunge în zece minute la mai multă lume decât Pavel în întreaga sa viață ?

- Nu sunt un stand-up comic.

- Dar eşti scriitor, nu-i aşa ?

- Nu un astfel de scriitor.

Ismael a ridicat din umeri.

- Norocul tău. Eşti scutit de orice obligație. Auto-scutit.

- N-am spus asta.

- Ce te aşteptai să auzi de la mine ? O incantație ? Un cuvânt magic care să mătur toate răutățile ?

- Nu.

- Până la urmă, nu pari deloc prea diferit de cei pe care declari că îi disprețuieşti: vroiai doar ceva pentru tine. Ceva care să te facă să te simți mai bine în vreme ce priveşti sfârşitul apropiindu-se.

- Nu, nu-i aşa. Doar că nu mă cunoşti tu foarte bine. La mine întotdeauna e aşa, mai întâi spun "Nu, nu, este imposibil, total şi complet imposibil," iar apoi mă apuc şi-l fac.

Ismael a pufnit, de-abia calmându-se.

- Una dintre întrebările care sunt sigur că mi se vor pune este "Tu sugerezi cumva să ne întoarcem la stilul de viață de vânători-culegători ?"

- Asta-i, desigur, o idee lipsită de sens, a spus Ismael. Stilul de viață al Leaverilor nu-i despre vânat şi cules, ci e despre a lăsa şi restul comunității să trăiască, iar agricultorii pot face asta la fel de bine ca şi vânător-culegătorii.

A făcut o pauză şi a clătinat din cap.

- Eu mi-am dat silința să-ți arăt o nouă paradigmă a istoriei umane. Stilul de viață al Leaverilor nu-i o chestiune antică de undeva din spate. Sarcina voastră nu-i să faceți un salt înapoi, ci să faceți un salt înainte.

- Dar înspre ce ? Nu putem pur şi simplu să ne părăsim civilizația aşa cum a făcut poporul Hohokam.

- Asta clar că-i adevărat. Poporul Hohokam a avut un alt stil de viață care-i aştepta, dar voi trebuie să fiți inventivi dacă sunteți de părere că merită osteneala. Dacă vreți să supraviețuiți.

M-a fixat cu o privire posacă.

- Sunteți un popor inventiv, nu ? Vă mândriți cu asta, nu-i aşa ?

- Da.

- Atunci inventați.

- Am neglijat un mic aspect, a spus Ismael, apoi a dat drumul unui lung oftat şuierat, ca şi când ar fi regretat că şi-a permis să-şi amintească.

Am aşteptat în liniște.

- Unul dintre elevii mei era un fost puşcăriaş. S-a întâmplat să fie condamnat pentru jaf armat. Ți-am povestit despre el ?

I-am răspuns că nu.

- Mă tem că munca mea cu el mi-a fost mai folositoare mie decât lui. În principiu, am aflat de la el că, în ciuda impresiei pe care ne-o fac filmele de puşcărie, populația închisorii nu este deloc o masă nediferențiată. La fel ca şi în lumea de afară, există bogați şi săraci, puternici şi slabi. Şi relativ vorbind, cei bogați şi puternici trăiesc foarte bine în închisoare; desigur că nu la fel de bine ca şi cei din exterior, dar mult, mult mai bine decât cei săraci şi slabi. De fapt, pot avea cam tot ceea ce-şi doresc în ceea ce priveşte hrana, drogurile, sexul şi servicile.

Am ridicat o sprânceană.

- Vrei să ştii ce are asta de-a face cu discuția noastră, a spus încuviințând din cap. Are foarte mult de-a face cu discuția noastră: lumea Takerilor e o vastă închisoare şi, cu excepția celor câteva popoare de Leaveri împrăştiate prin lume, întreaga rasă umană se află acum în interiorul acestei închisori. În decursul ultimului secol, fiecare popor de Leaveri din America de Nord a avut de luat o decizie: sau să fie exterminat, sau să accepte întemnițarea. Mulți au ales întemnițarea, dar nu foarte mulți au fost cu adevărat capabili să se acomodeze cu viața de închisoare.

- Da, aşa se pare.

Ismael m-a fixat cu ochi obosiți şi umezi.

- În mod evident, o închisoare bine condusă trebuie să aibe o industrie. Sunt sigur că înțelegi de ce.

- Păi... ajută la a-i ține pe deținuți ocupați, presupun. Le distrage atenția de la plictiseala şi zădărnicia vieților pe care le duc acolo.

- Da. Îți poți da seama care e a voastră ?

- Industria închisorii noastre ? Nu acum, pe loc. Presupun că-i ceva evident.

- Destul de evident, aş zice.

M-am gândit o clipă.

- Consumarea acestei lumi.

Ismael a încuviințat din cap.

- Ai nimerit-o din prima. Există o diferență semnificativă între deținuții unei închisori penale şi cei ai unei închisori culturale. Primii dintre ei înțeleg că distribuția bogăției şi a puterii din interiorul închisorii nu are nimic de-a face cu dreptatea.

L-am fixat o vreme cu privirea, apoi i-am cerut să-mi explice.

- În închisoarea voastră culturală, care deținuți au puterea ?

- A, am spus. Deținuții masculi. În special deținuții masculi albi.

- Da, aşa-i. Dar înțelegi că aceşti deținuți masculi albi sunt deținuți, şi nu paznici. Cu toată puterea şi privilegiile lor, cu toate că fac pe şefii cu toți ceilalți din închisoare, nici măcar unul dintre ei nu are cheia ce ar putea deschide poarta.

- Da, aşa-i. Donald Trump poate face o groază de chestii pe care eu nu le pot face, dar nu poate ieşi din închisoare mai mult decât mine, adică nu poate deloc. Dar ce are asta de-a face cu dreptatea ?

- Dreptatea cere ca şi alții în afară de masculii albi să aibe puterea în închisoare.

- Da, înțeleg. Dar ce spui de fapt ? Că asta nu-i adevărat ?

- Adevărat ? Desigur e adevărat că masculii, şi după cum spui tu, în special masculii albi au luat deciziile din interiorul închisorii timp de mii de ani, dacă nu chiar de la început. Şi desigur e adevărat că puterea şi bogăția din interiorul închisorii ar trebui redistribuită în mod echitabil. Dar ar trebui remarcat că faptul crucial pentru supraviețuirea voastră ca şi rasă nu este redistribuirea puterii şi a bogăției în interiorul închisorii, ci mai de grabă distrugerea din temelii a închisorii.

- Da, înțeleg asta. Dar nu sunt sigur că mulți alții ar înțelege.

- Nu ?

- Nu. Printre cei activi din punct de vedere politic, redistribuirea puterii şi a bogăției este... Nu ştiu cum s-o numesc într-un mod suficient de puternic. O ideea a cărei vreme tocmai a venit. Sfântul Graal.

- Cu toate astea, evadarea din închisoarea Takerilor e o cauză comună la care poate adera toată umanitatea.

Am clătinat din cap.

- Mă tem că-i o cauză la care aproape nimeni n-ar adera. Alb sau de culoare, bărbat sau femeie, toți oamenii acestei culturi nu vor decât să aibe mai multă bogăție şi putere în interiorul închisorii Takerilor. Îi doare-n cot că-i o închisoare şi-i doare-n cot că distrug lumea.

Ismael a ridicat din umeri.

- Ca de obicei, eşti pesimist. Poate că ai dreptate. Sper că te înşeli.

- Şi eu sper, crede-mă.

Cu toate că vorbeam d-abia de o oră sau cam aşa, Ismael părea vlăguit de epuizare. M-am mişcat, dând de înțeles că am de gând să plec, dar după câte se părea, Ismael mai avea ceva planuri. În cele din urmă, şi-a ridicat privirea şi a spus:

- Înțelegi, desigur, că am terminat cu tine.

Cred că m-aş fi simțit cam la fel şi dacă mi-ar fi înfipt un cuțit în burtă. A închis ochii pentru o clipă.

- Scuză-mă. Sunt obosit şi nu mă exprim foarte bine. Nu vroiam să sune aşa cum a ieşit.

Nu-i puteam răspunde, dar am reuşit să încuviințez din cap.

- Vreau doar să spun că am terminat ceea ce aveam de gând să fac. Ca şi profesor nu mai am ce-ți oferi. Totuşi, mi-ar face plăcere să te pot număra printre prietenii mei.

Din nou, n-am reuşit mai mult decât să încuviințez din cap. Ismael a ridicat din umeri şi s-a uitat în jur ca şi cum pentru o clipă ar fi uitat unde se află. Apoi s-a dat în spate şi a explodat într-un strănut magnific de suculent.

- O să mă-ntorc mâine, am spus, ridicându-mă.

S-a holbat lung şi întunecat; se întreba ce naiba mai vroiam de la el, dar era prea vlăguit să mai întrebe. M-a trimis cu un mormăit şi o încuviințare din cap în semn de rămas bun.

TREISPREZECE

În aceea noaptea, înainte de a adormi în patul meu de motel, mi-am finalizat planul. Era un plan prost, şi îmi dădeam seama, dar nu mă puteam gândi la nimic mai bun. Indiferent dacă urma să-i convină sau nu (şi ştiam că nu-i va conveni), trebuia să-l salvez pe Ismael din acel carnaval blestemat. Era un plan prost şi dintr-un alt motiv, pentru că depindea în întregime de mine şi de sărăcăcioasele mele resurse. Aveam doar o singură carte în mânecă şi dacă ar fi trebuit s-o scot mă gândeam că probabil ar fi fost un doiar. Dimineaţa următoare, pe la ora nouă, eram într-un orăşel cam la jumătatea drumului până acasă, învârtindu-mă cu maşina încoace şi-ncolo, în speranţa de a găsi un loc unde să iau micul dejun, când un avertisment de temperatură s-a aprins pe bord, forţându-mă să trag pe dreapta. Am ridicat capota şi am verificat uleiul: era în regulă. Am verificat rezervorul de apa: uscat. Nici o problemă; sunt un excursionist chibzuit, am întotdeauna apă la mine. Am umplut rezervorul, am pornit-o din nou la drum, şi după două minute am văzut din nou beculeţul de avertizare cum începe să pâlpâie. Am reuşit să ajung până la o staţie de benzină unde scria "Mecanic de serviciu", dar unde nici un mecanic nu era de serviciu. Totuşi, tipul care era pe tură ştia cam de treizeci de ori mai multe despre maşini decât mine şi a fost dispus să-şi bage nasul puţin.

- Ventilatorul de la radiator nu se mai învârte, mi-a spus cam după cincisprezece secunde. Mi l-a arătat şi mi-a explicat că în mod normal acesta se porneşte doar când condusul prin oraş cu atâtea porniri şi opriri face motorul să se supraîncălzească.

- S-ar putea să fie arsă vre-o siguranţă ?

- S-ar putea, a spus.

Dar a eliminat această posibilitate încercând una nouă, care nu a mers mai bine decât cea veche. A spus:

- Stai puţin, şi a adus un creion de tensiune pe care l-a folosit ca să verifice fişa care lega ventilatorul de sistemul electric. Ai curent în ventilator, mi-a spus, deci se pare că ventilatorul e stricat.

- De unde pot face rost de unul nou ?

- Aici în oraş n-ai de unde, mi-a spus. Nu într-o zi de sâmbătă.

L-am întrebat dacă pot să ajung acasă cu el aşa stricat.

- Cred că da, a spus, dacă nu trebuie să conduci mult prin oraş când ajungi. Sau dacă te opreşti şi o laşi să se răcească de fiecare dată când începe să se supraîncălzească.

Am reuşit să ajung înapoi şi am dus maşina într-un sevice al dealerului, cu mult înainte de prânz, şi am lăsat-o acolo, cu toate că m-au asigurat că nu i se va întâmpla absolut nimic până luni dimineaţă. Mai aveam doar o mică treabă de făcut, să vizitez unul dintre acele mici şi simpatice bancomate, unde am trecut la jefuirea tuturor resurselor mele monetare: cecuri, economii, carduri de credit. Când m-am întors la apartament, aveam la mine două mii patru sute de dolari şi în rest eram boschetar. N-aveam de gând să-mi bat capul cu toate problemele ce mă aşteptau, fiindcă erau prea complicate. Cum scoţi o gorilă de jumătate de tonă dintr-o cuşcă pe care nu doreşte s-o părăsească ? Cum înghesui o gorilă de jumătate de tonă pe bancheta din spate a unei maşini în care nu vrea să intre ? Oare măcar ar funcţiona o maşină cu o gorilă de jumătate de tonă pe bancheta din spate ? După cum toate acestea indică, eu sunt un gen de om care face lucrurile pas cu pas. Imporvizez. Cumva l-aş fi înghesuit pe Ismael pe bancheta din spate a maşinii mele, apoi aş fi stat să mă gândesc ce să fac mai departe. Mi-am dat seama din experienţă că niciodată nu ştii să rezolvi o problemă până când nu ai într-adevăr acea problemă.

M-au sunat luni dimineaţa pe la ora nouă să-mi spună cum stătea treaba cu maşina. Ventilatorul se stricase pentru că fusese suprasolicitat; fusese suprasolicitat pentru că întregul afurisit sistem de răcire era stricat. Era nevoie de multă muncă; în valoare de aproximativ şase sute de dolari. Am oftat şi le-am zis să o facă. Au spus că probabil va fi gata pe la ora două, vor suna ei. Le-am spus să nu mai sune, o sa iau eu maşina când pot; de fapt adevărul e că deja renunţasem la

maşină. Nu-mi puteam permite reparaţiile, şi probabil că rabla naibii oricum n-ar fi putut să-l transporte pe Ismael. Am închiriat o furgonetă. Fără îndoială că vă veţi întreba de ce naiba n-am făcut asta din prima. Răspunsul este că pur şi simplu nu m-am gândit. Sunt limitat, bun ? Sunt obişnuit să fac treburile într-un anumit fel, şi până acum n-am mai fost niciodată nevoit să fac drumuri în furgonete închiriate. Două ore mai târziu am ajuns în locul unde fusese carnavalul, şi-am zis "La naiba". Carnavalul se mutase. Ceva, poate o presimţire, m-a făcut să mă dau jos din maşină şi să mă mai plimb puţin pe acolo. Parcela părea mult prea mică ca să fi putut găzdui nouăsprezece atracţii, douăzeci şi patru de jocuri şi un spectacol de curiozităţi. Mă întrebam dacă voi putea găsi locul cuştii lui Ismael fără a avea punctele de reper care să mă ghideze. Picioarele mele şi-au amintit destul de mult cât să mă aducă în apropiere, iar ochii au făcut restul, căci urma era vizibilă: păturile pe care le adusesem pentru el au fost lăsate în urmă, aruncate într-o grămadă dezordonată, împreună cu alte lucruri pe care le-am recunoscut: câteva dintre cărţile lui, o mapă ce încă arăta hărţile şi diagramele pe care le-a desenat pentru a ilustra poveştile lui Cain şi Abel, ale Leaverilor şi ale Takerilor, şi posterul din biroul său, acum rulat şi legat cu o bandă de cauciuc. Uluit, am început să cotrobăi şi să le aranjez, când a apărut angajatul cel vârstnic. A rânjit şi a ridicat o plasă de plastic mare şi neagră ca să-mi arate ce făcea acolo: strângea câte ceva din sutele de kilograme de gunoi care fuseseră lăsate în urmă. Apoi, când a văzut grămada de la picioarele mele, şi-a ridicat privirea şi mi-a spus:

- A fost pneumonie.

- Ce ?

- Pneumonia i-a venit de hac. Prietenul tău, maimuţa.

Am stat aşa, holbându-mă la el, incapabil să înţeleg unde vroia să ajungă.

- Sâmbătă seara a venit veterinarul şi i-a făcut o groază de injecţii, dar era deja prea târziu. S-a stins dimineaţa asta pe la şapte sau opt, cred.

- Încerci să-mi spui că este... mort ?

- Mort este, amice.

Iar eu, egoistul absolut, observasem doar vag faptul că părea puţin palid. M-am uitat de jur împrejur în vasta parcelă gri, în care, pe-aici, pe colo vântul ridica rotocoale de gunoaie şi din când în când le trimitea rostogolondu-se, şi mă simţeam una cu el, gol, inutil, sufocat de praf, un pustiu. Anticul meu amic aştepta, evident curios să vadă ce anume avea să spună sau să facă în continuare acest prieten al maimuţelor.

- Ce au făcut cu el ?

- Ha ?

- Ce-au făcut cu corpul neînsufleţit ?

- A. Au sunat la district, cred. L-au dus unde se incinerează mortăciunile de pe şosea. Ştii tu.

- Da. Mulţam.

- Pentru nimic.

- E-n regulă dacă iau chestiile astea ?

După felul în care m-a privit am înţeles că tocmai îi prezentasem un nou nivel record în ceea ce priveşte nebunia umană, dar a spus doar:

- Sigur, de ce nu ? Oricum le-aş fi aruncat.

Am lăsat acolo păturile, desigur, iar toate celelalte îmi încăpeau cu uşurinţă sub braţ.

Ce mai era de făcut ? Să stau o clipă cu privirea plecată în faţa furnalului unde se incinerează mortăciunile de pe şosea. Poate că altcineva ar fi reacţionat în alt fel, probabil mai bine, dovedind o inimă mai mare, o mai fină sensibilitate. Eu am condus până acasă, am dus înapoi duba, mi-am luat maşina, şi m-am întors la apartament. Era gol într-un fel cu totul nou, cu un nou grad de goliciune. La capătul mesei era un telefon, putând să mă conecteze cu o întreagă lume de viaţă şi de activitate, dar pe cine aş putea suna ? Oricât de ciudat ar putea să pară, m-am gândit la cineva, am căutat numărul, şi l-am format. După ce a sunat de vre-o trei ori, a răspuns o voce joasă şi hotărâtă.

- Reşedinţa doamnei Sokolow.

- Sunteți cumva domnul Partridge ?

- Da, sunt domnul Partridge.

Am spus:

- Sunt cel care v-a vizitat acum vre-o două săptămâni, încercând s-o găsesc pe Rachel Sokolow.

Partridge aştepta. Am spus:

- Ismael e mort.

După o pauză:

- Îmi pare foarte rău să aud.

- L-am fi putut salva.

Partridge s-a gândit la asta o vreme.

- Sunteți sigur că ne-ar fi lăsat ?

Nu eram sigur, şi i-am spus-o.

D-abia când am dus posterul lui Ismael la înrămat am descoperit că era câte un mesaj pe fiecare parte. L-am înrămat în aşa fel încât să se poate vedea ambele. Mesajul de pe una dintre ele era cel pe care Ismael l-a afişat pe peretele din bârlogul său:

FĂRĂ OM,
VA MAI FI SPERANȚĂ
PENTRU GORILĂ ?

Mesajul de pe cealaltă parte era:

FĂRĂ GORILĂ,
VA MAI FI SPERANȚĂ
PENTRU OM ?